

**CHARLES PERCY SNOW'UN
THE LIGHT AND THE DARK, THE NEW
MEN ve CORRIDORS OF POWER ADLI
ROMANLARININ MARKSİST EDEBİYAT
ELEŞTİRİSİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ.**

Yıldırım ÖZSEVGECİ

**Doktora Tezi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Prof. Dr. Mukadder ERKAN**

2016

Her Hakkı Saklıdır

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNGİLİZ DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yıldırım ÖZSEVGEÇ

CHARLES PERCY SNOW'UN
THE LIGHT AND THE DARK, THE NEW MEN ve *CORRIDORS OF
POWER* ADLI ROMANLARININ MARKSİST EDEBİYAT
ELEŞTİRİSİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Mukadder ERKAN

ERZURUM-2016

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

04/05/2016

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Charles Percy Snow'un *The Light and The Dark*, *The New Men* ve *Corridors Of Power* adlı romanlarının Marksist edebiyat eleştirisi bağlamında incelenmesi" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

XX Tezimin 5 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

04.05.2016

Yıldırım ÖZSEVGECİ

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Mukadder ERKAN danışmanlığında, Yıldırım ÖZSEVGEÇ tarafından hazırlanan bu çalışma 04 / 05 / 2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mukadder ERKAN

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. İbrahim YEREBAKAN

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ahmet BEŞE

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Ahmet SARI

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Kubilay GECİKLİ

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 04 / 05 / 2016

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR DİZİNİ	V
ÖNSÖZ.....	VI

BİRİNCİ BÖLÜM MARKSİST ELEŞTİRİ

1.1. MARKSİST EDEBİYAT ELEŞTİRİSİ.....	1
--	---

İKİNCİ BÖLÜM

CHARLES PERCY SNOW'UN ÇOK YÖNLÜ HAYATI

2.1. CHARLES PERCY SNOW'UN EDEBİ KİŞİLİĞİ	45
2.2. SNOW'UN ROMANLARININ ARTALANI OLARAK 1900'LÜ YILLARIN SİYASAL VE TOPLUMSAL PANORAMASI.....	62
2.2.1. Birinci Dünya Savaşı.....	62
2.2.2. İşçi Partisi'nin Yükselişi	64
2.2.3. Kadın Hakları	65
2.2.4. Ekonomik Bunalım.....	66
2.2.5. İkinci Dünya Savaşı.....	68
2.2.6. Savaş Sonrası Dönem ve Yeni Dünya Düzeni	69
2.3. 1900'LÜ YILLARIN İNGİLİZ TOPLUM YAPISININ CHARLES PERCY SNOW'UN ROMANLARINA YANSIMASI	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CHARLES PERCY SNOW VE POLİTİKA

3.1. <i>THE LIGHT AND THE DARK</i> (1947), <i>THE NEW MEN</i> (1954) VE <i>CORRIDORS OF POWER</i> (1964) IŞIĞINDA CHARLES PERCY SNOW'UN POLİTİK DÜNYASI	77
3.2. SAĞ POLİTİKA: NAZİZM VE <i>THE LIGHT AND THE DARK</i>	78

3.3. SOL POLİTİKA: ÇAĞDAŞ VE ‘GÜÇLÜ’ İNGİLTERE: <i>THE NEW MEN</i>	
VE <i>CORRIDORS OF POWER</i>	118
SONUÇ.....	162
KAYNAKÇA	171
ÖZGEÇMİŞ.....	182

ÖZET

DOKTORA TEZİ

CHARLES PERCY SNOW'UN
THE LIGHT AND THE DARK, THE NEW MEN ve *CORRIDORS OF POWER*
ADLI ROMANLARININ MARKSİST EDEBİYAT ELEŞTİRİSİ
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Yıldırım ÖZSEVGİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mukadder ERKAN

2016, Sayfa: 182

Jüri: Prof. Dr. Mukadder ERKAN (Danışman)

Prof. Dr. Ahmet BEŞE

Prof. Dr. İbrahim YEREBAKAN

Doç. Dr. Ahmet SARI

Yrd. Doç. Dr. Kubilay GECİKLİ

Bu çalışmada yirminci yüzyılın önemli İngiliz romancılarından Charles Percy Snow'un *The Light and the Dark*, *The New Men* ve *Corridors of Power* adlı eserleri Marksist edebiyat teorisi açısından incelenmeye çalışılmıştır. Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, Marks ve Engels'ten Terry Eagleton'a kadar uzanan Marksist edebiyat teorisinin gelişim süreci, geniş bir yelpazede incelenmiştir.

İkinci bölümde, Charles Percy Snow'un edebi kariyeri ve siyasi görüşleri ele alınmıştır. Yirminci yüzyılda İngiltere'yi etkileyen ve romanların omurgasını oluşturan toplumsal, siyasi ve ekonomik olaylar üzerinde durulmuştur. Bir romancı olarak Snow'un teknik ve tematik yönleri irdelenmiştir. Marksist edebiyat eleştirisinin yansıtma teorisinden hareketle kurgusal dünya ile gerçek dünya arasında hem karakterler hem de olaylar açısından pek çok benzerlik saptanmıştır.

Üçüncü bölümde, *The Light and the Dark*, *The New Men* ve *Corridors of Power* Marksist edebiyat eleştirisi ışığında incelenmiştir. Snow'un toplum eleştirisi incelenen romanları üzerinden sunulmuştur. Romanlardaki toplumsal kontrol mekanizmaları ele alınmıştır. Romanların Batının kapitalist sistemine nasıl karşı çıktığı, ayrıca toplumdaki insanları kontrol etmeye yönelik toplumsal, ekonomik veya politik pratikler konusunda okurda farkındalık yaratmaya nasıl hizmet ettiği sorgulanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Charles Percy Snow, *The Light and the Dark*, *The New Men*, *Corridors of Power*, Marksist edebi eleştiri

ABSTRACT

Ph. D. DISSERTATION

**A STUDY OF MARXIST CRITICISM
IN CHARLES PERCY SNOW'S NOVELS
THE LIGHT AND THE DARK, THE NEW MEN AND CORRIDORS OF POWER**

Yıldırım ÖZSEVGECİ

Advisor: Prof. Dr. Mukadder ERKAN

2016, Page: 182

Jüri: Prof. Dr. Mukadder ERKAN (Advisor)

Prof. Dr. Ahmet BEŞE

Prof. Dr. İbrahim YEREBAKAN

Assoc. Prof. Dr. Ahmet SARI

Assist. Prof. Dr. Kubilay GECİKLİ

In this dissertation, we have tried to analyse *The Light and the Dark*, *The New Men* and *Corridors of Power* by Charles Percy Snow, one of the twentieth century English novelists, in the light of Marxist literary theory. The study is divided into three main chapters.

In Chapter One, the developmental process of Marxist literary theory from Marx and Engels to Terry Eagleton, has been studied in a wide range.

In Chapter Two, Charles Percy Snow's literary career and his political view are handled. The social, political and economic events that influenced England in the twentieth century and formed the backbone of his novels are focused on. As a novelist, Snow's technical and thematic aspects are given. From the theory of reflection in Marxist literary criticism it is determined that there are many parallelisms between fictional world and factual one in respect to both characters and events.

In Chapter Three, *The Light and the Dark*, *The New Men* and *Corridors of Power* are investigated in the light of Marxist Literary Theory. The social criticism of Snow is presented through his novels under consideration. The social control mechanisms in the novels are handled. How these novels challenge the Western capitalist system and how they also serve to create a kind of awareness in readers about social, economic and political practices to control the members of the society are questioned.

Keywords: Charles Percy Snow, *The Light and the Dark*, *The New Men*, *Corridors of Power*, Marxist literary criticism

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Ayr.	: ayrıca
bkz.	: bakınız
bs.	: Baskı
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİA	: Devletin İdeolojik Aygıtı
Haz.	: Hazırlayan
SSCB	: Sovyetler Birliği
T.	: Türkçe
TDK	: Türk Dil Kurumu
Ünv.	: Üniversite
Yay.	: Yayınları

ÖNSÖZ

“Charles Percy Snow’un *The Light and the Dark*, *The New Men* ve *Corridors of Power* Adlı Romanlarının Marksist Edebiyat Eleştirisi Bağlamında İncelenmesi” adlı bu çalışmada yazar ve eserleri arasındaki organik bağlantı Marksist edebiyat eleştirisi bağlamında incelenmiştir. Snow, Leicester gibi işçi sınıfının yoğunlukla yaşadığı ve yirminci yüzyılda dünya savaşlarının olumsuz olarak etkilediği bir şehirde doğmuş, sanatı da bu dönemde yaşanan gerçekliği anlatmak için bir araç olarak kullanmıştır. 1930 ve 1955’li yıllar arasında İngiltere’nin kapitalist sistemin sömürü yarışında geriye düşmesi, Amerika’nın Avrupa’ya olan ideolojik baskısı, Nazizm gibi baskın ideolojiler, romanlar üzerinden Marksist Edebiyat eleştirisi bağlamında okura sunulmuştur.

Yüksek Lisans ve doktora öğrenimim boyunca bilgisinden ve tecrübesinden faydalandığım, kendi bilimsel yaşantısı ve hayata bakış açısıyla örnek edindiğim, öğrencisi olmaktan her zaman onur ve gurur duyduğum danışmanım sayın Prof. Dr. Mukadder ERKAN’a bu tezin hazırlanmasında vermiş olduğu katkılardan, göstermiş olduğu hoşgörü ve sabırdan dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Benden yardımlarını, desteğini, sabrını ve bilgisini esirgemeyen değerli hocalarım; Prof. Dr. Ahmet BEŞE’ye, Prof. Dr. İbrahim YEREBAKAN’a, Doç. Dr. Ahmet SARI’ya, Yrd. Doç Dr. Kubilay Gecikli’ye ve Atatürk Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyeleri ve elemanlarına teşekkür ederim. Ayrıca bana sabırla destek veren değerli aileme, ağabeyim Doç. Dr. Tuncay ÖZSEVGEC’e, bütün sıkıntılı zamanlarımda yanımda olan ve bana rehberlik eden eşim Nurdan ÖZSEVGEC’e ve tez yazım sürecinde varlığıyla bütün sıkıntımı alan kızım Öznur Selin ÖZSEVGEC’e minnettarım.

Erzurum-2016

Yıldırım ÖZSEVGEC

BİRİNCİ BÖLÜM

MARKSİST ELEŞTİRİ

1.1. MARKSİST EDEBİYAT ELEŞTİRİSİ

Marksist eleştiri kendi tarihsel geçmişine bağımlı olmasının yanı sıra, edebiyat/sanat ve tarihin de geçmişiyle yakından ilgilidir. Karl Marks insanlık tarihini değişik sınıflara ayırarak, tarihsel süreçte yaşanan değişimi anlatmaya çalışmıştır. Marks’a göre insanlık tarihinde yaşanan bu değişim üç evrede gerçekleşir; (1) Tanrı kavramının her şeyden üstün olduğu, Tanrının dokunulmazlığının asla tartışılmadığı Orta Çağ bakış açısı, (2) dini inançların yavaş yavaş geri plana atılarak, ekonomik çıkarların ön plana çıkmasıyla feodal düzenin dünyada hâkim olması ve iktidarın feodal beylerin eline geçmesiyle, bireysel bir yönetimin hüküm sürmesi, (3) ve bütün bu evrelerin sonunda insanların yönetici sınıfın yaptığı işlere dayanamayacak noktaya gelmesiyle ortaya çıkan Marksist Dünya Görüşü. İnsanlar yukarıda bahsedilen üç evrede doğayla savaş içerisindeyler. Ancak son evrede bu savaş iyice kızışmış ve Büyük Sanayi Devriminin de etkisiyle insanlık, özellikle işçi sınıfı, iktidarı elinde bulunduran egemen sınıf karşısında her yönden ezilmeye başlamıştır.¹ Marksizm, belirli bir sosyal, ekonomik, politik fikirler dizisi, sınıf çatışmasının kaynağının eşit olmayan ekonomik ilişkiler olduğunu öne süren bir düşünce sistemidir. Bu çatışma, Batılı toplumların feodalizmden kapitalizme geliştirerek taşıdıkları bir mekanizmadır. Marksizme göre nihayetinde bu mekanizma sosyalizme yol açacaktır. Bu yüzden Marksizmi tarihi anlamanın devrimci yolu olarak da görebiliriz.²

Marks için insan doğası oldukça önem arz eder. Marks’ın insan doğasına olan inancı onun ‘kapitalizm eleştirisinde ve komünizm anlayışında’ önemli yer tutar. Marks insan doğası yerine ‘insan özü’, anlamına gelen Almanca ‘*gattungswesen*’ kavramını kullanmaya başlamıştır. İnsan özü yani doğası gelişirken, diğer insanlarla ve toplumdaki

¹ Henri Lefebvre, *Bilimsel Sosyalist Dünya Görüşü Marksizm*, (Çev.: Doğan Görsev), Yordam Kitap Basın ve Yayın, İstanbul 2007, 15. Ayr.bkz. Meltem Bekircan, *Looking Backward 2000-1887, News From Nowhere ve A Modern Utopia Adlı Eserler Üzerine Marksist Bir Eleştiri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü İngiliz Dili ve Ana Bilim Dalı, Ankara 2010.

² Ann B. Dobie, *Theory into Practice An Introduction to Literary Criticism*, 79, Erişim Tarihi: 04.01.2016, http://www.cengagebrain.com/content/dobie02330_0495902330_01.01_toc.pdf.

egemen güçlerle ilişki kaçınılmazdır. Çünkü insan evrende yalnız değildir.³ Bu yüzden Marks son kertede insan özünün tek başına var olmadığını, toplumsal şartların da etkisiyle geliştiğini, dolayısıyla insan olma olgusunun tarihsel süreç içerisinde geliştiğini ifade eder.

Marks ve Friedrich Engels'in fikir babası olduğu Marksist Eleştirinin kökeni 1850 yılına dayanır. Bu dönem romantik akımdan kopuş ve gerçekçi akımın ağırlığını hissettirmeye başladığı dönemdir. Ann B. Dobie'ye göre Marksizmin edebiyat kuramı haline gelmesi uzun ve karmaşıktır. Her ne kadar Marksizmin tarihi yirminci yüzyıl olarak bilinse de, Marks'ın 'insan özü' ve 'toplum yapısı' ile ilgili fikirleri 1850 yılında olgunlaşmaya başlamıştır. İnsanların, Marksizmi yirminci yüzyıl olgusu sanmasının sebebi ise Sovyetler Birliği'nin resmi yönetim şeklinin Komünizm olmasıdır.⁴

Marks 1845 yılında yazmış olduğu *The German Ideology (Alman İdeolojisi)* adlı eserinde 'Diyalektik Materyalizm' öğretisinden ilk kez bahseder. Marks'a göre tüm gerçekliğin kaynağı maddedir ve bilinç maddeyi değil, madde bilinci yaratmıştır. Düşünce ve düşünceden doğduğu söylenen her şey -bilim, politika, sanat ve edebiyat- gerçekte maddi dünyadan kaynaklanmaktadır.⁵ Üretim araçları toplumsal kurumları ve inançları kontrol altında tutar ve tarih komünizmin nihai zaferine doğru ilerlemektedir. Marks bu düşüncesini daha da ileri götürerek, Engels'le beraber 1848 yılında *The Communist Manifesto*'yu (*Komünist Manifesto*) yayınlar. Bu eserde, sınıf çatışması tarihin arkasındaki itici güç olarak nitelendirilir:

“Bugüne kadarki bütün toplumların tarihi sınıf mücadeleleri tarihidir. Özgür yurttaş ile köle, patrisien ile pleb, baron ile serf, lonca ustası ile kalfa, sözün kısası ezen ile ezilen sürekli karşı karşıya gelmişler, her seferinde ya toplumun tümüyle devrimci bir dönüşüme uğramasıyla ya da çatışan sınıfların ortak yıkımıyla sonuçlanan, kimi zaman gizliden gizliye, kimi zaman açıktan açığa, ama dur durak bilmeyen bir mücadele içinde olmuşlardır. Tarihin daha eski dönemlerinde hemen her yerde toplumun çeşitli zümreler hâlinde tamamıyla eklemlenişini, toplumsal konumların çok yönlü olarak derecelenişini görüyoruz: Eski Roma’da patrisienler, şövalyeler, plebler, köleler; Ortaçağ’da feodal beyler, vasallar, lonca ustaları, kalfalar, serfler ve bu sınıfların hemen hepsinde de özel

³ Karl Marx, *Alman İdeolojisi*, (Çev.: Sevim Belli), Sol Yayınları, Ankara 1992, 25.

⁴ Dobie, 79.

⁵ <https://www.marxist.com/science-old/dialecticalmaterialism.html>, Erişim Tarihi: 27.12.2015.

derecelenmeler. Feodal toplumun yıkıntıları arasından filizlenip yükselen modern burjuva toplumu sınıf karşıtlıklarını ortadan kaldırmamıştır."⁶

Marks ve Engels, bu çatışmanın bir devrime yol açacağını ve işçi sınıfının kapitalistleri yenerek ekonomik üretimin kontrolünü ele geçireceklerini, ayrıca elde edilen ekonomik kazanımların adil olarak paylaştırılacağını ve bu olaylarla sınıf farklılıklarının ortadan kalkacağını öngörmüşlerdir. *Das Kapital*'de⁷ (*Kapital*) (1867) Marks tarihin ekonomik koşullarla belirlendiğini ve kamu hizmetlerinin, ulaşım ve üretim araçlarının özel mülkiyetine bir son verilmesi gerektiğini belirtir.⁸ Çünkü burjuva sınıfının hayatta kalabilmesi ve egemenliğini sürdürebilmesi için gerekli olan şey, servetin özel ellerde birikmesi, bunun sonucunda da sermayenin oluşması ve artmasıdır. Sermayenin yegâne koşulu ise ücretli emektir. Marks'a göre, ücretli emek sadece işçi sınıfının kendi arasındaki rekabete dayanır ve kölelikten iyidir. İşçi sınıfı az da olsa emeğinin karşılığını alabilmektedir. Marks, işçilerin yaşam şartlarının iyileştirilmesi ve burjuvazi düzenin temelini oluşturan sanayi düzeninin yıkılması gerektiğine inanır. İşçiler arasındaki rekabetin, burjuvazi düzeninin tarafından yalıtılması önlenerek, onların bilinçlendirilmesi hedeflenmelidir. Bu bağlamda burjuvazi en başta kendi mezar kazıcısını üretir. Burjuvazinin yıkılışı ve proletaryanın zaferi aynı ölçüde kaçınılmazdır.⁹

Marks'a göre zenginlik toplumun sadece küçük bir kısmına aittir. Bu zenginliğe sahip olanlar ise, Fransız Devrimi'nden sonra ortaya çıkan burjuva sınıfıdır. Fransız Devrimi feodal düzeni yıkarak büyük bir iş başarmıştır, fakat bu devrim sonucunda halk zengin olmamış, aksine daha da fakirleşmiştir. Bu yüzden "modern burjuva özel mülkiyeti sınıf karşıtlıklarına, bazılarının başkaları tarafından sömürülmesine dayalı üretim ve ürünleri mülk edinme düzeninin en son ve en eksiksiz ifadesidir. Bu sebeple özel mülkiyete son verilmesi gerekmektedir."¹⁰ Özel mülkiyeti kişisel özgürlük gibi gösteren burjuvazi düzeni, kendi özgürlüğünün toplumun çoğunun özgürlüğünü kısıtladığı gerçeğini görmemektedir. Bu bağlamda burjuvazi düzeninin sağladığı sözde özgürlük, yanılsamadan başka bir şey değildir.

⁶ Karl Marks, *Komünist Manifesto*, (Çev.: Nail Satlıgan), Yordam Yayınları, İstanbul 2014, 37-38.

⁷ Karl Marx, *Das Kapital*, Gateway Editions; Reprint edition, July 1, 1996.

⁸ Dobie, 80.

⁹ Marks, *Komünist Manifesto*, 52.

¹⁰ Marks, *Komünist Manifesto*, 54.

Yazılarıyla açıkça bir edebi kuram oluşturmayan Marks'ın *Tristram Shandy Beyefendi'nin Hayatı* (*The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman*)¹¹ romanının yazarı olan Laurence Sterne'den açıkça etkilendiği bilinir, hatta bitirmeye vakıf olamadığı mizahi bir roman bile yazmıştır. Ayrıca gençlik döneminde lirik şiirler yazmış, oyun bölümleri kaleme almış ve bütün bunları yaparken de söz sanatları ve hicivlere yer vermiştir.¹² Marks, yazdığı şiirlerden iki tanesini 1841 yılında, Alman *Athenäum* dergisinde yayınlamıştır.¹³ Din üzerine yoğunlaştığı ama yayınlamadığı el yazması külliyatı da mevcuttur. Marks 27 Şubat 1861 yılında Engels'e yazdığı mektupta, Köln'deki kütüphanesinden çalınan eserlerden bahsetmiştir. Çalınanlar arasında, Antik Yunan dönemi, Voltaire, Johann Wolfgang von Goethe ve Georg Wilhelm Friedrich Hegel'e ait eserler yer almaktadır.¹⁴ Terry Eagleton ise, Marks'ın yazmış olduğu ve edebi içeriğinin oldukça yoğun olduğu anlaşılan bu mektubu şöyle açıklamaktadır:

*“Sofokles'ten İspanyol romanına, Lekretius'tan üç beş kuruş kazanmak için kaleme alınmış ucuz İngiliz romanlarına kadar oldukça geniş bir kapsamı olan edebiyat ilgisi oldukça şaşırtıcıydı; Brüksel'de, içinde bulunduğu Alman işçileri çevresinde, haftada bir akşamı sanat dallarını tartışmaya ayırmıştı ve Marks tiyatro müptelası, şairane bir belagata sahip, Antik Roma nesrinden tutun da sanayi dönemi baladlarına kadar edebi sanatların her türüne kendisini adanmış birisiydi. Engels'e yazdığı bir mektupta kendi çalışmalarını bir “sanatsal bütün”ün oluşumu olarak tanımlamıştı ve yalnızca kendi eserlerinde değil, gazetecilik döneminde kaleme aldığı, sanatsal ifadenin özgürlüğünü savunduğu ilk yazılarında dahi, edebi biçeme ilişkin sorunlara karşı oldukça titiz bir hassasiyet taşıyordu.”*¹⁵

Berna Moran, bu mektuplardaki Marks ve Engels'i değerlendirirken ikisinin de doğrudan ‘Estetik’ üzerine bir yazı yazmadığını, fakat bu mektupların içerisinde veya başka yerlerde belirttiği edebiyatla ilgili görüşlerin, günümüzde Marksist edebiyat eleştirisini kuram olarak kabul edenlerin çıkış noktası olduğunu belirtir. Moran,

¹¹ Laurence Sterne, *The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman*, Penguin Classics; Reissue edition, London 2003.

¹² Terry Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, (Çev.: Utku Özmakas), İletişim Yayınları, İstanbul 2012, 15.

¹³ M. Lifshits, *The Philosophy of Art of Karl Marks*, Londra 1973, 13.

¹⁴ Karl Marx, *Letters: Marx to Engels-1861*, Gesamtausgabe, International Publishers, 1942.

¹⁵ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 16.

Marksist kuram içinde sanatı ekonomik yapıya bağlamakla, Marksist estetiğin temel ilkesinin yerleştirildiğinin altını çizer.¹⁶

Moran'a göre Marksist estetik, yansıtma kavramını on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllardaki sanatı açıklamak için kullanan en önemli kuramdır. Bu yüzden Marksist estetiği bazı yönlerden on dokuzuncu yüzyıl gerçekliğine de benzetir. Zaten Marks'ın Honore de Balzac, G. Flaubert, Emil Zola ve Stendhal'a olan merakı da iki akım arasındaki yakınlıktan kaynaklanır. Fransa'da başlayan gerçekçilik akımı yansıtma ilkesine dayanır. Stendhal'a göre roman "yol boyunca gezdirilen bir aynadır".¹⁷ Zira yukarıda adı geçen yazarların kendilerini romantik dönemden ayırmak için, edebi eserlerde 'toplumcu gerçekçiliğe' önem verdikleri görülür. Konu olarak içinde yaşadıkları toplumun her yönüne değinip, kötü yönleri görmezden gelmeyip, aksine o yönleri de eserlerinde yer vermişlerdir. Hatta N. G. Çernişevski'ye (1828-1889) göre yazar sadece 'toplumcu gerçekçilikle' yetinmez, bazen de kendi ideolojisiyle eserdeki ideolojiyi karşılaştırır, hatta yargılama yoluna gider.¹⁸ Bilindiği üzere toplumcu gerçekçiliğin felsefi kökeni Marksizme, politik kökeni Bolşevizme, estetik ve edebi kökeni klasik Rus edebiyatına dayanmaktadır. Bu kuramın Marksizm öncesi en eski kaynaklarından biri, Çernişevski'nin sanat anlayışıdır. Çernişevski'nin 1855'de savunduğu doktora çalışması 'Sanatın Gerçeğe Estetik Yaklaşımı'nda 'güzel hayatın kendisidir' ve 'hayat bizim onu görmek istediğimiz şekliyle güzeldir' tezleri esasen Marksist eleştirinin özünü oluşturmaktadır. Çernişevski *Ne Yapmalı?* (1863) adlı romanında bu anlayışı ortaya koymuş, sanat eserinin siyasal ve eğitici işlevi üzerinde durmuştur. Romanın kahramanı kitap okuyarak önce kendisini geliştirir, sonra edebiyat aracılığıyla etrafındakileri kurtarır.¹⁹

The Communist Manifesto'yu birlikte yazan Marks ve Engels sanata ve edebiyata ilişkin tam bir estetik kuram oluşturmamıştır, ancak 'Marksist Edebiyat Eleştirisi'ne zemin hazırlamışlardır. 1845 yılında İngiltere'de Marks'ın editörlüğünü yaptığı *Franco-German Annals* adlı dergide 'Emekçi Sınıfların Durumu' konulu makaleler yayınlandı.

¹⁶ Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*, (21. bs.), Cem Yayınevi, İstanbul 2005, 42-43.

¹⁷ Moran, 39.

¹⁸ "Art and Aesthetics", *Documents of Modern Literary Realism* içinde, der.: G. J. Becker, Princeton University Press, 67.

¹⁹ Leyla Tagıazade, "Sosyalist Realizm: Kökeni, Oluşum Süreci ve Kavramı", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 3 (4), Aralık 2006, 9 (1-24).

Bu makalelerde yapılan göndermeler her ikisinin de edebi sanatlara olan ilgisini gösterdi. Yine ekonomik hayattan yola çıkarak, işçi sınıfının karşılaşmış olduğu zorlukları göz önüne sererek, ‘işçinin yabancılaşması’, ‘sömürülmesi’ ve ‘tarihsel materyalizm’ gibi fikirlerle öne çıktılar. Şüphesiz bu fikirler çalışma hayatını ilgilendiriyor gibi görünse de Marksist eleştirmenlere yeni kapılar açmış, ‘birey-toplum ilişkisi’, ‘ekonomik eşitsizlikler’, ‘bireyin yaşadığı topluma yabancılaşması’ gibi terimlerin edebi eleştirilerde sıklıkla kullanılmasına öncü olmuşlardır.

Raman Selden, haklı bir tespitle, Marksist eleştirinin kökenini 1850’ye dayandırır. Bu dönem romantik dönemden kopuş ve yavaş yavaş gerçekçi akımın hâkim olduğu döneme denk gelir. Çünkü Marks o tarihte kültür ve toplumla ilgili önemli varsayımlarda bulunur. Marks’a göre insanın varoluşunu bilinç değil, aksine içinde yaşadığı toplum ve bu toplumun belirlediği sosyal statü belirler.²⁰ Marks, *Economic and Philosophical Manuscripts of 1844*’de (*Paris Elyazmaları* olarak da bilinen 1844 *Ekonomik ve Felsefi Elyazmaları*) işçinin kapitalist olarak bölünmesinin, sanatsal ve ruhsal yaşamda maddesel varlık sürecinden ayrılmadığı daha önceki bir insanlık tarihi dönemine zarar verdiğini belirtir. Akıl ve güce dayanan işlerin ayrılması ruhsal ve maddesel aktivitelerin yapısal birliğini bozmuş ve bu da insanların işlerini hiçbir zevk almadan yapıp mal üretmeleriyle sonuçlanmıştır. İnsan sanatı olarak kalan tek sanat dalı halk sanatı olmuştur. Yüksek sanat zevki profesyonelleştirilmiş, piyasa ekonomisi tarafından yönetilmiş ve yönetici sınıfın ayrıcalıklı bir bölümüyle sınırlandırılmıştır. Sosyalist toplumun gerçek popüler sanatı herkesin ulaşabileceği hale gelecek ve kaybedilen varlık bütünlüğünü yeniden oluşturacaktır.²¹

Henri Lefebvre insanın doğaya karşı vermiş olduğu büyük savaşın Sanayi Devrimiyle giderek arttığına vurgu yaparken, Marks ve Engels’in tarihsel materyalizm (*historical materialism*) kuramına atıfta bulunur.²² İki zıt grubun, burjuva ve proleteryanın (işçi sınıfı) oluştuğunu ve toplumun zıtlasmaya gittiğini vurgular. Aslında Marks’ın başta Hegel olmak üzere Alman filozoflarını, insanlara sorgulanamaz olarak kabul ettirdikleri fikirleri üzerinden eleştirmesinin sebebi; sosyal statülerinden dolayı

²⁰ Raman Selden, Peter Widdowson, *A Reader’s Guide to Contemporary Literary Theory*, Fifth Edition, Pearson, United Kingdom 2005, 82-83.

²¹ Selden, 83.

²² Henri Lefebvre, *Bilimsel Sosyalist Dünya Görüşü Marksizm*, Yordam Kitap Basın ve Yayın, İstanbul 2007, 15-16.

fikir beyan edemeyecek durumda olan proletaryayı harekete geçirmektir. Sınıf farklılıklarını, insanlığın ilk varoluşundan günümüze kadar değişik şekillerde görmek mümkündür. Moran, tarihsel materyalizmin ilkel toplumlar, kölelik üzerine kurulmuş toplumlar, feodalizm, kapitalizm, sosyalizm ve komünizmde görüldüğünü ifade eder. Tarihsel materyalizme göre:

“Üretim güçleri ve üretimi yapan sosyal grupların birbirleriyle ilişkisi o toplumun ekonomik yapısını meydana getirir ve ‘altyapı’ denilen bu ekonomik yapı, o toplumun ‘üstyapısı’ denilen ahlaki, hukuki, dini görüşlerini ve sanat anlayışını belirler. Bundan ötürü bir toplumun üstyapısını ve burada meydana gelen gelişmeleri anlamak için altyapıyı bilmek gerekir. Felsefe sistemlerinin doğuşu, dinsel inançlardaki değişimler, yeni sanat türlerinin ortaya çıkması, temelde, yani ekonomik yapıda meydana gelen değişikliklerin sonuçlarıdır ve sınıflara ayrılmış bir toplumda, üstyapı, ekonomik bakımdan egemen durumda olan sınıfın görüşlerini, isteklerini yansıtır. Sanat da üstyapının bir parçası olduğuna göre, o da dönemin ideolojisini yansıtacak, bilinçli ya da bilinçsiz olarak egemen sınıfın çıkarlarına hizmet edecektir.”²³

Bu bağlamda, edebiyat eseri sınıf çıkarlarını gözler önüne seren bir ideolojidir. Genel anlamıyla ideoloji hukuki, ahlaki, dini ve felsefi görüş ve düşünceler sistemi olarak tanımlanmaktadır. “İdeoloji, düşünsel ve bireysel özerkliği öne çıkaran Aydınlanma devriminden bu yana, özellikle Marks ve Engels’in katkılarıyla, köken anlamından uzaklaştırılarak, ‘aklı bulandıran önyargılar’, ‘bilinci etkileyen ve yönlendiren dış etkiler’ ve ‘bilinci bağımlılaştıran etmenler’ olarak olumsuz anlamda kullanılmıştır”²⁴

Marks ve Engels sanat ve sınıf çıkarları ya da ideoloji arasında mekanik bir ilişkiden bahsetmese de bu, çoğu Marksist düşünürün kabul ettiği bir durumdur. Marks'ın yazılarında iki şey üzerinde durulmuştur: bir yanda yazarın kararlılığı ya da sınıf sorunu, diğer yanda da yazarın eserinin toplumcu gerçekçiliği. Sadece toplumcu gerçekçiliğin en kaba şekilleri sanattaki sınıf doğasına yazarın belirgin sınıf bağlılığın basit bir sorunu olarak bakar. Engels, *City Girl* (1888) hakkında yazdığı mektubunda belirgin bir sosyalist roman yazmadığı için Margaret Harkness'tan övgüyle bahsetmiştir. Fakat Engels, Harkness'ın işçi sınıfını atıllığa mahkûm etmesini göz ardı

²³ Moran, 43-44.

²⁴ Onur Bilge Kula, *Marksist İdeoloji ve Edebiyat*, Kanguru Yayınları, Ankara 2009, 18.

etmez. Bourbon soyunun gerici bir destekçisi olan Balzac'ın, bütün ekonomik ayrıntılarıyla Fransız toplumunun değerlerini dönemin bütün sözde tarihçileri, ekonomistleri ve istatikçilerinden daha etkili bir şekilde sunduğunu savunur. Balzac'ın soyluluğun çöküşü ve burjuvanın çıkışıyla ilgili içgörüsü onu kendi sınıf sempatisi ve siyasi öngörülerine karşı çıkmaya mecbur bırakmıştır. Gerçekçilik sınıf anlayışının da ötesine geçer. Bu tartışmanın sadece toplumcu gerçekçilik kuramı üzerinde değil, daha sonraki Marksist eleştiriler üzerinde de güçlü bir etkisi olmuştur.

Sovyet Yazarlar Birliği'nin belirlediği öğretiler, 1920'lerde yorumlandığı için Vladimir Lenin'in devrim öncesi açıklamalarına başvurur. Bu kuram edebiyatın devrimi, sınıf ilişkisinin yansıması ve toplumdaki yeri hakkında önemli soruları akla getirir. 1917 devrimi, Rus biçimcileri devrimsel sanat kuramının gelişmesi için cesaretlendirdiğinde, Komünist Ortodoks görüş de ortaya çıkmış ve biçimcilere karşı on dokuzuncu yüzyıl Rus gerçekçiliği geleneğini Yeni Komünist toplumun estetiği için uygun olan tek esas olarak görmüştür. 1910 yılında Avrupa'da sanat, müzik ve edebiyatta meydana gelen 'modern' devrimleri, Sovyet eleştirmenler toplumun çürümüş ürünleri olarak görmüşlerdir. Geleneksel gerçekçiliğin modern reddi burjuva estetiğinin öne çıkan akımı olarak **Toplumcu Gerçekçilikten** çelişkili bir biçimde ayrılmıştır. On dokuzuncu yüzyıl estetiği ve devrimci siyasetin birleşmesi Sovyet kuramının en önemli yöntemi olmuştur. Partinost ilkesi (partinin çalışan sınıf hedefine bağlılığı) sadece Lenin'in "Parti Düzeni ve Parti Edebiyatı" (1905) adlı yazısından ortaya çıkmıştır ve Lenin'in bütün yazarlar istediklerini yazmakta özgürdür görüşüne rağmen, partinin siyasi çizgisine uymayanların yazılarını parti dergilerinde yayınlamaması akıllarda şüphe oluşturmuştur. 'Naradnost' (halkça tutulma) niteliği hem estetiğin hem de siyasetin merkezi haline gelmiştir.²⁵

Rus devrimci ve Marksist kuramcı Georgi Valentinovich Plehanov (1856-1918), antropolojik bir bakış açısıyla sanatın kökenini iş olarak belirler. *Art and Social Life* (*Sanat ve Toplumsal Hayat*) adlı eserinde ilkel toplumların beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını gidermek için birtakım uğraşlara giriştiklerini, bunun sonucunda da dans, şiir, resim ve süsleme sanatının ortaya çıktığını vurgular.²⁶ Örneğin belirli bir

²⁵ Selden, 82-83.

²⁶ G. V. Plekhanov, *Unaddressed Letters. Art and Social Life*, trans. A. Fineberg, Foreign Languages Publishing House, Moscow 1957, 45.

grubun iş yaparken kendi kendilerine söylediği şarkılar arasında bir ritim duygusu vardır. Bu ritim işin temposuna göre değişmektedir. Plehanov yapılan bu eylemlerin aslında estetikten çok yarar sağlama amacı güttüğünü savunur. Bu yüzden mağaralarda yapılan resimlerin, hayvanın daha kolay avlanmasını sağlayacağını ve bu avlanma törenlerinde yapılan ilkel dans hareketlerinin de avlanan hayvanların kendi hareketlerinin bir yansıması olduğunu söyler.²⁷ Jean Freville de sanatın oyundan çıktığını ve Plehanov'un bu düşüncenin fikir babalığını yaptığını belirtir.²⁸ Moran'ın belirttiği üzere, Plehanov, "sanat eserlerinin biçimlerinde ve içeriğinde meydana gelen değişikliklerin yine ancak ekonomik nedenlerle, sınıf kavgalarıyla açıklanabileceğini gösterir. Belli bir sınıfın sanatı, o ilerici bir güç olmaktan çıkınca yozlaşır."²⁹ Plehanov sanatı ekonomik yapıyla açıklarken, ikisinin arasındaki bağı mekanik olarak görür. Sanat eserindeki imgeler hakikati anlatmak için kullanılırlar. Bu durumda sanata uygun olan yöntem hakikati imgeler yoluyla aktarmaksa, sanat eserinde doğrudan doğruya propagandanın yeri yoktur. Plehanov'un bu tutumu, yani sanatı açıkça propaganda aracı olarak görmemesi, devletin sanatçıya yol göstermesine karşı oluşu, eserin siyasi yönü ile estetik yönünü fazlaca ayırmış gözükmesi bir zaman sonra eleştiri konusu olmuş ve 1930 sonrası Marksist eleştiri, 'toplumcu gerçekçilik'le yeniden şekillenmiştir.³⁰

Anatoli Vasilieviç Lunaçarski ilk Sovyet Eğitim Komiseri olarak bilinir. Yazılarında açık ve anlaşılır bir dil kullanan Lunaçarski, amacın kitlelere sosyalizmi ve sosyalizmin onlara sağlayacaklarını anlatmak olduğunu ifade eder.³¹ Her şey toplum yararına yapıldığına göre, hiçbir Marksist eser toplumdan soyutlanamaz. Yazıları hem toplumcu hem de estetik olan Lunaçarski'ye göre Marksist devrimin asıl amaçlarından biri halka sanat ve edebiyat eserlerini tanıtmaktır. Bu da Marksist eleştirinin toplumsal gerçekliğe ne kadar önem verdiğini, elitist bir edebiyatı desteklemekten kaçındığını gösterir.³² Lunaçarski yazarın gerçekçi olup iyi gözlem ve çözümleme yapması gerektiğini ileri sürer. Çünkü ancak bu şekilde demokrasiyi kitlelere anlatıp sosyalist

²⁷ Plehanov, 79

²⁸ Jean Freville ve Georgi Plehanov. *Sosyalist Açıdan Toplum, Sanat ve Eleştiri*, (Çev.: Asım Bezirci), Yön Yayıncılık, İstanbul 1991.

²⁹ Moran, 48.

³⁰ Moran, 52.

³¹ Anatoli Lunaçarski, *Sosyalizm ve Edebiyat*, (Çev.: Asım Bezirci), Doğa Basın Yayın, İstanbul 1998, 14-15.

³² Lunaçarski, 19. Ayr. Bkz., Murat Belge "Lunaçarski'nin Yazısı ve Marksist Eleştiri Ölçütleri", *Birikim Dergisi*, Sayı 11, Ocak 1976, 56-57.

olunabileceğini savunur.³³ ‘Edebiyat ve Devrim’ yazısında devrimin sanatı da etkilediğini ve sanatın biçimciliği bırakıp ilerleyici düşüncelere yer vermesini istediğini açıklamaktadır. Devrim sanatı etkilemelidir ki, sanat da devrimi anlatmak için kullanılmalı. Aleksandr Puşkin ve Maxim Gorki’den (1868-1936) etkilenen Lunaçarski³⁴ Sovyet edebiyatını bütün dünya edebiyatıyla birlikte düşünür, çünkü edebiyat tüm insanlara ulaşmadaki en temel araçtır.³⁵ Ona göre edebiyat ideolojinin önemli yer tuttuğu bir söz sanatıdır. Sözcük öncelikle ahlakın dilidir ve dilin duygusal yanı özellikle sözcüklerin ahenginde ona eşlik eden mimikte yansır.³⁶ Lunaçarski’ye göre Marksist eleştirmen eseri ince çözümleme yöntemleriyle ele almalı, biçimin de etkisini hesaba katarak biçim ve içeriği bütün olarak görmelidir. Sanat eseri gerçekçi bir açıdan çözümlenmelidir, çünkü Marksistler sosyolojik bir kuramı benimserler. Her eser yazar ve yazarın ait olduğu sınıf hakkında bilgiler verir, çünkü yazar eserlerini belirli bir kitle için kaleme alır. Marksist edebiyatçı edebiyatın toplumdaki yerini ve etkilerini bilmelidir. Marksist edebiyatçının amacı okurun üzerinde en iyi etkiyi bırakmak olmalıdır. Bir araç olarak edebiyatı bu yönde en etkili şekilde kullanmalıdır. Marksist bir eleştirmenin kuramla çok da ilgili olmasına gerek yoktur, çünkü eleştirmen tamamen tarafsız ve nesnel olmalıdır. Kuramsal bilgi ya da edebiyat tecrübesi sanat yeteneğinin önüne geçemez. Sanat yeteneği olan kişinin iyi gözlem yapabilme, algıladığını inandırıcı bir şekilde aktarabilme ve biçim verme yeteneğinin olması gerekir.³⁷ Toplumsal yaşam parça parça değil bir bütün olarak ele alınmalıdır, çünkü edebi eser ya yazarın sınıf psikolojisini ya da etkilendiği sınıfsal psikolojiyi yansıtır. Bu yüzden ayrıntılı bir çözümleme ve inceleme kaçınılmaz hale gelir.³⁸ Marksist eleştirmen, özellikle genç yazarlar biçimsel yanlışlar yaparsa devreye girip onları eğitmelidir. Çünkü işçi kökenli yazar, toplumsal yasaları bilmediğinden büyük hatalara düşebilir.³⁹ Marksist edebiyatçı olaylar arasındaki nesnel bağları iyi görüp değerlendirmelidir. Marksist edebiyatta değerlendirme yaparken işçi sınıfının yeni ahlak anlayışındaki gibi

³³ Lunaçarski, 20.

³⁴ Lunaçarski, 23.

³⁵ Lunaçarski, 31.

³⁶ Lunaçarski, 37.

³⁷ Lunaçarski, 42-45.

³⁸ G. W. Plehanov, *W. G. Belinski'nin Edebi Görüşleri*, G. W. Plehanov: Sanat ve Edebiyat, Berlin 1955, 49.

³⁹ Lunaçarski, 58-59.

davanın yararına olan her şey iyi, zararına olan her şey kötü olarak değerlendirilir.⁴⁰ Marksist eleştirmenin bir amacı da yazara yardımcı olurken okuru eğitmektir. Aslında eleştirmen ile yazar arasında üretici bir etkileşim olması gerekir, eleştirmen yazarı eğitirken kendisi de yazardan pek çok şey öğrenir.

1930’lu yıllarda Sovyet Rusya’da gelişmeye başlayan ‘toplumcu gerçekçilik’, toplumsal olayları devrimci bir doğrultuda ve Marksist kuram çerçevesinde değerlendirmeye çalışır. Bu dönem Marksist eleştirinin ikinci dönemi olarak da kabul edilir. Joseph Stalin’in baskıları sonucu Sovyet Komünist Partisi’nin sanat anlayışını kendi denetimine alma gereğini duyması bu sanat anlayışının doğmasına yol açan nedenler arasındadır. Stalin ve arkadaşlarının ısrarıyla daha sonra devlet politikası haline de gelmiştir. Sanatçının toplumsal bir varlık olarak görüldüğü bu anlayışta, sanat toplum içindir görüşü ağırlık kazanmıştır. Nitekim bu sanat anlayışının çizgileri 1934’te toplanan ve Gorki ve Karl Radek gibi Sovyet Rusya’da önde gelen düşünürlerin de konuşma yaptığı Sovyet Yazarlar Birliği’nin birinci kongresinde belirlenmiştir. Bu yüzden edebiyatta partizanlık sorunu bir şekilde edebiyatın gerçek dünyayla ilişkisi sorununa bağlıdır.⁴¹ Toplumcu gerçekçilik kuramının asıl şeklini Gorki belirlemiştir denilebilir. Geleceğin kurulması fikri ekseninde kuramın çekirdeğini oluşturan kavramlardan ikisini, ‘Devrimci romantizm’ ve ‘olumlu tipi’ oluşturan Gorki’dir. Sovyet Yazarlar Birliği Kongresi’nden çok daha önce partinin ilkelerine tam bir uyumluluk içinde düşünülebilecek ilkeleri belirlemiştir. Keskin bir şekilde bu ekolün kurucusu olduğunu, diğerlerinin de takipçileri olduğunu söylemek elbette pek mümkün değildir. Aslında toplumcu gerçekçilik ekolünün uzun bir eklemlenme süreci sonucunda şekillendiğini göz önüne alırsak, kesin olarak ekolün kurucusunu ve takipçilerini belirlemenin güç olduğu ortaya çıkar. Bu bakımdan bu bölümde üzerinde durduğumuz isimler o ya da bu şekilde toplumcu gerçekçiliğe katkıda bulunmuşlar, Marksist geleneğin kendi içinde dönüşerek ve eklemlenerek bir kuram haline gelmesine yardımcı olmuşlardır.⁴²

⁴⁰ Lunaçarski, 52.

⁴¹ Eagleton, 64.

⁴² Soner Akpınar, “Toplum-Sanat Ve İdeoloji Üçgeninde Toplumcu Gerçekçiliğin Edebiyat ve Siyaset İlişkisine Yaklaşımı”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, 7(30) 13, Erişim Tarihi: 03.01.2016, http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt7/sayi30pdf/akpinar_soner.pdf

Marksist eleştirinin birinci döneminde, toplumcu gerçekçilere göre de sanat yansımadır. Her sanatçı, bilincini ve yaratısını şekillendiren zamana karşı toplumsal bir sorumluluğa sahiptir. Toplumcu gerçekçiliğe göre sanatın yansıttığı gerçeklik toplumsal gerçekliktir ve işçi sınıfının eğitimi gözetilerek yansıtılır.⁴³ Marksist öğretilerde toplumun hangi aşamalardan geçerek günümüze geldiği ortaya konmuştur. Bu yüzden yazarın yaşadığı toplumun gerçeklerini bilerek, kendisinden beklenen doğru bakış açısına sahip olması gerekir. Moran'a göre tarihi determinizm içinde toplumun kölelik çağından feodalizme, feodalizmden kapitalizme ve kapitalizmden sosyalizme doğru gelişimini anlatmak önem arz eder.⁴⁴ Nitekim Marks'ın edebiyatı/sanatı devrimcinin en önemli mesaj verme araçlarından biri olarak görmesinin sebebi de budur. Bu bakış doğrultusunda edebiyatta işçilerin, dar gelirlilerin dünyası, köydeki yaşam tarzı sunulmuş, Sanayi Devriminin yarattığı etkiyle köyden kente taşınan sorunlar, toplumcu gerçekçilik altında incelenmiştir. Buradaki asıl amaç var olanı anlatmanın yanında, gözle görülmeyeni yani sanatın içerisinde saklı olanı da ortaya çıkarmaktır. Radek kongrede gerçekçileri eleştirerek onların mevcut durumlara bakıp ona uygun tipler çizdiğini, oysa toplumcu gerçekçilerin henüz ortaya çıkmamış, yeni bir şeyin doğmakta olduğunu vurguladıklarını ifade etmiştir.⁴⁵ Radek, edebiyatın yanlı olması, parti ruhuyla dolu, iyimser ve destansı olması, devrimcilikten beslenerek Sovyet kahramanlarını anlatması ve geleceği şimdiden canlandırması gerektiğini öne sürer.⁴⁶

Toplumcu gerçekçilik⁴⁷ daha yüksek seviyedeki burjuva gerçekçiliğinin bir devamı ve gelişimi olarak düşünülüyordu. Burjuva yazarları sadece kendi sınıf kökenlerine ya da belli siyasi bağlılıklarına göre değil, yazılarının o dönemin sosyal gelişimiyle ilgili görüşlerini ne derece açığa çıkardıklarına göre değerlendirilirler. Modern romana karşı olan Sovyet düşmanlığı bu bağlamda anlaşılabilir. Radek'in 1934'teki Sovyet Yazarlar Kongresine katkısı bir seçenek sunar: 'James Joyce mu Sosyalist Gerçekçilik mi?' tartışmaları boyunca Radek, Joyce'un büyük bir yazar olduğunu savunan Komünist üye Wieland Herzfelde'ye iğneleyici saldırılarda bulunur.

⁴³ Moran, 53.

⁴⁴ Moran, 54.

⁴⁵ "Problems of Soviet Literature; Reports and Speeches at the First Soviet Writers Congress", Der.; H. G. Scott- Martin Lawrence, 1935.

⁴⁶ Terry Eagleton, *Edebiyat Eleştirisi Üzerine*, (Çev.: Handan Gönenç), Eleştiri Yayınları, İstanbul 1984, 43.

⁴⁷ Rus devriminden sonra toplumcu gerçekçilik yerini sosyalist gerçekçiliğe bırakmıştır.

Radek, Joyce'un deneysel tekniğini ve 'küçük burjuva' içeriğini bir bütün olarak görüp, Joyce için bütün dünyanın Ortaçağ kitaplarının olduğu bir dolap, bir genelev ve bir meyhaneden ibaret olduğunu düşünür. Radek konuşmasını şöyle özetler: "Eğer roman yazsaydım, nasıl yazacağımı Joyce'dan değil, Leo Tolstoy ve Balzac'tan öğrenirdim."⁴⁸ On dokuzuncu yüzyıl gerçekçiliğine olan bu hayranlık anlaşılabilir. Balzac, Charles Dickens, George Eliot, Stendhal ve diğerleri bireyin karmaşık sosyal ilişkiler ağıyla olan alakasını araştıran karmaşık bir edebi tür geliştirmişlerdir. Modern yazarlar bu projeyi bırakmış ve modern toplumun kendisi olan tarihin kâbusundan kaçan yabancılaştırılmış bireyin bilincini inceleyerek, daha karamsar ve içe dönük olan bir dünyanın daha parçalanmış görüntüsünü yansıtmaya başlamışlardır. Hiçbir şey, bir kahraman imajını öngören Sovyet Okulunun 'devrimsel romantizminden' öteye geçemez.⁴⁹

Şüphesiz Marksizm edebi çözümleme yöntemi olarak tasarlanmamış olsa da ilkeleri edebiyata uygulanmaktadır. Edebiyatın bazen üretici eleştirel diyalog aracı ve parti ideolojisini desteklemediği durumlarda bir tehdit olarak görüldüğü Rusya'da bile sosyalizmi ve Sovyet kahramanlarını desteklediğinden emin olmak adına edebiyat Marks ve Engels tarafından ortaya konan felsefi ilkelerle ilişkilendirilmiştir. Marksizm yeni bir edebi okuma ve anlama tarzı sunmuştur.⁵⁰

İlk öne çıkan Marksist Edebiyat Eleştirmeni Macar Gyorg Lukacs'tır. Lukacs'a göre sanat bir yansıtmadır. Sanatı 'gerçekçilik' ve 'doğalcılık' olmak üzere ikiye ayıran Lukacs, gerçekçiliğin toplumsal gerçekliği yansıttığını fakat doğalcılığın bunu yapamadığını savunur. Lukacs metnin, üretildiği toplumun gerçekliğini, sınıf çatışmasını, sosyo-ekonomik sistemi ve dönemin siyasi görüşlerini yansıtmayı gerektiğini ileri sürer.⁵¹ Metinde kullanılan karakterin tipik olması gerektiğine inanır. Lukacs'ın tipik karakteri, toplumun aynasıdır. Ortaya çıkan bu tipik kahramanla içinde yaşanılan toplumun oluşturduğu dinamikler gerçekçi yazar tarafından gösterilmelidir. Bunu yaparken de bireyle toplum arasında sıkı bir bağ kurulur.⁵² Lukacs, Hegelyan tarzı Marksizmin de öncüsü olmuş ve tüm eserlerinde yansıma örneklerini kullanmıştır.

⁴⁸ Selden, 55.

⁴⁹ Selden, 56.

⁵⁰ Dobie, 80

⁵¹ Dobie, 80.

⁵² Eagleton, *Edebiyat Eleştirisi Üzerine*, 43.

Marksist gelenek Hegel'in tarihle ilgili diyalektik görüşünü de kapsar, bu yüzden Lukacs düzen ve yapıya önem verir. Çünkü tarihi gelişim rastlantısal ve karmaşık değil, mantıksaldır. Avrupa'da o dönemde yaygın olan doğalcılığı reddeden Lukacs, romanın daha çarpıcı, daha gerçekçi, hatta gerçeğin kendisini göstermesi gerektiğine inanmış ve eserlerini bu düşünceye göre yazmıştır. Lukacs'a göre yansıma zihindekilerin yazıya dökülmesidir, örneğin sıradan bir insanın hayatı ve sosyal ilişkilerinin yansıtılmasıdır. Gerçekliği yansıtan bir eser okuru asıl gerçeğin özüne götürür, fakat okur kitabın gerçeğin kendisi değil, gerçeğin bir yansıması olduğunu bilir. Lukacs asıl gerçeklik yansımasının dış görünüşten daha derin ve daha anlamlı olduğunu düşünür. Onun yansımayla ilgili görüşlerinin hem doğalcılığı hem de modernizmi yıkmaya çalıştığı açıktır. İmgelerin rastgele sıralanışı ya gerçeğin nesnel yansıması ya da gerçekliğin öznel etkisi olarak yorumlanabilir. Rastlantısallık gerçeğin ya da algının bir özelliği olarak görülebilir. Her iki durumda da Lukacs fotoğrafik simgelere karşıdır. Ona göre imgelerin sanatsal olan ögelerle asıl gerçekliği anlatması gerekir, çünkü gerçekliğin de bir sırası ve yoğunluğu vardır. Yazar, okura gerçek deneyimleri karmaşık ve zengin imgelerle birlikte sunmalıdır.⁵³

Lukacs'a göre bireyi nesnel dünyadan ayrı düşünen modern yazar, karakterlerin iç dünyasını kötü ve anlaşılmaz olarak görmeye mahkûmdur. Buna rağmen modern yazarlar da modern gerçekçiliği açıkça ortaya koyan yeni edebi tür ve teknikler geliştirmişlerdir. Modernist ideolojinin gerici doğası üzerinde duran Lukacs modern eserlerin edebi değer taşıdığını kabul etmez. Çünkü modernizmin gerici olduğunu düşünür ve modern türleri kabul edilemez olarak görür. 1930'lı yılların başında Berlin'de kaldığı süre boyunca Bertolt Brecht'e ve radikalcilerin modern montaj ve röportaj tekniğine karşı çıkmıştır.

Yazarın yaşadığı döneme damgasını vuran tipik tarihi durum ve toplumun dinamiklerinin farkında olması gerekir. Kullandığı karakterlerle o dönemin içyapısını belirleyen tarihi olaylara ve kişilere somutluk kazandırır. Bu şekilde karakter tipleşmiş olur ve hem tarihi güçleri kendinde somutlaştırır hem de kendine has özelliklerle yaşayan canlı bir birey haline gelir.⁵⁴ Tolstoy'un *Anna Karenina* adlı romanındaki Anna Karenina karakterinin, çağındaki sosyal güçlerin anlam kazandırdığı derin bir kişiliği

⁵³ Selden, 87.

⁵⁴ Moran, 55.

vardır. Benzer bir durum M. Şolohov'un *Durgun Akardı Don* adlı eserindeki Gregor Melehov karakterinde de vardır. O halde Lukacs'ın kurgusu, toplumun kendi karmaşık bütünlüğünü yansıtır ve bunu yaparak kapitalist toplumun yabancılaştırıp parçalamasına karşı mücadele eder.⁵⁵

Marks ve Engels'in Balzac, Stendhal, Tolstoy gibi gerçekçi yazarlara olan hayranlıkları bilinmektedir. Balzac, Eagleton'a göre, insanlığın kapitalist çözülüşüne karşı son mükemmel savunmayı vermiştir.⁵⁶ Lukacs, bu yazarların tarafsız yazmalarına rağmen ister istemez yaşamış oldukları toplumun düzensizliklerinden de bahsettiklerinin farkındadır. Nitekim kendi ideolojisine bakmaksızın tipik olanı idrak eden yazar, yaşadığı dönemin altında yatan derin anlamlara ulaşmış ve gerçekliğin özünü yansıtmıştır. Zira toplumcu gerçekçilik, sanat eserini, Marksizmin bilgi kuramı ile Engels'in önem verdiği Hegel estetiğiyle birleştirerek dış gerçekliği yansıtan somut-genel olarak adlandırır.⁵⁷

Feodal yapının yıkılmasıyla ortaya çıkan kapitalizm, üretimi oldukça arttıran piyasa ekonomisine önem veren yeni bir düzen oluşturmayı amaçlamıştır. Üretim süreci sosyalleşirken, araçların da toplum tarafından sahiplenilmesi gerekiyordu. Yani araç gerecin sahibi de işçi olacak ve işini satacaktı. Sermaye ve işçi arasındaki karmaşa ortadan kalkmalıydı. Bu yüzden kapitalizmin özü olan toplumsallaşmayla iş yerlerinin sermayesi de sağlanabilirdi. Kısacası, üretim araçları da toplumun ortak malı olmalıydı. İşte on dokuzuncu yüzyıl Marksizmi Lukacs'ın fikirlerini de buna göre şekillendirmiştir. Lukacs bu fikirlerle *The Historical Novel*⁵⁸ ve *Studies in European Realism*⁵⁹ (1950)'i kaleme almış ve bu fikirlerini geliştirip *The Meaning of Contemporary Realism*'de⁶⁰ modernizme karşı komünizmi savunmuştur. Lukacs, Joyce'un gerçek bir sanatçı olduğunu inkâr etmez, fakat onun tarihle ilgili sabit görüşlerini reddetmemizi söyler. Ona göre, insan varlığını tarihin dinamik düzeni içerisinde görmedeki başarısızlık Franz Kafka, Samuel Beckett ve William Faulkner'ın

⁵⁵ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 43.

⁵⁶ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 46.

⁵⁷ Max Rieser, "Russian Aesthetics Today and Their Historical Background", *Journal of Aesthetics and Art Criticism*, XXII, 1963, 47-53. Ayr. bkz. V. Asmus, *Realism and Naturalism*, Soviet Literature, Mart 1948, 59.

⁵⁸ Gyorg Lukacs, *The Historical Novel*, Merlin, London 1962.

⁵⁹ Gyorg Lukacs, *Studies in European Realism*, Hilway, London 1972.

⁶⁰ Gyorg Lukacs, *The Meaning of Contemporary Realism*, Merlin, London 1969.

eserlerinde yansıtıldığı gibi dönemin modernizmine de bulaşmıştır. Bu yazarlar, montaj, monolog, bilinç akışı tekniği, günlük ve röportaj gibi teknikleri de kullanma eğiliminde olan yazarlardı. Bütün bu şekilci ustalık, son dönem kapitalizminin gelişmiş bireyselliğe dar bir açıdan bakmasının sonucudur. Nesnel bir gerçeklik yerine endişe verici bir dünya görüşüne sahibiz, çünkü tarihin doluluğu ve sosyal süreçleri daraltılmış, sadece içinden seçilen saçma deneyimler bize aktarılmıştır.⁶¹

Lukacs doğalcılığı gerçeklikten ayırt ederken, doğalcılığın sosyal gerçekliği asla yansıtmadığını ifade eder. Doğalcılık Lukacs'a göre önemli ile önemsizin arasındaki farkı bulamaz. Doğalcıların en büyük hatası aşırı ayrıntıya inerek, betimlemeler yaparak gerçekliğin anlatılabileceğini düşünmeleridir. Bu şekilde gerçek yüzeysel olarak aktarılabilir, ancak bu gerçeğin altında yatan yani 'tipik' olan asla anlatılmaz.⁶² Doğalcılıkla birlikte iç ve dış dünyalar arasındaki diyalektik birlik paramparça olur ve hem birey hem de toplum son kertede anlamdan yoksun bırakılır.⁶³ Bunun sonucunda tarih anlamsızlaşır.

Lukacs'ın gerçekçilik ve doğalcılık arasındaki farkı belirtirken gerçekçiliği de ikiye ayırdığını belirtmiştik: Eleştirel gerçekçilik ve toplumcu gerçekçilik. Toplumun özünü yansıttıklarından dolayı ikisi arasında çok büyük farklar yoktur. Ne var ki toplumcu gerçekçilik sadece sosyalist bir toplumda uygulanabilecekken eleştirel gerçekçilik hem sosyalist olmayan toplumlarda hem de sosyalist toplumların başlangıç dönemlerinde, en ilkel zamanlarında bile kullanılır.⁶⁴ Gerçekçiliğin bu kadar vazgeçilmez olmasının sebebi, Marksizmin on dokuzuncu yüzyılda gerçekçi romanın en başarılı çağında ortaya çıkmasından kaynaklanır. Sonuç olarak gerçekçi roman toplumu ekonomik, siyasi ve sosyal açılardan eleştirmiştir.⁶⁵ Toplumcu gerçekçilerin ve özellikle de Lukacs'ın gerçekçi yöntem üzerinde ısrar etmelerinin en önemli sebebi, bunu geniş emekçi sınıfı için en uygun yöntem olarak kabul etmeleridir.

Lukacs toplumcu gerçekçiliği diğer yöntemlerden üstün tutmakla beraber, 1934 sonrası Sovyet edebiyatında dikkate değer eserler bulamadığını belirtir. Gerçekçi

⁶¹ Erol Tanrıbuyurdu, *Marksist Edebiyat Eleştirisi ve Fethi Naci'nin Eleştiri Anlayışı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Edebiyatı Bölümü, Bilkent Üniversitesi, Ankara 2010.

⁶² Georg Lukacs, *Çağdaş Gerçekliğin Anlamı*, (Çev.: Cevat Çapan), Payel Yayınevi, İstanbul 1986, 60.

⁶³ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 46.

⁶⁴ Moran, 60.

⁶⁵ Moran, 60.

dönemde Tolstoy, Anton Çehov, Fyodor Dostoyevski gibi önemli yazarların ürettiği edebi eserlerden oldukça iyi beslenen Sovyet edebiyatı, devrimden sonra tipik olanı anlatan eserler ortaya çıkaramamıştır. Lukacs'ın Sovyet edebiyat eleştirisinin haklı sebeplerinden biri de 'olumlu kahraman' öğretisidir; yani okura saygı duyacağı, imreneceği ve örnek alacağı kahramanlar sunmak.⁶⁶ Bu tip kahramanlar okura sunulmadığı takdirde, toplumdan beklenen destek asla gelmez ve daha da kötüsü okurla yazar arasında kurulması beklenen köprü sağlam temeller üzerine inşa edilemez. Toplumcu gerçekçiliğin 'olumlu kahramanı' siyasi erdeme sahip olmalı, okurda saygı uyandırmalı ve en önemlisi yaşadığı dönemle gelecek arasında bağlantı kurarak sosyalizmin ütöpik olmadığını göstermelidir.⁶⁷ Edebi eserlerde kendini göreve adanmış, güçlü bir karakter olarak karşımıza çıkan olumlu kahraman, hem kültürel hem de ekonomik olarak acılara katlanmış olan halk için karşılaştığı güçlükleri yenen ve üzerinde taşıdığı tarihi görevi yerine getiren kişidir. Ütöpik olmakla eleştirilen bu yeni romantik kahraman, Andrey Jdanov tarafından 'devrimci romantik' olarak adlandırılır ve edebiyat için hayati önem arz eder.⁶⁸ Lukacs bu kahramanı da fazla ütöpik bulur ve gerçeklikten ve tipik olanı yansıtmayıp, Marksist geleneğin ona yüklediği görevden uzaklaştığını ifade eder. Eagleton'a göre Lukacs'ın tipik karakteri, toplumun aynasıdır. Ortaya çıkan bu tipik kahramanla içinde yaşanan toplumun oluşturduğu dinamikler gerçekçi yazar tarafından gösterilmelidir. Bunu yaparken de bireyle toplum arasında sıkı bir bağ kurulur.⁶⁹

Bertolt Brecht'in ilk oyunları radikal, anarşist ve burjuva karşıtı olmasına rağmen anti-kapitalist değildir. 1926'da Marks'ı okuduktan sonra siyasete ilgisi artmıştır. 1930'da işçi sınıfı için didaktik bir oyun yazmış, fakat 1933'de Nazilerin iktidarı ele geçirmesinden dolayı Almanya'yı terk etmek zorunda kalmıştır. En bilinen eserlerini ise İskandinav ülkelerindeyken yazmıştır. Stalin hükümetiyle sorun yaşayan Brecht'in toplumsal gerçekçiliğe tepkisi Doğu Almanya'yı rahatsız etmiştir. Brecht'in en çok bilinen dramatik buluşu olan 'yabancılaştırma' (alienation) etkisi Rus biçimcilerin

⁶⁶ Moran, 60.

⁶⁷ JR. W. Rufus Mathewson, *The Positive Hero in Russian Literature*, Colombia University Press, New York 1958, 290.

⁶⁸ Moran, 62.

⁶⁹ Eagleton, *Edebiyat Eleştirisi Üzerine*, 43.

kullanmış olduğu ‘defamiliarization’⁷⁰ terimine benzemektedir. Burjuva tiyatrosunu ‘yabancılaşma’ etkisiyle ters yüz eden Brecht, izleyiciyi ‘doğal’ olarak kabul edilen öğretilmiş/öğrenilmiş davranışları sorgulamaya zorlar ve bilinmeyenin altında aslında bilinenin yattığını gözler önüne serer.⁷¹

Burada yabancılaşma terimine daha yakından bakmak gerekir: David Mikics’e göre, Marks *Economic and Philosophical Manuscripts of 1844* adlı eserinde, kapitalizmde yabancılaşmış iş gücünün önemine dikkat çeker. “Patronlar ve işverenler, ‘sattıkları’ iş gücünü kendilerinden ayrı düşünen işçilerden bu işi parayla alırlar.”⁷² Yabancılaşan işin yürümesini sağlayan işçiler patronlarının onların beden ve akıl gücüne ihtiyaçları olduğunu bilirler. Ancak kendi ürettikleri ürünlerle kendilerini sınıflandırmazlar. Sonuç olarak kapitalizm işçisi, iş gücünün sonuçlarıyla yakından ilgilenen zanaatkâr ve sanatçıyla zıt kutuplardadırlar.⁷³ Marks’ın bu uzaklaşma hissini işçi sınıfını anlatmak için kullanmasına rağmen, Edward Quinn, Hegel’e göre yabancılaşmanın insan bilinci ve doğal dünya arasındaki, iç dünyamız ve dış dünyamız arasındaki uzaklıktan kaynaklanan kaçınılmaz bir durum olduğunu belirtmektedir.⁷⁴ Marks, Hegel’in yabancılaşmayı çalışan üzerinden dört şekilde tanımladığını ifade etmiştir: (1) ürettiği üründen yabancılaşması, (2) emeğin kişiye özelliğinin kalmaması, (3) insan ırkına yabancılaşma, (4) diğer insanlara yabancılaşma.⁷⁵ Toplumcu düşünürler ve C. Wright Mills’in *White Collar: The American Middle Classes*’ı (1951), Herbert Marcuse’ün *One Dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*’si (1964) ve psikolog Eric Fromm’un *The Sane Society*’si (1965) gibi eserleri bu kavramın gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.⁷⁶ Ancak bu kavramın Marksist kullanımı herkes tarafından kabul edilmemiştir. Nitekim Edward Quinn edebiyatta bu terimin Hegelyan tanımının daha kabul edilebilir olduğunu belirtir. Edebi açıdan yabancılaşma Romantizmin doğuşuyla ana tema olarak ortaya çıkmıştır. Buna rağmen,

⁷⁰ Bu terim ilk kez 1917’de Rus Formalist Victor Shklovsky tarafından kullanılmıştır. Toplum üzerinde alışlagelmiş düşüncenin kırılması, her zaman yaşanan olayların alışılmışın dışında bir bakış açısı ile ele alınması tezini ortaya koyar.

⁷¹ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 82.

⁷² David Mikics, *A New Handbook Of Literary Terms*, Yale University Press, London 2007, 6.

⁷³ Mikics, 6.

⁷⁴ Edward Quinn, *Literary and Thematic Terms*, Infobase Publishing, New York 2006, 17.

⁷⁵ Karl Marks, *1844 El Yazmaları, Ekonomi, Politik ve Felsefe*, (Çev.: Kenan Somer), (1. bs.), Sol Yayınları, Ankara 1976, 133-136

⁷⁶ Quinn, 17.

daha eski eserlerde de örneklerine rastlamaktayız: Örneğin Shakespeare'in içine kapanık prensi, kendi dünyasına yabancılaşan ve zorunda olarak intikamcı bir role sahip olan Hamlet kendine de yabancılaşır ve durumunun farkındadır. Dostoyevsky'nin *Notes From Underground*'u (1864), Melville'nin *Bartleby the Scrivener*'ı (1850), T.S. Eliot'ın *Waste Land*'i (1920) ve Sylvia Plath'ın eserleri de yabancılaşma için verilebilecek örneklerdendirler. Bu tür eserlerdeki yabancılaşma örneği karakterler, modern hayatın boşluğu ve aldaticılığıyla kuşatılmışlardır. Quinn'e göre bu durumun Jean-Paul Sartre ve Albert Camus'nun varoluşçuluğuyla olan yakın ilişkisi tesadüf değildir.⁷⁷ İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 'yabancılaşma' terimi varoluşçuluk düşüncesiyle birleşmiştir.

Brecht kendi gerçekçilik kuramını anti-Aristotelesçi olarak niteler, çünkü Aristoteles trajik olayın evrenselliği ve birliği üzerinde durur ve duygulardan arınması fikrini savunur, okur ve kahramanı empatiyle açıklar. Oysa drama yazarı olayı ve evrenselliği birbirine karıştırmamalıdır. Sosyal düzensizliğin gerçek yüzü sıra dışı ve oldukça şaşırtıcıymış gibi anlatılmalıdır.⁷⁸ Okur ya da seyirciyi pasif konumdan kurtarmak için gerçekliğin yansıtılması, yabancılaştırma etkisi kullanılarak yok edilmelidir. Roller oyuncuya hem tanıdık olmalı hem de yabancı gelmelidir; bu şekilde eleştirel değerlendirme yapılması mümkün hale gelebilir. Karakterlerin duyguları, çelişkileri anlaşılmalı ve ilginç ve sorunlu oldukları da seyirciye hissettirilmelidir. Kullanılan yöntem açığa çıkarılmalı ve karakterlerin vermek istedikleri duygular hareket ve mimiklerle desteklenmelidir. Birçok karakterin mimikleri kendine has ve kişisel olmasına rağmen Brecht'in karakterleri ima yolunu seçer ve şematik hareketler kullanır.

Brecht'in seçtiği karakterler sıradan olmasına rağmen, toplumun inandığı ortak değerlerin tam yansması olmayabilirler. Örneğin 'Mother Courage', 'Asdak' ve 'Schweik' değişen dinamik sosyal varlıklardır ancak iç dünyalarından hiç bahsedilmemiştir. Brecht'i Lukacs'tan farklı kılan şey, Lukacs'ın önem verdiği şekilsel bütünlüğü Brecht'in reddetmesidir. Aristoteles'in trajik tiyatrosundan farklı olarak Brecht'in epik tiyatrosu Shakespeare'in tarihi oyunlarındaki gibi birbirine çok bağlı olmayan bölümlerden oluşur. Aynı tarz on sekizinci yüzyıl pikaresk romanında görülür: yer ve zaman kısıtlaması ya da iyi planlanmış yapay bir olay örgüsü yoktur. Benzer

⁷⁷ Quinn, 18.

⁷⁸ Selden, 89.

özelliklere modern kurguda ya da sinemada da rastlanmaktadır.⁷⁹ Bu yüzden Brecht, Lukacs'ın hayran olduğu şekilsel bütünlük türünü reddeder. Zamanın yapay olmadığını savunan Brecht, oyunların iyi kurgulanmadığını da belirtir. Ayrıca Brecht, şekil bakımından iyi olan hiçbir modelin sonsuza dek geçerli olmayacağına inanmıştır, çünkü ebedi bir estetik kural hiç olmamıştır. Bu yüzden yazarın kısıtlanmaması gerekir ve var olan gerçekliğe ulaşmak için mevcut bütün yöntemler kullanılmalıdır. Sonuç olarak Brecht, Lukacs'ın belli bir edebi türü tek gerçekçilik modeli olarak yüceltme isteğini biçimciliğin tehlikeli bir türü olarak görür.

Antonio Gramsci Marksist kültürde hegemonya kavramının fikir babası olarak bilinmektedir. İtalyan Komünist Partisini kurduğu için Faşist Mussolini yönetimi tarafından hapse atılmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında emekçi partiler verdikleri mücadelelerde kapitalizmin gelişmesi ve ilerlemesi için çalışanlar kadar başarılı olamamışlardır. Bunun nedeni de Gramsci'nin açıkladığı gibi egemen grupların bağımlı sınıflar üzerinde ideolojik üstünlük kurmalarıdır. Bu durumu açıklayan en iyi kavram da hegemonyadır. G. Fiori'ye göre bir Marksist olan Gramsci'nin özgürlüğü, yönetici sınıfın baskı ve şiddetine değil, yönetici sınıfın görüşlerinin yönetilenler tarafından kabul edilmesine dayanır. Gramsci için önemli olan, durumun nasıl kabullenildiği ve bu bağımlı sınıfların eski düzeni yıkıp, yeni ve özgürlükçü düzeni nasıl getirebileceğini anlamaktır. Hegemonya yönetici sınıfın çıkarlarının evrensel olarak gösterilmesi, yani fikirlerin evrenselleşmesidir.⁸⁰ Gramsci hegemonyasının temelinde sivil toplum vardır ve Gramsci toplumsal hegemonyayı kapitalist toplumlarda devlete ait olmayan özel bir yere koyar ve onu, zor kullanmadan devlet düzenini koruyan bir araç olarak görür.

Hegemonya belli bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerindeki baskı ya da rızaya dayalı etkisidir. Sosyalist devrimle yapılmak istenen, burjuva hegemonyasının işçi sınıfı hegemonyasıyla yerini değiştirmektir. Fakat bu yer değiştirme zorla ve baskıyla değil, eğitim yoluyla olacaktır. Yani hegemonik ilişkilerde eğitim temel şarttır. Alt sınıf kendi çıkarlarının gözetildiğini düşünecek ve kendi konumunu devam ettirmesi için ikna edilecek, bu şekilde de alt sınıf, hegemonyasının sürdürülmesi için yönetici sınıfın zorlamasını kabul edecektir. Böylece toplumsal sistemde düzen ve süreklilik

⁷⁹ Selden, 90.

⁸⁰ Giuseppe Fiori, *Antonio Gramsci, Life of a Revolutionary*, New Left Books, Londra 1970, 238.

sağlanacaktır. Hegemonyanın kontrolü ise yine eğitimle sağlanacaktır.⁸¹ Bu yüzden Gramsci'nin hegemonik eğitim ilişkisinin sivil toplum kuruluşlarında ortaya çıktığını söylemek mümkündür ve okullar hegemonyanın varlığı için önemli bir role sahiptir.

Gramsci, Lukacs'ın aksine, sanat/edebiyat ile ilgili yazdığı yazılarda 'ideoloji'den çok 'hegemonya'ya önem vermiştir. Eagleton'a göre Gramsci, Lukacs'ın aksine hegemonyayı hep önde tutmuştur. Gramsci bu terimi yönetici gücün kendi hâkimiyeti ve toplum üzerindeki gücünü devam ettirebilmek adına yönettiği insanların rızasını alma eylemi olarak tanımlar.⁸² Toplumda baskılanan, sadece biyolojik ihtiyaçlarını karşılamasına izin verilen ve kültürel bağlamda gelişmesi engellenen işçi sınıfının içinde bulunduğu durumu gözler önüne seren ideolojinin kendisidir. Lukacs'ın ideoloji kavramıyla temel olarak göze çarpan ilk farkı ideolojinin baskıyla dayatılabileceğidir, aynı durum hegemonya için geçerli olmayabilir. Hegemonya ideolojiden daha geniştir, ideolojiyi içine alır, ama ona indirgenemez. Eagleton bu durumu şöyle açıklamaktadır:

*Bir egemen grup veya sınıf kendi iktidarı için gerekli rızayı ideolojik araçlarla sağlayabilir; ama aynı ölçüde, vergi sistemini desteğine gereksinim duyduğu kesimin yararına olacak şekilde değiştirerek ya da nispi olarak refaha ulaşmış ve dolayısıyla siyasi yönden uyuşuk bir işçi tabakası yaratarak da hedefine ulaşabilir; ya da hegemonya, ekonomik olmaktan çok siyasi bir biçim alabilir: Batılı demokrasilerde parlamenter sistem, halkta kendi kendini yönettiği yanılsamasına yol açtığından, bu tür iktidarın son derece önemli bir biçimidir.*⁸³

Hegemonyanın tam manasıyla ideolojinin başarılı olan şekli olmadığı, çeşitli ideolojik, kültürel ve ekonomik türlere de bölünebileceği söylenebilir. İdeoloji, iktidar savaşının anlamlandırma düzeyinde yaşanmış türüne eşittir ve bütün hegemonik süreçlerde bu çeşit bir anlamlandırma olmasına rağmen, her durumda, yönetimin devam etmesine olanak sağlayan *başat* düzey değildir. Din, sivil toplumun çeşitli kurumları arasında belki de en ideolojik olanıdır; fakat hegemonya kültürel, siyasal ve ekonomik yapıların her şeklinde, hem sözlü hem de yazılı olarak kurulur.⁸⁴

Gramsci'ye göre özel televizyon kanalları, aile, kiliseler, anaokulları, askeri güçler, gazeteler; bütün bu örnekler bireyleri egemen iktidara baskıdan çok rızayla

⁸¹ Antonio Gramsci, *Hapishane Defterleri*, (Çev.: Adnan Cemgil), Belge Yayınları, İstanbul 1997, 8-9.

⁸² Terry Eagleton, *İdeoloji*, (Çev.: Muttalip Özcan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2011, 154.

⁸³ Eagleton, *İdeoloji*, 154.

⁸⁴ Eagleton, *İdeoloji*, 155-156.

bağlayan ekonomik/hegemonik yapılardır. Sanatçıya düşen görev ise okura bunları göstermek ve ezilen sınıfların kültürleşme sürecine katkıda bulunmaktır. Ralph Miliband'ın da belirttiği gibi, hegemonya⁸⁵ kendi hâkimiyetini devam ettirmek için uğraşan ve halkın yaşam kalitesini arttırmak adına ve onlara hizmet götürmek için oluşturulan bütün kurum/kuruluşların aslında kendisine hizmet ettiği bir süreçtir. Bu şekilde kapitalist sınıfı kontrol altında tutan üst sınıf, emek harcamadan, işçi/köylü sınıfını sömürerek yaşar.⁸⁶ İşçi sınıfının sadece biyolojik ihtiyaçlarını karşılayabildiği bu sistemde, hegemonya nasıl işçi sınıfının eline geçebilir sorusu akla gelir. Nitekim “Her dönemin egemen düşünceleri hep o dönemin egemen sınıfının düşünceleri olmuştur”.⁸⁷ Burada önemli olan işçi sınıfının sadece yaşadığı çağda gücü elinde bulunduran yönetimi ele geçirmesi değil, aynı zamanda kültürel olarak da eğitilmesidir. Bu işi yapacak kişilerin başında da yazarlar ve sanatçılar gelmektedir. Zira Marks'ın edebiyat/sanatın asıl işlevinin işçi sınıfını eğitmek olduğunu söylemesinin sebebi de tam olarak budur.

Raymond Williams hegemonyanın dinamik bir karakteri olduğunu ve hiçbir zaman bir kerede ulaşılan bir şey olmadığını belirtir.⁸⁸ Bu yüzden hegemonya, kabaca, iktidarın, hâkimiyeti altındaki insanların rızalarını kazanmada başvurduğu stratejiler bütünü olarak tanımlanabilir.

Gramsci'ye göre toplumdaki işçi ve köylü sınıfın bilinci tipik olarak çatlak ve pürüzlüdür. Toplumun alt grubuna ait olan ideolojilerde, biri yönetenlerin ‘resmi’ görüşlerinden devşirilen, diğeri ezilen sınıfların toplumsal gerçekliğe ilişkin tecrübelerinden ortaya çıkan ve birbirleriyle çatışan iki ayrı dünya anlayışı vardır. Gramsci bu farklılığı, bir sınıfın ‘organik bir bütünlük’te sergilediği dünyaya ait yeni meydana çıkan fikirleri ile onun, ‘normal’ zamanlarda kendisini yönetenlerin düşüncelerine teslim oluşu arasındaki zıtlıkta bulur.⁸⁹

Lukacs'a göre bu durum, işçi sınıfının ‘ampirik’ bilincinden ‘olanaklı’ bilincine, uygun durum sağlandığında geçiştir. Bu geçiş Lukacs'ta belirsizken, Gramsci'de net

⁸⁵ Buradaki kastım sınıf egemenliğidir.

⁸⁶ Ralph Miliband, *Marksizm and Politics*, Oxford University Press, Oxford 1977, 18.

⁸⁷ Ayr.bkz. Karl Marks & Friedrich Engels, *Komünist Manifesto ve Komünizmin İlkeleri*, (Çev.: Muzaffer Erdost), Sol Yayınları, Ankara 2005, 181.

⁸⁸ Raymond Williams, *Marksizm ve Edebiyat*, (Çev.: Esen Tarım), Adam Yayınları, İstanbul 1990, 87-90.

⁸⁹ Eagleton, *İdeoloji*, 161-162.

ifadelerle betimlenir. ‘Organik’ aydınların çalışmalarıyla, söz konusu sınıfa kültürel, siyasal ve ekonomik alanlarda homojen bir öz bilinç aşılması gereklidir.⁹⁰ Gramsci’ye göre, yeni bir sosyal düzen kurmanın temel şartı ‘organik aydınlar’ın varlığıdır. Kendilerini bağımsız zanneden ‘geleneksel aydınlar’ ise esas olarak eski düzenin devam etmesini istemektedirler.⁹¹ Organik aydınların ilk görevi toplumsal şartlardan geriye kalmış geleneksel aydınlarla yüzleşmek ve böylece onları alt etmek ve sindirmektir.⁹² Edebiyatta organik aydınların görevi işçi ve köylü sınıfın öz bilince ulaşması için yazdıkları eserlerle onlara yol göstermek ve ikna etmektir. Bu nedenle organik aydın edebiyat ile halk arasında bağlantı veya köprü kurar.⁹³

Nihayetinde edebiyatçı ve filozof sanatçının temsil ettiği organik aydının karşısında kendisini büyük ölçüde toplumsal hayattan soyutlamış olan geleneksel aydın vardır. Rahipler, idealist felsefeciler, Oxfordlu akademisyenler bir önceki tarihi dönemden geri kalmış, geleneksel grubu oluştururlar. “Geleneksel aydının, yönetici sınıftan bağımsız olduğuna duyduğu inanç, Gramsci’ye göre, felsefi idealizmin, Alman ideolojisinde ahmaklıkla itham edilen, fikirlerin kaynağının başka fikirler olduğu inancının maddi temelidir.”⁹⁴ Marks ve Engels’in de belirttiği gibi fikirlerin bağımsız geçmişi yoktur. Böylece aydınlar, egemen grubun ‘memurudurlar ve toplumsal hegemonyanın ve siyasal iktidarın alt kademedeki görevlerini yerine getirirler.⁹⁵ Ne kadar eğitim alırlarsa alsınlar, bağlı oldukları kurumun fikirlerini yansıtır. Kendilerine verilen taraflı rolü oynarlar. Kazanan, her zaman yönetimi elinde tutan siyasi iktidardır.

Brecht ve Lukacs’ın aksine, Marksist estetiğin Frankfurt Okulu gerçekçiliği tamamen reddeder. Frankfurt’taki Sosyal Araştırmalar Enstitüsü Hegelyan Marksizme dayanan ve Freud düşüncelerini içeren toplum çözümlemesinin geniş bir çeşidi olan ‘eleştirel kuramı’ benimsemiştir.⁹⁶ Felsefe ve estetiğin öne çıkan isimleri ise Max Horkheimer, Theodor Adorno ve Herbert Marcuse’dür. Adorno ve Horkheimer

⁹⁰ Eagleton, *İdeoloji*, 162.

⁹¹ Perry Anderson, Gramsci, *Hegemonya Doğu/Batı Sorunu ve, Strateji*, (Çev.: Tarık Günersel) Alan Yay., İstanbul 1988, 9.

⁹² Gramsci, *Hapishane Defterleri*, 9-10.

⁹³ Eagleton, *İdeoloji*, 163.

⁹⁴ Eagleton, *İdeoloji*, 164.

⁹⁵ Gramsci, *Hapishane Defterleri*, 29.

⁹⁶ David West, *Kıta Avrupası Felsefesine Giriş*, (Çev.: Ahmet Cevizci), Paradigma Yayınları, İstanbul 2005, 100.

toplumsal sistemi her açıdan aynı esasa dayanan bir bütün olarak ele alır. Bu iki felsefecinin modern kültür analizleri Almanya'daki her toplum seviyesinde hegemonik üstünlük kurmayı başaran faşizmin tecrübelerinden etkilenmiştir. Amerika'daki kitle kültüründe de benzer tek yönlü bir yapı olduğunu ve ekonomik durumun yaşamın her boyutunun içine işlediğini görmüşlerdir.

Frankfurt düşüncesinde sanat ve edebiyat önemli yer tutar. Eleştirel düşüncedeki ilk girişiminde 'olumlu kültür' fikrini ortaya atan Marcuse, estetiğin olumsuz üstün tarafına dikkat çeker ve gençliğin devrimci gücünü toplum ve kültürü değiştirmek için kullanır.⁹⁷ Marcuse'e göre sanat birkaç anlamda devrimci olabilir. Dar anlamda sanat üslupta ve teknikte radikal bir değişiklik getiriyorsa devrimcidir. Bu tür değişikliklerin genel olarak toplumda önemli değişiklikleri öngörmesi veya yansıtması gerekmektedir. Expresyonizm ve sürrealizm tekelci kapitalizmin tehlikelerini öngörmüşlerdir. Ancak devrimci sanatın salt teknik tanımının onun otantikliğiyle ve hakikatiyle bir ilişkisi yoktur. Bir sanat eseri ancak mevcut özgür olmama durumu ve devrimci güçleri temsil edip böylece gizemleştirilmiş ve dondurulmuş toplumsal gerçekliği yarıp geçiyorsa ve değişim ve özgürlük ufku açıyorsa devrimci olarak tanımlanabilir. Ancak temsildeki yıkıcı potansiyel eserin yüzleştiği toplumsal yapıyla ilişkili olmalıdır. Baskının halk kitleleri arasındaki dağılımı, yöneten sınıfın örgütlenmesi ve işlevi, radikal değişiklik olanaklarının ele alınması gerekmektedir. Bu tarihsel koşullar eserde açık ya da örtük biçimde dil ve imgeler ile ortaya çıkar. Bir sanat eserinin siyasi potansiyeli estetik boyutunda yatar. Bir sanat eseri ne kadar doğrudan siyasi olursa o kadar yabancılaşma gücünü azaltır.⁹⁸ Marksist estetikte şu tezler önemlidir:

(1) *Sanat ve maddi temel arasında, sanat ve üretim ilişkilerinin toplamı arasında belirleyici bir bağ vardır. Üretim ilişkilerindeki değişikliklerle sanat, diğer ideolojiler gibi toplumsal değişikliğin önünde veya arkasında gitse de üstyapının bir parçası olarak dönüştürülür.*

(2) *Sanat ve toplumsal sınıf arasında belirleyici bir bağ vardır. Yalnızca otantik, gerçek ilerleyici sanat yükselen bir sınıfın sanatıdır. Bu sınıfın bilincini ifade eder.*

⁹⁷ Selden, 91.

⁹⁸ Bkz. Herbert Marcuse, *The Aesthetic Dimension: Toward A Critique Of Marxist Aesthetics*, trans. H. Marcuse and Erica Sherover, Beacon Press, Boston 1978, ix-xiii.

(3) *Bu yüzden politik ve estetik, devrimci içerik ve sanatsal nitelik örtüşmeye meyleder.*

(4) *Yazar yükselen sınıfın (kapitalizmde bu proletarya olacaktır) ilgi ve ihtiyaçlarını dillendirmek ve ifade etmek zorundadır.*

(5) *Düşmekte olan bir sınıf ya da onun temsilcileri “yoz” sanattan başka bir şey üretemezler.*

(6) *Gerçekçilik (değişik anlamlarıyla) toplumsal ilişkilere en uygun biçimde karşılık gelen bir sanat biçimi olarak düşünülür ve bu yüzden “doğru” sanat biçimidir.⁹⁹*

Buradan çıkan sonuç, toplumsal üretim ilişkilerinin eserin içsel mantığıyla ve maddenin mantığıyla temsil edilmesi zorunluluğudur. Altyapı ve üstyapı arasındaki ilişki bunu gerektirmektedir.

Adorno yirminci yüzyılın “evreni olduğu gibi kabul etme” fikrini çürütmek için en iyi yolun sanat olduğunu düşünmektedir. Lukacs’ın gerçekçiliğini eleştiren Adorno’ya göre edebiyat, toplumsal gerçekçiliği direkt olarak göstermemektedir. Sanat, gerçekçilikten ayrıldığı takdirde kendine has özellik ve güç kazanır. Modern yazarlar zaten gerçeklikten uzaktırlar ve bu yüzden toplumcuları eleştirmeleri doğaldır. Popüler sanat dalları ekonomik sistemle bağlantılı olmak zorundadır, fakat bağımsız eserler gerçeği çürütme gücüne sahiptirler. Modern eserler kişilerin iç dünyasındaki yabancılaşmadan bahsettikleri için Lukacs, modernleri kapitalist toplumun çökmüş simgeleri olarak görür. Adorno ise sanatın sadece sosyal sistemi değil, aynı zamanda toplumun rahatsız edici taraflarını da ele alması gerektiğini savunur, yani yazar zor deneysel metinleri ele alıp doğrudan eleştirmeden yazabilir. Adorno, eserlerinde, felsefeyi de içine alacak şekilde bütün pozitivist akımlara eleştirel yaklaşmaktadır. Sanat ve edebiyatta da egemen olan güçlerin izleri bunu gerekli kılmaktadır. Toplumsal olay ve olguların kavramlar yoluyla şekle girmesi, bu olayları anlama ve açıklama anlamına gelmez. Düşünce gerçekliğin kendisini belirler, ama kavramların çizdiği sınırların dışını göremez. Bu yüzden de özgür düşünceden söz edilemez.¹⁰⁰

Frankfurt Okulu düşüncesine göre edebi eser, Lukacs’ın önem verdiği yenilikçi içerik ve biçimsel uyumu önemsemez. Aksine, gerçekten uzaklaştıkça tüketim toplumu

⁹⁹ Marcuse, *The Aesthetic Dimension*, 1-2.

¹⁰⁰ Theodor W. Adorno, *Eleştiri, Toplum Üstüne Yazılar*, (Çev.: M. Yılmaz Öner), Belge Yay., İstanbul 1990.

tarafından yeni görüşlerin çabucak sindirilmesini önlemek ister. Modernistler insanları makineleştirmekten ziyade modern hayat resmini parçalamaya çalışırlar. Lukacs bu tarz bir sanatın yozlaşmaya işaret ettiğini düşünür. Marcel Proust'un içsel monolog kullanımı hem bireyin yalnızlaşmasını gösterir, hem de modern toplumun gerçeğini yansıtır. Beckett'ın *Endgame*'i ¹⁰¹ hakkında yazılan metinde Adorno, Beckett'in modern kültürün boş olduğunu vurgulamak için biçimi kullandığını ileri sürer. Oyun karakterleri tamamen boş kişiliklerden ibaret, kalıplaşmış bir dil kullanan kişilerden oluşmaktadır. Kesik kesik konuşmalar, kısıtlanmış karakterler ve entrikasız olay örgüsü gibi unsurlar seyirciye modern toplumun olumsuzluklarını sunmak için kullanılmıştır.¹⁰²

Marks, Hegel'in diyalektiğinin gizemli kabuğunu kırıp içinden mantıklı bir öz çıkardığını düşünür. Fakat insanlık tarihinin gerçek sürecini anlama aynı diyalektik şekilde devam ettirilir. Frankfurt Okulu da Hegelyan tarzı ustalığın birçok özelliğini taşır. Hegelyan gelenekte diyalektik, gerçeğin çelişkilerle dolu doğasının çözümlemesinden kaynaklanan gelişim demektir.¹⁰³ Bu yüzden Adorno'nun kapitalizmde sanatın yeriyle ilgili diyalektik görüşünü yansıtan *Philosophy of New Music*¹⁰⁴ adlı eseri postmodern sanat ve toplum tartışmalarında ilgi çekici bir etki yaratmıştır.¹⁰⁵ Adorno, eleştirel, kesin sınırları olan ve yarı özerk edebiyat ve kültürde bir etki bırakabilmek için bu tarzdaki içeriklere devam etmiştir. Frankfurt Okulu, Marks'ın şimdiye kadar filozofların “yalnızca dünyayı çeşitli biçimlerde yorumladıklarını; oysa artık amacın onu değiştirmek olduğunu” dile getiren ünlü sözünde anlatılan, kuramın politığe angaje rolüne inanmaya devam eder.¹⁰⁶

‘Sanat eseri’ adı altında kâr yapma amacıyla ürünlerin pazarlanmasını eleştirerek kültürün bir endüstri haline geldiğini belirten Adorno'ya göre sanat, geçmişten bize taşınması nedeniyle özgür değildir. Ancak sanat, “yalnızca olmakta olana kendini bağlayarak meşru hale gelmektedir.”¹⁰⁷ Felsefe ve sanat, birbirinden tamamen ayrı iki alan değildir, bu iki alan arasında, her birinin kendi özerkliğini koruduğu bir ilişki

¹⁰¹ Samuel Beckett, *Endgame: A Play*, Grove Press, New York 1958.

¹⁰² Selden, 92.

¹⁰³ Selden, 93.

¹⁰⁴ Theodor W. Adorno, *Philosophy of New Music*, trans. by Robert Hullot-Kentor, University of Minnesota Press, Minneapolis 2006.

¹⁰⁵ Bu hususta ayr. bkz. Fredric Jameson, *Postmodernism, or the Cultural Logic of Late Capitalism*, Verso, London 1991.

¹⁰⁶ West, 102.

¹⁰⁷ Phil Slater, *Frankfurt Okulu*, (Çev.: Ahmet Özden), BFS Yay., (Yayımlı yeri yok) 1989, 190.

vardır.¹⁰⁸ Adorno'ya göre kültür insanı uyuşturmaktadır. Kültürün bu büyümlü havasına kapılan insan, kendine yaraşır bir hayat yaşadığı yanılgısına düşmektedir. Bu da “varoluşun kötü ekonomik belirlenimi”nin sürmesine yardımcı olmaktadır.¹⁰⁹ Bu yüzden Adorno, geçmişten gelenleri insanlara dayatan kültüre karşı çıkarak, insanların bu tip kültürün yarattığı algıya karşı dikkatli olmaları gerektiğini öne sürüp, kültürün endüstrileşmesini şiddetle eleştirmiştir.

Frankfurt Okuluyla alakası kısa süren, Adorno'nun da arkadaşı olan Walter Benjamin dönemin en özgün Marksist düşünürü olarak kabul edilir. Frankfurt Okulu dergisinde çeşitli yazılar kaleme alan Benjamin, Adorno'nun yazı eleştirileriyle de ilgilenmiş ve ilk akademik eleştirisinde Goethe ve Alman barok dramasına yer vermiştir. En önemli eseri Paris'in ekonomik kültürü ve on dokuzuncu yüzyıl kapitalizminin doğuşunu etkili bir şekilde anlattığı *Arcades Project*'tir¹¹⁰. Fakat erken ölümü sebebiyle bu eserin sonunu getiremeyen Benjamin'in en bilinen eseri *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*'da¹¹¹ modern teknik yeniliklerin sanat çalışmalarının yerini oldukça değiştirdiğini anlatır. Sanat eserlerinin çoğaltılması sanat eserlerinin orijinalliğini kaybetmesine sebep olmuş, fakat bunun sanatın yeniden üretilebilmesi için yapıldığını savunulmuştur. Bu durumda, Benjamin sanatsal üretim ve tüketimin yeni bir teknik olduğunu düşünüyordu. Sanat eserinin çoğaltılabilir olması ve orijinalliğinin kaybedilmesi tartışmaları postmodernizmin de özelliğidir. Benjamin'e göre yeni teknolojinin devrimci bir potansiyeli olmasına rağmen, devrime katkısı tartışılabilir. Toplumcu yazarların ve sanatçıların bu potansiyeli eserlerinde kullanmaları gereklidir; ancak bu şekilde sürece etki edebilirler.¹¹²

Benjamin'e göre sanat eseri her zaman yeniden üretilebilen bir yapıdadır. Çünkü tarihin belli bir noktasında daha önceden yapılmış olanı insanlar sonradan tekrar yapabilmektedir. Öğrenciler sanat alanında alıştırma yapmak için, ustalar eserlerinin daha geniş kitlelere ulaşması için ve sonunda üçüncü kişiler bu eserlerden gelir elde etmek

¹⁰⁸ Ayr. bkz. Murat Kayıkcı, “Adorno'nun Kültür Endüstrisi Kavramı Üzerine”, Üniversite ve Toplum, 7(2).

¹⁰⁹ Theodor W. Adorno, *Minima Moralia*, (Çev.: Orhan Koçak-Ahmet Doğukan), Metis Yay., İstanbul 1998, 166.

¹¹⁰ Walter Benjamin, *The Arcades Project*, Harvard University Press, Harvard 1999.

¹¹¹ Walter Benjamin, *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*, Penguin Books, London 1936.

¹¹² Selden, 94.

için bu türden çalışmaları sonradan tekrar etmişlerdir. Buna rağmen sanat eserinin teknik aracılığıyla yeniden üretilmesi yeni bir olgudur; bu olgu tarihsel süreç içerisinde zaman zaman kesintiye uğrayan, atılımları uzun sürede gerçekleşen, ama gittikçe yoğunlaşan bir gelişme sergiler.¹¹³

Yeniden üretim ne kadar mükemmel olsa da eksik olan bir yan vardır: sanat eserinin ‘şimdi ve burada’lığı - başka bir deyişle, bulunduğu yerde biriciklik niteliğini taşıyan varlığı. Sanat eserinin oluşturulduğu andan başlayarak egemenliği altına girdiği tarihi yönlendiren öge, biriciklik niteliğini taşıyan bu varlıktan başka bir şey değildir. Bu kapsama, zamanla sanat eserinde oluşan fiziksel değişimler ve mülki söylemler de dâhildir. Özgün eserin ‘şimdi ve burada’lığı, o eserin hakikiliğidir. Bronz bir eserin üstündeki yeşil küfün kimyasal çözümlemesi o eserin hakikiliğinin saptanmasına yardımcı olabilir; bunun gibi, Ortaçağa ait bir elyazmasının on beşinci yüzyıla ait bir arşivden geldiğinin kanıtlanması, o yazının hakikiliğinin belirlenmesini kolaylaştırabilir.¹¹⁴

Tarihin uzun geçmişine bakıldığında insanların varoluş biçimlerinin değişikliklere uğradığı görülmektedir. Bu değişikliği meydana getiren araçlar, yalnızca doğal koşullar değil, aynı zamanda tarihsel koşullara da bağımlılık gösterir. Örneğin, geç dönem Roma sanat endüstrisinin ve Viyana Genesis’inin gerçekleştiği kavimler göçü çağı, antik çağdan yalnız sanatıyla değil, ama algılayış biçiminin farklılığıyla da ayrılmaktadır. Antik çağ sanatının üzerini örten klasik geleneğin yoğunluğunu reddeden Viyana Okulu bilginleri Alois Riegel ve Wieckhoff, antik çağ sanatını çıkış noktası yaparak, bu sanatın geçerli olduğu dönemde algılamanın düzenine, örgütleniş biçimine ilişkin yargılara varmayı düşünen ilk kişiler oldular. Ama bu kişiler kendilerini algılama açısından sınırlamışlardır. Algılamadaki köklü değişiklikleri geniş kitlelere kabul ettirebileceklerine olan inançları azdı. Çağımıza bakıldığında ise böyle bir saptamanın koşulları daha elverişli gözükmemektedir. Eğer çağdaş algılama ortamındaki değişiklikler özel atmosferin çöküşü olarak kavranabilirse, o zaman bu çöküşün toplumsal koşulları da gösterilebilir.¹¹⁵ Benjamin’e göre, Marksist eleştirinin edebi esere sorduğu ilk soru dönemin üretici ilişkileri bakımından edebi eserin konumu nedir olmuştur. Üreticiyle-

¹¹³ Walter Benjamin, *Pasajlar*, (Çev.: Ahmet Cemal), (4.bs.), YKY Yayınları, , İstanbul 2002, 52.

¹¹⁴ Benjamin, *Pasajlar*, 53-54.

¹¹⁵ Benjamin, *Pasajlar*, 56.

üretilenin çelişkiye düşmemesi gerekir ve bu yüzden devrimci sanatçı, sanatsal üretimin mevcut şekillerini eleştirmeli, geliştirmeli ve devrim sürecini tamamlamalıdır.¹¹⁶

Marksist eleştiri her eserde öne çıkan bir ideoloji olduğunu ve eserin bu ideolojiyle içsel bir çelişkisi olup olmadığına bakarken, kültürel incelemeler, feminizm, postmodernizm gibi diğer edebi eleştiri ekollerinden gelen terimlerle bir örtüşme olup olmadığını araştırır.¹¹⁷ Nitekim Marksist eleştiri 1960'ların entelektüel Avrupa'sında yaygın akım yapısalcılıktan etkilenmiştir. Her iki düşünce yapısının temelinde bireyin sosyal varlık olduğu gerçeği vardır. Marksistler bireyin bağımsız değil, sosyal sistem içerisinde belli yerleri olan varlıklar olduğuna inanırlar. Benzer bir şekilde yapısalcılara göre de birey eylemleri, onları meydana getiren sistemden ayrı düşünülemezler; fakat yapısalcılar bu gerçek yapıları zamansız ve otomatik olarak görürken, Marksistler tarihi değişken ve zıtlıklarla dolu olarak görürler.¹¹⁸

Bu çevrenin önde gelen temsilcilerinden Romanyalı kuramcı Lucien Goldmann metinlerin bireysel düşünce yapısının eseri olduğunu reddeder ve metinlerin belli grup ya da kitlelere ait zihinsel süreçlere dayandığını düşünür. Bu dünya görüşleri daima toplum kitleleri tarafından oluşturulur ve zihinsel dünya imgelerini değişen gerçekliğe uyarlarlar. Bu çeşit imgeler genellikle tam anlaşılmazlar, fakat yetenekli yazarlar dünya görüşlerini açık açık ve uyumlu bir şekilde aydınlayabilirler.¹¹⁹

Goldmann'ın *The Hidden God*¹²⁰ adlı eseri Jean Racine'nin trajedileri, Blaise Pascal'ın felsefesi, bir Fransız dini akımı olan Jansenizm ve toplumsal grup arasında bağlantı kurar. Jansenist dünya görüşü bireyi günahkâr bir dünya ve olmayan bir tanrı arasında ikiye bölünmüş olarak görür. Tanrı dünyayı terk etmesine rağmen inananlar üzerinde tam bir hâkimiyete sahiptir. Racine'nin trajedilerindeki asıl ilişkinin yapısı Jansenist çıkmazını anlatır. Bu çıkmazda ne kadar Cübbeli Asilzadeler¹²¹ olarak da bilinseler, maaşları krallar tarafından ödenen ve kralların istekleri dışında hareket edince yetkileri sınırlandırılan bir sınıf temsil edilmektedir. Bu trajedilerin göstermeye çalıştığı içeriğin Jansenizm ile alakası yok gibi görünse de, daha derine inildiğinde her ikisinin

¹¹⁶ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 76-77.

¹¹⁷ Dobie, 89

¹¹⁸ Selden, 95.

¹¹⁹ Selden, 95.

¹²⁰ Lucian Goldmann, *The Hidden God*, trans. Philip Toddy, (15.ed.), Routledge, London 2008.

¹²¹ Fransızcası Noblesse de la Robe. İdari ve adli mevkilerde çalışan Fransız asilzadeler.

de aynı şekle sahip oldukları anlaşılır: tanrıdan ve dünyadan eşit uzaklıkta olan trajik kahraman tamamen yalnızdır, yani sosyal sınıf ve edebi metin arasındaki ilişki, yansıtılan içerikte değil, şekildedir. Homoloji kavramı sayesinde Goldmann dogmatik gerçekçi geleneğin sınırlarını aşabilmiş ve genetik yapısalcılık adını verdiği farklı bir çeşit Marksist edebiyat ve kültür analizi geliştirmiştir. Goldmann'ın bahsetmiş olduğu homoloji fikrinin çıkış noktasında Lukacs'ın 'tarih' ve 'sınıf' bilincinden etkilenmesi yatar ve bu sayede dünya görüşü ve bilinç kavramlarını geliştirir.¹²² Marksizm ve psikanaliz yöntemlerini birleştiren Goldmann, eleştirel bir sistem oturtmaya çalışmış ve eser, yazar ve toplumu derinlemesine incelemiştir. Edebi eserin tamamını anlamak için, eserin grubun yaşamındaki tarihsel kökenini açıklama zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu yüzden de genetik yapısalcılığı eserlere uygulamak için 'anlama' ve 'açıklama' süreçlerinden geçilmesi gerektiğini vurgulayan Goldmann, kültürel nesneleri 'eş zamanlı' ve 'artzamanlı' biçimde analiz etmiştir.¹²³

Eserleri yapısalcılık ve postyapısalcılıkla ilişkilendirilen Fransız Marksist düşünür Louis Althusser'in özellikle de Fransa ve İngiltere'deki Marksist edebi kurama katkıları büyüktür. Althusser, Marksist felsefenin içindeki Hegelyan görüşün canlanmasını ve Hegel'in bütünsellik anlayışını reddeder, çünkü ona göre Marks'ın en büyük katkısı Hegelyan görüşten farklı olmasıdır. Marksist estetikte edebiyat genel olarak altyapının bir ürünü olan ideolojiyi yansıtır. Edebiyatın tam olarak yaptığı iş, çatışan güçleriyle, ideolojisi ile toplumsal gerçekliği okura göstermektir. Althusser'e göre ise edebiyat ideolojiyi sermaye olarak kullanıp, onu kendine has şekilde işleyen ve yeni bir ürün veren pratiktir. Edebiyatı bir ayna olarak görmek doğru değildir; edebiyat bir üretim sürecidir ve sonuç olarak 'dönüştürülmüş' ideolojidir.¹²⁴

Althusser 'sosyal sistem ve düzen' terimlerini kullanmaktan kaçınır, çünkü bu terimler diğer tüm birimlerin bağlı olduğu tek merkezli bir yapıyı anlatır ve bu merkez diğer birimlerin de durumlarına karar verir. Bunun aksine, Althusser merkezsiz bir yapı olan sosyal oluşumu tercih eder. Bu yapıda bir yönetim şeklinde idare ilkeleri, bir oluşum çekirdeği ve tam bir birlik söz konusu değildir. Sosyal oluşumun çeşitli düzeyleri gereken seviyenin yansıması olarak görülmez, seviyelerin göreceli özerkliği

¹²² Lucian Goldmann, *Cultural Creation in Modern Society*, trans. Bart Grahly, Basil Blackwell, Oxford 1977, 16.

¹²³ Goldmann, 16-17. Ayr. bkz. Selden, 96.

¹²⁴ Moran, 66.

vardır ve sadece nihai konulara ekonomi seviyesi tarafından karar verilir, yani belirleyici ekonomidir.

Althusser ideolojiyi ‘üstyapı’ olarak görür. Çünkü ideoloji sadece ekonomik temeller üzerine kurulmuş bir ‘düşünceler kümesi’ değildir, aksine kilise, aile, okul ve parti gibi kurumların maddi pratiğinde üretilir. Bu kurumların görevi bireyin yönetildiği topluma ait olduğunun hissedilmesini sağlamaktır. Burada zorla bir iknadan değil, aksine kişinin kendi rızasından bahsedilir. Ama Gramsci’nin de vurguladığı gibi ‘organik aydınlar’, bu ideolojik aygıtlarda çalışan ve burjuvazi yönetiminin etkileri altında kalmış ‘geleneksel aydınların’ işçi sınıfını etkilemesine izin vermezler.

Althusser’in ‘İdeolojik Aygıtlar’ incelemesi ideolojinin Marksist kuramda bir nesne haline gelmesi açısından önem arz eder. Devlet, Marks’ın *Manifesto* ve Lenin’in *Devlet ve Devrim Üzerine* olan eserlerinde net bir biçimde egemenliği kısıtlayan baskı aracı olarak kabul edilir. Devlet, yönetici sınıfların artık değer ve emeğin zorla ele geçirilmesi sürecinde işçi sınıfının boyun eğmesini sağlayan bir baskı makinesidir.¹²⁵ Bu baskı, polis, mahkemeler, hapishaneler, ordu ve hatta proletaryanın eylemleriyle mücadele edilemediğinde devlet başkanının da işe katılmasıyla kurulur. Bu noktayla ilgili Marksist devlet kuramını Althusser şöyle özetlemiştir:

“1) Devlet, devletin baskı aygıtıdır; 2) Devlet iktidarını devlet aygıtından ayırmak gerekir; 3) Sınıf mücadelelerinin hedefi devlet iktidarını ve bunun sonucunda devlet iktidarını ellerinde tutan sınıflarca (ya da sınıf ya da sınıf bölümleri ittifakı) devlet aygıtının kendi hedefleri doğrultusunda kullanılmasıdır ve 4) Proletarya, var olan burjuva devlet aygıtını yıkmak ve bu ilk aşamada onun yerine bambaşka bir devlet aygıtı koymak ve ileriki aşamalarda radikal bir süreci, devletin yıkılma sürecini (devlet iktidarı ve her türlü devlet aygıtının sonu) başlatmak için devlet iktidarını elde etmelidir”.¹²⁶

Devlet kendi sistemini kurarken yukarıda bahsedilen baskıcı aygıtları kullanır. Bu aygıtların yanı sıra, proletarya üzerine kurulan baskıcı siyaset ‘Devletin İdeolojik Aygıtları’ (DİA) vasıtasıyla da özel hayata kadar indirgenir. Fakat DİA’ları devletin baskıcı aygıtlarıyla karıştırmamak gerekir. DİA’lar şu şekildedir: Dini DİA, Öğretimsel DİA (özel ve devlet okulları), Aile DİA’sı, Hukuki DİA, Siyasal DİA, Sendikal DİA,

¹²⁵ Louis Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, (Çev.: Yusuf Alp, Mahmut Özışık), İletişim Yayınları, İstanbul 2000, 27.

¹²⁶ Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, 31.

Haberleşme DİA'sı (basın-radyo-televizyon) ve Kültürel DİA'dır. DİA'lar Devlet'in (Baskı) Aygıtı ile aynı şey değildir. Devletin bir tek aygıtı varsa, çok sayıda DİA mevcuttur. Baskı aygıtları kamusal alanda yer almasına karşın, DİA'ların çoğunluğu özel hayatın içerisinde yer alırlar. Kiliseler, partiler, sendikalar, aileler, bazı okullar özeldir.¹²⁷ DİA'ları Devlet'in Baskı Aygıtından ayıran en temel fark, Devlet'in zorla, DİA'ların ise ideolojiyle ilerlemesidir. İster baskı, ister ideolojik olsun, devletin her aygıtı hem baskı hem de ideolojiyi kullanır.¹²⁸

*“Bu ayırım, devletin (Baskı) Aygıtının, kendi hesabına baskıya tümüyle (fiziki baskı dâhil) öncelik verirken, ideolojinin burada ikincil bir işlevi vardır. Örnekler: Ordu ve polis hem kendi uyarlıklarını ve yeniden üretimlerini sağlamak için hem de dışarıya sundukları değerler ile aynı zamanda ideolojiyi kullanarak işlerler”.*¹²⁹

İşte bu yüzden Marksist devlet anlayışında bu iki yapının ayrımı çok iyi yapılmalı ve sistem bunun üzerine inşa edilerek yozlaşmış sistem yeniden yapılandırılmalıdır.

Althusser'e göre sanat sadece ideolojinin bir şekli değildir. O ideolojiyi bireyin gerçek varlık durumu ile olan ütöpik ilişkisinin ortaya konulması olarak açıklar. Hayal bilinci dünyayı anlamamıza yardım eder; aynı zamanda dünyayla olan gerçek ilişkimizi kısıtlar. Örneğin özgürlük ideolojisi işçilerinki de dâhil bütün özgürlük anlayışını kapsar, fakat gerçek liberal kapitalist ekonomiyle olan ilişkimizi maskeler. *A Letter on Art (Sanat Üzerine Bir Mektup)* adlı eserinde sanatı ideoloji ve bilimsel bilgi arasında bir yere koyar. İyi bir edebi eser, gerçeği doğruca bize sunmaz ya da belli bir grubun fikrini bize anlatmaya çalışmaz. Ona göre sanat Engels'in de belirttiği gibi bizim görmemize yardım eder, direkt göstermez.¹³⁰

Sanat kendisini besleyen ideolojiden uzaklaşmayı da bilir. Böylece iyi bir edebiyat eseri arınmış olduğu ideolojinin ötesine geçebilir, onu eleştirebilir. Pierre Macherey'in *A Theory of Literary Production*'ında (1966)¹³¹ Althusser'in sanat ve ideolojiyle ilgili ilk kapsamlı tartışması yer alır. Macharey, metnin bir yaratma ya da tamamen kendine ait bir sanat eseri olduğunu düşünmektense, metni daha çok farklı

¹²⁷ Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, 33.

¹²⁸ Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, 35.

¹²⁹ Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, 35.

¹³⁰ Selden, 97.

¹³¹ Pierre Macherey, *A Theory of Literary Production*, 1966, trans. By Geoffrey Wall Routledge & Kegan Paul, London and Boston 1978.

materyallerin kullanıldığı ve değiştirildiği bir ürün olarak düşünür. Bu materyaller tamamen bağımsız parçalar değildirler. İdeoloji normalde tamamen doğalmış gibi yaşanır, sanki onun ütöpik ve akıcı söylemi gerçeğin mükemmel ve birleştirilmiş açıklamasını sunar.¹³²

Pierre Macharey'e göre edebi eser ideolojinin ne söylediği kadar ne söylemediğiyle de ilgilenir.¹³³ Bu yüzden Macharey, Althusser'in ideoloji ve edebiyata dair yapmış olduğu açıklamaları takip eder. Macharey için de edebiyat, üretim sürecidir. Sanatçı olmayan bir şeyi yaratamaz, aksine var olan işleri kullanarak güzel bir ürün meydana getirir. İdeoloji başta olmak kaydıyla her şey edebiyat için malzeme olabilir. Macharey yazarın romanda kullandığı karakterlerin titizlikle seçilmesi gerektiğini belirtir; yani eserde kullanılan karakterlerin birbirleriyle olan ilişkileri aslında gerçek yaşamdaki ideolojiyi yansıtır, bu yüzden karakterler eser dışındaki ideolojiyle uyumlu ve tutarlı olmalıdır. Eserde söylenenler değil, aksine söylenmeyenler ideolojiyi görünür kılar. Amerika'nın keşfini konu edinen romanlarda ilk göze çarpan özellik kapitalistlerin oraya medeniyet götürdüklerini iddia etmeleridir. İlk bakışta bu doğru gelebilir, çünkü o bölgede yaşayan yerli halk gelişmemiş ve kültürel yönden eksiklik içerisinde yaşıyor görünmektedir. Bu yüzden onları ehlileştirmek adına her türlü yola başvuran kapitalist koloniciler, bu yaptıklarının o bölgenin halkının refahı için olduğunu söylerler. Tren yolu yapıp değerli madenleri çıkararak ekonomik güçlerini daha da artırmayı hedefleyen bu sınıf, teknolojik gelişmelerin sadece kendileri için değil, aynı zamanda Kızılderili/Siyahi insanlar için de güzellikler getireceğini ileri sürerler. Yazar da bu hâkim ideolojiyi eserinde yansıtır, ama yazıyla anlatmasa da okura orada daha önce birilerinin yaşadığı ve o bölgenin zenginliklerinin asıl sahibinin ezilen/öldürülen halk olduğu mesajını da verir. Burada önemli olan, gizli ideolojiyi de ortaya çıkarabilmektir. Bu yüzden Marksist eleştirmene düşen görev, yazarın söyleyemediklerini açığa çıkarmaktır. Eagleton'ın da belirttiği gibi "eleştirinin işlevi metnin içine yerleşerek onu kuramlaştırmak ve söylenmemişliklerin ideolojik gerekliliğini göstermektir".¹³⁴

¹³² Selden, 98.

¹³³ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 50.

¹³⁴ Terry Eagleton, *Eleştiri ve İdeoloji*, (Çev.: Esen Tarım, Serhat Öztöpaş), İletişim Yayınları, İstanbul 1985, 111.

Etienne Balibar'ın “*On Literature as an Ideological Form*” (1974) adlı makalesinde Macherey'in Frankfurt Okulunun desteklediği ve Althusser'in ilgilendiği geleneksel edebiyat düşüncesinden uzaklaştığı görülmektedir. Edebiyat kültürü dilde tekrar sınıf hâkimiyeti doğurmayacak bir eğitim sistemi içerisinde kilit uygulama olarak düşünülmemiştir. Bu da Althusser'in sözde ‘ideolojik durum malzemeleri’ olarak adlandırdığı eğitim sistemi içerisinde olduğu gibi anlaşılan edebi eserlere gelişmiş ve daha dolu bir materyalist ideoloji düşüncesini katmıştır.

Marksizm, 1930 yılındaki Büyük Buhran sonucu, Amerika Birleşik Devletlerinde kendisine yer bulabilmiştir. Yazarlar ve eleştirmenler eserlerinde, toplumun Marksist değerlendirmesini yapmak ve bu eserleri yorumlamakla kendilerini yükümlü hissetmişlerdir. İşçi hareketinin siyasi güçten ve iktidardan uzak tutulduğu Amerika’da, Frankfurt Okulunun etkisi yazarlar ve eleştirmenler üzerinde açıkça görülür. Marksist eleştirinin İngiltere’de canlanması 1968 sorunlarından ve kıtada yayılan fikirlerden kaynaklanmıştır. Marksist-Hegelyan düşünür Frederic Jameson *Marksism and Form* (Marksizm ve Biçim)¹³⁵ ve *The Prison House of Language* (Dil Hapishanesi) (1972)¹³⁶ adlı eserleriyle ön plana çıkmıştır. Eagleton’un *Criticism and Ideology* (Eleştiri ve İdeoloji) (1976) adlı eseri ise Althusser ve Macherey’in anti-Hegelyan Marksizmi üzerine kurulmuştur.¹³⁷ Ayrıca, İngiliz geleneğini ve İngiliz romanının gelişiminin yeniden değerlendirilmesini eleştirmiştir. Daha sonra Jameson ve Eagleton postyapısalcılık ve postmodernizmin karşı fikirlerine yanıt vermişlerdir.

Eleştirel kültür düşüncesinin İngiliz geleneğini yeniden ele alan Raymond Williams, sosyal toplumun radikal kurumsal yapısının betimlemesiyle işe başlamıştır. Bu genel perspektif belli drama, roman, televizyon ve tarihi çalışmalarla ve kavramsal eserlerle geliştirilmiştir. Genel olarak Williams’ın projesi tarihi ve materyalisttir. Williams 1977’de kuramsal açısını geniş bir yelpazede açıklamış ve bu sebeple eserleri Marksist olarak tanımlanmaya başlamıştır. Williams’a göre hegemonya bütün sosyal süreç, güç ve etkinin yapısıyla ve bu yüzden egemenlik, itaat ve uyumsuzluk şekilleriyle

¹³⁵ Bu hususta daha ayrıntılı açıklama için. bkz. Frederic Jameson, *Marksism and Form: Twentieth-Century Dialectical Theories of Literature*, Princeton University Press, Princeton, NJ 1971.

¹³⁶ Bu hususta daha ayrıntılı açıklama için bkz. Frederic Jameson *The prison House of Language: A Critical Account of Structuralism and Russian Formalism*, Princeton University Press, Princeton, NJ, and London 1972.

¹³⁷ Selden, 99.

ilişkilidir. Williams'a göre ideoloji, resmi işleyişinin ve yaşamın bütün süreçlerinin özümsemesi olarak güç ilişkilerini görmek veya zorla kabul ettirmek anlamına gelir. Williams hegemonyayı toplumdaki insanların çoğu için bir gerçeklik hissi oluşturmak olarak tanımlamıştır. Ona göre kültür de belli sınıfların yaşadığı hâkimiyet ve üstünlük kurma olarak görülmelidir. Aslında öğrenciyken komünist ortodoksluğunu reddetmesine rağmen bu düşünce Williams'ı Marksist gelenekçi yapmıştır. Williams edebiyat ve kültür çalışmalarında önemli bir etkiye sahiptir ve İngiliz kültüründe sol bir halk bilgini olarak farklı bir yeri vardır. *Resources of Hope*¹³⁸ adlı eserinde bu etki açıkça görülmektedir. Williams'ın en önemli akademik katkısı belki de kültürel materyalizm olarak adlandırılan siyasi tarihi analiz yöntemini kurmuş olmasıdır.

Althusser'in ideoloji kavramından etkilenen Williams Marksizmde ideolojiyi tanımlarken en sık üç kullanımından bahseder: a) Belirli bir sınıf ya da gruba özgü inançlar dizgesi; b) Gerçek ya da bilimsel bilginin karşısı olan düşsel inanç-yanlış düşünceler ya da yanlış bilinç-dizgeleri; c) Anlam ve düşünce üretiminin genel süreci. Birinci anlam en basit anlamdır ve Lenin'in 'sosyalist ideoloji' tanımına benzerlik gösterir. İkinci anlam gerçekliğe dayanan her çeşit bilimsel bilgi ile karşılaştırmak için kullanılır. Üçüncü anlamda ise ideolojik süreç-anlam ve düşüncelerin üretimi genel olarak ve ideoloji de bu sürecin inceleme alanı olarak kabul edilir.¹³⁹ Marksizmin bir kanadında a ve b anlamları birleştirilebilirken, diğer tarafta a ve c süreç içerisinde beraber hareket edebilmektedirler. Bu yüzden Marksist eleştiride tek bir ideoloji tanımlamasından bahsetmek doğru olmaz. Bu terimin gelişimi ve tarihi sürecini bilmek yapılacak en doğru şeydir.

İşçi hareketinin kısmen çöktüğü ve siyasi güçten tamamen hariç tutulduğu Amerika'da Fredric Jameson'un eserleri oldukça etkili olmuştur. Jameson, *Marksizm ve Eleştiri*'de (1971) edebiyattaki Marksist kuramların diyalektik yönlerini bulmaya çalışır. Jameson'a göre Marksizm, tekelleşmiş kapitalizmin post-endüstriyel dünyasında parçanın bütünle ilişkisi, somut ve soyut arasındaki zıtlık, bütünlük kavramı, görünüş ve özün mantığı, nesne ve özne arasındaki ilişki gibi Hegel felsefesinin büyük temalarını inceler. Diyalektik düşünceye göre sabit ve değişmeyen hiçbir nesne yoktur; bir nesne daha büyük olan bütünün ayrılmaz bir parçasıdır ve diyalektik eleştiri bireysel edebi

¹³⁸ Raymond Williams, *Resources of Hope*, Verso, London 1988.

¹³⁹ Williams, *Marksizm ve Edebiyat*, 48.

eserleri incelemek için parçalara ayırmaz.¹⁴⁰ Çünkü birey her zaman daha büyük bir yapının parçasıdır.

Diyalektik eleştirmenin edebiyata uygulayacağı önceden belirlenmiş hiçbir tarz, karakter ya da simge gibi bir kategorisi yoktur ve bu eleştirmenin kendi tarihi durumunun bir yönüdür. Jameson, Wayne Booth'un *Rhetoric of Fiction*'ının¹⁴¹ (1983) düzgün bir kavramsal öz-farkındalığının olmadığını gösterir. Booth görüş açısı kavramını romana benimsetmiştir. Booth'a göre anlatımda 'ikinci kişili' anlatıcı oldukça önemlidir. Bu tür anlatıcının romana girmesiyle, alışlagelmiş anlatı kalıpları yapıbozuma uğrattılır. Bu kavram Seymour Chatman'da farklı bir ad alır. 'Zımnî yazar' Seymour Chatman'ın da belirttiği gibi metnin tüm anlam yapısının kaynağıdır. Fakat 'zımnî yazar' tarafından yansıtılan özel bakış açısını destekleyerek Booth on dokuzuncu yüzyıl romanının kesin hatlarını ve düzenli sınıf sistemindeki büyük orta sınıf istikrarının bir dönemki geçmiş özlemini yansıtan bir hareketi yenilemeye çalışır. Marksist bir diyalektik eleştiri kendi kavramının kökenini her zaman hatırlayacaktır ve asla gerçeğin baskısına duyarsız kalmayacak ve kavramların kalıplaşmasına izin vermeyecektir. Asla öznel varlığımızı bir kenara bırakamayız, fakat fikirlerimizin sert kabuğunu kırmaya çalışabilir ve gerçeğin kendisinin daha canlı olan düşüncesine kapı açabiliriz.¹⁴²

Jameson'un *The Political Unconscious (Politik Bilinçdişi)* (1981) adlı kitabı daha önceki kuram anlayışını muhafaza eder. Aynı zamanda, etkileyici ve hâlâ açıkça Marksist bir birleşimin farklı karmaşık düşünce geleneklerine benzer. Jameson'a göre, toplumun parçalanmış ve yabancılaştırılmış durumu, hayatın ve algının müşterek olduğu ilk komünizmi temsil etmektedir. Bir ressam resmine özel bir duyguyla yaklaşıyorsa, onun resimleri yabancılaşmanın kanıtıdır. Yine de kaybolan özgün bütünlük dünyasının yerini doldurur ve renksiz bir dünyaya renk getirir. Aslında bütün ideolojiler topluma tarihin asıl zıtlıklarını bastıran bir açıklama sunan stratejilerdir. Bu baskı stratejisini dayatan tarihin kendisidir. Edebi metinler de aynı işlevi görür. Sundukları çözümler yalnızca tarihin bastırılmasının belirtileridir. Jameson, A.J. Greimas'ın yapısalci kuramını kendi amaçları için bir çözüm aracı olarak zekice

¹⁴⁰ Selden, 104.

¹⁴¹ Wayne Booth, *Rhetoric of Fiction*, University of Chicago Press (second edition), Chicago 1983.

¹⁴² Selden, 105.

kullanır. Metinle ilgili kısıtlama stratejileri kendilerini yapısal model olarak sunarlar. Jameson bunun söylenen değil bastırılan geçmiş olduğunu düşünür. Bununla birlikte Jameson yorumlama ve anlatım hakkında güçlü bir düşünce geliştirir. Anlatımın sadece edebi bir tarz ya da şekil değil, önemli bir bilgi kuramıyla ilgili kategori olduğuna inanır; gerçeklik insanın aklına sadece hikâyeler sunar. Hatta bilimsel bir teori de hikâyenin bir şeklidir. Dahası, bütün anlatımlara yorum katılması gerekir. Burada Jameson, yorumun mutlak gücüne karşı duran postyapısalcı argümana cevap verir. Gilles Deleuze ve Felix Guattari'nin *Anti Oedipus*'u otoriterizme karşı olan postyapısalcı bir saldırıyı temsil eder. Deleuze ve Guattari'ye göre bireyler siyasal iktidarın egemenliği altında yaşayan, onun izniyle arzularını söyleyebilen arzulama makineleridir. Deleuze ve Guattari arzuların baskı altında tutulduğu 'psikanaliz' yerine 'sizoanalizi' tavsiye ederler.¹⁴³ Metnin doğasında var olan içkin yoruma karşı çıkmayan Deleuze ve Guattari, insan bilincini aşan yorumlara karşıdır. Deleuze ve Guattari:

*“Kafka okumalarıyla, bir metni okumanın asla neyin gösterilmiş olduğunu araştırma uğraşısı olmadığını, yazınsal makinenin üretken bir kullanımı olduğunu belirtirler. Burada artık herhangi bir metnin doğru ya da yanlış okunması sorunsalından ziyade, bir metnin açığa çıkardığı ‘oluş’ ve ‘farklılık’ gücünün ön planda olduğu görülür.”*¹⁴⁴

İnsan bilincinin ötesine geçen yorum metne egemen olmaya çalışır ve bu şekilde gerçek karmaşayı güçsüzleştirir. Jameson kurnazca yeni eleştiri örneğini alır ve onun bilinç ötesi olduğunu gösterir, çünkü onun ana ilkesi de insanlıktır.¹⁴⁵ Aslında o bütün yorumların zorunlu olarak bilinçdışı ve ideolojik olduğunu savunur.

İdeoloji, kaygılarımız ve saldırganlığımız kadar bilinçdışı arzular tarafından yayılıyor, içerisinde hayalci bir öz sakladığı söylenebilir. Yanılsama ise, insanların kendilerini daha az çaresiz hissettikleri, daha kabul edilebilir bir durumu sezdirir. Bu yüzden hem iyi hem de kötü, hem yatıştırıcı hem de özlem uyandırıcıdır. Dolayısıyla yanılsama Freud'a göre olumsuz bir durum değildir. Yanılsama, insanların sınıflara ayrıldığı toplumlarda her şey için geçerli bir durumdur. Jameson'a göre ideolojiler,

¹⁴³ Stuart Sim, *Postmodern Düşüncenin Eleştirel Sözlüğü*, (Çev.: Mukadder Erkan, Ali Utku), Ebabil Yayınları, Ankara 2006, 7.

¹⁴⁴ Mustafa Demirtaş, “Postyapısalcı Edebiyat Kuramında Metnin, Okurun ve Okumanın Tekillliği”, *Monograf Edebiyat Eleştiri Dergisi*, Issn 2148-3442, 2015/4 (65-90), 86, Erişim Tarihi: 09.01.2016. http://www.monografjournal.com/wp-content/uploads/2015/08/4.mustafa_demirtas.pdf.

¹⁴⁵ Selden, 106.

kültürel oluşumlar ve sanat eserleri, gerçek ikilemlerin olası ‘çözümleri’ olarak iş görebilirler, fakat baskın durumun ötesinde olan olanaklara da işaret etmekten geri durmazlar.¹⁴⁶ Jameson’a göre, Marksist eleştiri, İdeolojinin, sanat eserinin ya da çatışma içindeki grupların daha temel toplumsal ve tarihsel gerçeklikle ilişkilerini inceler ve toplumsal değere sahip kültürel nesnelerin toplum ve tarihle kurdukları ilişkileri anlamaya koyulur.¹⁴⁷

Engels’in, *Ludwig Feuerbach and the End of Classical German Philosophy*’de¹⁴⁸ (*Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu*) (1988) belirttiği üzere, sanatın çok daha az ideolojik olmasından ötürü siyasal ve ekonomik kuramdan çok daha zengin içeriğe sahip olduğu aşikârdır. Bu yüzden Marksizm açısından ideoloji ilk etapta bir öğreti kümesi değildir. “Sınıflı bir toplumda, insanların yaşadığı roller, değerler, onları toplumsal işlevlerine bağlayan ve böylelikle bir bütün olarak toplumun doğru bilgisine ulaşmasına engel olan düşünce ve imgeler anlamına gelir.”¹⁴⁹ Plehanov’un da vurguladığı üzere sanat eserleri, ideolojik içerikten tamamen yoksun değildir. Ne var ki Engels, sanatın ideolojiyle olan bağının, egemen sınıfın çıkarlarını çok daha açık bir biçimde savunduğunu ileri sürer.¹⁵⁰ Bu yüzden önemli olan, eserle ideolojinin bağlantısının ne olduğunu bulmaktır.

Criticism and Ideology’de (*Eleştiri ve İdeoloji*) Eagleton da Althusser gibi eleştirinin ideolojik tarih öncesinden kopup bilim olması gerektiğini savunur. Asıl problem edebiyat ve ideoloji arasındaki ilişkiyi tanımlamaktır, çünkü metin tarihi gerçekliği yansıtmaz, ideoloji ile ilgili hazırlanan eser gerçek etkisi yaratır. Metin gerçekte olan ilişkisi açısından bağımsız düşünülebilir, fakat ideoloji kullanımından bağımsız düşünülemez. İdeoloji burada deneyimlerin zihinsel resmini şekillendiren tasvir sistemlerini kastedir. Algı ve anlam, ideolojinin kendi gerçeklik çalışmasının yeniden ele alınmasıdır. Eagleton en genel hatlardan metnin kendi düşünce yapısına

¹⁴⁶ Eagleton, *İdeoloji*, 244.

¹⁴⁷ Bahar Karlıdağ, “Bir Biçim Polemiği: Fredric Jameson’ın Marksizm ve Form eseri ışığında Brecht-Lukacs tartışması ve Üç Kuruşluk Opera eseri üzerinde bir uygulama”, Erişim Tarihi: 08.01.2015, http://septet.yeditepe.edu.tr/septet_content/contents/Bahar.pdf

¹⁴⁸ Friedrich Engels, *Ludwig Feuerbach and the End of Classical German Philosophy*, trans. by Progress Publishers in 1946, Progress Publishers Edition, Erişim Tarihi: 20.03.2016, https://www.marxists.org/archive/marx/works/download/Marx_Ludwig_Feurbach_and_the_End_of_German_Classical_Philosop.pdf

¹⁴⁹ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 30.

¹⁵⁰ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 30-31.

kadar ideolojinin karmaşık katmanlarını inceleyerek kuramı daha derinden ele almaya çalışır. Althusser'in edebiyatın ideolojiden uzaklaşabileceği görüşüne karşı çıkan Eagleton, edebi sonucun sadece ideolojik fikrin yansıması değil, ideolojinin özel bir üretimi olduğunu savunmuştur. İdeoloji ve edebi şekil arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için Eliot'tan D. H. Lawrence'a kadar bir dizi romancı üzerinde çalışmıştır.¹⁵¹ Eagleton her iki yazarın da ideolojik durumlarını araştırmış ve onların düşüncelerinin gelişimine sebep olan zıtlıkları ve yazılarındaki çözümleme çabalarını incelemiştir. Lawrence işçi sınıfından gelen bir yazardır. Romantik hümanist geleneğinin yirminci yüzyıl temsilcisi olan Lawrence en safkan organikçidir ve romanları sanayi kapitalizmine ilişkin yüzyılın en güçlü edebi eleştirisini temsil etmiştir. Lawrence için roman, unsurları birbirlerine bağlı olan, hassas, kolay dağılan bir organizmadır. Mekanizma ve parçalanmaya hayran olan Lawrence, yazarın tarihsel öneminin bu çelişkide yattığına inanır.¹⁵²

Stuart Sim'e göre, "Jacques Derrida'nın yapıbozumu, postyapısalcı ethosun en güçlü ifadelerinden birisidir. Yapıbozum, yapısalcılığın sistem kurucu yönünü hedef alarak, tüm fenomenlerin sistemlerinin işleyişlerine indirgendiği fikrine, bu fikrin, çevremiz üzerinde tam kontrole sahip olabileceği imasına karşı çıktı."¹⁵³ Derrida'nın yapıbozum felsefesinden oldukça etkilenen Eagleton, bu felsefenin, bütün 'büyük anlatıları' ve 'kalıplaşmış şekilleri' yıkmak için kullanılabileceğini ifade etmiştir. Diğer yandan küçük burjuvanın nesnelliği ve maddi ilgileri, özellikle de sınıf sorununu reddetmesinden dolayı yapıbozumunu eleştirmiştir. Eagleton'un, Althusser'in teorik görüşünü değil, Lenin'in görüşünü kabul ettiğini belirtirsek bu muhalif gibi görünen fikir daha iyi anlaşılabilir. Doğru kuram son şeklini sadece doğru kitle ve doğru devrimsel hareketin uygulanmasıyla yakın ilişki kurarak ele alır. Marksist eleştirmenin görevi bu noktada felsefeyle değil, siyasetle açıklanır. Eleştirmen edebiyat kavramlarını parçalamalı ve okurun öznelliğini şekillendirmede ideolojik rolünü ortaya çıkarmalıdır. Bir sosyalist olarak eleştirmen, sosyalist olmayan eserlerin siyasi açıdan istenmeyen etkiler oluşturan sözbilimle ilgili yapılarını açığa çıkarmalıdır. Ayrıca böyle eserleri yorumlamalıdır, çünkü bu şekilde sosyalizm için uğraşmış olur. Eagleton bu süreçle

¹⁵¹ Selden, 101.

¹⁵² Eagleton, *Eleştiri ve İdeoloji*, 181.

¹⁵³ Sim, *Postmodern Düşüncenin Eleştirel Sözlüğü*, 5.

ilgili en önemli kitabı *Walter Benjamin or Towards a Revolutionary Criticism*'dir ¹⁵⁴ (1981).

Eagleton *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi* adlı çalışmasında Marksist eleştirinin nasıl olması gerektiğini başlıklar halinde sıralamıştır. Marksist eleştirinin kendinden önceki tarihi şartlara da bağlı olduğunu ileri süren Eagleton'a göre "Marksizmin anlatısı insanların kendilerini sömürü ve baskıdan kurtarma mücadelesine dair bir hikâyesidir".¹⁵⁵ Bu tarihi koşullara bakılırken ilk olarak Marks ve Engels'in küreselleşmiş dünya görüşüne açtıkları savaşa dikkat çeker. Bu yüzden Marks ve Engels direnişin sembolü olan işçi sınıfının durumunu asla kabul etmez ve onların durumunu düzeltmek için savaşırlar. Ama Marksist edebiyat kuramı sadece işçilerin durumlarıyla ilgilenmez; aksine amacı edebiyatı çok daha bütünlüklü bir biçimde açıklamak ve edebi eserlerin biçimlerine, biçemlerine ve anlamlarına ilgi göstermektir.¹⁵⁶

Eagleton Lukacs'ı gerçek toplumsal ögenin 'biçim' olduğu yönündeki sözünden dolayı eleştirir, çünkü Marksist öğretisi tarihsel önemi hiçe sayan ve değersizleştiren her türlü biçime karşıdır.¹⁵⁷ Bu bağlamda Marksist eleştiri biçim ve özün ilişki içerisinde olduğu diyalektik bir süreçtir. Eagleton, gerçekçi bir yazarın edebi eseri her yönüyle bilmesi gerektiğini belirtir. Bunu yapan yazar, birey ile toplumsal bütün arasında ilişki kurarak 'dünya tarihsel'in -tarihin kendindeki önemli uğrakların- gücüyle birlikte toplumsal yaşamın somutluğunu şekillendirir.¹⁵⁸

Eagleton, yazarın sanata bağlanma isteğinin proletaryadan kaynaklandığını söyler. Devrim sonrası Rusya'sında, burjuvanın kötü etkilerinden arındırılmış, saf bir proleter kültürü oluşturmayı amaçlayan *Prolekült* vardı. 'Raphael'i yakın' sloganından hareketle, geçmişteki bütün sanat yıkılmaya çalışılmıştı. Çünkü 1928 yılında Bolşevik Parti Merkez Komitesi edebiyatın, sistemi öven eserler üretmesini istemiştir. Bunun zirveye çıktığı nokta ise Sovyet Yazarlar Birliği'nin 1934 yılında Gorki, Jdanov gibi

¹⁵⁴ Terry Eagleton, *Walter Benjamin or Towards a Revolutionary Criticism*, New Left Books, London 1981.

¹⁵⁵ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 7-8.

¹⁵⁶ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 17.

¹⁵⁷ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 35.

¹⁵⁸ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 44.

Stalincilerin başını çektiği kongredir.¹⁵⁹ Eagleton Sovyet gerçekçiliğini eleştirerek kimseye fayda sağlamadığını belirtir.

Eagleton, edebiyatı insan eliyle yapılmış bir nesne, toplumsal bilincin ürünü veya bir dünya görüşü olarak kabul eder. Bazen de kâr etmek amacıyla yayımcılar tarafından üretilen bir endüstri metasıdır. Tiyatro sadece edebi metinlerin bir araya gelmesi değil, aynı zamanda izleyicilerin tükettiği, kâr etmek için toplumun her kesiminden insanın emek verdiği kapitalist bir iştir. Eleştirmenler sadece metni çözümleyici değil, aynı zamanda maaşlarını başkalarının ödediği, öğrencilerini ideolojik yönden kapitalist topluma hazırlayan akademisyenlerdir.¹⁶⁰ Burada Eagleton Gramsci'nin 'entelektüel aydınları'na göndermede bulunur. Marksist edebiyat eleştirisinin tarihsel süreç içerisinde değişimlere uğradığını belirten Eagleton, bu kuramsallaşma çabalarının farklı şekillerde ortaya çıktığını belirtmiştir. Marksist kurama etkileri olan kuramcılara örnek veren Eagleton, Brecht'in anlama yönelik radikal ve fırsatçı yaklaşımını takdir eder. Kuramın işçi sınıfa olan etkilerini anlamak için, Perry Anderson'un *Considerations on Western Marxism* (1976)¹⁶¹ adlı eserini işaret eder. Eagleton, Frankfurt Okulunun oldukça olumsuz olan modern kültür eleştirisinin ilk olarak Avrupa'daki faşist yönetime ve sonra da Amerika'da yayılan kapitalist otoriteye bir tepki olduğunu ileri sürer. Buna rağmen, Eagleton'un devrimsel eleştirisini farklı olarak modern yapan onun, Lacan'ın Freud teorilerini ve Derrida'nın güçlü yapıbozum felsefesini ustaca yerleştirmesidir.

Özetlemek gerekirse, Marksist ve yapısalcı kuramların farkı, benzerliklerinden çok daha fazladır. Marksizmde temel kuram, insan toplumlarının maddesel ve tarihi varlığıdır. Oysa yapısalcılıkta temel ilke dilin doğasıdır. Marksist kuramlarda toplumda çıkan ve dolaylı olarak edebiyata yansıyan tarihi değişiklikler ve karmaşalar söz konusuyken, yapısalcılık tarihi durumları gözetmeksizin metnin vurgusu olarak sistemin içsel işleyişini ele alır.

Dorothy L. Sayers'a göre tarihi incelemenin pek çok yolu vardır, bunlardan çoğu tarihi yazan okulların etkisi altındadır. Tarihi anlamanın en önemli yollarından biri, o dönemde yazılan edebi eserlere, oyunlara ve şiirlere bakmaktır. Fakat sadece elit tabakaya hitap eden eserleri incelemekten kaçınmalı, bunun yerine her kesimden insanın

¹⁵⁹ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 53.

¹⁶⁰ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 75.

¹⁶¹ Perry Anderson, *Considerations on Western Marxism*, Verso, London 1976.

anlayabileceği ‘az-kültürlü’ edebiyat öne çıkarılmalıdır. Bu terim, ortalama bir zekâ seviyesine sahip olan okurun okuduğu eseri anlamasını amaçlayan bir edebiyat anlamına gelir. Bu, eleştirel eserlerin ortaya çıkmasına yol açabilir veya dönemin en çok satan eserinin üretim sürecine katkıda bulunabilir. İkincil olarak, seçilen konular ve bu konular üzerine yazılan eserler, yaşanan toplumun özelliklerini yansıttığı için tarihçilere de fayda sağlayabilir. Kültürel tarihçiler yazılan esere müdahale etmeden, işlerine yarayacak önemli delilleri aramalıdır, çalışmayı mümkün olduğunca anlaşılır kılmak ve yazarın, o toplum hakkında ne düşündüğü ortaya çıkarmak gibi.¹⁶² Nitekim Charles Percy Snow bir kültür tarihçisiymiş gibi roman yazmış, içinde yaşadığı kaotik dönemin önemli olaylarına edebiyat penceresinden bakmıştır. Bu yüzden olsa gerek, Frederick Karl “Dünya bir anda yıkılsa ve sadece Snow’un romanları gelecek nesil tarafından kurtarılsa, o dönemin tarihçileri, yirminci yüzyıl insanının nasıl olduğu hakkında yeterli bilgiye sahip olurlar”¹⁶³ diyerek, Snow’un romanlarının geride bıraktığımız yüzyıl için ne denli önemli olduğunun altını çizer. Bu yüzden çalışmamız boyunca yazarın içinde yer aldığı gerçek düzlem ile yazarın bir anlamda kendi yansıması olan (otobiyografik) anlatıcı Lewis Eliot’ın yer aldığı kurgusal düzlem arasındaki örtüşmeler tespit edilirken kurgusal düzlemde yer alan ideolojilerin ve ideolojik çekişmelerin gerçek düzlemdeki karşılıkları üzerinde de durulacaktır.

Tezimizde inceleyecek olduğumuz, *The Light and the Dark* (1947), *The New Men* (1954) ve *Corridors of Power* (1964) aslında on bir romandan oluşan *Strangers and Brothers* adlı roman dizisinin üç romanıdır. Diziyi 1940 yılında yazmaya başlayan Snow, 1970 yılında bitirmiştir. Dizide yer alan romanlarda Birinci Dünya Savaşı sonrasında İngiltere’nin yaşadığı toplumsal, siyasi ve ekonomik olaylar anlatıcı Lewis Eliot tarafından sunulur. Tezimizde Marksist eleştiriye uygun olduklarından dolayı seçtiğimiz romanların dışında kalan, *George Passant*’da (1940) Eliot’ın çocukluk yılları anlatılır. *Time of Hope*’da (1949) Eliot büyümüş ve geleceğe umutla bakmaya başlamıştır. Fakat ailesinin yaşadığı ortam ve maddi sıkıntılar onu oldukça düşündürmektedir. *The Masters* (1951) bilim adamlarının, Cambridge’de yeni dekanı belirleyeceği toplantı üzerinedir. Akademik hayatta yaşanan sıkıntılar ve bilim

¹⁶² Terrance L. Lewis, *C.P. Snow’s Strangers and Brothers as Mid-Twentieth-Century History Series: American University Studies IV - Volume 197*, New York 2009, xi.

¹⁶³ Frederick R.Karl, *The Politics of Conscience*, Southern Illinois University Press, Carbondale 1963, 4.

adamlarının iktidar yarışının anlatıldığı bu romanda, Eliot artık fizik alanında önemli bir bilim adamı olarak karşımıza çıkar. *Homecomings* (1956) 1950'li yılların İngiltere'sinde sivil hayatı betimlemeye çalışmıştır. Ordudan dönmüş olan Lewis'in gözlemleriyle, İngiliz halkının büyük bir sarsıntı yaşadığı gözler önüne serilir. *The Conscience of the Rich* (1958) genç ve zengin bir aileden gelen, Yahudi Bay March'ın hikâyesini Eliot'ın gözünden okura sunar. *The Affair* (1960) Fransa'da Yahudi bir asker olan Yüzbaşı Dreyfus'un haksız yere ordudan atılmasına dikkat çeker. Tarihe Dreyfus Olayı olarak geçen bu olay, pek çok yazarın dikkatini çekmiş ve bu konuda yazılar yazılmıştır. *The Sleep of Reason* (1968) bozulan İngiliz toplum yapısını aktarır. Bu romanda çocukların uğradığı tecavüzler konu edinilir. Tarihe Moors Cinayetleri olarak geçen ve İngilizleri derinden sarsan olaylar, romanın çıkış noktasını oluşturur. *Last Things* (1970) ise Soğuk Savaş sonrası dönemde İngiltere'nin geleceği için idealist hayallere odaklanır.

The Light and the Dark, *The New Men* ve *Corridors of Power* yukarıda çizilen Marksist eleştiri kuramı çerçevesinde incelenecektir. Özellikle 'toplumcu gerçekçilik', 'yansıtma kuramı', 'ideoloji', 'ideolojik aygıtlar', 'tip', 'olumlu/olumsuz kahramanlar', 'organik aydın/geleneksel aydın', 'ekonomik eşitsizlik', 'yabancılaşma', 'üretim olarak sanat' ve özellikle toplumun siyasal ve sosyal olaylara verdiği tepkiler ele alınacaktır. Metinlerde betimlenen toplumda kontrol eden ve kontrol edilenlerin kimler olduğu, metinlerde her iki grubun da eşit biçimde dikkatle mi ele alındığı, güçlülerin bu güce niçin sahip oldukları, zayıfların bu duruma niçin düştükleri incelenecek ve metinlerde sınıf çatışmasının ne tarzda olduğu irdelenecek, basın, din, sanatı vb kültür kurumlarının sınıf mücadelesindeki rolü üzerinde durulacaktır. Üst ve orta sınıfla işçi sınıfı arasındaki ilişkiler ve metinlerdeki parçalanma ve yabancılaşma örnekleri ele alınacaktır. Ayrıca metinlerin zamansal ve mekânsal özelliklerinin toplumdaki güç ve servet dağılımı konusundaki imaları üzerinde durulacaktır. Metinlerin içinde üretildikleri kültürün etkilerini taşıma şekli irdelenip metinlere egemen ideoloji nedir sorusu cevaplanmaya çalışılacaktır. Metinlerin bu ideolojiyle tutarlı veya çelişik olup olmadığı irdelenecektir. Metinlerin kapitalizmi veya herhangi başka bir sistemi destekleyip desteklemediği araştırılacaktır. Metinlerin insanları kontrol etmeye veya baskılamaya yönelik

toplumsal, ekonomik veya politik pratikler konusunda okurda farkındalık yaratmaya hizmet edip etmedikleri de inceleme konularımız arasındadır.¹⁶⁴

İncelemenin bundan sonraki bölümünde Snow'un edebi kariyeri ve içinde yaşadığı toplum değişik yönleriyle incelenecektir. Yirminci yüzyılda işçi nüfusun oldukça yoğun olarak yaşadığı Leicester şehrinin, Snow'un üzerindeki etkileri üzerinde durulacaktır. Gerçek düzlemde yer alan İngiltere'yi oldukça etkileyen siyasi ve ekonomik olaylar; Birinci Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı, siyasi iç çekişmeler, 1929 Büyük Buhranı, 1956 Süveyş Kanalı Krizi gibi olaylar belirlenecek ve bunların yansımaları üçüncü bölümde ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

Tezin üçüncü bölümünde Snow'un çalışmaları, Marksist edebiyat eleştirisinin yukarıda adı geçen kuramcılarının oluşturduğu temel kuramsal yaklaşımları çerçevesinde çözümlenecektir. Yirminci yüzyılda İngiltere'yi derinden etkileyen siyasi ve ekonomik olayların kurgusal düzlemde sunulma tarzları üzerinde durulacak, İki Büyük Dünya Savaşı neticesinde insanların yaşamış oldukları büyük şokun etkileri okura sunulacaktır. İngiltere'nin iç siyasetindeki iktidar savaşları ve Soğuk Savaş dönemiyle nükleer silahlanma yarışının İngiltere siyaseti üzerindeki etkileri gerçek ve kurgusal düzlemde karşılaştırılarak irdelenecektir.

¹⁶⁴ Dobie, 88-89

İKİNCİ BÖLÜM

CHARLES PERCY SNOW'UN ÇOK YÖNLÜ HAYATI

2.1. CHARLES PERCY SNOW'UN EDEBİ KİŞİLİĞİ

Charles Percy Snow 15 Ekim 1905'te ailesinin dört erkek çocuğunun ikincisi olarak bir sanayi şehri olan Leicester'da doğdu. Ağabeyi William Harold Snow 10 Ekim 1898'de, kardeşi Edward Eric Snow 13 Mart 1910'da ve en küçük kardeşi Philip Albert Snow da 7 Ağustos 1915'te dünyaya gelmiştir. Philip hariç bütün erkek çocuklar, ilk isimlerini kullanmışlardır. Babaları William Edward Snow fabrika işçisi olarak hayatını sürdürmüştür. Annesi Ada Sophia Robinson ise Stanford'dan Leicester'a terzi olarak çalışmaya gelmiştir.¹⁶⁵ Snow'un baba tarafı tipik on dokuzuncu yüzyıl İngiliz aile geleneğini yansıtır. Büyük büyükbabası tarımla uğraşan işçi sınıfı bir aileye mensup olup, okuma yazması olmayan bir insandı. Büyükbabası işçi sınıfının zirvesine yükselmeyi başarmış, kendi kendini eğitmiş ve tramvay hattında çalışmayı başarıp başmühendis olmuştur. Babası ise bir ayakkabı fabrikasında tezgâhtar olarak çalışmıştır. Ayrıca başarılı bir orgcu olan babası Kraliyet Orgcu Okulunun da bir üyesiydi, kilisede org çalıyor ve evde özel ders veriyordu, bu sayede ailesinin iyi bir hayat yaşaması için elinden geleni yapıyordu.¹⁶⁶ Snow'un anne tarafı o kadar tipik bir on dokuzuncu yüzyıl ailesi değildi. Ailenin bir kolunun 4. Edward'ın Lady Elanor Talbot'tan olan gayri meşru çocuğuna dayandığı iddia edilir. Snow'un anne tarafından dedesi Burghley House'da yetenekli bir el işçisiydi, fakat daha sonra küçük portre ressamlığı ve fotoğrafçılıkla uğraşmıştır.¹⁶⁷

İngiltere'deki birçok şehir gibi Leicester da 1700'lerin sonundaki Sanayi Devrimiyle iki farklı kimlik kazanmıştı. Zengin bir tarihi geçmişe sahip olan Leicester, bir Kelt kabilesine başkentlik yapmış, Romalılar döneminde de önemli bir bölge olmayı sürdürmüştür. Tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan Leicester, Snow'un hayatında önemli bir yer tutar. Terrance Lewis, 1900'lü yılların başlarındaki Leicester'ı şu şekilde ifade etmektedir:

¹⁶⁵ Nicolas Tredell, *C. P. Snow Dynamics of Hope*, Palgrave Macmillan, London 2012, 3.

¹⁶⁶ Lewis, *C.P. Snow's Strangers and Brothers as Mid-Twentieth-Century History Series*, 178.

¹⁶⁷ Lewis, 178.

*On dokuzuncu yüzyılda ve yirminci yüzyılın başlarındaki çoğu Britanyalı, şehirlerinin kırsal köylerden büyük şehirlere dönüşmesine şahitlik etmişlerdir. Snow'a göre sanayi öncesinin izleri daha o doğmadan Leicester'dan silinmişti bile. Yine de Snow'un Leicester'ı, Dickens'in Hard Times (Zor Zamanlar) romanında ölümsüzleştirildiği gibi kirli bir sanayi şehri değildi. 1804 yılı gibi erken bir zamanda demir işletmelerine ev sahipliği yapmasına rağmen Leicester, daha çok giyim sanayisi, elastik ağ ve Snow'un Strangers and Brothers adlı roman dizisinin anlatıcısı olan Lewis Eliot'ın ailelerinden de bildiğimiz ayakkabı ve çizme sanayisiyle tanınmıştır.*¹⁶⁸

Snow'un en küçük kardeşi Philip, *A Time of Renewal: Clusters of Characters, C.P. Snow and Coups* (1988) adlı kitabında¹⁶⁹ Leicester başta olmak üzere, evleri, yaşadıkları mahalle ve Birinci Dünya Savaşı sırasında ve öncesindeki toplumun genel yapısı ve aile müessesesi hakkında bilgiler vermiştir. Philip, Snow'un çocukluk ve gençlik yıllarının öneminden bahseder. İşçi sınıfından gelmelerinden dolayı, başarıya ulaşmak için meşakkatli bir yoldan geçmişlerdir. Bu yüzden Snow'un karşısına çıkan zorlukların ne denli büyük olduğunu herkesin görmesi gerektiğini vurgular.¹⁷⁰ Aslında Philip'e göre onların ailesi yaşadıkları mahallede güzel görünmeye önem veren tek aileydi ve anneleri de bu durumu korumak için uğraşıyordu. Annesi çocuklarının daha iyi bir hayat yaşamaları için eğitimin önemine çok inanıyordu. Bu yüzden Leicester'da bulunan halk kütüphanesine çocuklarının sık sık gitmesini sağlıyordu. Bu durum o dönemde yaşayan işçi sınıfı aileleri arasında çok yaygındı. Çünkü Marks'ın çizdiği yolda proletaryanın devrimi başarabilmesi için kendisini eğitmesi şarttı. Snow kardeşler, krikete Snow'un romanlarındaki anlatıcı Eliot'tan daha çok düşkünlüler ve kendi geniş arka bahçelerinde küçük bir saha kurmuşlardı. Zamanın birçok imkânından yoksun olsalar bile, Snow kardeşler hayata olan bağlılıkları ve babalarının insanüstü çalışma gayretiyle birçok aileden daha iyi durumdaydılar.¹⁷¹

Snow, Leicester'da, Alderman Newton İlkokulu'na gitmiş ve daha sonra da kazandığı bursla Leicester Üniversitesi'ne başlamıştır. 1928 yılına kadar aynı üniversitede çalışmalarını sürdüren Snow, kimya alanında okulun onur listesinde yer

¹⁶⁸ Lewis, 177.

¹⁶⁹ Philip Snow, *A Time of Renewal: Clusters of Characters, C.P. Snow and Coups*, Radcliffe Press, London 1998.

¹⁷⁰ Philip Snow, 6-10, Lewis, 179.

¹⁷¹ John Halperin, *C.P. Snow An Oral Biography*, The Harvester Press, Brighton 1983, 9.

almıştır. Daha sonra Cambridge Üniversitesi'nde fizik bursu kazanan Snow, Christ College'da çalışmalarına devam etmiştir. Bu üniversitede ilk roman denemelerini yapan Snow, yazarlığa ilk adımını atmıştır. Snow hem akademisyen hem de kurgu yazarı olarak romanlarında birçok olayı üniversitelerde kurgulamıştır. Kurgusal düzlemde ismi geçen üniversiteler arasında en önemlileri Cambridge ve Londra Imperial College'dır. Bunların seçilmesinin en önemli nedeni bilim ve mühendislik alanında oldukça ileri gitmeleriydi. Zira *The New Men* adlı romanda, Eliot'ın erkek kardeşi Martin Eliot ve çalışma arkadaşı Walter Luke, Cambridge Üniversitesi Cavendish laboratuvarında çalışarak atom bombası yapımında kullanılan plütonyumu parçalamayı başarmışlardır. Gerçek düzlemde Snow, atom çekirdeğini parçalara ayıran ilk kişi olan Ernest Walton ve John Cockcroft ile aynı dönemde Cambridge'de Cavendish'te çalışmıştır. Lewis'e göre Snow hiçbir zaman çok büyük hayaller kurmamıştır: Tek istediği yazar olmaktı, fakat hayatını kazanabilmek için başka bir iş yapması gerektiğinin farkındaydı. On sekiz yaşından beri yazar olmak isteyen Snow para kazanabileceği en kolay yolun bilimle uğraşmak olduğu kanısına vardı.¹⁷²

1930'larda dünyanın iklimini değiştiren olaylarla Snow'un da hayat akışı değişmiştir, buna rağmen o İşçi Partisi'nin ılıman kanadını desteklemeyi sürdürmüştür. Birçok İngiliz akademisyen gibi, Snow da bilimsel alışverişler ve oryantalist Charles Allberry ile olan arkadaşlığı sayesinde Nazi Almanyası hakkında fikir edinmeye başlamıştır. İçinde bulunduğu sınıftaki diğer kişiler gibi Snow da İspanya'daki soğuk savaşın, barışın ve uygarlığın sonu olacağını düşünüyordu. Onların aksine, 1939'daki Ağustos Nazi-Sovyet Paktı onu şaşırtmamıştı. 1940'lı yıllar Snow'a göre özgür düşüncenin tehlikede olmaya başladığı Romalılar döneminden bile daha az 'liberal düşünce' şansının olduğu bir dönemdi. Yaklaşmakta olan savaşın İngiltere'ye neler getireceği konusunda tereddüt yaşarken, savaşın Rusya ve Amerika yararına olacağından emindi. Daha da ilginç Snow, Nazi Almanyası ve Sovyet Rusya'nın galip geldiği bir savaşın, savaşı yönetilen bir Nazi Avrupa'sından daha iyi olacağını düşünüyordu.¹⁷³

Teknik olarak Çalışma Bakanlığı bünyesinde çalışmasına rağmen, Snow aslında 1940-1941'de Lancaster düklüğüne dâhil olan özel amaçlı bir gruptaydı. Bu grup

¹⁷² Lewis, 179-180.

¹⁷³ Lewis, 181.

oldukça eski ve itibarlıydı, fakat yeterince güçlü değildi. Romanlarında 1950'ye kadar kamu hizmetinde bulunan anlatıcı Eliot'ın aksine Snow 1944'e kadar çalışmıştır. Savaş boyunca onun görevi İngiliz bilim adamlarını geliştirmek ve örgütlemektir. 1944 yılının sonlarında Snow İngiliz Elektrik şirketinde personel yöneticisi olarak işe başlamıştır. 1945'te savaş sona erdiğinde ise kamu hizmetinde kurul üyesi olmuştur. Her iki görevde de işi, etkili bir şekilde bilimsel ve teknik personel transferi yapmak ve savaş sonrası değişen dünyada ne oranda bilimsel ve teknik hizmetlerin olması gerektiği konusunda tavsiye vermektir. 1945-1960 döneminde Snow, roman dizisinin çoğu bölümünü yazmış ve yayınlamıştır. Ayrıca aynı dönem içerisinde, 1950'de, kendisi de bir yazar olan Pamela Hansford Johnson'la evlenmiştir.¹⁷⁴ Bu dönemin sonlarında, 1959'da Rede konferansı ile istemeyerek bir tartışma başlatmış ve onu şu anda *The Two Cultures* olarak bilinen kitaba dönüştürmüştür. Snow, Rede konferansında bilim insanları ve edebi entelektüeller arasındaki anlayış farkına değinerek, bu iki grup arasındaki iletişimsizliğin, neredeyse iki ayrı kültür grubunun birbirini anlayamamasına benzediğini söyler. Snow, Althusser'in de belirttiği gibi, Devletin kendi ideolojisini yaymak için üniversiteleri de kullandığını ima eder. Ona göre, üniversiteli akademisyenlerin halkı baskı altına almak için objektif düşünceden uzaklaştırıldığı açıktır.

Snow, 1932'ye kadar aktif bilim hayatını tamamlamıştır. Ama hem bilimle uğraşp hem de yazmaya karar vermiştir. Doktorasını bitirmeden çoktan bir roman ve yayınlanmamış bir oyun yazmıştır. 1932'de *The Death Under Sail*'i¹⁷⁵, daha sonraki yıl ise o dönemin popüler konusu olan yenilenmeyle ilgili, daha fazla eleştirilen kurgusal kitabı *New Lives for Old*'u¹⁷⁶ isimsiz olarak yayınlamıştır. Son olarak, 1934'te daha fazla zamanını verdiği takdirde başarılı bir şekilde yazabileceğini edebi çevrelere kanıtlayan kitabı *The Search*'ü¹⁷⁷ yayınlamıştır. Bundan çok kısa bir süre sonra Snow Cambridge ile ilgili bir roman dizisi yazmaya karar vermiş ve zamanla değişim geçirip son şeklini alan *The Masters* ve *The Affair*'i yazmaya başlamıştır.¹⁷⁸ Snow'un bu hayalini gerçekleştirmesi 5 yılını almış ve bugün *George Passant* olarak da bilinen

¹⁷⁴ Lewis, 183.

¹⁷⁵ Charles Percy Snow, *The Death Under Sail*, Heinemann, London 1932.

¹⁷⁶ Charles Percy Snow, *New Lives for Old*, Victor Gollancz, London 1933.

¹⁷⁷ Charles Percy Snow, *The Search*, Victor Gollancz, London 1934.

¹⁷⁸ Halperin, 21.

Strangers and Brothers'ı 1940'ta yayınlamıştır. Snow tüm vaktini yazmaya vermek istemiş, fakat çok ciddiye almasa da akademik olarak yürütmesi gereken işler yüzünden bu pek mümkün olmamıştır.

Snow'un, *Strangers and Brothers* adlı roman dizisindeki ilk romanı 1940'da yazdığı *George Passant*'tır.¹⁷⁹ Bu seride toplam on bir roman yer almaktadır. Romanın anlatıcısı Eliot'tur. Eliot aslında Snow'un kendisidir ve gerçek hayatından izler taşımaktadır. Bu dizi, hayata işçi olarak başlamış Snow'un kariyerindeki yükselişi gözler önüne sermektedir. Dizinin diğer romanları yayınlanma sırasıyla: *The Light and The Dark*¹⁸⁰ (1947), *Time of Hope*¹⁸¹ (1949), *The Masters*¹⁸² (1951), *The New Men*¹⁸³ (1954), *Homecomings*¹⁸⁴ (1956), *The Conscience of the Rich*¹⁸⁵ (1958), *The Affair*¹⁸⁶ (1960), *Corridors of Power*¹⁸⁷ (1964), *The Sleep of Reason*¹⁸⁸ (1968) ve *Last Things*¹⁸⁹ (1970)'dir. Bu dizide genel olarak Eliot'ın işçi sınıfında başlayan hayat hikâyesi, genç yaşlarda kurduğu başarı hayalleri, 1920'li yıllarda Leicester Üniversitesi'nde aldığı eğitim, İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ve insanlığa getirdiği felaketler, Nazizm ve Komünizm'in İngiltere'ye olan etkileri ve kapitalist dünya düzeninde oynanan oyunlar anlatılmıştır.

Dizinin ilk basılan romanı, diziyle aynı ismi taşıyan *Strangers and Brothers*'dı, bugünkü ismi ise *George Passant*'tır. Roman, Suguna Ramanathan'a göre birçok düşünürün, bireyin özgürlüğünü savunan liberallerin olduğu dönemde, İki Büyük Dünya Savaşı arasındaki İngiltere'nin umutlu ve kısa süren mutluluğunu yeniden canlandırmıştır. Ana karakter George Passant, özellikle sınıf ve aile baskısı olmak üzere her türlü baskıdan kurtulmak için mücadele eden hırslı bir karakterdir.¹⁹⁰ Bu roman, 1925'ten 1933'e kadar olan dönemi konu edinir. Lewis'e göre "Passant işçi sınıfının en alt tabakasından gelen ve dehasıyla bir avukatlık bürosunda sözleşmeli kâtip olarak

¹⁷⁹ Charles Percy Snow, *Strangers and Brothers*, Faber and Faber, London 1940.

¹⁸⁰ Charles Percy Snow, *The Light and The Dark*, Macmillan, London, 1951, Penguin, London 1962.

¹⁸¹ Charles Percy Snow, *Time of Hope*, Macmillan, London 1950.

¹⁸² Charles Percy Snow, *The Masters*, Macmillan, London 1951.

¹⁸³ Charles Percy Snow, *The New Men*, Macmillan, London 1954, Penguin, London 1971.

¹⁸⁴ Charles Percy Snow, *Homecomings*, Macmillan, London 1956.

¹⁸⁵ Charles Percy Snow, *The Conscience of the Rich*, Macmillan, London 1958.

¹⁸⁶ Charles Percy Snow, *The Affair*, Macmillan, London 1960.

¹⁸⁷ Charles Percy Snow, *Corridors of Power*, Macmillan, London 1964, House of Stratus, London 2000.

¹⁸⁸ Charles Percy Snow, *The Sleep of Reason*, Macmillan, London 1968.

¹⁸⁹ Charles Percy Snow, *Last Things*, Macmillan, London 1970.

¹⁹⁰ Suguna Ramanathan, *The Novels of C.P.Snow*, Charles Scribner's Sons, New York 1978, 22.

çalışmayı başarabilen bir karakterdir. Sonraki kırk yıl boyunca da o büroda kalacaktır. 1920’li ve 1930’lu yıllar boyunca dehasının fark edileceği zamanı ve basamak atlayıp çalıştığı büroya ortak olmayı beklemektedir.”¹⁹¹ Fakat işini mükemmel yapmanın dışında terfi etmek için başka hiçbir şey yapmamaktadır.

The Conscience of the Rich 1940’lı yılları, İspanya’dan kaçıp gelen Yahudi halkından olan bir zenginin gözünden sunmaktadır. Charles March, aşırı zengin Yahudi ailesinin beklentilerinden kurtulup kendi bağımsız yolunu bulmak ister. Ailesi, onun aile geleneğindeki gibi bir avukat olmasını, kendi zengin çevreleri içinden bir kızla evlenmesini ve siyasette muhafazakâr, kendi sınıf sistemlerini sürdüren, 1930’lardaki İngiltere’nin huzursuzluğundan etkilenmeyen zengin bir Yahudi İngiliz ailesi hayatı yaşamasını beklemektedir. Babası Bay March’ın aşırı sahiplenme isteği meseleyi daha karmaşık hale getirir: Oğlunun kendisinin sahip olamadığı parlak bir kariyere sahip olmasını ister.¹⁹² Charles March ise iç içe geçmiş şu üç şeye karşı çıkar: Yahudi geçmişi, aile gelenekleri ve babasının sahiplenme aşkı. Yahudi olmanın acısı Charles March’ın ailesiyle konuşup reddedeceği ilk şeydir, ikincisi Charles’ın ve kız kardeşinin Yahudilerin Cuma akşamı danslarına katılmadaki isteksizlikleridir. Ramanathan’a göre “George Passant gerçek olamayacak kadar gelecekte umutludur; Bay March ise gerçek olamayacak kadar geçmişe özlem doludur: her ikisi de bugünün gerginliğinin farkına varmayı reddetmektedir.”¹⁹³ Anlatıcı Eliot (Snow), İngiliz yönetim sınıfına yakın, zengin ve güçlü bir aile konumunda olan Yahudi March ailesiyle yakın ilişkiler kurmuştur. Lewis’e göre bu roman, “Snow’a İngiliz ekonomi topluluğundan olan ‘eski’ Yahudi ailelerin stereotiplerinin yanı sıra üst düzey sınıfın da çizgilerini ve 1930’ların İngiltere’sinin sol kanadının çizgilerini de öğrenme imkânı sunmuştur.”¹⁹⁴

Snow, *Homecomings* adlı romanında ağırlıklı olarak 1950 İngiltere’sinde, Soğuk Savaş dönemiyle beraber insanların hayatlarındaki değişimleri yine Eliot vasıtasıyla tasvir eder, bize İngiltere’nin yeniden dengesini kurduğu bir resim sunar. İngiltere’de savaş yıllarının yoğunluğundan ve travmalarından sonra duygusal bir sakinleşme vardır ve toplumun ruh hali, düzen, refah ve barışa kavuşmuştur. Soğuk Savaş açıkça bu düzenin üzerine gölge gibi çökmeye başlamıştır. Oysa İngiltere’de hayat yeni bir

¹⁹¹ Lewis, 3.

¹⁹² Ramanathan, 41-42.

¹⁹³ Ramanathan, 23.

¹⁹⁴ Lewis, 4.

istikrara yaklaşmaktadır; bu da bürokrasinin gürültüsüyle romana güçlü bir şekilde yansıtılmıştır.¹⁹⁵ *Homecomings*, dizideki diğer romanların aksine, Eliot'ın insani duygularının oldukça ağır bastığı bir romandır. Snow bu romanda Eliot'ı sınırlı anlatıcı rolünden çıkartmış ve duygularını açıkça ifade etmesine izin vermiştir.

Time of Hope, Eliot'ın çocukluğundan 1933'e kadar süren dönemin önemli kesitlerinin anlatıldığı bir romandır.¹⁹⁶ Birinci Dünya Savaşı başladığında gerçek düzlemde Snow'un babası iflas etmiş, kurgusal düzlemde ise Eliot üzerinden benzer bir durum okura sunulmuştur. Snow, gerçek düzlemde eğitim hayatına devam edebilirken, Eliot kurgusal düzlemde 16 yaşında okuldan ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu durum o dönemki işçi sınıfına mensup çocuklar için sıra dışı bir şey değildir.

The Masters, Snow'un Cambridge romanları arasında yer alır. Bu romanda Snow akademide oynanan güç oyunlarını okura sunar. Lewis'e göre bu roman Snow'un en ünlü ve önemli romanıdır. Yazar bu romanda politikanın en temel şeklini keşfetmiştir: Romanda küçük bir grup akademisyen bir sonraki dekanın kim olacağını seçmek için bir araya gelmiştir. İktidarın söz konusu olduğu her yerde kişiler, çoğunluğun yararını değil, kendi kişisel kazanımları ön plana almıştır. Seçen ve seçilen sayısı az da olsa, önemli olan egemen olabilmektir. Eliot ve arkadaşları seçim öncesi kulis faaliyetlerini hızlandırarak, küçük ölçekte bir öneme sahip olan okulu yönetmek istemişlerdir. Mesele o yerin küçük olması değil, yöneten tarafta olabilmektir. Romanda savaş sırasında Cambridge'deki yaşam Eliot'ın gözünden anlatılmaktadır.¹⁹⁷

The Affair adlı romanda genç Lester Ince ve eşi siyasi olarak hiçbir şey yapmazlar. Ramanathan'a göre bu ikili, zahmete girip oy bile kullanmazlar. Bu bakış açısı yirmi yıl öncesindeki genç adamların radikal tutkularından oldukça farklıdır. İngiltere'de ekonomik pasta gün geçtikçe büyüyordu ve bunun sonucunda da zengin devlet rüyası yavaş yavaş şekilleniyordu.¹⁹⁸ Tamamen materyalist bir bakış açısı insanları egemenliği altına almıştı. Roman adını gerçek düzlemde Fransa'daki Dreyfus olayından almaktadır. Snow, 1894 yılında Yüzbaşı Alfred Dreyfus'un Fransa'da haksız yere casuslukla itham edilerek tutuklanmasına ve ardından gelişen olaylara kurgusal

¹⁹⁵ Ramanathan, 25.

¹⁹⁶ Lewis, 1.

¹⁹⁷ Lewis, 5.

¹⁹⁸ Ramanathan, 25-26.

düzlemde göndermeler yapar. Yine Cambridge akademik çevresinde geçen *The Affair* “Snow’un savaş sonrası İngiltere’sinin çok farklı değerler sistemine sahip olduğu düşüncesini göstermektedir.”¹⁹⁹

The Sleep of Reason’da Snow, gerçek düzlemde 1966 yılında İngiltere’de meydana gelen ve tarihe beş çocuğun tecavüz edilip öldürüldüğü Moors Cinayetleri olarak geçen trajik olaya göndermede bulunur. Gerçek hayatta katil Ian Brady 2013 yılına kadar hapiste kalmıştır ve halen Liverpool Ashworth Psikiyatri Hastanesi’nde yatmaktadır. Cinayetleri beraber işlediği Myra Hindley 2002 yılında 60 yaşındayken hapisanede ölmüştür. Çocuklardan dört tanesinin cesedi Manchester şehrinin Moors yakınlarında bulunmuş, öldürülen çocuklardan Keith Bennett’in cesedine polis asla ulaşamamıştır.²⁰⁰ Snow, romanda cinayet davası gerçeklerini akla uygun bir şekilde ve okura o şiddetli korkuyu tamamen yansıtmadan sunar. Duruşma ve psikiyatrik kanıtları da içeren dava gerçekleri, mükemmel bir doğrulukla ve duygusallaştırılmadan anlatılmaktadır. Kurgusal düzlemde Cora Ross ve Kitty Pateman’ın işlediği soğukkanlı cinayetler, anlatıcı Eliot tarafından objektif bir şekilde okura sunulur.²⁰¹

Dizinin son romanı *Last Things*, dönemin gençlerinin kendilerinden önceki nesilden farklı olduğu noktalara vurgu yapar. Bu romanda, Eliot’ın oğlu Charles Eliot’ın hikâyesi anlatılır. Snow, genç Eliot ve arkadaşları vasıtasıyla, o dönemki gençlerin kurgusal düzlemde idealistlikleri, sabırsızlıkları ve dünyayı geliştirme arzularını anlatır. Görüşlerindeki saflık ve insancılık, onları biyolojik silah yaptığından şüphelendikleri bir üniversiteye saldırı yapmaya bile itmiştir.²⁰² Ayrıca yaşlılık ve ölümle yüz yüze olan Eliot, bu romanda üç ameliyat geçirir ve neredeyse ameliyat masasından sağ kalkamaz. Romanın sonlarına doğru Lewis Eliot’ın babası ölmüştür. Charles Eliot ise arkadaşlarının ölümünden sonra, babasının (Lewis) yanından ayrılmıştır. Bütün bu üzücü olaylar Eliot’ı ve okuru boşluk hissine itmiştir.²⁰³

¹⁹⁹ Lewis, 6.

²⁰⁰ Bu hususta ayrıntılı bilgi için: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2544067/Moors-murderer-Ian-Brady-hospital-falling-high-security-facility-fracturing-hip.html> Erişim Tarihi: 16.01.2016.

²⁰¹ Ramanathan, 29.

²⁰² Ramanathan, 29.

²⁰³ Lewis, 8.

Bu dizinin dışında Snow 1972’de *Malcontents*’i²⁰⁴ kaleme alır. 1974 yılında The Man Booker Ödülü adayları arasında gösterilen *In Their Wisdom*’ı²⁰⁵, 1979 yılında ise son romanı *A Coat of Varnish*’i²⁰⁶ yazmıştır. Snow roman dışında farklı konulara değindiği kitaplar da üretmiştir. Kurgu dışında yazdığı eserler kronolojik olarak şu şekildedir: *The Two Cultures and the Scientific Revolution*²⁰⁷ (1959), *Science and Government*²⁰⁸ (1961), *The Two Cultures and a Second Look*²⁰⁹ (1963), *Variety of Men*²¹⁰ (1967), *The State of Siege*²¹¹ (1968) *Public Affairs*²¹² (1971), *Trollope: His Life and Art*²¹³ (1975), *The Realists*²¹⁴ (1978) ve *The Physicists*²¹⁵ (1981). Bu kitaplarda genel olarak bilim/edebiyat/siyaset alanlarıyla ilgilenen Snow, doğa bilimleri ile insan bilimleri alanlarında çalışanların birbirlerini anlamalarına engel iletişim kopukluğu üzerinde yoğunlaşmıştır. Özellikle *The Two Cultures and the Scientific Revolution* başlığını taşıyan Rede Konferansı’nda Snow hem bir bilim adamı hem de bir yazar olarak konuşur: “Çalışma saatlerini bilim adamlarıyla geçirdiğim ve sonra birkaç edebiyatçı arkadaşla geceleri geçirdiğim çok günlerim var. Bunu gerçek anlamda söylüyorum. Elbette hem bilim adamları hem de yazarlar arasında yakın arkadaşlarım var.”²¹⁶ Snow bu iki grubu iki kültür olarak nitelendirir. Aynı ırktan, farklı olmayan toplumsal kökenden geldikleri ve hemen hemen aynı gelir düzeyinde oldukları halde bu iki grubun entelektüel, ahlaki ve psikolojik olarak pek bir şey paylaşmadıklarını, bu iki grubun arasında neredeyse bir okyanus olduğunu, birbirlerine anlayış ve hoşgörü göstermediklerini belirtir.²¹⁷ Bu iki kültür arasındaki anlayışsızlık, yalnızca bilimin ilerlemesini engellemekle kalmaz, topyekün Batı uygarlığının ilerlemesine de ket vurur. Çünkü bu kutuplaşma toplum için bir kayıptır, pratik, entelektüel ve yaratıcı alanda bir

²⁰⁴ Charles Percy Snow, *Malcontents*, Macmillan, London 1972.

²⁰⁵ Charles Percy Snow, *In Their Wisdom*, Macmillan, London 1974.

²⁰⁶ Charles Percy Snow, *A Coat of Varnish*, House of Stratus, London 1979.

²⁰⁷ Charles Percy Snow, *The Two Cultures and the Scientific Revolution*, *The Rede Lecture*, 1959, Cambridge University Press, Cambridge&New York 1961.

²⁰⁸ Charles Percy Snow, *Science and Government*, Harward University Press, Cambridge 1961.

²⁰⁹ Charles Percy Snow, *The Two Cultures and a Second Look*, Cambridge University Press, Cambridge 1963.

²¹⁰ Charles Percy Snow, *Variety of Men*, Charles Scribner’s Sons, New York 1967.

²¹¹ Charles Percy Snow, *The State of Siege*, Charles Scribner’s Sons, New York 1969.

²¹² Charles Percy Snow, *Public Affairs*, Macmillan, London 1971.

²¹³ Charles Percy Snow, *Trollope: His Life and Art*, Macmillan, London 1975.

²¹⁴ Charles Percy Snow, *The Realists*, Macmillan Publishing, New York 1978.

²¹⁵ Charles Percy Snow, *The Physicists*, Little,Brown Company, Boston 1981.

²¹⁶ Bkz. Charles Percy Snow, *The Two Cultures and the Scientific Revolution*, *The Rede Lecture*, 1959, 2-4.

²¹⁷ Bkz. Snow, *The Two Cultures and the Scientific Revolution*, , 2-4.

kayıptır.²¹⁸ Genel olarak bilim adamları ve edebiyatçılar arasında bir anlayışsızlık varken, bu iki kategoride de alt sınıftan gelen insanların kendilerini kabul ettirmesi oldukça güçtür.

Snow, D. H. Lawrence ve Arnold Bennett gibi işçi sınıfından gelen yazarlarla ortak bir geçmişi paylaşır. Fakat orta sınıftan gelen sanatçıların sayısı İngiltere’de oldukça azdır. Geriye kalanların çoğu üst sınıf veya zengin ailelerden gelmişlerdir. Bu bağlamda, Snow, Lawrence ve Bennett gibi yazarların, işçi sınıfının sorunlarından haberdar olması ve bunları edebiyata taşıması oldukça önemlidir. Zira işçi sınıfından gelen birinin yükselmesi İngiltere’de hiçbir zaman kolay olmamıştır. David Shusterman’a göre İngiltere’de işçi sınıfına dâhil bir çocuğun çalışarak önündeki bütün engelleri aşıp kendisine toplumda herkes tarafından kabul edilebilir bir yol bulabilme düşüncesi oldukça ironiktir. Çünkü dünyanın hiçbir yerinde soylu bir aileden gelmeyen bir çocuğun yükselmesi İngiltere’de olduğu kadar zor değildir. Nitekim Eton, Fettes veya Westminster gibi soyluların gittiği okullara işçi sınıfından bir çocuğun gidebilmesi hem ekonomik hem de okulun ‘yazılı olmayan’ kuralları açısından imkânsıza yakındır. Hatta soylu aileler arasında bile ilk tercih Eton ve Westminster’dir. Fettes bile bu iki okuldan sonra tercih edilmektedir.²¹⁹

İşçi sınıfından gelen Snow’un eğitim aracılığıyla bu yükselişi takdir edilmeye değer bir olgudur. O, edebiyat ve özellikle roman konusunda oldukça tutarlı görüşlere sahip olan ve bunları her ortamda dile getirmekten çekinmeyen bir yazardır. Hem İngiliz hem de Avrupa edebiyatıyla ilgili çok şey okumuş ve bilgi sahibi olmuştur. Snow’a göre romanın geçmiş ve geleceğiyle ilgili söylenecek birçok şey vardır. İzlenimcilik ve simgecilğe karşı çıkan Snow Lawrence, Joyce, Woolf ve Conrad’ı bu açıdan eleştirir ve onların izlenimciliğe ve simgecilğe boğulduğundan bahseder.²²⁰ De La Mothe de, Joyce ve Woolf’un, Snow tarafından en çok eleştirilen modernist yazarlar olduğunu belirtir. Aslında Snow yukarıda ismi geçen yazarlara tepki olarak kendi romanlarını yazar. Snow’un ayrıca, Dorothy Richardson, W.B. Yeats, Eliot ve Ezra

²¹⁸ Charles Percy Snow, *The Two Cultures and the Scientific Revolution, The Rede Lecture, 1959*, 12.

²¹⁹ David Shusterman, *C. P. Snow*, G.K. Hall Co., America 1975, 15-17.

²²⁰ Frederick Robert Karl, *A Reader’s Guide to the Contemporary English Novel*, First Syracuse University Press Edition, New York 2001, 63.

Pound gibi imgeci şairler ve deneysel romancılar da eleştirilerden kaçamamışlardır.²²¹ Lawrence'la ortak bir geçmişi paylaşmasına rağmen onun işçi sınıfının sıkıntılarına romanlarında yeterince yer vermediğine inanan Snow, yaşadığı dönemin koşullarını eserlerine yansıtmayan yazarların yeterince ilgi çekemediğini savunur. F. R. Leavis Snow'un bu görüşüne katılmaz ve D. H. Lawrence gibi bir yazarın değersiz olarak görülmesine şiddetle karşı çıkar. Leavis Snow'u, İngiliz romanının D. H. Lawrence'ın gölgesinden kurtulup daha büyük bir geleceğe sahip olması gerektiğini savunduğu için eleştirir.²²² Leavis ve Snow'un hemfikir oldukları bir şey varsa, o da Joyce ve Woolf'un eserlerinde göze çarpan yoğunluktur. Leavis ve Snow dil ve biçim açısından bu iki yazarın eserlerini oldukça ağır bulmaktadır. David Shusterman'a göre Leavis ve Snow bu tip deneyimlere karşı çıkmış ve bu yüzden 'muhafazakâr' olarak damgalanmışlardır. Snow daha da ileri giderek Joyce ve Woolf'u ve onları takip edenleri, romanı gereksiz yere dolaylı bir anlatıma mahkûm etmeleriyle suçlar. Bu tip bir teknikle entelektüel hayatla normal hayat birbirine yabancılaşmaktadır. Bu yüzden 'anti-roman' ortaya çıkmıştır. Snow'a göre Joyce *Finnegans Wake* adlı eserinde 'anti-roman'a en çok yaklaşan yazardır.²²³ Öte yandan Ramanathan, Snow'un gerçekçi romanın eski geleneğini de taşıyan, kendine özgü, bireysel bir yazar olduğunu, hikâye önemli olmasa da Snow'un karakterlerinin davranışlarındaki gelişimin kendine has bir güzelliği olduğunu belirtir.²²⁴

Snow için roman büyük önem arz eder. Fakat yirminci yüzyıldaki yabancılaşma etkisinden dolayı roman tek düze bir hal almış ve okuru eserden uzaklaştırmıştır. Yaşadığı toplumun izlerini taşımayan ve sadece üst sınıfın anlayacağı bir roman Snow'a göre başarılı olamaz. Burada kastedilen esasen modernist akımın roman anlayışıdır. Snow için yirminci yüzyıl ve özellikle 1920-1950 arası dönem hayati bir yer tutar. Bu dönemde bütün dünyayı derinden sarsan savaşlar olmuş ve milyonlarca insan hayatını kaybetmiştir. Bu yüzden yazarlar roman yazarken gerçek hayattan uzaklaşmamalıdır. Eğer gerçek hayatı göz ardı edip, kendi inandıklarını yazarlarsa dar bir bakış açısına sahip olurlar. Snow'a göre "edebiyatta neredeyse hepsi modern, açıkça bağlantısız bir

²²¹ John De La Mothe, *C. P. Snow and The Struggle of Modernity*, McGill-Queen's University Press, London 1992, 79.

²²² George Steiner, "F. R. Leavis," *Encounter*, XVIII, May 1962, 37-45.

²²³ Shusterman, 32.

²²⁴ Ramanathan, 1.

tutum sendromu vardır, bunların hepsi aynı kökten gelir, -sanatçının romantik kavrayışı, entelektüelin yabancılaşması, anti-roman estetiği, genelleyici aklın terkedilmesi, bilimsel -endüstriyel devrim nefreti, sözel yeniliğe çok değer verilmesi [ve] toplumdan uzak kalma arzusu.”²²⁵ Bu yüzden modern sanat toplumdan uzaklaştıkça topluma yabancılaşmıştır. Snow’a göre yirminci yüzyıl estetiği toplumdan asla ayrılamaz. O, sanatla toplumu, sanatçıyla romanı birbirinden ayırmaya çalışanların yukarıda belirtilen türden bir sendroma yakalandıklarını ifade eder. Bu sendroma yakalananlar arasında önemli modernistlerden T. E. Hulme, Joyce ve Ezra Pound vardır.²²⁶ Oysa Snow sanatın okurla iletişime geçmek için çok önemli bir araç olduğuna inanır. Sanatçının da öncelikli görevi, görüşlerini olabildiğince aktarabilmektir. 1945’te Fransa ve Amerika’da etkili olup, İngiltere’de etkinliğini kaybeden ‘anti-roman’ estetiğinin iletişim kurmakla bir ilgisi yoktur. Anti-roman, daha çok deneyimlerin içsel görüşle tutarlı olup olmamasıyla değerlendirilen sözcükler düzenlemesidir. Anti-romancı yazarlar okura dış dünyada olup biteni anlatmak ya da asıl duyguyu göstermekle pek ilgilenmezler. Snow’a göre bu abartılı estetik anlayış saçmadır. Bu estetikte süslemeler kurnazca yapılır ve muğlaktır. Mantiğin temelinde soyut grafik sanatıyla naif bir karşılaştırma vardır. Bunun sonucunda da roman sade bir grafik sanatından başka bir şey değildir.²²⁷

Snow’un edebiyat hakkındaki görüşleri kendi toplumsal görüşlerine dayanır. O, Leicester’da doğan, fabrika işçisi bir babanın çocuğudur ve arkasında bıraktığı hayatı asla unutmamıştır. Bilimsel sanayi devriminin önemine değinir. Snow’a göre M.Ö. 332 yılında, Büyük İskender henüz 22 yaşındayken, Makedonya Yunanistan’a saldırdığında, Helenistik döneme ait özgür ortam sona ermiştir. Bu olgudan hareketle Snow, edebiyatta özgürlüğün Yunanistan’ın işgal edilmesiyle Yunan halkı için sona erdiğini söylemiştir.²²⁸ Aynı şey yirminci yüzyıl İngiltere’si için de geçerlidir. Örneğin, üniversitelerin İngilizce bölümlerinde kullanılan eleştirel tekniklerin yetersiz olduğuna inanır, çünkü eleştirmenler edebî eserlere sözel yapılar şeklinde yaklaşmışlardır. Onların bakış açısı romanı bir dar boğaza sokar. Bu darboğazdan kurtulmanın yolu,

²²⁵ C. P. Snow, “Challenge to the Intellect”, *Times Literary Supplement* 15 August 1958: 3, ayrıca bkz. Geoffrey B. Williams, *A Study of the Use of Ambiguity in the Writings of T. S. Eliot*, University Press of America, Lanham, London 1991, 2.

²²⁶ Shusterman, 33.

²²⁷ Shusterman, 33.

²²⁸ Shusterman, 34.

Dostoyevski, C. Dickens, Balzac ve Proust'u okumaktır. Bu yazarları okyanusta yüzen büyük balıklara benzetmiş ve dar bakış açısına sahip eleştirmenlerin onları asla kavrayamayacaklarını ifade etmiştir. Bu bakış açısına sahip olanlar 1940 ve 50'li yıllarda ortaya çıkan 'Yeni Eleştiri' akımının temsilcilerinden başkası değildir. Onlara göre edebi eser otonom bir yapıya sahiptir. Bu yüzden eleştirmen edebi esere objektif olarak yaklaşmalı, yazarın biyografisinden ve eserin yazıldığı dönemin gerçeklerinden de etkilenmemelidir.²²⁹ Snow'a göre bu eleştirmenlerin ve romancıların esas problemleri, "edebi eserin toplumsal ve tarihsel olarak yorumlanmasına karşı olmalarıdır." Bu bağlamda Snow, sanat eserinin yalnızca kendi tarihine mahkûm edilemeyeceğini ifade eder.²³⁰

Snow topluma ayna tutan İngiliz roman geleneğinin bir savunucusudur. Modernist akıma şiddetle karşı çıkar. Snow'un yaşadığı dönem kültürel açıdan liberalizm, Marksizm, Darwinizm, Freudculuk, mantıksal empirizm, varoluşçuluk ve başka entelektüel ideolojik çeşitlemelerle doludur. Ancak Snow uygun öykü, karakter, dil ve kurgusal teknik kullanarak toplumsal doku içerisindeki katmanları romanlarında açığa çıkarır. Toplumsal ve kültürel değişikliklerin, yani toplumsal sistemlerdeki, sosyoekonomik ve politik kurumlardaki, toplumsal tavırlardaki değişikliklerin ve kültürel yaşamın ahlaki, dini, estetik, bilimsel ve diğer alanlarındaki değişikliklerin izini sürer. Ayrıca yoksulluk, açlık, işsizlik, gençlik bunalımları, suç, uyuşturucu tehdidi ve savaş gibi toplumsal sorunları muhtemel nedenleri ve sonuçlarıyla ele alır. Balzac, Proust, Tolstoy, Turgenev, Fielding, Smollett, Dickens, Thackeray, Trollope, Bennett ve Galsworthy'nin yaptığı şekilde, bir yandan bir toplum tarihçisi gibi toplumsal ve kültürel değişiklikleri sistematik bir tarzda ele alıp yorumlarken diğer yandan sanatsal bütünlüğünden de vazgeçmez. Toplumsal gerçekçiliği kurgusal sanatının sınırları içinde açılar.²³¹ Ayrıca yirminci yüzyılda iki büyük dünya savaşının yaşanmasından dolayı insanlarda oluşan korku ve dehşet, birçok siyasetçinin ve romancının dikkatini çekmiş, bu konuda söylemler geliştirip, yazılar kaleme almışlardır. Örneğin Benjamin Disraeli ve Maurice Edelman gibi yazarlar, yazmış oldukları romanlarla ve bu romanlarda seçmiş oldukları konularla o dönemde yaşayan yazarların ilgisini çekmiştir. Nitekim

²²⁹ Shusterman, 35.

²³⁰ Shusterman, 35.

²³¹ A. K. Maniyar, *The Novels of C. P. Snow*, Altantic Publishers, New Delhi 1991, 6

Charles Percy Snow'da yukarıda ismi geçen yazarlardan, edebi kişiliğinin gelişmesinde, başta Trollope olmak üzere, fazlasıyla etkilenmiştir.

Snow'un her ne kadar modernist olsa da Proust'a olan hayranlığı edebi çevreler tarafından iyi bilinmektedir. Snow'un bu hayranlığının altında Joyce'a olan eleştirisi yatmaktadır. Snow, Proust'un zihinsel tecrübeyi farklı bir teknikle ortaya koyduğunu belirtir. Proust'un bu tekniği Snow'un da çok önem verdiği iletişime dayanır.²³² Bu yüzden Proust, Joyce'a göre romana daha zengin bir bakış açısı kazandırmıştır. Proust yaşanan her şeye mantıklı bir açıklama yapma gereği duymamış, yaptığı tasvirlerle her an ve her hisle ilgili duygusal analizler oluşturabilmiştir. Oysa Joyce hep hayatın yalnızlığından söz etmiştir. Snow, sanatçının hayata bakış açısını her yönüyle yansıtması gerektiğine inanır.²³³ Bu yüzden Joyce ve kullandığı 'bilinç akışı' tekniği okuru ve yazarı dar ve anlaşılmaz kalıplara sokar.²³⁴ Snow, Eliot'ı anlatıcısı olarak kullanarak, içinde yaşadığı toplumun iyi ve kötü yönlerini okura sunmuştur. Bu bağlamda Snow'un *Strangers and Brothers* dizisi başka bir Ben'in ürünü olarak değerlendirilebilir. Snow, Proust gibi, yazdığı dizide halkın isteği ve tercihleriyle hareket etmemiş, yaşadığı dünyayı ve kendisini değiştirmeyi düşünmüştür. Zira Snow, kurgusal düzlemde Eliot vasıtasıyla İngiltere'nin 1950'li yıllardaki politikasını eleştirmekten çekinmemiştir. Onun için İngiliz hükümetinin beğeni ve ölçütleri değil, doğru bildiği şeyler önemlidir. Proust'un *In Search of Lost Time* (1909-1922) (*Kayıp Zamanın İzinde*) adlı yedi romanlık dizisi çok hacimlidir. Snow'un, Proust'a olan hayranlığından dolayı on bir romanlık *Strangers and Brothers* dizisini yazdığı söylenebilir. Her iki dizinin de ortak noktası tek bir anlatıcı tarafından olayların okura betimlenmesidir. Proust, anlatıcı olarak Marcel karakterini kullanırken, Snow, Eliot'ı seçmiştir. Olaylar bu ana karakterlerin etrafında kurgulanmış ve toplumun önemli olayları farklı karakterlerin yardımıyla ayrıntılı bir biçimde verilmiştir. Bu karakterlerin tek farkı Marcel'in homoseksüel, Eliot'ın ise heteroseksüel olmasıdır. Snow hayattaki en küçük ayrıntının bile önemli olduğuna ve romancının buna özen göstermesi gerektiğine inanmıştır. Bu yüzden Snow romanlarını yazarken iki temel konu üzerinde durmuştur: bilim ve politika. Snow bilim ve politikanın karmaşık yapıları olduğunu,

²³² Shusterman, 38.

²³³ Haluk Öner, "Proust'un Kayıp zamana Karşı Zaferi: Kayıp Zamanın İzinde", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 2/1, Haziran 2014, 183, (183-188).

²³⁴ Shusterman, 33, 35.

sürekli oyunlar oynandığını ifade etmiştir. İşte bu yüzden de modernistlerin ‘bilinç akışı’ tekniğini bu kadar karmaşık konulara uygun görmemiş, kendine has bir tarzda yazmak istemiştir. Yine bu yüzden yaşadığı dönemde kullanılan çoğu tekniği reddetmiş, yazarken ‘maskeye’ ihtiyacı olmadığını belirtmiştir. Snow ‘basit’, günlük hayatta kullanılan sözcükler seçip, açık bir dil kullanırken aynı zamanda anlatımın şiirsel olmasına özen göstermiştir. Onun romanlarında alışılmış sözcükler, alışılmamış sözcükleri takip ederek şiirsel bir dil oluşturur.²³⁵ Snow kurgusunda olayları sahnelerken (mimesis) aynı zamanda kendine özgü tasvir tekniği de (diegesis) kullanmıştır.

Öte yandan Snow, İngilizlerin Amerikalılara göre roman yazarken daha gerçekçi konulara değinmeye çalıştıklarını belirtir. Ona göre Amerikalı yazarlar simgeci ve doğalcıdır. Dilleri daha soyuttur. İngilizler ise daha anlaşılabilir bir dil kullanmıştır ve her zaman kime yazdıklarının farkındadırlar. Amerikalı yazarlar ise tam tersine kim için yazdıklarını bilmezler.²³⁶ Snow’a göre akademik bağı olan Amerikalı yazarlar, bu bağlar devam ederse, kendi ürettikleri ironiler ve simgelerle Amerikan edebiyatını daha karmaşık hale getirebilirler.²³⁷ Bunun başlıca sebeplerinden birisi İkinci Dünya Savaşı’nın yarattığı olumsuz havadan uzaklaşma isteğidir. Baskın olan tema yalnızlıktır, bireysellik oldukça ön plandadır. 1950’li yıllar Amerikalılara, uzun süredir bekledikleri maddi zenginliğin tadını çıkarma fırsatı vermiştir.²³⁸ Bu yüzden materyalist bir bakış açısıyla yaşayan kişiler, toplumdaki diğer insanlardan habersiz bir konuma sürüklenmişlerdir. Böylece Amerikan toplumunda gizliden gizliye stres yayılmıştır. Bu stres yazarları kendi iç dünyasına hapsedmiş ve okurun kendinden bir şeyler bulamadığı eserlerin üretilmesine yol açmıştır. Snow için önemli olan yazarın hedef kitlesini bilmesi ve bu sayede okurla kolayca iletişime geçmesidir. Shusterman’a göre Snow da okura iletecek önemli mesajlara sahiptir ve onlarla bu yüzden iletişime geçer.²³⁹

Şüphesiz Snow’un yaşadığı hayat göz önüne alındığında, okura anlatacak çok hikâyesi vardır. Her kesime hitap etmeye çalıştığından dolayı başka kimliklere, isimlere

²³⁵ William Cooper, *C. P. Snow*, Longman and Green, London 1959, 42.

²³⁶ Shusterman, 38.

²³⁷ Shusterman, 38.

²³⁸ Ayrıca bkz., Paul S. Boyer (editor in chief), *The Oxford Companion to United States History*, Oxford University Press, New York 2001, 264.

²³⁹ Shusterman, 38.

ihtiyacı yoktur. Eserin kahramanı toplum içinden gelmelidir, gerçek ve yalın olmalıdır ve romanda okur kendini bulmalıdır. Nitekim okur, romanların anlatıcısı olan Eliot'ı yakından tanımaktadır. Ramanathan, Eliot hakkında her şeyi bilmemize rağmen, Snow'un kullandığı karakterlerin gerçekten zayıf olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca, Eliot'ın eksik yanları vardır ve Snow bunun farkındadır.²⁴⁰ Snow'un bu farkındalığı belki de modern toplumun dayatmaya çalıştığı kusursuz insan modelinin asla gerçek olmadığı, aksine insanların kusurlarının normal olduğu inancının bir sonucudur.

Nitekim Jerome Thale, Snow'un dönemin en hoşgörülü yazarı olduğunu savunmuş ve karakteri yargılamak yerine ona anlayışla yaklaştığını belirtmiştir.²⁴¹ Snow yaşadığı dönemde okuru yönlendirmeye çalışan ideolojilerin farkındaydı. Bu yüzden iyice bunalan okuru daha fazla sıkmak istememiş ve kendi ideolojisini onlara dayatmaya çalışmamıştır. Snow'un romanlarında, zengin ailelerden politikacılara, onlara yön veren üniversite hocalarına kadar, iki dünya savaşı arasında sıkışmış halkı da kapsayan bir kitle vardır. Yukarıda bahsedilen iki temel fikir üzerine kurgulanan romanlarında siyasi olaylardan kaynaklanan güç oyunları sık sık okurun karşısına çıkar. Bu yüzden hayatın insana getirdiği gerçek, her zaman oynanan siyasi oyunlar sonucudur.

Kendisi de işçi sınıfı bir aileden gelen Snow romantik bir hayat geçirmemiştir. Bu yüzden romanlarında romantizme çok yer yoktur. Kahramanları da romantik değildir. Romanlarda kullandığı kahramanların üst tabakadan olduğu eleştirisi gelse de, unutulmamalıdır ki, Leicester'da ayakkabı fabrikasında hayata gözlerini açan bir adamın İngiliz gizli servisine kadar yükselip parlamentoya kadar uzanan bir hayat yaşaması ve bunu başarabilmesi kapitalist bir toplumda kolay olmamıştır. Bu yüzden Snow, Marks'ın işaret ettiği işçi sınıfı devriminin başarıya ulaşmış bir örneğidir. Snow'un yaşamı gibi, romanların anlatıcısı Eliot'ın yaşamı da yirminci yüzyıl İngiltere'sinde ender rastlanan bir başarıdır. Elit sınıfın yönetimi altında orta ve daha aşağı sınıfa ait olan Eliot asla üst sınıfa ait bir üye olarak düşünülmez, ancak para kazanır, farklı alanlarda başarılar ulaşıp güç ve nüfuz sahibi olur. Hatta mutlu bir evlilik yapıp çocuk sahibi bile olur. Gençken kurduğu bütün hayalleri gerçekleştiren

²⁴⁰ Ramanathan, 1, 4, 6.

²⁴¹ Jerome Thale, *C. P. Snow A Biographical and Critical Study*, Scribner's, New York, 1964, 38.

Eliot, Snow gibi, bunları yaparken özgürlüğe olan düşkünlüğünden ve bu yolda başarılı olacağına dair kendisine olan inancından asla vazgeçmemiştir.

Sonuç olarak Snow'un romanlarında göze çarpan ilk özellik, Birinci Dünya Savaşı sonrası İngiliz toplumunda meydana gelen toplumsal bozulmaların aile hayatına olan yansımasıdır. Snow hayatının hiçbir döneminde aşırı dindar veya Protestan olmamıştır. Bu yüzden romanlarında dinle ilgili konulara fazla değinmemiştir. Toplumu oluşturan siyasi yapılar, bu yapıların işleyişi, akademisyenler, avukatlar ve bilim adamları romanların ana konuları ve karakterleridir.²⁴² Snow'un seçtiği karakterler sosyal gerilimi çok iyi ölçebilen, gerektiğinde sorumluluk alabilen, zeki, bazen de saf, ama disiplinli, idealleri olan kişilerdir. Snow'un romanları herkesin anlayabileceği biçimde, karmaşadan uzak, yalın bir dille yazılmıştır. Amaç çağdaş eserler üretmek, günlük yaşamın önyargısız incelemesini yapmaktır. Snow'un bütün romanlarında kullandığı anlatıcı Eliot karakteri mantıklı hayalleri olan, işçi sınıfından gelmiş ama başarıya ulaşmış 'olumlu bir kahraman'dır. Akademisyen, siyasetçi, halk adamı kimliğiyle işlerini sessizlik içerisinde yapan, gösterişe yer vermeyen, nereden geldiğini unutmadan nasıl başarıya ulaştığını okura gösteren örnek bir kişiliktir. Bu özelliklerinden dolayı Snow'un romanları Marksist edebiyat kriterlerine uygun romanlardır.

İzleyen bölümde yazarın içinde yer aldığı gerçek düzlem ile eserlerinde yer alan otobiyografik anlatıcı Lewis Eliot'ın yer aldığı kurgusal düzlem arasındaki örtüşmeler üzerinde durulacak ve gerçek düzlemde yer alan ideolojilerin ve ideolojik çekişmelerin kurgusal düzleme yansımaları gözden geçirilecektir.

²⁴² Karl, 63.

2.2. SNOW'UN ROMANLARININ ARTALANI OLARAK 1900'LÜ YILLARIN SİYASAL ve TOPLUMSAL PANORAMASI

Yirminci yüzyılın başlarında İngiltere dünyanın en güçlü ülkesi olarak kabul ediliyordu. Ne var ki 1950'lerin ortasında Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'nin gerisine düşen İngiltere, 1970'lerin sonuna doğru artık o gücü kaybetmişti. Bu hızlı düşüşte ülkenin otuz yıl boyunca fiilen katıldığı Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nın etkisi büyüktü. Diğer önemli sebep ise İngiltere'nin sanayileşmede Avrupalı ülkelerin gerisinde kalmasıydı. Fakat 1969 yılında Kuzey Denizi'nde petrolün bulunması, durumun daha da vahim bir hal almasını önledi. Bu yüzyılda İngiltere'yi doğrudan etkileyen ve karşılıklarını incelenecek romanlarda bulan olaylar aşağıda sırasıyla verilmiştir.

2.2.1. Birinci Dünya Savaşı

Yirminci yüzyılın başlarında büyük imparatorlukların birbirlerine siyasi üstünlük kurma çabası gittikçe artmıştı. Bu büyük yarışın en önemli sebebi ise devletlerin hammadde ihtiyacını karşılayabilmek için giriştikleri sömürgeciliğin yaygınlaşmasıydı. 29 Temmuz 1914 yılına gelindiğinde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Sırbistan'ı işgal etmişti. Bunu Almanya'nın Belçika, Fransa ve Lüksemburg'u işgali takip etti. Rusya'nın da Almanya'ya saldırmasıyla cephesi genişleyen savaş, İngiltere ve Osmanlı İmparatorluğunun da katılımıyla yaklaşık yedi milyon insanın öleceği bir dünya savaşı halini aldı. Almanya ve Osmanlı'ya karşı savaşan İngiltere, cephelerin genişlemesiyle asker ve mühimmat sıkıntısı yaşamaya başladı. Hatta o dönemde seferberlik ilan edilen İngiltere'de Quakers olarak bilinen bir grup savaşa katılmayı reddetti. 1916 sonlarına gelindiğinde İngiltere'nin asker kaybı 400.000 civarındaydı. Rusya'nın 1917 yılında Bolşevik İhtilali'yle savaştan çekilmesiyle müttefiksiz kalan İngiltere'nin imdadına ABD yetişmişti. ABD Almanya'ya karşı yapmış olduğu başarılı denizaltı saldırılarıyla Almanya'yı yenilgiye uğratmış ve İngiltere'yi olası bir mağlubiyetten kurtarmıştı. 1918'in sonlarında İngiltere 780.000 gencini kaybetmiş, yaklaşık iki milyon İngiliz askeri sakatlanmış veya yaralanmıştı. Bu savaş bütün toplumlarda olduğu gibi İngiliz toplumunda da derin bir yara oluşturmuştu. Bu acı ölmeden önce genç bir askerin yazdığı mektupta daha da iyi anlaşılıyordu: “Tanrı'nın yarattığı her şey insan eliyle yok

edildi. Kadınlar kocalarını, çocuklar babalarını, anne ve babalar ise oğullarını kaybetti.”²⁴³

Snow gerçek düzlemde Birinci Dünya Savaşından fazlasıyla etkilenen Leicester şehrinde doğmuş, çocukluk ve gençlik yıllarını orada geçirmiştir. Savaşın yarattığı hem toplumsal hem de ekonomik sıkıntıları derinden hissetmiştir. Leicester halkı savaş başlar başlamaz küçük fabrikalarda silah üretmeye başlamıştı. Geriye kalanların çoğu da askere gitmiş ve birçoğu da geriye dönememişti.²⁴⁴ Birinci Dünya Savaşının yaratmış olduğu toplumsal bunalım İngilizleri derinden etkilemişti. Zira yeni bir dünya savaşının çıkacağı korkusu da toplumu tedirgin etmeye yetiyordu. Snow, *The Light and The Dark*’da ilk olarak soylu ailelerin o dönemki yaşam şartlarını okura sunar. Lewis (Eliot) katıldığı bir akşam yemeğinde, o dönemde oldukça önemli işlere imza atan Boscastles ailesiyle tanışır.²⁴⁵ Bu yemekte romanın kahramanı ve orta sınıf bir aileden gelen Roy Calvert da vardır. Yemek oldukça samimi bir ortamda geçer. Eliot’ın dikkatini çeken ilk şey bu ailenin on altıncı yüzyıldan bu yana İngiliz siyasetinde etkili olduğudur. Savaş onların zenginliğinden veya soyluluğundan bir şey götürmemiştir. O dönemde İngiltere’de halkın büyük çoğunluğu geçim sıkıntılarıyla uğraşırken, soylu aileler yüzlerce kişinin katıldığı davetler düzenleyebilmektedir. Eliot’ın canını en çok sıkan şey ise kendisine “Bay Eliot”²⁴⁶ olarak çağırılmasıdır, yemeğe katılan diğer ailelere ise ilk isimleriyle hitap edilmektedir. Eliot bu durumu normal karşılar, çünkü savaş onları değil, orta sınıfı vurmuştur.

The Light and the Dark’da dikkat çeken ve üzerinde duracak olduğumuz diğer bir nokta ise ‘1938 Münih Krizi’dir. 1930’lu yıllarda eski gücüne kavuşmaya başlayan Almanya’da iktidara Adolf Hitler gelmiştir. Hitler, Birinci Dünya Savaşına asker olarak katılmış ve Almanya’nın almış olduğu, kendi deyimiyle ‘onur kırıcı’ mağlubiyeti kendi ideolojisinde eritip, geniş kitlelere ulaşmayı başarmıştır. Almanya’nın tekrar silahlanmaya başlaması İngiltere’yi oldukça tedirgin etmiştir. Çıkacak olası bir savaşın büyük felaketlere yol açacağını bilen orta sınıf İngiliz toplumu, yeni bir savaşın çıkmaması için dönemin İngiltere Başbakanı Neville Chamberlain’e baskı kurmuş ve

²⁴³ David Mcdowall, *An Illustrated History of Britain*, Essex, Longman, 1989, 159.

²⁴⁴ World War I Centenary, <http://www.visitleicester.info/things-to-see-and-do/first-world-war/>, erişim 17.01.2016.

²⁴⁵ Snow, *The Light and the Dark*, 17-27.

²⁴⁶ Snow, *The Light and the Dark*, 18.

bunun sonucunda da Chamberlain Münih'e giderek 1938 yılında Hitler'le saldırmazlık antlaşması imzalamıştır. Snow, kurgusal düzlemde Getliffe, Calvert, Eliot gibi bilim adamlarının görüşlerine yer vererek, Münih Krizi'nin toplumda yarattığı endişeyi okura sunmuştur.²⁴⁷ Snow, üzerinden yirmi yıl geçmesine rağmen, Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı korkunun hâlâ insanlar tarafından derinden hissedildiğini göstermiştir.

2.2.2. İşçi Partisi'nin Yükselişi

Birinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere'de meydana gelen önemli bir gelişme de 1900 yılında kurulan İşçi Partisi'nin siyasi arenadaki hızlı yükselişiydi. Üyelerini çoğunlukla işçi sınıfından gelenlerin oluşturduğu parti, 1918'lerin sonlarında üye sayısını sekiz milyona, bu değişimin sonucu olarak 1923 yılında yapılan seçimlerde meclisteki milletvekili sayısını 191'e çıkarmıştı. 1906 seçimlerinde sadece 29 kişiyle mecliste temsil edilen bir partinin bu denli yükselişi dikkate değerdi.²⁴⁸ Fakat partinin yönetici tabakası orta sınıfa mensuptu ve istedikleri şey İngiltere'ye uyacak bir "sosyalist hükümet" şekliydi. Bu elbette ki Marks ve Engels'in istediği sosyalist devrim hükümeti değildi. Manchester'da fabrika sahibi olan Engels böylesi bir durumu şu şekilde eleştiriyordu: "Aptallar kendi refahları için toplumda reform yapmaya çalıştılar, toplumun güzelleşmesi için kendilerini düzeltmediler."²⁴⁹ Çalışan sınıf ise kendi ekonomik durumlarını iyileştirmeye çalışarak orta sınıfın refah seviyesine ulaşmayı amaçlıyordu. Marks ve Engels'ten uzak durmak isteyen İşçi Partisi, Marksist Komünist Parti'yle arasına sınır koymaya çalışmıştır. Bu düşüncenin toplumda da destek görmesi sonucu Liberal Parti'de siyaset yapmış İngiliz radikaller de bu partiye geçmiş, bunun sonucunda İşçi Partisi hem işçi sınıfının hem de orta sınıfın partisi olmuştur.

Tezimizde inceleme altına alınan *The Light and The Dark*, *The New Men* ve *Corridors of Power* adlı romanlar, Leicester, Southampton gibi işçi sınıfının yoğun olarak yaşadığı bölgelerde geçmektedir. Snow bu romanlarda kullandığı kahramanların kökenini bir şekilde bu bölgelere dayandırır. Zira bu bölgeden yetişmiş bilim adamları türlü zorluklardan geçerek Cambridge ve Londra Imperial College'da çalışmaya başlamıştır. Snow kurgusal düzlemde kahramanlarının karşısına Muhafazakâr Parti

²⁴⁷ Snow, *The Light and the Dark*, 235.

²⁴⁸ Mcdowall, 161.

²⁴⁹ Mcdowall, 161.

tarafı soyulu aileleri çıkarır. *The Light and The Dark*'da Eliot ve arkadaşlarının karşısına Boscastles ailesi, *The New Men* ve *Corridors of Power*'da ise Muriel, Collingwood ve Skidmore aileleri çıkar. Snow, Eliot ve arkadaşlarının kariyer gelişimlerini İşçi Partisi'nin yükselişine benzetir, bu yükseliş hiç kolay olmamıştır.

2.2.3. Kadın Hakları

1918 yılına gelindiğinde İngiltere'de 30 yaş üstü bazı kadınların oy kullanma hakkı vardı. John Stuart Mill, 1867'de yapılan oylamada kadınların oy kullanabilmeleri için çok uğraş vermesine rağmen başarılı olamamıştı. Nitekim Karl Marks İngilizlerin “şövalye”vari davranışlarının, fabrikalarda köle gibi çalıştırılan kadınların durumunu değiştirmedini belirtmiştir.²⁵⁰

Erkekler 1882'ye kadar kadınları dövme hakkına sahipti. Eşlerini ve kızlarını kendilerine ait bir ‘eşya’ olarak görüyorlardı. Kadınların boşanması neredeyse imkânsızdı. Evlenen kadınlar miras hakkına sahip değildi. 1870'li yılların sonlarına doğru özellikle orta sınıfa ait kadınlar için şartlar iyileşmeye başladı, ancak bu yeterli değildi. 1882'den sonra kadınlar sadece yerel seçimlerde oy kullanmaya ve birkaçı da Oxford ve Cambridge gibi üniversitelerde, erkeklerin olmadığı kız okullarında eğitim görmeye başladılar. Çalışan kadınlar ise işçi sendikalarına üye olarak haklarını aramaya başladılar.²⁵¹

1914 yılında başlayan Birinci Dünya Savaşı kadınların çalışma hayatındaki yerini tamamen değiştirdi. 1914 yılına kadar çalışan nüfusun çok az miktarı kadınsa, bu sayı 1918 yılında yüzde yirmi dokuza kadar yükseldi. Bu artış toplumsal alanda kadınların yaşam tarzlarını da değiştirdi. Örneğin daha kısa elbiseler giymeye, halka açık yerlerde içki ve sigara içmeye başladılar. 1928 yılında kadınlara bütün seçimlerde seçme hakkı verildi.²⁵² D. H. Lawrence, V. Woolf, Aldous Huxley ve J. Joyce gibi yazarlar o döneme kadar tabu olarak görülen kadın erkek ilişkileri, evlilik, cinsellik gibi konulara eserlerinde yer vermeye başladılar. Toplumda kadınların başlatmış olduğu bu değişiklik, toplumun bütün kesimlerine yansımıştır.

²⁵⁰ Mcdowall, 162.

²⁵¹ Mcdowall, 162.

²⁵² Mcdowall, 162.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Snow'un babasının küçük işletmesi iflas etmişti. Annesi de aile bütçesine katkıda bulunmak adına terzi olarak çalışıyordu. Snow, toplumda yaşanan bu değişimi ilk olarak annesi üzerinden okura sunmuştur. Bu durum kurgusal düzlemde *The Light and the Dark*'da Calvert'ın nişanlısı olan Joan üzerinden verilir. Joan, Calvert'ın sıkıntılı zamanlarında hep yanında olmuş ve Calvert'ın verdiği kararlarda oldukça etkili olmuştur. Aynı romanda dikkat çeken bir diğer karakter Lady Muriel'dir. Soylu bir aileden gelmesinden dolayı hemcinslerine oranla daha iyi şartlarda yaşayan Lady Muriel, roman boyunca karşılaştığı kadınlarla yakın ilişkiler kurar ve dönemin kadın temsili en iyi şekilde yapar. Dönemin politikacılarıyla yakın ilişkiler kurarak, siyasette söz sahibi olmaya çalışır. Romanda dikkat çeken bir diğer kadın karakter, yaşamını hayat kadını olarak sürdüren Rosalind'dir.²⁵³ Rosalind, Calvert'ın Londra'nın kenar mahallelerinde verilen ev partilerinde beraber vakit geçirdiği bir kadındır. Fakat Rosalind kendisinden beklenmeyen bir şekilde, Calvert'ın bağlı olduğu bakanlığa giderek onun savaşa katılmasını engellemeye çalışmıştır.²⁵⁴ Snow, kadınların ister soylu ister hayat kadını olsun yavaş yavaş toplumda söz sahibi olmaya başladıklarını göstermiştir.

The New Men ve *Corridors of Power*'da dikkat çeken kadın karakter Diana Skidmore'dur. Snow, kurgusal düzlemde, Bayan Skidmore üzerinden kadınların 1950'li yıllardaki yerini tartışmaya açmış ve elli yıl öncesine göre oldukça önemli bir ilerleme olduğunu okura sunmuştur. Nitekim Bayan Skidmore, *Corridors of Power*'da bakanların belirlendiği toplantılara ev sahipliği yapıp yemek düzenler duruma gelmiştir.²⁵⁵

2.2.4. Ekonomik Bunalım

Birinci Dünya Savaşına ayrılan bütçe ve verilen kayıplar İngiliz ekonomisini derinden etkilemişti. Üstelik savaştan dönmeyi başarabilen askerlere savaştaki kahramanlıklarının karşılığında söz verilen topraklar İşçi Partisi tarafından verilemedi. 1918 yılında vergi oranları yüzde altıdan yüzde yirmi beşe kadar çıkarıldı. Bütün bu olaylar üst üste gelince zaten zor durumda olan halkın alım gücü iyiden iyiye azaldı.

²⁵³ Snow, *The Light and the Dark*, 269-275.

²⁵⁴ Snow, *The Light and the Dark*, 306-310.

²⁵⁵ Snow, *Corridors of Power*, 109.

Grev kararı alan işçi sendikaları, 1919 ve 1921 yıllarında grevler düzenlediler. Daha sonra 1923 yılında maden işçilerinin işverenlerin işçi ücretlerinde kesintiye gitmesi üzerine başlatmış olduğu grev bütün meslek dallarına yayıldı. Zaman geçtikçe işçilerin beklediği reformların yapılmadığı İngiltere’de, bütün dünyayı sarsan ‘Ekonomik Buhran’ın etkisi büyük oldu ve üç milyon işçi işten çıkarıldı. İngiltere’nin Birinci Dünya Savaşı öncesi en önemli ticaret ortağı olan Almanya’yla olan ticari ilişkilerin de kesilmesiyle ekonomi iyice kötüye gitti.²⁵⁶

Ekonomik sıkıntılar İşçi Partisi’nin siyasi iktidarında zayıflamaya yol açtı. Çünkü o partinin ana destekçisi konumunda olan işçilerin ne ekonomik ne de politik gücü vardı. Ülkenin nüfusunu oluşturan yüzde birlik kesim zenginliği elinde tutuyordu ve onlar da siyasi olarak Muhafazakâr Parti’yi destekliyorlardı. Diğer Avrupa ülkelerini de derinden etkileyen kriz sonrası, Almanya’da Naziler, İtalya’da Mussolini ve İspanya’da faşist iktidarlar yönetimi devraldılar.

1930’ların ortalarına doğru motor sanayisinin gelişmesiyle biraz rahatlayan İngiliz ekonomisi, yeni iş sahaları açtı, yeni yollar ve evler yaparak toplum refahını artırmaya çalıştı. Londra’da ekonomik kriz sonrası artan nüfusun ulaşım sorununu çözmek adına metro ağı genişletilmeye çalışıldı. 1935 yılına gelindiğinde ise Avrupa’da güçlü bir yer edinmek isteyen Adolf Hitler, Almanya’yı hızla silahlandırmaya başladı. Bütün yatırımlarını silahlanmaya yapan Almanya karşısında güçsüz düşmek istemeyen İngiltere, ABD’den alınan kredilerle savunma sanayisini yeniden yapılandırmaya başladı. Uçak, tank ve silah üretimi hızlandı.

Tezimizde inceleme altına alınan romanlarda en dikkat çeken özellik İngiltere’nin yaşadığı ekonomik sıkıntılardır. Snow, İngiltere’nin ve diğer dünya devletlerinin girmiş oldukları güç mücadelesini ekonomik temellere dayandırır. *The Light and The Dark*’da savaş çıkmaması için uğraşan insanlar, Hitler’in Alman İmparatorluğu rüyası sonucu bütün Avrupa’yı savaşa sokmasının hayal kırıklığını yaşarlar.²⁵⁷ Hitler’in tek istediği zengin kömür ve petrol yataklarına ulaşabilmektir. Benzer bir durum, İngiltere’nin eski güneş batmayan imparatorluk günlerine ulaşması için silahlanma yarışına vurgu yapılan

²⁵⁶ Mcdowall, 164.

²⁵⁷ Snow, *The Light and the Dark*, 235.

The New Men'de²⁵⁸ de görülür. Martin Eliot ve birçok bilim adamı İngiltere'nin eski parlak günlerine dönmesi için nükleer silah yapması gerektiğine inanan siyasi irade tarafından Cambridge Üniversitesi'ne çağırılır. Ekonomik gerekçeler gösterilerek başlatılan silahlanma yarışı *Corridors of Power*'da yeni bir şekil alır. Kurgusal düzlemde savunma bakanı olan Roger Quaipe silahlanma yarışından etik değerler için vazgeçilmesini istese de İngiliz siyasi çevreleri tarafından hoş karşılanmaz ve Quaipe kendi istifasıyla sonuçlanan bir kampanya yürütmüş olur.²⁵⁹ Çünkü İngiltere'nin eski güçlü günlerine ulaşacağı inancı hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Bunun yapılabilmesi için, Mısır ve Hindistan gibi bağımsızlığını ilan eden sömürgelerin yerine yenisini eklemek gerekmektedir. Yeni sömürgelere ulaşmak için de askeri olarak güçlü bir İngiltere olgusu siyasi çevrelerde kendisine yer edinmiştir.

2.2.5. İkinci Dünya Savaşı

İngiliz toplumu, Almanya'nın 1930'ların ortalarına doğru Avrupa'da tekrar söz sahibi olmaya başlamasını tedirginlikle izledi. 28 Haziran 1919'da kurulan Milletler Cemiyeti dünyada yeni bir savaşın çıkmaması adına kurulmuştu. Fakat Mussolini İtalya'sının Milletler Cemiyeti üyesi Etiyopya'yı işgal etmesi ve Cemiyet'in buna ses çıkaramaması, Hitler ve Mussolini gibi liderleri cesaretlendirdi. 1935-39 arası Almanya, İtalya ve müttefikleri Japonya, silahlanma yarışını iyice hızlandırdı. Dönemin İngiltere Başbakanı Neville Chamberlain olası bir savaşı önlemek adına Çekoslovakya'nın Almanca konuşulan bölümünün Hitler tarafından işgal edilmesine ses çıkarmadı. Bizzat Münih'e giderek Hitler'le konuştuğunu ve Almanya'nın yeni bir savaşa neden olacak hareketlerden kaçınacağını taahhüt ettiğini açıkladı. Fakat Hitler bunu İngiltere'nin güçsüzlüğü olarak algılayarak Çekoslovakya'nın geri kalanını da işgal etti. Polonya'yı da işgal etmesi ve oradaki Yahudileri öldürmesi üzerine İngiltere ve Fransa, Almanya'ya savaş açtığını ilan etti. Almanya Fransa'yı yenilgiye uğrattıktan sonra, İngiltere'yi deniz savaşında yendi. Winston Churchill bütün İngiliz halkını savaşa çağırırsa da Nazilerin Londra'yı bombalaması sonucu yaklaşık bir buçuk milyon İngiliz evsiz kaldı. Savaşa Sovyetler Birliği ve ABD'nin dâhil olmasıyla dengeler değişti ve Almanya-Japonya-İtalya üçlüsü ateşkes istemek zorunda kaldı. ABD'nin 1945

²⁵⁸ Snow, *The New Men*, 26, 27.

²⁵⁹ Snow, *Corridors of Power*, 326.

Haziranı'nda Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki kentlerine attığı atom bombaları sonucu birçok insan hayatını kaybetti ve savaş resmen sona ermiş oldu. Avrupa ve dünya için büyük bir yıkım kabul edilen bu savaştan yaklaşık yetmiş milyon insan etkilendi.²⁶⁰

İkinci Dünya Savaşı, Snow'un incelenen romanlarında dikkat çeken önemli konulardan biridir. Snow bu durumu, *The Light and the Dark*'da Nazizm üzerinden vermiş ve o dönemde Almanya'nın egemen bir ideolojiyle, başta İngiltere olmak üzere birçok devlete saldırdığını okura sunmuştur. Nazileri durdurmak adına verilen kayıplar, atılan atom bombaları *The New Men*'de örneklerle okura sunulmuştur.²⁶¹ Gerçek düzlemde Snow, İkinci Dünya Savaşı sırasında ordu adına görev yapmıştır. Norveçli bilim adamlarıyla kurulan bağlantılar, kurgusal düzlemde Eliot üzerinden verilmiştir.²⁶²

2.2.6. Savaş Sonrası Dönem ve Yeni Dünya Düzeni

İkinci Dünya Savaşı sonlarına doğru Milletler Cemiyeti'nin önemini kaybetmesi üzerine yeni bir birlik kurma fikri üzerine çalışmalar başlamıştı. Savaşın sonunda kazanan ülkeler ABD, İngiltere, Fransa ve Sovyetler Birliği 24 Ekim 1945'de Birleşmiş Milletler'i kurdu. Avrupa'nın batısı ABD tarafından finanse edilirken, doğusu ise Sovyetler Birliği'nin kontrolü altındaydı. İngiltere ise İkinci Dünya Savaşı sırasında verdiği ekonomik kayıplardan dolayı dünya siyasetinde bu iki ülkenin gerisinde kalmıştı. Onlar için görünen en önemli tehlike, komünizmdi.²⁶³ Bu ülkelerin gelişmişlik düzeyini yakalamaya çalışan İngiltere, teknolojik gelişmelere hız vermiş ve uzay araştırmalarını başlatmıştı. Bu çalışmaların sonucunda dünyanın ilk ticari nükleer santrali 1956 yılında Calder Hall 1 adıyla kuruldu. Siyasi arenada da atağa kalkan İngiltere, Süveyş Kanalı'nın kontrolünü ele geçirmek için İsrail ve Fransa'yla beraber Mısır'a saldırdı. Bu saldırı hem ABD hem de Sovyetler Birliği'nin tepkisini çekti ve bunun üzerine İngiltere, Süveyş işgalinden vazgeçti. İngiltere'nin bu başarısızlığı, başta Arap ülkeleri olmak üzere, Orta Doğu hâkimiyetinin ABD'ye geçmesine sebep oldu. İngiltere bu kayıpların acısını ekonomik olarak yaşasa da günümüzde Avrupa Birliği

²⁶⁰ Mcdowall, 166-167.

²⁶¹ Snow, *The New Men*, 45.

²⁶² Snow, *The New Men*, 45, 46.

²⁶³ Mcdowall, 168.

olarak bilinen, Avrupa Topluluğu'na 1973'de üye olarak eski gücünü tekrar kazanmaya başladı.²⁶⁴

İkinci Dünya Savaşı, Berlin'in 1945 yılında Sovyetler Birliği tarafından teslim alınmasıyla resmen sona ermesine de, bu olay savaşın bitişini hızlandırmış ve atom bombalarının ABD tarafından Japonya'ya atılmasıyla da resmen sona ermiştir. Snow 1945 sonrası Soğuk Savaş dönemini *Corridors of Power*'da 1956 Süveyş Krizi üzerinden okura sunmuştur. Gerçek düzlemde dönemin İngiltere Başbakanı Anthony Eden Mısır'ın Süveyş Kanalı'nı ulusallaştırma politikasını bahane ederek Kanalı işgal etmiş, fakat ABD ve Sovyetler Birliği'nin uyarılarıyla geri çekilmek zorunda kalmıştır. Kurgusal düzlemde bu olay *Corridors of Power*'da geniş yer bulmuş ve İngiltere'nin artık eski gücünde olmadığı ve yeni dünya düzeninde ABD ve Sovyetler Birliği'nin arkasında kaldığı romandan örneklerle Snow tarafından okura sunulmuştur.²⁶⁵

Sonuç olarak yukarıda bahsedilen olayların yirminci yüzyılda İngiliz siyasetinin ve toplum yapısının şekillenmesine yol açtığı yadsınamaz bir gerçektir. Charles Percy Snow bu değişimleri kurgusal dünyada okura aktarmaya çalışmıştır. İzleyen bölümde 1900'lü yıllarda İngiliz toplumundaki değişimlerin Snow'un kurgusal dünyasına yansımaları incelenecektir.

²⁶⁴ Mcdowall, 168-169.

²⁶⁵ Snow, *Corridors of Power*, 105-107.

2.3. 1900'LÜ YILLARIN İNGİLİZ TOPLUM YAPISININ CHARLES PERCY SNOW'UN ROMANLARINA YANSIMASI

Charles Percy Snow yaşadığı dönemin en önemli sosyal anlatıcılarından biri olarak kabul edilmektedir. Romanlarının dışında, toplumsal olaylarla ilgili birçok konferans vermiş ve konuları ele alış biçimiyle de yirminci yüzyıl İngiltere'sinin gerçek anlamda resmini çekmiştir. Ramanathan'a göre romancı yönü bir kenara bırakıldığında, Snow'un yaptıkları topluma ışık tutmuştur.²⁶⁶ Çünkü Snow'a göre eğer bir roman köklerini toplumdan almazsa unutulmaya mahkûmdur. Kendisiyle yapılan bir söyleşide "insanı toplumdan uzaklaştırdığınız an, onu ilginç veya bilgili hale getiremezsiniz, aksine onu yanlış ve geri dönülemez bir yola sevk etmiş olursunuz" demiştir.²⁶⁷ Snow'a göre doğru yönlendirilmiş bir birey, bilgiyi toplum için kullanır ve dış dünyadaki baskıya ve aşılacak istenen ideolojilere karşı gelmeyi bilir.

Tezimizde inceleme altına alınan *The Light and The Dark* (1947), 1954 yılında James Tait Black Memorial Prize'a aday gösterilen *The New Men* (1954) ve *Corridors of Power* (1964), 1930'lu yıllardan başlayarak 1960'lı yıllara kadar uzanan zaman diliminde dünya siyasetine ışık tutan olayları ve bu olayların İngiliz toplumuna olan etkilerini ele almıştır. Bu romanlarda toplumlar için onarılması zor yıkımlar yaratan İkinci Dünya Savaşı'nın etkisi ve o döneme damgasını vuran Nazizm, Komünizm ve Faşizm gibi ideolojilerin baskısı arasında sıkışan toplumun resmi çizilmiştir. Bu dönemde İngiltere'de hâlâ varlığını koruyan sınıf ayrımının modern bir formu da göze çarpmaktadır. Snow hem içsel hem de dışsal gözlemlerini Eliot üzerinden okura aktarmaktadır. Eliot o dönemde İngiltere'de varlığını hâlâ koruyan sınıf farkına rağmen işçi sınıfından gelip White Hall'da²⁶⁸ kendisine güçlü bir yer edinmeyi başarmıştır. Eliot ve diğer işçi sınıfından gelen üyeler, iyi eğitim alarak ve kendilerini iyi yetiştirerek hak ettikleri pozisyonlara zor da olsa gelebilmişlerdir. Örneğin *Corridors of Power*'da, Eliot'ın arkadaşlarından Douglas Osbaldistone, gerçek işçi sınıfı üyesidir ve İngiliz gizli servisinde çok önemli bir görev üstlenmiştir. Snow yirminci yüzyıl İngiltere'sinde belirgin olan sosyal hareketliliği karakterler üzerinden okura sunmuştur.

²⁶⁶ Ramanathan, 18.

²⁶⁷ Ayr. bkz. Interview with C.P.Snow, Review of English Literature, 3 July 1962, 105.

²⁶⁸ İngiliz Hükümetinin bir bölümünü hâlâ kullandığı bina, ayrıntılı bilgi için <http://www.bbc.co.uk/news/special/politics97/diana/whitehall.html>, Erişim Tarihi: 10.01.2016.

Sınıf bilinci İngiltere’de her zaman dikkat çeken bir konu olmuştur. Snow da sınıf yapısında meydana gelen değişiklikleri yakından takip etmiş, bunu eserlerinde işlemiş ve ilgiyi hep canlı tutmuştur. 1950 İngiltere’inde göze çarpan iki farklı sınıf yapısı vardır. Bunlardan birisi, iyi okullarda eğitim alan, devletin üst tabakasında önemli görevlere gelen elitler, diğeri ise toplumun alt tabakasını oluşturan sınıftır. Alt tabakada yetişen genç bir çocuk için toplumda iyi bir yer edinebilmek adına eski inanışlar ve önyargılar Eliot gibi gençlerin ortaya çıkmasıyla bir nebze de olsa değişmeye başlamıştır. Ama ne kadar gelişme kaydedilirse kaydedilsin, zengin sınıfın üstünlüğü ve sınıf farkına olan inançları hâlâ etkilidir.²⁶⁹ Zira 1940-1955 yılları arasındaki döneme damgasını vuran İngiltere başbakanı Winston Churchill soylu bir aileden gelmektedir. Babası Muhafazakâr Parti’nin önderlerindendir. Kendisi de ünlülerin okulu olarak bilinen Harrow’a gitmiş, daha sonra Sandhurst’te Krallık Askeri Okulu’nu bitirerek görevine Sudan’da başlamıştır. Snow ise işçi sınıfından gelmesine rağmen Leicester siyasi hayatında önemli yer edinmiş, İngiliz gizli servisinde görevlendirilmiş ve kabinde bakan olarak yer almıştır. Bu gerçeklerin tümü Snow’un yukarıda bahsedilen üç romanında 1950 İngiltere’sinin gerçekleriyle paralellik gösterecek şekilde okura sunulmuştur. Kişilerin özellikleri yaşamı şekillendirmede önemli rol oynamaktadır. Bu özelliklerin başında kişinin hangi okulu bitirdiği, aksanı, gittiği üniversite, sahip olduğu unvanlar, kuzeyli mi güneyli mi olduğu, ebeveynlerinin kim olduğu gibi nitelikler gelir. Ancak bunlar önceden olduğu kadar engel oluşturmamaktadır.

The Light and the Dark genç, başarılı ve aileden zengin olan Roy Calvert’in üzerine kurgulanmıştır. Snow’un diğer romanlarında olduğu gibi bu romanda da Eliot okurun karşısına anlatıcı olarak çıkmaktadır. Cambridge Üniversitesi’nde dilbilim üzerine çalışmalar yapan Calvert hayatı boyunca yaşadığı melankoliyle mücadele etmiştir. Eliot’la beraber aynı odada kalmaya başlayan Calvert, akademik çalışmalarını Alman sanatçıları üzerine yoğunlaştırmıştır. Bu yüzden Almanya’ya sık sık ziyaretler yapmıştır. Naziler ise Calvert’in bu ziyaretlerini kendi çıkarları için kullanmak istemişlerdir. Calvert, Eliot’ın da yönlendirmeleriyle Nazilerin etkisinden kurtulmuş ve bütün çalışmalarını İngilizler için yapmaya başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle orduda pilot olarak görev yapmış ve Berlin’i bombaladığı sırada

²⁶⁹ Ramanathan, 19.

öldürülmüştür. Snow romanda Calvert'ın hikâyesini anlatırken, işçi sınıfından gelen Eliot'ın doğrudan gözlemlerine yer verir. Örneğin romanda siyasi olarak önemli etkileri olan Bostacles ailesinin soyu on altıncı yüzyıla dayanmaktadır ve gerçek bir aristokrat aile olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden de dönemin Churchill hükümetiyle yakın ilişki içerisinde olduklarıdır. Lord Boscastles'ın kız kardeşi olan Lady Muriel, Cambridge Üniversitesi Dekanı olan Mr. Vernon Royce'la evlenmiştir. Eliot bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Onların evlilikte mutlu olmaktan çok unvana önem vermelerine şaşırımdım. Bunda da bir mana bulamadım. Gerçekten sınıf ayrımından başka daha ne olabilirdi ki? Yaptıkları evlilik tamamen terazinin iki kefeşi gibiydi.”²⁷⁰ Snow burada yirminci yüzyıldaki evliliklerin bile sınıf eşitliğine göre yapıldığını vurgular.

Snow İngiltere’de zamanla sınıf bilincinin değişimine değinmeden geçememiştir. Bu durumu Calvert ve Eliot üzerinden veren Snow, yaşanan değişimin hâlâ istenilen düzeyde olmadığını da ifade etmiştir. Bu farklılıkları Roy Calvert'ın Boscastle malikânesinde katıldığı bir akşam yemeğinde göstermeye çalışmıştır. Calvert o akşam hep beraber yenilen akşam yemeğinde Lady Muriel’le sohbet etmektedir. Calvert'ın babası orta sınıftan gelen ama zengin bir tüccardır. Bu yüzden Lady Muriel kendisine Roy diye hitap etmektedir. Calvert'ın melankolik yapısına rağmen babasının ona sağladığı zenginlik onu zenginler için sohbet edilecek insan sınıfına sokmaktadır. Eliot için durum farklıdır. Aynı ofiste çalışmalarına rağmen Lady Muriel, Eliot’la arasına mesafe koymuştur. Lady Muriel’in Eliot’a bakış açısı ve ona karşı mesafeli tutumu, aslında o dönemde İngiliz aristokrasisinin işçi sınıfından gelen bir bilim adamına bakış açısını ve tutumunu temsil etmektedir. Snow’a göre İngiliz aristokratları ne sınıf ayrımcılığıyla boğulmuş ne de tamamen bu düşünceden özgürleşebilmişlerdir, arada kalmışlardır. Snow *Affair* adlı romanında bu gerçeği şu şekilde anlatmıştır: “topluluk isimleri, okul isimleri, unvanlar, kazanımlar, bunların hepsi onları mutlu eden şeylerdir ve bunu sanki bir şarkının nakaratı gibi sürekli tekrarlamışlardır.”²⁷¹

The New Men 1939-1947 yılları arasında İngiltere’nin İkinci Dünya Savaşı sırasında atom bombası yapmak için çeşitli üniversitelerden bilim adamlarını Cambridge’e çağırmasını konu edinen bir romandır. Bu olayların anlatıcısı diğer romanlarda olduğu gibi Eliot’dır. 1938-1939 kışında Roy Calvert'ın Nazilerle olan

²⁷⁰ Snow, *The Light and the Dark*, 18.

²⁷¹ Snow, *Affair*, 121.

macerası en üst düzeye ulaşacaktır. İlk bakışta Nazilerle, hatta Nazi rejiminin yetkilileri ya da yandaşlarıyla bir ilişkisi olmayan birinin onlarla anılması tuhaf bir şeydi. Gerçek düzlemde İngiliz solcularının Nazileri sevmemelerine rağmen, birçoğu Hitler ve Nazilerin 1933'te Almanya'da yönetimi ele geçirdiğinde grup olarak onlara karşı kararsız bir tutum sergilediler. Hitler Almanya için güçlü ama sıkıntılı bir lider olarak görülüyordu.²⁷² Kurgusal düzlemde Calvert Almanların teknolojiye yaptıkları yatırımlardan haberdardı ve onlara gizliden gizliye hayranlık duyuyordu. Manevi olarak boşlukta olan Calvert *The Light and The Dark*'ta kendisinden Almanya'yı bombalaması istendiğinde içten içe ölmeyi dilemiş ve romanın sonunda da ölmüştür. Ama unutulmamalıdır ki, faşist bir sistem olan Nazizm kaybetmiştir, fakat kazanan insanlık olmuş görünse de uzun süreçte kazananın kapitalist düzen olduğu aşikârdır. Bu roman *The Light and the Dark* ve *Corridors of Power* arasında geçiş özelliği taşımaktadır.

Snow romanları yazarken toplumun her alanında çalışma imkânı bulduğu için gözlem yeteneğini çok iyi kullanmıştır. Bu özellik onun romanlarına derinlik kazandırmasını sağlamıştır. Snow sınıf farkının İngiliz toplumunu katmanlara ayırdığına inanmaktadır. Örneğin, *Homecomings* adlı romanında Eliot, eşi Margaret ve babası Austin Davidson'ın duygusal yönden birbirlerine benzediğini, kendisinin ise onlardan farklı olduğunu söyler.²⁷³ Eliot üst sınıfın kendi arasındaki telepatik etkileşimden etkilenirken, Snow tam tersine Eliot'ın zekâsını öne çıkararak, Lordlar Kamara'sının en etkili kişisi olarak Eliot'ı işaret eder.²⁷⁴

İkinci Dünya Savaşı'nın devletlere olan en önemli etkilerinden biri de bilimi ve dolayısıyla teknolojiyi kullanarak hızlı bir şekilde silahlanma yarışına girmeleridir. Snow hem *The New Men*'de hem *Corridors of Power*'da, İngiltere'nin bilim adamları ve akademisyenleri nükleer silah yapma konusunda desteklemeleri ve zorlamalarını anlatmaktadır. Çünkü nükleer güce ulaşan devletin savaşı kazanacağı inancı zirveye ulaşmıştır. Hem Nazi hem de Komünizm tehlikesinden korunmak isteyen İngiltere bunu zaruret olarak görmektedir. Fakat İngiliz bilim adamları kendi aralarında “bomba yapılmalı mı, yapılırsa kullanılmalı mı?” sorusunu sormaktadır.²⁷⁵ Nitekim müttefikleri Amerika Birleşik Devletleri atom bombasını üretmeyi başarmış ve 6 Ağustos 1945'te

²⁷² Lewis, 132-133.

²⁷³ Snow, *Homecomings*, 258.

²⁷⁴ *Corridors of Power*, 14, 49-53.

²⁷⁵ Ramanathan, 24.

Hiroşima'ya ve 9 Ağustos 1945'te Nagazaki'ye atarak savaşın gidişatını değiştirmiştir ve Japonya'nın savaştan çekilmesiyle güç kaybeden Nazi Almanya'sı savaşı kaybetmiştir. Snow bütün bunlar olurken Cambridge'de yaşamış ve İngiliz hükümetine bakan olarak hizmet etmiştir.

Snow *The Light and The Dark*'da dönemin Almanya'sını Proustvari tasvir ederken dikkat çeken en önemli özellik Nazi subaylarının kendilerinden oldukça emin ve rahat bir hayat sürmeleri idi. Aynı durum halk için söz konusu değildi. Hitler 1933'te yönetimi devraldıktan sonra bütün yatırımları savunma sanayine yöneltmiş, dünyayı milyonlarca insanın öleceği bir felakete sürükleyen savaşın fitilini yakmıştı. Alman gazeteleri ise Nazizm ideolojisini halka aşılama çalışmakta ve savaşın kazanılacağı fikri toplumun hafızasına kazınmaktaydı. Fakat savaşın sonunda beklenen olmamış, hayatlar fakir-zengin ayrımı yapılmaksızın etkilenmiş, şehirler yıkılmış ve milyonlarca insan hayatını kaybetmiştir. Lady Bostacles ise savaşın kazananı İngiltere olmasına rağmen mutsuzdur. Oğlunun ve kocasının durumuna bakarak çıkarımda bulunan Lady Bostacles artık eski güzel günlerin geride kaldığını, bütün unvanların, şöhretin ve zenginliğin sevdikleri olmadan eksik olduğunu belirtmiştir. Eliot'la sohbet ederken kendisini en mutlu eden dönemin 1914 öncesi olduğunu itiraf etmekten çekinmez.²⁷⁶

Snow İngiltere'nin aslında Almanya ve Sovyetler Birliği tehlikesinden dolayı Amerika Birleşik Devletleri'nin yardımına ne kadar muhtaç olduğunu farkındadır ve bunu *Corridors of Power*'da açıkça dile getirmiştir. Yazar bu romanda genç ve dinamik bakan Roger Quaipe'nin hikâyesini Eliot'ın gözlemleriyle okura sunar. Bombanın patlaması İngiltere'nin fazlasıyla işine gelmiştir. Romanda ismi geçen dönemin Muhafazakâr Parti bakanlarından Roger Quaipe İngiltere'nin bir an önce nükleer silah yapma yarışının dışında kalmasını istemektedir ve bunun ahlaki bir zorunluluk olduğunu vurgulamaktadır. Ancak burada altta yatan sebep, İngiltere'nin askeri gücünün oldukça zayıflamasıdır.²⁷⁷ Son olarak *Corridors of Power*'da toplumun Soğuk Savaş sonrası yaşadığı hızlı değişim göze çarpmaktadır. Boşanmalar artmış, cinsel tercih değişimleri yaşanmaya başlamış ve materyalist bir bakış açısı toplumu etkisi altına almıştır. 1960'lı yılların sonunda toplumu derinden sarsan ve çocukların

²⁷⁶ Snow, *The Light and the Dark*, 304-305.

²⁷⁷ Snow, *Corridors of Power*, 19.

öldürüldüğü Moors Cinayetleri²⁷⁸ cinnet geçiren toplumun ne hale geldiğini göstermektedir.

Sonuç olarak yukarıda bahsedilen üç roman İngiliz toplumunun 1930-1967 arası yaşamış olduğu travmayı ve değişimi, İkinci Dünya Savaşı'nın yol açtığı felaketleri okura aktarır. Snow, Nazizm ve Komünizm gibi iki büyük ideolojinin kısıkacında kalan İngiliz toplumunun yaşadığı parçalanmayı, kendi hayatından örnekler vererek romanlarına yansıtmıştır.

²⁷⁸ Ayr. Bkz. Pamela Hansford Johnson, *On Iniquity: some personal reflections arising out of the Moors Murder trials*, London, Macmillan, 1967.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CHARLES PERCY SNOW ve POLİTİKA

3.1. *THE LIGHT AND THE DARK* (1947), *THE NEW MEN* (1954) ve *CORRIDORS OF POWER* (1964) IŞIĞINDA CHARLES PERCY SNOW'UN POLİTİK DÜNYASI

Charles Percy Snow'un tezimizde inceleyecek olduğumuz romanları *The Light and the Dark*, *The New Men* ve *Corridors of Power*'dir. Bu romanlarda politik açıdan dikkat çeken ana başlıklar 'Nazizm', 'Savaş Sonrası İngiliz Politikası' ve bilginin güç olması prensibinden hareketle 'bilimin hükümet kontrolü' altına geçmesidir. İngiltere bilindiği üzere İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın karşısında yer almış ve yaklaşık altı yıl boyunca onlara karşı savaşmıştır. İlk romanımız *The Light and the Dark*, Snow'un Nazilere olan bakış açısını yansıtmaktadır. Bu konuyu işlerken Snow'un anlatıcısı Eliot'dır. Eliot adeta Snow'un romanda vücut bulmuş şeklidir. *The Light and the Dark*'ta Roy Calvert'ın hikâyesi Eliot tarafından tarafsız bir gözle anlatılır. Snow, Churchill hükümetinde bakan sekreteri olarak görev yaparken Nazilerin ölüm listesinde yer almaktadır.²⁷⁹ Ama Nazilerin aksine, onları anlatırken düşmanca bir tavır içerisine girmemiş, onları olduğu gibi, objektif olarak yansıtmaya çalışmış, kararı okura bırakmıştır. Roman ilerledikçe Nazilerin kendi ırkları için yaptığı çalışmalar hayranlık uyandırır da, yaklaşık elli milyon insanın etkilendiği bir savaşa sebep oldukları da Snow tarafından sık sık hatırlatılır. Nazilerin izlediği bu baskın politika karşısında İngiliz hükümeti de boş durmamış, bütün olanaklarını seferber etmiş ve Avrupa'yı, Amerika'nın da yardımıyla korumaya çalışmıştır. Kendileri için tehlike arz eden Komünist Sovyetlerle iş birliğine gitmekten kaçınmamışlardır. Naziler Snow için politikanın 'sağ' tarafını yani karanlık tarafını oluştururken, İngilizler ise 'sol' tarafını yani aydınlık tarafını temsil etmektedir.

Snow, *The New Men* ve *Corridors of Power*'da o dönemki İngiliz politikasını, İngiliz siyasetçilerin ve kapitalist şirketlerin bilimi kullanarak silahlanma yarışına

²⁷⁹ William L. Shirer, *The Rise and The Fall of the Third Reich*, Book Club Associates, London 1971, 784.

girmelerini ve bunun sonucunda da atom bombası üretmek için verilen emekleri okura sunar. *The New Men*'de bu sefer okurun karşısına Eliot'ın kardeşi Martin Eliot ve Eliot'ın yakın arkadaşı Walter Luke çıkar. *Corridors of Power*'da ise genç ve idealist bakan Roger Quaife vardır. Nitekim *The New Men*'de başlayan ve Nazilerin sadece bu bombayla savaşı bırakacağı inancı, hem İngiltere hem de Amerika'da bomba yapma girişimlerini hızlandırır. *The New Men*'in sonlarına doğru bu yarışta Amerika İngiltere'yi geçse de, İngiltere bomba yapma isteğinden vazgeçmemiş, aksine bu istek yeni bir boyut almıştır. Snow, değişen konjonktürde atom bombası yapma girişimini *Corridors of Power*'da başka bir boyuta taşır. İngiltere, Savunma Bakanı Quaife önderliğinde 'insanlık için' bu bombayı yapmaktan vazgeçmeye çalışır. Fakat Quaife'nin bu çabaları sonuçsuz kalacaktır. İngiltere Japonya'ya atılan atom bombalarından sorumlu olmadığını iddia etsede, tarih Japonya'ya atılan atom bombalarını yazmaktan alıkonamaz. Her ne kadar bombaları Amerika Birleşik Devletleri atmış olsa da bu, İngiltere'nin söz konusu insanlık suçuna dolaylı yoldan ortak olduğu gerçeğini değiştirmez. İşte bu yüzden okurun bakış açısına göre aydınlık tarafın Naziler mi yoksa İngilizler mi olduğu değişir, buna verilecek cevap görecelidir. Tarihin yoruma açık olması belki de okuru bu noktaya götürmektedir. Sonuç olarak tezimizde romanlar politik açıdan incelenirken, iki ana başlık altında toplanacaktır. Sağ tarafı temsilen 'Naziler', sol tarafı temsilen ise 'İngilizler' yer alacaktır. Buradaki amaç herhangi bir şekilde birisini diğerinden haklı çıkarmak değil, okura o dönemdeki siyasi olayları Snow'un yukarıda bahsedilen üç romanına başvurarak sunmaktır. Bu politik eğilimlerin o dönemde henüz tam olgunluğa ulaşmadığı unutulmamalıdır.

3.2. SAĞ POLİTİKA: NAZİZM ve *THE LIGHT AND THE DARK*

Birinci Dünya Savaşı'nı kaybeden Almanya, İngiltere ve Fransa'nın baskısıyla 28 Haziran 1919'da Versay Antlaşması'nı kabul etmek zorunda kalmıştı. Müttefik devletler savaş sırasında yaşadıkları olumsuzluklardan dolayı Almanya'ya olan önyargılarını bu antlaşmaya fazlasıyla yansıttılar. Bunun sonucunda Almanya savaş öncesinde işgal ettiği bütün toprakları geri vermek zorunda kaldı. Hatta ekonomik değeri çok yüksek olan Alsas-Loren bölgesini de Fransa'nın kontrol etmesine ses çıkaramadı. Zengin kömür yataklarının Fransızlara, petrol bölgelerinin de İngiliz ve Amerikalılara verilmesi ekonomik anlamda Almanya için tehlikeliydi. Ekonomik krizin

etkileri toplumun her kesiminde hissedilirken, halk yöneticilere İngiltere ve Fransa gibi devletlerle ticari antlaşmalar yapması için baskı yapmaya başladı. Nitekim Almanya'yı Komünizmin etkisine bırakmak istemeyen Batılı devletler, 1925 yılında Almanya'yla saldırmazlık paktı imzaladılar. Dawes Planını devreye sokarak Almanya'nın komşu ülkelerle tekrar ticaret yapmasına izin verdiler. 5 Ekim 1925'te Almanya, Fransa, İngiltere ve Belçika arasında Locarno Antlaşması imzalanmış, Versay'la gelen ekonomik kısıtlamalar Almanya lehine yumuşatılmıştır. Bunun sonucunda 1920'lerin sonuna doğru Almanya az da olsa ekonomik anlamda rahatlamaya başlamıştır.

Batılı devletlerle yapılan antlaşmalar sonucunda ekonomik ve siyasi olarak nefes almaya başlayan Almanya, bu sefer de bütün dünyayı sarsan Ekonomik Buhanla (1929) karşı karşıya kaldı. Wall Street'in iflas etmesi sonucu Almanya'ya verilen kredi borçlarını geri isteyen Amerikan şirketleri, Almanya'da birçok işyerinin kapanmasına ve işsiz sayısının üç milyona ulaşmasına yol açtı. Birinci Dünya Savaşı'nda ülkede bulunan Yahudiler ekonomik olarak oldukça güçlüydü. Savaş sırasında da güçlerini koruyarak, 1930'lu yılların başında Alman ekonomisinde büyük pay sahibi olmayı başardılar. Bunun en önemli sebebi Almanya'nın savaşı kaybetmesi ve bütün dünyayı sarsan ekonomik krizdi. Bunun sonucunda da Almanya'da parlamenter sistem son bulmuştur.

Yahudilerin yükselişi başta Adolf Hitler olmak üzere birçok Alman vatandaşını rahatsız etmişti. Aslında Hitler'in onlara olan düşmanlığı yeni bir şey değildi. 18 Temmuz 1925'de yazmış olduğu *Kavgam* adlı eserinde Yahudilerle ilgili düşüncelerini açıkça paylaşmıştı: “Herhangi bir sosyal ve özel hayatta ne biçimde bir pislik ve karanlık olmasın ki, ona bir Yahudi parmağı bulaşmamış olsun”.²⁸⁰ Düşmanlığı yalnızca Yahudilere değil, aynı zamanda Slavlara ve Çingenelere yönelikti. Hitler'in düşüncelerinin arkasında üstün Alman ırkı ideolojisine olan inancı yatıyordu. Almanların başta Yahudiler olmak üzere kimseye ihtiyaçları yoktu. Hitler için büyük Almanya hayaline ulaşmanın tek yolu ‘Ari ırk’ı yaratmaktı, bu yüzden öncelikli olarak Yahudilerden kurtulmanın planları yapılmalıydı.

²⁸⁰ Adolf Hitler, *Kavgam*, (Çev.: M. Selman Uğurlu), (16.bs.), Kum Saati Yayınları, İstanbul, 150. Ayr. bkz. http://www.turkcebilgi.com/adolf_hitler, Erişim Tarihi: 18.10.2015.

Adolf Hitler'in ırklarla ilgili düşünceleri şansölye olmasından çok öncesine dayanıyordu. Konuşmalarında ve yazılarında, ırksal 'safılık' ve Ari 'üstün ırk' olarak adlandırdığı Alman ırkının üstünlüğü ile ilgili inançlarını insanlara empoze ediyordu. Ona göre ideal 'Ari' mavi gözlü ve sarışın olmalıydı. Sakat veya güçsüzlere onun ideolojisinde yer yoktu. Irkının bir gün dünyayı ele geçirebilmesi için saf kalması gerektiğini dile getiriyordu.²⁸¹

Hitler'in yukarıda bahsedilen dünya görüşü 'Nasyonal Sosyalizm' olarak bilinmektedir. Bu görüşün temelinde Yahudilere olan düşmanlık yatsa da, Hitler için esas olan Alman ırkının önde olduğu etnik milliyetçiliktir. Marksizmi de kabul etmeyen Hitler, milliyetçiliği sosyalizmle birleştirmeyi başarmıştır. İtalya'da Benito Mussolini önderliğinde kurulan faşist yönetim de Hitler'e ilham veren başka bir olaydır. Böylece III. Reich dönemi olarak bilinen Nasyonal Sosyalizm, Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin 30 Ocak 1933'ten Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'nda teslim olduğu 8 Mayıs 1945 tarihine kadar iktidarda olduğu dönem boyunca Almanya'nın resmî ideolojisi olarak uygulanmıştır.²⁸²

Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi, Hitler önderliğinde, halkın büyük desteğini alarak, şehirlerin geliştirilmesine, silah üretimine ve Birinci Dünya Savaşı öncesi eski saldırgan dış politikaya dönüş yapmaya başladı. İnsanları ırkçı bakış açısı altında birleştirmeyi başardılar. Kitleler halinde Hitler'e sadakat yeminleri edildi. Bunun sonucunda da altı yıl gibi kısa bir sürede Almanya eski gücüne kavuştu ve 1929 yılında Polonya'yı işgal ederek resmen İkinci Dünya Savaşı'nı başlatmış oldu. Nazizmin dünyaya getirdiği ise sadece yıkım ve felaket oldu. Milyonlarca insan öldü, çoğu yakıldı, işkenceye maruz kaldı. Birçok cephede savaşan Naziler, müttefikleri İtalya'nın ve Japonya'nın savaştan çekilmeleri sonucu yalnızlaştı. Nihayet Hitler ve diğer üst düzey Nazi komutanlar, savaşın bittiği 1945 yılında intihar ederek hayatlarına son verdiler.

The Light and the Dark'ta Snow, Calvert'ın Nazilerle olan yakınlaşmasını okura sunarken, Calvert roman boyunca manik-depresif bir portreyle okurun karşısına çıkmaktadır. Romanın başlangıcından öldüğü ana kadar kendisini hayata bağlayacak,

²⁸¹ Nazi Irkçılığı, <http://www.ushmm.org/outreach/tr/article.php?ModuleId=10007679>, Erişim Tarihi: 05.11.2015.

²⁸² Adolf Hitler, http://www.nazism.net/about/adolf_hitler/, Erişim Tarihi: 07.11.2015.

inanacağı bir şeyler aramaktadır. Cambridge’de çalıştığı sırada farklı diller üzerine yoğunlaşan ve ‘din’ üzerine de çalışmalar yapan Calvert, bu konuda oldukça bilgi sahibi olmasına rağmen, kendi inancını sürekli sorgulamaktadır. Romanın isminden de anlaşılacağı gibi yolu bazen aydınlığa bazen de karanlığa çıkmaktadır. Zira Calvert’ın yaşadığı dönem incelendiğinde devletler kendilerini haklı çıkarmak ve ekonomik imtiyazlar kazanmak uğruna masum insanları tereddüt etmeden öldürmüşlerdir. Savaşı kazanan taraf mı aydınlığın kaynağıdır ya da savaşı kaybeden taraf mı karanlıktır, bu tartışma konusudur. Burada önemli olan, hangi ideolojinin üstünlük sağlayacağıdır. Aslında İngiltere’nin devlet olarak durumu Calvert’ın birey olarak durumuna çok benzemektedir. Bir tarafta Nazizm, diğer tarafta Komünizm arasına sıkışıp kalan İngiltere arada kalmıştır. Snow burada akıllı bir şekilde okura Calvert üzerinden İngiltere’nin 1940 sonrası içinde bulunduğu ruh halini özetlemiştir. Ayrıca Snow’un Hristiyan tasavvufunun bir aşaması olan ve ‘ruhun karanlık gecesi’ adı verilen Katolik inancına aşina olup olmadığı belli değildir. Eğer öyleyse Calvert’ın bu kavramdan habersiz olduğu görülmektedir. Snow’un İngiliz toplumundaki yozlaşmadan sürekli şikâyet ettiğini göz önünde bulundurursak, Calvert’ın manevi değerlerden yoksun, ortada kalmış bir karakter olduğunun farkına varırız.

Calvert roman boyunca bağlanacağı birisini aramıştır. Örneğin Calvert’a derin bir aşkla bağlanan Joan Royce, dindar bir karaktere sahiptir ve Calvert’ın da inanmasını istemektedir. Calvert ise zor da olsa, inanmış gibi yaparak Joan sayesinde gerçek inanca ulaşacağını düşünür. Bir dönem kilisenin bile bütün doğrularını kabul edeceğini söylemesine rağmen, sonuç beklediği gibi olmamıştır. Kapitalist sistemin ideolojik aygıtı konumunda olan Kilise, Calvert’ın kapitalist sistemin aksaklıklarını fark etmesine engel olamamıştır. Lewis’a göre bu mistik deneyimden sonra Calvert neredeyse Faşizme ya da daha da fazlası Nazizme kendini kaptırmak üzeredir.²⁸³

Joan, Roy için inancın ne anlama geldiğini öğrenmeye çalıştı. ... Babası Roy için benim gibi Tanrı’yı aradığını ifade etmişti. Fakat bu arayış onun hayal ettiği gibi değildi. Onun görünmeyen ama her yerde olan Tanrı’nın varlığını aramasını beklemişti. Bunun yerine o Tanrı’nın otoritesini arıyordu. Tanrı’da kendini kaybetmek istiyordu. ... Fakat

²⁸³ Lewis, 131-132.

*bekledikleri olmamıştı. ... Roy o yaz zamanının çoğunu Vatikan Kütüphanesinde ve daha sonra da Berlin'de geçirmişti.*²⁸⁴

Almanya'da kaldığı süre boyunca Alman toplumunun Hitler'e olan sadakatine hayranlık duyan Calvert'ın yaşadığı inanç bunalımından dolayı Hitler'in büyüüne kendisini kaptırdığını da söyleyebiliriz. Çünkü Hitler'in ortaya koyduğu ideoloji o kadar baskındı ki, savaş kaybedildiğinde, Hitler ölmesine rağmen, birçok subay ona olan bağlılığını göstermek için intihar etmişti. Hitler'in ideolojisi Calvert'a kendinden vazgeçmeyi sunuyordu ve Calvert ona inanarak kendisinde eksik olanı tamamlayabileceğini düşünüyordu. Zira Calvert'ın bağlantılı olduğu birçok bilim adamı Alman'dı veya Almanya hayranıydı ve yaptığı çalışmalar Almanya'da büyük beğeni topluyordu. Calvert'ın ilişki içerisinde olduğu bilim adamlarının en dikkat çekici özelliği Nazizm yanlısı olmalarıydı. Calvert ise ilk başlarda bunda herhangi bir yanlış görmüyordu. Cambridge'deki arkadaşları ve yakın dostları onun Almanya'ya artık seyahat etmesini istemiyorlardı, bu durumdan fazlasıyla rahatsız olmuşlardı. Calvert ise onlara sadece bilim yaptığını, Almanya'daki siyasi durumun onu ilgilendirmedğini söylüyordu.²⁸⁵

Gramsci'ye göre geleneksel aydın var olan sistemin propagandasını yapan, doğruluğunu kabul eden ve bir şekilde egemen sınıfın, ideolojisinin yayılımını sağlayan aydındır. Bu davranışıyla da devletin ideolojik aygıtlarından biri olur. Calvert'ın tanıştığı bütün aydınlar, Hitler'in birer propaganda aracıcırlar ve Calvert'la olan bu yakınlaşmayı daha sonra kendi lehlerine kullanmaya çalışacaklardır.

Aslında Alman İşçi Partisi'nin ilk başlardaki siyasi tutumu İngiltere'de çok tepkiyle karşılanmamıştı. Daha önce İngiliz Toplum Panoramasında belirttiğimiz üzere, Birinci Dünya Savaşı'ndan oldukça rahatsız olan İngiliz halkı ve siyasetçileri, ülkelerinin yeni bir savaşa girmelerine sıcak bakmıyordu. Bu yüzden Calvert'ın ilk başlardaki tutumu endişe yaratmaktan öteye geçmemiştir. Çünkü toplumdaki birçok kişi Calvert gibi düşünmektedir. Hatta 18 Temmuz 2015 yılında İngiliz *The Guardian* gazetesinde çıkan haberde, İngiliz Kraliçesi Elizabeth'in 1933 yılında Hitler'e olan hayranlığından dolayı verdiği Nazi selamı oldukça eleştirilse de, o dönemin şartları kendi içerisinde değerlendirildiğinde Hitler'e hayran olanların sadece Almanlar

²⁸⁴ Snow, *The Light and the Dark*, 167-168.

²⁸⁵ Lewis, 131.

olmadığı açıkça görülmektedir.²⁸⁶ Nicolas Tredell de bu romanda Calvert'ın kendi içsel savaşını verdiğini ve tutunacak bir dal aradığını ifade eder. Tredell'e göre Calvert psikolojik olarak da sorunludur, tutarsız bir yapısı vardır. Ama Eliot'la tanışması bu psikolojik bunalımı çözme çalışmasına olumlu bir katkı sağlayacaktır.²⁸⁷

1938-39 kışında Calvert'ın Nazilerle olan macerası en üst düzeye ulaşmıştır. İlk bakışta Nazilerle, hatta Nazi rejiminin yöneticileri veya fanatik yandaşlarıyla herhangi bir ilişkisi olmayan birisi için bu durum okura tuhaf gelir. İngiltere'nin o dönemki siyasi hayatına bakıldığında ise çoğu siyasinin Calvert gibi düşündüğü görülmektedir. Almanlarla ticarete devam edelim, ama onlarla savaşmayalım anlayışı mevcuttur. Hatta dönemin İngiliz başbakanı bizzat Münih'e giderek Hitler'in İngiltere'ye savaş açmayacağına dair söz verdiğini söylemiştir.²⁸⁸ İngiliz Muhafazakâr parti temsilcileri ise tedbiri elden bırakmadan Nazilere karşı tarafsız bir tutum izlemeye çalışmışlardır. Fakat zaman geçtikçe Almanya'nın güçlenmesi ve siyasi dilini sertleştirmesi onları rahatsız etmeye başlar. Bunların aksine İngiltere'deki bazı siyasi gruplar ise Komünizm tehdidine karşı Hitler'in Avrupa'yı Sovyetler Birliği'nden koruyacağını düşünmeye başlamışlardır. Fakat 1933-39 arası olan olaylar Hitler'in sadece Komünizm için değil, aynı zamanda İngiltere için de tehdit olduğunu ortaya çıkarmıştır.²⁸⁹ Toplama kamplarının kurulmaya başlanması, Reichstag Yangını,²⁹⁰ 25 Temmuz 1934'te Avusturyalı Nazilerin Başbakan Engelbert Dolfuss'a düzenledikleri suikast, Almanya'nın yasak olan bombardıman silahlarını üretmesi,²⁹¹ Rhineland Saldırısı,²⁹²

²⁸⁶ *Royals told: open archives on family ties to Nazi regime*,

<http://www.theguardian.com/uk-news/2015/jul/18/royal-family-archives-queen-nazi-salute>, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

²⁸⁷ Tredell, 75.

²⁸⁸ David McDovall, 166-167.

²⁸⁹ Lewis, 132.

²⁹⁰ “27 Şubat 1933 akşamı Reichstag'ta bir yangın çıkmıştır. Bu yangın NSDAP'nin polis örgütü olan gestapo tarafından yapılmıştır ve olay komünistlerin üzerine atılmıştır. Ertesi gün, Hitler Hindenburg'a, anayasanın kişi hak ve özgürlükleriyle ilgili maddelerini ortadan kaldıran bir kararname imzalattı. İzleyen günlerde Nazi partisi ve Milliyetçiler dışındaki tüm partilerin yayınları ve seçim çalışmaları durduruldu. 5 Mart 1933 günü yapılan seçimlerde Nazi partisinin oyları yüzde 44 düzeyine çıkmıştır. Milliyetçi partilerin oyları düşmüş olmakla birlikte parlamentoda çoğunluk sağlanabiliyordu.” <http://hitler.uzerine.com/index.jsp?objid=4149> Erişim Tarihi: 01.11.2015. ayr bkz. <http://www.historylearningsite.co.uk/nazi-germany/the-reichstag-fire-of-1933/>, Erişim Tarihi: 01.11.2015.

²⁹¹ Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Versay Antlaşmasına göre, Almanya'nın silah üretimi yasaklanmıştı. Hatta ürettikleri silahlar sadece o günün teknolojiyle değil, geleceğe yönelik olarak da üretiliyordu. Konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. *Hitler secretly made the weapons of the future during the Second World War*, Erişim Tarihi: 22.11.2015, <http://www.independent.co.uk/>

İspanya’da Franco’ya²⁹³ Naziler tarafından gönderilen yardım (1937’de Guernica’nın bombalanmasıyla sonuçlanmıştır) ve Çekoslovakya’nın işgali Avrupa’da tansiyonu hızla artırmış ve yeni bir dünya savaşının habercisi olmuştur.

Bütün bu olaylar gerçek hayatta olup biterken, Calvert’in romandaki kurgusal hayatta da Almanlarla olan yakınlaşması devam etmektedir. Eliot bu durumdan haberdardır ve iyice tedirgin olmaktadır. Calvert’in Nazilerle işbirliği içerisinde olabileceğinden şüphelenerek Almanya’ya gitmeye karar verir. Fakat unutulmamalıdır ki, Calvert zaten araştırmacı bir bilim adamıdır ve başka ülkelerdeki bilim adamlarıyla ilişki içerisinde olması normal karşılanabilir. Eliot’ın durumu ise farklıdır. Eliot Cambridge’te tam zamanlı olarak çalışır ve yapacağı çalışmalarla üniversiteye haber vermek zorundadır. Yine Calvert’dan farklı olarak evlidir ve eşiyle ilgilenmesi gerekir. Calvert Nazizm’in teknolojiye ve bilime verdiği önemden dolayı onlara hayranlık duyar, o bölgedeki insanlarla yakın ilişki içerisinde, ama Yahudilerin toplama kamplarına alınmasıyla başlayan olaylara sessiz kalmaz.²⁹⁴ “Yahudilere olan bu tutumunuz, neden buna ihtiyaç duyuyorsunuz? Buna hiç gerek yok. Bu sizi bir yere getirmez. Bu çılgınlık.”²⁹⁵

İkinci Dünya Savaşı başlayıp, Nazilerin yaptığı katliam haberleri gelmeye başlayana kadar, dünyadaki çoğu millet Hitler’in anti semitist politikasından habersizdi veya bu haberleri çok dikkate almıyordu. Eliot ve Royce ise Calvert’ı uyarıp, Nazilere olan hayranlığının ona zarar verebileceği konusunda endişeye kapılmışlardır. Çünkü bütün dünyada milyonlarca insanın ölümüne yol açacak olan soykırım dönemi resmen başlamıştır. Calvert ise arkadaşlarının kendisiyle ilgili olumsuz düşüncelerini boşa çıkarmak adına Eliot’ı Berlin’e davet eder: “Eliot aslında Roy’un organize ettiği akşam yemeğinin kendisini Joan’la tanıştırmak için yapıldığını düşünüyordu. ...Calvert

news/world/europe/hitler-secretly-made-the-weapons-of-the-future-during-the-second-world-war-10489978.html

²⁹² Birinci Dünya Savaşı sonrası yapılan Versay Antlaşması’na göre Almanya Ren nehrinin batısında kalan toprakları silahsızlandıracaktı. Hitler ise 1935 yılında o bölgeye asker göndererek Versay Antlaşması’nı yok saydığını gösterdi. Yapılan bu hareket yavaş yavaş yeni bir dünya savaşının yaklaştığının habercisiydi. Ayr. bkz. <http://www.historyplace.com/worldwar2/triumph/tr-rhine.htm>, Erişim Tarihi: 01.11.2015

²⁹³ Hitler ve Franco ilişkisi sadece Hitler’in İspanya iç savaşında desteğiyle sınırlı kalmamış, Franco Hitler’e İspanyol Yahudilerin listesini vererek, birçok infazın sebebi olmuştur. <http://www.theguardian.com/world/2010/jun/20/franco-gave-list-spanish-jews-nazis> Erişim Tarihi: 23.11.2015.

²⁹⁴ Tredell, 134.

²⁹⁵ Snow, *The Light and the Dark*, 205.

Nazilerde bakan olarak görev yapan birini de davet etmişti. Almanların belki de korkulacak bir millet olmadığını göstermeye çalışıyordu.”²⁹⁶

Kapitalist sistem insanları birbirine yabancılaştırmıştır. Bu yüzden Eliot yemek masasında oturan insanların davranışlarını, konuşmalarını tuhaf bulur. Eliot’a göre Calvert’ın örnek aldığı kişiler kahraman değildir, aksine sıradan Nazi yanlısı insanlardır. Snow’un seçtiği kahramanların Marksist görüşün ‘olumlu kahraman’ öğretilerine uyduğu söylenemez. Zira Calvert’ın kendisine örnek aldığı Almanlar da, Dostoyevski’nin romanlarında kullandığı gerçekçi karakterler gibi değildir. Calvert ve diğerleri gerçekleri yansıtmaya çalışırlar, ama toplumcu gerçekçilerin istediği gibi güçlü değildir, aksine Calvert duygusal bir karakterdir, oradan oraya savrulan bir yaprak gibidir. Bu durumun farkında olan Eliot ise arkadaşının Nazilerin ağına düşüp, onlara hizmet edebileceğini düşünür.²⁹⁷ Fakat Calvert’ın hayran olduğu şey Almanların mutlu bir hayat sürmeleridir. Almanya çok canlı ve sürekli olumlu yönde değişim halindedir ve Calvert Avrupa’nın olumlu anlamda gelişmesi için Almanya’ya ihtiyaç olduğunu düşünür. Snow Calvert’ın bu değişken yapısını okura bütün çıplaklığıyla sunarak, Nazi gerçeklerini onun üzerinden anlatmaya çalışmıştır. Naziler iyi taraflarını gören Almanlar için ışık, diğer bütün milletler için ise karanlığın kaynağıdır.

Öte yandan Calvert 1939 Almanya’sının ütopyaadan ibaret olduğunu da düşünmeden duramaz. Yukarıda da bahsedildiği gibi, dünyanın Sovyetler Birliği’nin Komünizmi ile Almanya’nın Nazizmi arasında sıkışıp kalacağının korkusu içerisindeydi. Aslında Calvert’ın yapmak istediği, Almanya’da olan güzelliklerle Nazileri birbirinden ayırmaktı. Ama o güzellikler başka milletlerin acıları üzerine kuruluyordu. Kötülüklerin olduğu kadar, güzelliklerin de kaynağı Nazilerdi. Fakat Calvert bir gün ideal toplumun ortaya çıkacağını düşünüyordu. Aşağıdaki uzun alıntı Calvert’ın dünyanın geleceği hakkındaki düşünceleri açısından önem arz etmektedir:

Roy benden devrimi görmemi istiyordu. Bu yüzden Berlin sokaklarında nefret ettiğim şey için gezintiye çıkmıştık. Hava oldukça soğuktu ve tıpkı Nazilerin Prag’ı işgal ettiği an gibiydi. Roy konuşurken bazen keskin, bazen kinayeli, bazen de fikrimi aydınlatmak uğruna endişeli görünüyordu. Nazilerin tarihi bile yanlarına aldığını belirtti. Gelecek Almanların elinde olacak. Bu yolda sıkıntılar elbette çıkacak, toplumu şu

²⁹⁶ Snow, *The Light and the Dark*, 213.

²⁹⁷ Lewis, 134.

ankinden daha kötü bir hale de getirebilirler fakat herkesten daha fazla yakınlar, daha fazla şansları var, mükemmel bir medeniyet yaratabilirler. Eğer başarılılarsa herkes kara lekeleri unuttur. Tarihteki tek erdem başarıdır. Roy o dönem arkadaşlarımız içerisinde politikayla ilgilenen herkesin hipotezlerini biliyordu. Francis Getliffe'in Komünizmle ilgili düşüncelerinin bizi nasıl etkilediğini anlattı. Getliffe o dönemki çoğu bilim adamı gibi Komünist çizgiye yaklaşmıştı. ...Bu devrimi sadece Almanlar veya Ruslar yapabilir diye devam etti. 'Devrim için çok derinlerden gelen bir enerjileri vardı. Çok kötü şeyler yapmışlardı, elbette elinde güç olan kötü şeyler yapardı. Fakat bu büyük güç harika şeyler de yapabilir. İkisinden biri yapabilir. Sana daha öncede söyledim gerçek iki zıt noktadadır,' dedi Roy. Bu insanları destekleyeceğim. Çılgında olsalar. Bütün devrimciler biraz çılgındır. İşte bu yüzden devrimcidirler. Sen devrimci olabilir misin bilmiyorum Eliot [Lewis] fakat ben burada doğmuş olsaydım, devrimci olmalıydım. Bana inanmayabilirsin ama ben Nazilerin içerisinde iyi insanlar olduğuna inanırım.²⁹⁸

Calvert'a göre sadece Naziler veya Sovyetler Birliği Avrupa'nın büyük bir bölümünde hâkim olan ataletin yerini alabilecek büyük bir devrime imza atabilirlerdi. Bu devrimi yapmaya İngiltere'nin gücü yetmezdi. Eliot, Almanların yaptığı kötü şeyleri gösterince, Calvert Sovyetler Birliği'nin eksik yönlerini ona sunar. Snow burada okura Eliot'ı Komünizm yanlısı, Calvert'ı ise Nazizm gönüllüsü olarak gösterir. Gerçek düzlemde Snow'un, İşçi Partisi'ne ve o partinin politikalarına değer verdiği bilinmektedir. Hatta Snow, Harold Wilson'un 1964-1970 yılları arasında İngiltere Başbakanlığı yaptığı dönemde İşçi Partisi adına parlamentoda danışmanlık görevinde bulunmuştur. Snow bu görevinden 10 Şubat 1966'da istifa etmiştir.²⁹⁹ Kurgusal düzlemde Calvert bir ara Komünizmi düşünmüştü ama dünyayı yıkabilecek, aynı zamanda da kurtarabilecek güç olan Nazilerin daha iyi bir seçenek olacağına karar vermişti. Calvert için "kuru ve steril olan, eski Komünist doktrindir."³⁰⁰ Snow aslında Nazilerin 1930 yılında yaptığı propagandaların ne kadar etkili olduğunu çok iyi biliyordu. Fakat İngiliz politikacıların ve mensubu olduğu İşçi Partisi'nin Nazilere karşı olumsuz bakış açısından etkilenmiş ve Calvert'ın Nazilere olan hayranlığını olduğundan daha az göstermeye çalışmıştır. Eliot bunun üzerine tarihe göndermede bulunarak

²⁹⁸ Snow, *The Light and the Dark*, 214, 215, 216.

²⁹⁹ Tredell, 27.

³⁰⁰ Lewis, 135.

Calvert'ın "ölüme olan tutkusunu Richard Wagner'ın müziğe olan derin bağlılığına"³⁰¹ benzetmiştir. Shusterman'a göre "Calvert'ın beklenen son olan ölüme gitmesi kaçınılmazdır ve Snow bu romanda savaş yıllarının meyvesi olan trajediyi okura sunmuştur."³⁰² Ramanathan ise Snow'un yaratmaya çalıştığı karakterin hayal kırıklığı olduğunu belirtmiştir: "Calvert çok fazla iç gözlem yaptığından dolayı başarısızdır; hareket etme yeteneği çok düşündüğünden dolayı bozulmuştur."³⁰³ Frederick Robert Karl'a göre "Kendi depresyonu ve mutluluğunun karışımında, Roy, ikiye bölünmüş ve kabalığın göze çarptığı her yere trajikomik palyaço gömleğini yakıştırır, fakat aynı zamanda kendi endişeleriyle de alay eder."³⁰⁴ Snow'un kurgusunun ilk başlarında, toplumu yönlendirmek için toplumcu gerçekçiler tarafından önerilen 'olumlu kahraman' öğretisine Roy Calvert'ın uymadığı görülmektedir. Zira Snow'un İngiliz hükümetinin etkisinde kalması karakterin bağımsızlığı açısından sakıncalar doğurmuştur. Althusser'e göre devlet baskı aracıdır ve kurumları gerekirse ideolojik aygıt olarak kullanır. Nitekim gerçek düzlemde Snow'un çalıştığı Cambridge Üniversitesi, İngiliz hükümetinin ideolojik aygıtı olarak hizmet etmektedir.

Snow romanlarında sık sık akademik buluşmalara yer vermiştir. Örneğin Calvert Eliot'la beraber Berlin'de akşam yemeği için arkadaşlarıyla buluşmuştur. Bu yemeğe Eliot'ın yanı sıra, Calvert'ın akademik meslektaşısı Anmatter, İngiliz Büyükelçiliği görevlisi Houston Eggar ve Nazi Hükümetinde görev yapan Dr. Reinhold Schader katılmıştır. Calvert'ın yapmak istediği, Eliot'ı Nazi bir yöneticiyle tanıştırmak ve korkularıyla yüzleştirmektir. Lewis, bu sahnenin ya da yarı resmi bu akşam yemeğinin Snow'a hem Nazizmle yüzleşme hem de Eliot'ın politik inançlarının roman dizisinde bu ana kadar nasıl evrildiğini açıklama fırsatı tanıdığını belirtir.³⁰⁵ Eliot bu yemekte yaptığı gözlemleri okurla paylaşmıştır. Anmatter yemek süresince Dr. Schader'e övgü dolu sözler söylemiştir. Eliot ise Anmatter'ı kurnaz, hilekâr ve güce tapan birisi olarak tanımlamıştır. Bu tepki Snow'un Naziler hakkındaki gerçek görüşleridir. Schader Eliot'a gerçek demokrat olup olmadığını sorunca, Eliot ona gerçek bir demokrat olduğunu söyler. Schader ise Almanya'daki demokratların kendilerine çok az sorun

³⁰¹ Snow, *The Light and the Dark*, 253, 254.

³⁰² Shusterman, 95.

³⁰³ Ramanathan, 38.

³⁰⁴ Karl, *A Reader's Guide to the Contemporary English Novel*, 69.

³⁰⁵ Lewis, 135.

çıkardığını belirtir. İronik bir konuşmadır bu. Çünkü Reichstag yangınına Naziler çıkartmıştır ve bu yangın sonucu sosyal demokratlar korkularından dolayı siyaset sahnesinden çekilmişlerdir. Naziler, düzeni ve istikrarı sağlamak adına Alman toplumunda korku ve dehşet salan kurumlar oluşturmaktan kaçınmamışlardır. Yukarıda bahsedilen yangın da karşılarına çıkan muhalif görüşlerin bastırılmasında kullanılan yöntemlerden sadece birisidir. Schader gibi devlet memurları, Nazilerin korku dolu ideolojilerini uygulamada rol oynayan basit aygıtlardan başka bir şey değildir. Snow kurgusal düzlemde Schader’le Eliot’ın karşılaşmasını okura şu şekilde sunar:

*Schader iyi İngilizce konuşuyordu, aksanı tuhaf olmasına rağmen: etkili, iş adamı gibi ve nazik biçimde ve bizim ne kadar Almanca bildiğimizi anladı. O zaman hep beraber İngilizce konuşalım, zorlandığımız anlarda Roy bize çevirir. Bu Anmatter’i akşam yemeğinin çoğunda sohbet dışında bıraktı. Fakat konuklara iltifatlarda bulundu. Schader’e olan itaatkârlığı dikkat çekiciydi. Cambridge’de gördüğüm Anmatter hilebaz, ikiyüzlü, bir tipti.*³⁰⁶

Hitler, Reichstag yangınıyla, kendi ideolojisini toplumda egemen kılmak için, siyasi arenadaki bütün rakipleri korkutarak sahne dışına itmişti. Hitler devleti ve dolayısıyla da gücü ele geçirmek için insanların gözünü korkutmuştu. Sonuç olarak da başarılı olmuştu. Kendi yandaşlarının çıkardığı yangını ve 1929 Ekonomik Buhranını da bahane eden Hitler, toplumsal felaketleri ekonomik sorunlarla birleştirerek devlet mekanizmasını kontrol etmeye başlamıştır.

Marks *Komünist Manifesto*’da, ezen ve ezilenin mücadelesinin ‘devlet’ tarafından meşrulaştırıldığını ve tarih boyunca insanlığın gördüğü tüm devrimlerin bir uyanış olduğunu ifade etmektedir. “Egemen sınıfların iktidarı koruma görevi üstlenen ‘devlet’ anlayışı, Sanayi Devrimiyle de kapitalist sistemin sermaye bekçiliği görevini üstlenmiştir”.³⁰⁷ Hitler de insanları büyük Almanya idealiyle kandırıp, iktidarın kaynağı olan ‘devleti’ ele geçirerek ‘sapkın’ ideolojisini yayma adına büyük bir adım atmıştı. Snow kurgusal düzlemde okura Hitler’i ilk olarak Reichstag yangınıyla sunmuştur. Snow yukarıda bahsedilen akşam yemeğiyle, Nazizm ideolojisinin roman içerisinde nasıl evrileceğine dair ipuçları vermiştir. Egemen sınıflar toplumda her zaman kendi baskın ideolojilerine ‘doğal’ yandaşlar bulmuşlardır. Nazizm ideolojisinin de romanda

³⁰⁶ Snow, *The Light and the Dark*, 217.

³⁰⁷ Marks, *Komünist Manifesto*, 116.

destekçileri Anmatter ve Schader olarak verilir. Romanda Gramsci'nin, aydınları geleneksel ve entelektüel olarak ikiye ayırması karşılığını bulur. Şöyle ki, Snow, ideolojilerin bekçileri olarak geleneksel akademisyenleri ve devletin çeşitli organlarında iktidar yanlısı politikaları yayma görevi alan devlet memurlarını gösterirler. Bu kişiler yeri geldiğinde karşı görüşte olan kişileri de sübjektif bir şekilde eleştirmekten kendilerini alıkoyamazlar: "ben akademisyenlerin bu haline alıştım, gün içerisinde yaptıklarına. ... Anmatter Schader tarafından çok az ilgi gördü. ... Schader: Siz sosyal demokratsınız değil mi Bay Eliot?" - 'Burada sosyal demokratların hoş, zararsız oldukları düşünülmüştü, bize küçük sorunlar çıkardılar.'"³⁰⁸

Marks'ın vurguladığı gibi, yozlaşmış devlet ve onun yandaşları, Sanayi Devrimiyle toplumu egemenliği altına alan kapitalist sistemin bekçileri haline gelmişlerdir. Romanda ise okur Nazizm ve İngiltere arasında sıkışıp kalmıştır. Marks devlet anlayışının tamamen ortadan kaldırılmasını kastetmemiştir. Marks'ın anlatmaya çalıştığı şey, kapitalist sistemin yozlaştırdığı, bütün kurumlarının bozulduğu yapıyı sadeleştirmektir. Bu şekilde birey, Marksizmin temel sacayaklarından olan 'ekonomik eşitliğe' kavuşacak ve ideolojiler arasında sıkışıp egemen sınıfın kontrolü altında yaşamaya mahkûm olmayacaktır.

Kapitalizmin doğum yeri olan İngiltere'nin işçi sınıfı üzerindeki yoğun baskısı giderek artmış ve bu baskı kıta Avrupa'sından bütün dünyaya yayılmıştı. Sömürgeleşme faaliyetlerine hız veren devletler, Sanayi Devrimiyle kendi kurdukları kapitalist düzene itaat eden kukla yapılar kurmuşlardı. Nitekim ekonomik kazancın eşit dağıtılmadığı İngiltere'de Eliot ve arkadaşları, toplumun geleceği hususunda iyimser değildirler.

Snow, Eliot'ın kurgusal düzlemdeki karamsarlığını, *İki Kültür* adlı çalışmasında edebi entelektüellere göndermeler yaparak açıklamıştır. Toplumun eğitilmesi rolünü tam anlamıyla anlayamayan edebi entelektüeller, Ludwig Mond ve William Siemens gibi Alman teknoloji uzmanlarının İngiltere ve Amerika'ya gidip oradaki bireyleri sömürüp, 'adeta zengin ama cahil bir' sömürge toprağında bulunuyormuşçasına servetler kazanmalarına sebep olmuşlardır. Snow'un bahsettiği geleneksel kültüre

³⁰⁸ Snow, *The Light and the Dark*, 217.

sığınan edebi entelektüeller arasında, T. S. Eliot,³⁰⁹ John Ruskin, William Morris, Henry D. Thoreau, Ralph Waldo Emerson ve D. H. Lawrence yer almaktadır.³¹⁰ Snow, sadece Sanayi Devrimine ilişkin bir anlayış ortaya koyabilen kişinin Henrik İbsen olduğunu düşünmüştür. İbsen dışında, yukarıda ismi geçenler eserlerinde ‘korku çılgınlıklarından öteye geçemeyen fantezilere’ yer vermiştir.³¹¹ Snow’a göre bu yazarlar işçilerin hayatlarına giren fırsatlar konusunda onları bilgilendirmemiş, onları cahil bırakarak, kapitalist sistemin kucağına itmişlerdir. Marks’ın aydınlardan beklediği işçi sınıfının eğitilmesi görevini, Snow’un da *İki Kültür*’de vurguladığı gibi İngiliz ve Amerikalı aydınlar başaramamış ve işçiler tarımdan koparak hızlıca kendilerini fabrika kapılarında bulmuşlardır. Snow’un büyükbabası on dokuzuncu yüzyıl zanaatkârlarının iyi bir örneği olarak kabul edilebilirdi. Babası okuma yazma bilmeyen bir aileden gelmesine rağmen kendisini eğitebilmiş ve toplumda belirli bir noktaya kadar gelebilmiştir. Fakat İngiliz edebi entelektüellerinin işçi sınıfına sırt çevirmesinden dolayı eğitimini tam olarak tamamlayamayan Snow’un büyükbabası, Sanayi Devrimiyle arada sıkışıp kalmıştır.³¹² Sanayileşme yoksulların tek umudu olacakken, tek korkusu haline gelmiştir.

Kurgumuza tekrar döndüğümüzde, Eliot iki ay önce İngilizlerin deniz aşırı ticarete söz hakkı sahibi olabilmek için bankacılar, yatırımcılar ve sigorta şirketlerinin üyeleriyle önemli bir yemeğe katılmıştı. Eliot bu yemeği iş dünyası açısından oldukça tutarlı bulmuştu.³¹³ Çünkü çıkabilecek bir dünya savaşı, İngiliz şirketlerine ekonomik olarak zarar verecekti. Şirketlerin edeceği zarar zaten sıkıntıda olan İngiliz ekonomisini derinden etkileyebilirdi. Snow’un savaş çığırkanlığı yapmakla suçladığı kişi ise Winston Churchill’di: “Churchill savaş çıkaran yaramaz bir çocuktı ve ne pahasına olursa olsun uzak tutulmalıydı. Evet, savaş ihtimali gittikçe azalıyordu. Evet, her şey mümkün olduğunca iyi ele alınıyordu ve bütün dünya biliyordu ki, biz oyuna girmeye hazırдық.”³¹⁴ Savaş için İngiltere isteksiz gözüксе de, Snow bütün dünyaya İngiltere’nin gerektiği anda ülkesinin menfaati uğruna savaşa girmeye hazır olduğu mesajını Eliot üzerinden vermiştir. Burada söz konusu olan milletin çıkarları değildir, aksine dünyayı

³⁰⁹ Charles Percy Snow, *İki Kültür*, (Çev.: Tuncay Birkan), (3.bs.), Tübitak Popüler Bilim Kitapları, Ankara 2005, 94.

³¹⁰ Snow, *İki Kültür*, 116-117.

³¹¹ Snow, *İki Kültür*, 116-117.

³¹² Snow, *İki Kültür*, 118-119.

³¹³ Lewis, 136.

³¹⁴ Lewis, 136, 137.

yöneten şirketlerin çıkarlarıdır. Kapitalizm bir şekilde çarklarını döndürmek zorundadır ve bu çarklar tıkanıp anda çözümünü yeni bir savaşta bulmaktadırlar. Tarihe bakıldığında, ironik bir biçimde, silahları üreten ülkelerle barışı korumaya çalışan ülkelerin aynı olduğu dikkat çekmektedir. Marks'ın bahsettiği 'altyapı-üstyapı' dengesi şirketlerin lehine olduğu sürece, dünya huzursuzluk ortamından kurtulamayacak ve para için savaşlar çıkmaya devam edecektir. İşte bu son kertede ekonomik belirlenim şirketler tarafından fazlaca kutsanmaktadır.

Snow, Schader'in Almanya hakkında bu kadar iyimser olmasına bir anlam verebilirdi. Çünkü savaşın çıkması için sadece Naziler değil, ekonomik çıkarlarını düşünen ve dünya siyasetine oldukça hâkim olan şirketlerin de rol oynayabileceğini düşünüyordu. Bilindiği üzere Sanayi Devriminden sonra başlayan petrol ve sömürge ticareti, çok uluslu devletlerin sonunu hazırlamış ve İngiltere, Fransa, Portekiz ve Rusya gibi kolonileşen ülkelerin elini güçlendirmişti. Bu ülkelerin kurduğu büyük şirketler de petrol ve ticaretin önemli olduğu bölgelerde rol almaya başlamışlardı. Bu şirketlerin geçmişi çok eskiye dayanmaktadır ve birçoğu soylu ailelere aittir. Kapitalist sistemin yarattığı bu soylu aileler lüks ve bolluk içinde ve aynı zamanda da duyarsız bir yaşam sürerler. Egemen sınıf zenginlik içerisinde hayatını sürdürürken, alt sınıfta açlık içerisinde yaşam mücadelesi verilmektedir. Bu bağlamda Marks, şirketleşen ülkelerin en büyük sorununun 'özel mülkiyet' olduğunu ifade etmiştir. Snow da kurgusal düzlemde, dünyada çıkan savaşlarda şirketlerin dolaylı yollardan müdahil olduğunu belirtmiştir. Snow, *Corridors Of Power*'da Quaiife'nin nükleer silahlanma karşıtı program yürütürken gerçek tarihe gönderme yaparak ismi açıklanmayan bir uçak firma temsilcisinin yine ismi verilmeyen bir bakanı aradığını ifade etmiş ve İngiltere'nin bu taslaktan vazgeçmesi için birçok şirketin milletvekili ve bakanlara baskı yaptığının altını çizmiştir.³¹⁵ Marks, 'özel mülkiyeti', bazılarının başkaları tarafından sömürülmesine dayalı üretim ve ürünleri mülk edinme düzeninin en son ve en eksiksiz ifadesi olarak görmüştür. Bu sebeple özel mülkiyete son verilmesi gerekmektedir.”³¹⁶

Snow'un, Schader'in Calvert'la ilgili çekincelerine dikkat çekerken, Calvert'ı bilerek çekimser olmaya zorladığı görülmektedir. Çünkü Snow hayatında Nazilerden hep nefret etmiştir, hatta Nazilerin İngiltere'de öldüreceği iki bin kişilik listede yer

³¹⁵ Snow, *Corridors of Power*, 271-275.

³¹⁶ Marks, *Komünist Manifesto*, 54.

almaktadır.³¹⁷ Başlangıçta Calvert'ı okura sunarken çekimser bir tutum sergileyen Snow, daha sonra Calvert'ın o kadar da Nazi hayranı olmadığını dile getirmeye başlamıştır.

Bilindiği üzere Birinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan gelişmeler ve Büyük Buhran, Nazizm ve Faşizm gibi ideolojilerin doğmasına ve güçlenmesine yol açmıştır. Aynı tarihlerde Calvert'ın akademik başarıları, İngiltere'de büyük hayranlık uyandırırken, Almanya'daki bazı meslektaşları da bu başarıya kayıtsız kalmamışlardır. Snow'a göre bu sebepten dolayı Calvert'ın asıl ilişkisi Almanlardır, Nazilerle değildir. Snow burada Calvert'ın Almanlarla olan ilişkisini birkaç bilim adamıyla sınırlandırmıştır. Fakat unutulmamalıdır ki, Calvert İngiltere'nin ve Avrupa'nın o anki halinden memnun değildir. Onun ideal toplum ütopyasındaki devlet temsilcisi, arkadaşı Schader'dir. Eliot ise yaşadığı dönemdeki İngiltere'yi temsil etmektedir. Ama Schader başarılı olursa mutlak bir savaş çıkacağının da farkındadır ve her zamanki gibi arada kalmış ve sessizliğe bürünmüştür: “Roy ve ben Linden'dan dışarı doğru çıktık. Vakit öğleden sonraydı. Bu an beni geçmişe götürmüştü. Bu belki onu kendine getirebilirdi, fakat yine sessizdi ta ki tren garında birbirimize hoşça kal diyene kadar. Hatta Romantowski'nin partisinde bile sessizdi.” Eliot, Calvert'la bu konuşmaları Berlin'den dönmeden bir gün önce yapmıştır. Calvert'ın sözlerinden ve içine düştüğü ruhsal bunalımdan anlaşılacağı gibi savaş yaklaşmaktadır: “...savaş olursa ben ne yapabilirim diye sordu Roy. Bu düşünce onu üzdü. ...Benim için bir yer olmayacak dedi, olacak mı? diye sordu.”³¹⁸

Snow'un kurgusunda Eliot'ın Berlin'e tam olarak ne zaman gittiği belirtilmese de, 1939 Mart'ı en muhtemel tarihtir. Bu tarih Slovak milliyetçilerin isyan ederek Çekoslovakya'dan ayrılma isteğinde bulundukları zamana denk düşmektedir. Bu bağımsızlık ilanını fırsat bilen Hitler, Çekoslovakya'ya saldırarak ülkeyi işgal etmiştir. Bu işgal Münih Antlaşmasının yok sayılması anlamına gelmektedir.³¹⁹ Gerçek düzlemde dönemin İngiltere başbakanı Neville Chamberlain artan toplum baskısı üzerine Münih'e gitmişti. Hitler'le Çekoslovakya'nın geleceği hakkında görüşmüştü.

³¹⁷ Shirer, 784.

³¹⁸ Snow, *The Light and the Dark*, 230.

³¹⁹ Chamberlain and appeasement, Erişim Tarihi: 28.11.2015, <http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/history/mwh/ir1/chamberlainandappeasementrev2.shtml> ayr. bkz. Terrance Lewis, *A Climate for Appeasement*, New York, Peter Lang, 1991, 223-227.

Bu görüşmede Hitler sadece Almanca konuşulan bölgenin kendilerini ilgilendirdiğini ve bunun dışında herhangi bir toprak talepleri olmayacağını iletmişti. Chamberlain Fransa'yla görüşerek bu talebi kabul etmişti. Ancak Hitler sözünde durmayarak bütün Çekoslovakya'yı işgal etti. İlk başta buna itiraz etmesine rağmen Chamberlain ve dolayısıyla İngiltere bunu kabul etti ve Hitler'le artık başka bir yerin işgal edilmeyeceğine dair antlaşma imzalandığını duyurdu. Bu olay İngiltere'de Hitler'e taviz verildiği eleştirilerini beraberinde getirse de, Chamberlain ülkeyi yeni bir dünya savaşına sokmak istemiyordu. Chamberlain gibi düşünenlerin sayısı az değildi.

Anlaşılabacağı üzere Snow, İngiliz toplumunda o dönemdeki tartışmaları romanlarına ustalıkla yansıtmıştır. *The Masters*'da Cambridge'de başlayan tartışmalar, *The Light and the Dark*'da iyice alevlenmiştir. Lewis'a göre 1939 Mayısında üniversitede çoktan kazan kaynamaya başlamıştır.³²⁰ İngiltere'nin o dönemki politikasını desteklemeyen ve sol görüşleriyle bilinen Francis Getliffe'in aksine Calvert, Chamberlain'ın Hitler politikasını destekliyordu. Benzer tartışmalar Cambridge'deki diğer akademisyenler arasında da yaşandı. Kimse ortak bir nokta üzerinde anlaşmayı beklemiyordu: "Üniversitenin çoğu muhtemelen gerçekleşecek olan savaş fikrinden dolayı rahatsızdı. Eskilerden birkaç tanesi gözden kaybolmuştu. Birkaçı üzülmüştü fakat Roy kadar derinden değildi."³²¹ Snow'a göre romanda çoğunluğun düşündüğü ama dillendirmek istemediği şey, Hitler'in Çekoslovakya'yla yetinmeyeceği ve saldırgan tutumunu sürdüreceğiydi:

*...Nasyonal Sosyalizmden daha fazla Komünizm'den nefret ettiler. Yine de, kendi ırk ve sınıflarının inatçı vatanseverlik duygusuyla, Almanya'yla savaşabilecekleri fikrine yavaşça gelmeye başlamışlardı. ...Churchill'in kabineye girmesine izin verdikleri için çekimserdiler. Hâlâ anlaşma için bir umut olabilirdi.*³²²

Her ne kadar kapitalist sistem savaş çıkması için uğraş verse de Snow Cambridge'de bölünme olmasına rağmen birçok kişinin hâlâ barış için umutlarını koruduğunu ifade etmiştir. Örnek olarak en radikal Alman karşıtı olan Arthur Brown'ın bile ülkesini savaşa sokmamak adına Almanlara temkinli yaklaştığını göstermiştir. Calvert'ın Almanlara olan yakınlığı Cambridge'de rahatsızlığa yol açmıştır. Hatta

³²⁰ Lewis, 137.

³²¹ Snow, *The Light and the Dark*, 235.

³²² Snow, *The Light and the Dark*, 235.

Üniversite’de onun Münih’e gitmiş ve Nazilerle görüşmeler yapmış olabileceği dedikoduları kurgusal düzlemde konuşulmaktadır: “Roy’un sempatisi, Despard-Smith tarafından, bu sefer bir otorite tarafından, övünç kaynağı olarak gösteriliyordu. ...Roy’dan sürekli alıntılar yapıyordu: ‘Calvert Almanya’dan yeni döndü ve dedi ki’, ...en azından bu dönemde birisi tarafından onaylanmıştı.”³²³

Bu durum, İngiliz ideolojisinin en önemli temsilcisi rolünde olan Getliffe’in hoşuna gitmemişti. Getliffe, Calvert’ın Almanya’ya gitmesinin ve onlara olan sempatisinin İngiltere’ye ve Cambridge’e herhangi bir şey katmayacağı düşüncesindeydi. Burada Getliffe’in Calvert’a olan yaklaşımı önyargılı olarak kabul edilebilir. Fakat 1940’lı yılların toplumsal ve ekonomik şartları göz önünde bulundurulduğunda, Getliffe’in verdiği tepkinin okur tarafından normal karşılanacağı beklenebilir. Çünkü gerçek düzlemde İngiltere’nin karşısında büyük bir düşman vardır ve onu ne pahasına olursa olsun yenmesi gerekmektedir, aksi takdirde bu savaştan yine en çok zararı İngiltere’deki masum halk görecektir. Kurgusuna tekrar döndüğümüzde Snow’a göre bu önyargılı bir yaklaşımdı. Çünkü Getliffe, Cambridge’de değildi ve Hava Bakanlığı ile beraber ilk radar istasyonlarını kurmak üzere çalışıyordu.³²⁴ Bu çalışma gerçekten önemlidir. Çünkü dünyada radar konusunda önemli gelişmeler yaşanmasına rağmen, henüz denizaltılara karşı önlem alabilecek bir radar icat edilememiştir. Snow romandaki kurgusal Cambridge’de Getliffe’i radar çalışmaları yapmak için yönlendirirken, aslında yine gerçek tarihe gönderme yapmaktadır. Bilindiği üzere 1939 yılında Birmingham Üniversitesi’nden John Randall ve Henry Boot adlı iki fizikçi mikrodalga radarını geliştirdiler ve bu radar B-17 bombardıman uçaklarına takıldı. Bu radarın bombardıman uçaklarına takılmasıyla, daha önce denizde yenilmeyen Hitler ve müttefikleri Japonya büyük yara almış, bu durum İngiltere ve müttefikleri açısından İkinci Dünya Savaşı’nı kazandıran önemli bir gelişme olmuştur.³²⁵ İngiltere’nin bilimi bir güç olarak görmesi hususuna tezin diğer bölümünde daha geniş ve ayrıntılı olarak değinilecektir.

Aydınların savaş konusunda hemfikir olamama sebebi, bağlı oldukları ülkeye hissettikleri aidiyet duygusuyla, entelektüel olma güdüsü arasında kalmalarıdır.

³²³ Snow, *The Light and the Dark*, 235, 236.

³²⁴ Snow, *The Light and the Dark*, 236.

³²⁵ Radarın Kısa Tarihçesi, Erişim Tarihi: 28.11.2015, <http://www.radartutorial.eu/04.history/hi04.tr.html>

Yukarıda bahsedilen Schader ve Anmatter nasıl Nazizmin kurgusal düzlemde temsilcileri olarak gösteriliyorsa, Cambridge’de çalışan bilim adamlarından da İngilizlerin egemen ideolojisinin dışında hareket etmeleri beklenmemelidir. Gramsci’ye göre bu tip aydınlar, egemen grubun “memurudurlar ve toplumsal hegemonyanın ve siyasal iktidarın alt kademedeki görevlerini yerine getirirler.”³²⁶ Yeni bir sosyal düzen kurmanın temel şartı ‘entelektüel aydınlar’ın varlığıdır. Kendilerini bağımsız zanneden ‘geleneksel aydınlar’ ise esas olarak eski düzenin devam etmesini istemektedirler.³²⁷ Snow hem gerçek düzlemde hem de kurgusal düzlemde objektifliğini korumuş, sırf İngiliz olduğu için sadece kendi ideolojisinden bahsetmemiş, İngilizlerin karşı olduğu ideolojilere de romanda yer vermiştir. Bu bağlamda Snow mevcut düzenin esiri olmamış ve entelektüel kimliğini korumuştur.

Snow’un kurgusal düzlemde kullandığı Cambridge Üniversitesi ve Londra Imperial College İngiltere adına bilimsel çalışmaların yapıldığı üniversitelerdir. İkinci Dünya Savaşı öncesinde ülkenin çeşitli yerlerinden bilim adamları bu üniversitelerde toplanmış ve savunma sanayisi adına silah geliştirmeye çalışmışlardır. Romandaki kahramanlarımızdan Calvert ve Eliot da ülkeleri adına çalışan bilim adamlarındandır. Bu bilim adamları yeni bir sosyal düzen kurmaya çalışmamış, fakat mevcut düzende var olan aksaklıkları gidermek adına ülkelere yardım ettiklerini dile getirmişlerdir. Bu yüzden bu bilim adamlarının entelektüel mi yoksa geleneksel mi olduğu sorusunun cevabı Snow tarafından okura bırakılmıştır.

Eliot’ın arkadaşı olan Getliffe hem Calvert hem de Eliot’la beraber Cambridge Üniversitesi’nde İngiltere adına geleneksel aydın rolünde çalışmalar yapan bir bilim adamıdır. Getliffe kendisine verilen görevleri hiçbir zaman sorgulamadan yerine getirmekte ve bu amaç uğrunda karşısına çıkan bütün zorlukları aşmak için elinden gelen bütün çabayı göstermektedir. Bu yüzden Calvert’ın Nazilerle olan yakınlığı dolayısıyla onu sorgulamaya başlamış ve hatta daha da ileri giderek onu suçlamıştır: “Calvert zarar veriyorsun.”³²⁸ Bu suçlama karşısında oldukça şaşırان Calvert neye zarar verdiğini sormuştur ve aldığı cevap oldukça ilginçtir: “Bizim bu savaşı kazanma

³²⁶ Gramsci, *Hapishane Defterleri*, 29.

³²⁷ Perry Anderson. Gramsci, *Hegemonya Doğu/Batı Sorunu ve, Strateji*, (Çev.: Tarık Günersel) Alan Yay., İstanbul 1988, 9.

³²⁸ Snow, *The Light and the Dark*, 237.

şansımıza.”³²⁹ Calvert ve birçok arkadaşı Neville Chamberlain’e olan inançlarından dolayı savaşın gerçekleşmeyeceğini hâlâ düşünmektedirler. Getliffe ise savaştan emindir: “Francis sert bir şekilde ‘Korkulması gereken tek şey, bizim savaştan sessizce kaçmamız olacaktır’, dedi. ‘Benim korktuğum budur. Eğer biz bundan kaçarsak, biteriz. Faşistler kazanmış olur.’”³³⁰ Getliffe için en önemli dayanak noktası İspanyol İç Savaşı’dır. Gerçek düzleme dönüldüğünde bu savaş General Franco’nun İspanya’nın Kanarya Adaları’na gelmesi ve direnişe liderlik etmesiyle 17 Temmuz 1936’da başlamıştır. Franco’nun kurduğu hükümet, Faşist İtalya ve Nazi Almanya’sı tarafından 1936 yılında hemen tanınmıştır. Hitler’in dolaylı yollardan desteklediği Franco 1 Nisan 1939 yılında Savaşı Cumhuriyetçilere karşı kazanmıştır. Franco ölümüne, yani 1975’e yılına kadar iktidarda kalmış, kurduğu faşist devlette bütün sol partileri kapatmış ve ülkeyi dikta rejimiyle yönetmiştir.³³¹ Kurgusal düzleme dönüldüğünde ise Getliffe faşistlerin ve kötülerin yok edilmesini istemektedir ve bu konuda Calvert’in da bir şeyler yapmasını beklemektedir:

*‘Savaşı kazanmak için her şey feda edilmek zorundaydı: bu en büyük krizdi ve bu bitene kadar özgür sanata, alakasız spekülasyonlara, zevklerin ayrılmasına ve insan ruhunun aşırılıklarına gücümüz yetmez. Toplumumuz ölüyor ve biz yenisini güvence altına alana kadar dinlenemeyiz’ dedi Francis.*³³²

Güçlü hegemonyacı bir egemen sınıfın yönettiği, dar görüşlü ve son derece ampirist olan bir ülkeye derinden bağlı olan Getliffe’e herkes hayrandı, ama bu diğerlerini vatan haini ilan etmesi anlamına gelmemektedir.³³³ Nitekim Calvert, Nazilerle Almanları her zaman ayrı tutmaya özen göstermiştir. Fakat bu sefer Nazileri veya Almanları savunmayan Calvert, Getliffe’in insan doğasına dair sosyalizm görüşünün Hristiyanlıktan bile daha iyimser olduğunu iddia ederek, onu geleceğe dair aşırı derecede romantik olmakla suçlar.³³⁴ Calvert sert eleştirisini şöyle bitirir: “Ben bir patlama bekliyordum ve bu sefer nasıl sonuçlanacağı hususunda dehşete

³²⁹ Snow, *The Light and the Dark*, 237.

³³⁰ Snow, *The Light and the Dark*, 237.

³³¹ The Spanish Civil War 1936 – 39, Erişim Tarihi: 28.11.2015, <http://www.bbc.co.uk/bitesize/higher/history/roadwar/spancivil/revision/1/>

³³² Snow, *The Light and the Dark*, 238.

³³³ Terry Eagleton, *Walter Benjamin Ya Da Bir Devrimci Eleştiriye Doğru*, (Çev.: Ferit Burak Aydar), Agora Kitaplığı, İstanbul 2013, 142.

³³⁴ Lewis, 138.

kapılmıştım. Tartışmalarını o işaret için dinliyordum, başka bir şey için değil.’ Fakat Roy’un son sözleri oldukça soğukkanlıydı.”³³⁵

Shusterman’a göre bu sözler Calvert’la Getliffe arasındaki tartışmayı o an için sonlandırmıştır.³³⁶ Kapitalist düzenin bireyin yaşamına getirdiği yalnızlığın neticesinde Calvert kendi köşesine çekilmiştir. Öte yandan İkinci Dünya Savaşı yaklaşmıştı ve Snow okura kurgusal düzlemde Calvert’ın içine düştüğü melankolinin arttığı izlenimini veriyordu, ama bir yandan da Eliot ve okur içten içe Calvert’ın Nazilere olan hayranlığına bir anlam veremiyordu. Eliot, Calvert gibi zeki bir adamın böyle bir şeytana nasıl kapılmış olabileceğine inanamıyordu. Fakat onu çok sevdiğinden dolayı arkadaşlığından da asla vazgeçmek istemiyordu.³³⁷ Snow, Eliot üzerinden okura o dönemki egemen ideolojileri betimlemeye devam ederken, Getliffe’i İngiliz ideolojisinin temsilcisi olarak göstermeyi sürdürür. Kapitalist sistemde egemenliğini kaybetmemeye çalışan İngiltere’nin, Almanya’ya hayran olanları vatan hainliğiyle suçlaması okurda şaşkınlık yaratmıştır. Calvert da kendisine önyargılı davranıldığını, aslında gerçek olanın devlet kurumunun insanlara zorla kabul ettirdiği ideoloji olduğunu ve hem Almanya’nın hem de İngiltere’nin yapmaya çalıştığının birbirinden farklı olmadığını düşünmektedir: “‘Sen benim tehlikeli olduğumu düşünüyorsun, değil mi?’ ‘Buna inan: sen ve senin arkadaşların çok daha fazlası. Haklı olduğunu biliyorsun, değil mi?’ Haksız olabileceğin hiç aklına gelmiyor.”³³⁸

Egemen sınıfın tamamen kontrolü altına giren ve sadece onların refahı ve geleceği için çalışmaya başlayan Getliffe bilim adamı olmaktan çok ‘ücretli işçi’ konumuna gelmiştir. Yapmış olduğu çalışmaların ülkesi için yararlı olacağını düşünen Getliffe, insanlığa nasıl felaketler getireceğinin farkında değildir ve muhtemeldir ki, yaptığı bombalarla kapitalizmin ve onun en büyük geçim kaynağı olan silah sanayisinin içinde olduğu krizden çıkması için yardımcı olmaktadır. Getliffe, yukarıda da belirtildiği gibi, açıkça İngiliz hükümetiyle beraber çalışmaktadır ve ülkesine olan adanmışlığını icat ettiği radar ile göstermiştir. Gramsci’nin deyimiyle devletin ideolojisi için çalışan ‘geleneksel aydın’dır. Getliffe Snow’a göre asla ‘entelektüel aydın’ olamayacaktır. Çünkü Getliffe ideolojinin tekdüzeliğine kendini kaptırmıştır. Williams, Marksist

³³⁵ Snow, *The Light and the Dark*, 239.

³³⁶ Shusterman, 101.

³³⁷ Shusterman, 101.

³³⁸ Snow, *The Light and the Dark*, 239.

eleştiride ideolojinin üç farklı tanımından bahsetmiş ve bu yüzden de tek bir tanımın doğru olmadığını ifade etmiştir.³³⁹ Williams'a göre hegemonya bütün sosyal süreç, güç ve etkinin yapısıyla ve bu yüzden egemenlik, itaat ve uyumsuzluk şekilleriyle ilişkilidir. Williams'a göre ideoloji, resmi işleyişinin ve yaşamın bütün süreçlerinin özümsemesi olarak güç ilişkilerini görmek veya zorla kabul ettirmek anlamına gelir.³⁴⁰ Getliffe kendisini tamamen İngiliz hegemonyasına kaptırmış ve güç ilişkilerini göremez hale gelmiştir.

Lord Robert May, Snow'un *Science and Government* adlı eserine 2012 yılında yazdığı önsözde, Tizard ve Blackett gibi önemli bilim adamlarının İngiliz hükümetine 1940 yılına kadar önemli hizmetlerde bulunduğunu belirtmiştir. Bilimin özgür olması gerektiğini vurgulayan Robert May, incelememizde de ifade ettiğimiz gibi, Tizard'ın kurgusal karşılığı olan Getliffe'in icat ettiği radarın Hitler'in saldırılarını engellemede çok önemli olduğunu ve savaşın gidişatını İngiltere lehine değiştirdiğini şu sözlerle ifade etmiştir: "O zamanlarda Churchill'in politik etkisi çok fazla değildi (muhalif taraftaydı) ve Tizard'ın komitesinin kararı kabul edildi. Çoğu kişi, onların bu öngörüsünün Britanya'nın 1940 yılındaki hava saldırısından kurtulmasını sağladığını düşündü."³⁴¹

Roman ilerledikçe Getliffe'in savaş konusunda haklılığı ortaya çıkar. Bilindiği üzere Hitler İngiltere'ye verdiği sözü tutmamış, 1 Eylül 1939 yılında Polonya'yı işgal etmiştir. Bu olay üzerine hem gerçek düzlemde hem de kurgusal düzlemde Chamberlain İngiltere'de Başbakanlıktan istifa etmiştir. Snow'un savaş çığırtkanlığıyla suçladığı Muhafazakâr Parti lideri Churchill başbakan olmuştur ve Fransa'yla birlikte Nazi Almanyası'na savaş açtığını ilan etmiştir.³⁴²

Snow romanlarını kurgularken insan doğasının hem karanlık hem de aydınlık yönlerini okura sunmaya çalışmıştır. 1900'lü yıllarda yazmasına rağmen geçmişle ve o geçmişten gelen geleneklerle olan bağlarını koparmamıştır. Ramanathan'a göre Snow okuru da romana katarak kendinden bir şey bulmasını istemiştir. Yarattığı umutsuz ortam belki de kurgusunun en etkili özelliği olmuştur. *The Light and the Dark*'ta

³³⁹ Williams, *Marksizm ve Edebiyat*, 48.

³⁴⁰ Selden, 101-108.

³⁴¹ Charles Percy Snow, *Science and Government*, Harward University Press, Harward 2013, viiii.

³⁴² 1939: Britain and France declare war on Germany, Erişim Tarihi: 02.10.2015, http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/september/3/newsid_3493000/3493279.stm,

kullanmış olduğu karakterlerin aynı olaylara farklı tepkiler vermesi de önemlidir. Getliffe savaşı kurtuluş olarak görürken, Calvert savaşın kimseye mutluluk getirmeyeceği inancını taşımaktadır.³⁴³ Aslında İki Büyük Dünya Savaşı arasında sıkışan bir toplumun psikolojisinin bozuk olması normal kabul edilebilir. Bütün bu korkuları taşıyan Calvert ve Eliot sonunda savaşın başlamasına şahit olmuş ve bir süre ne yapacaklarını düşünmüşlerdir. Savaşa en başından karşı olmalarına rağmen, ülkelerine yardım etmek, onlar için bir görevdir. Onlar asla bir Quaker³⁴⁴ olmamışlardır. Her ne kadar karamsar olsalar da içlerinde hâlâ bir umut taşımaktadırlar.

Bu umut çerçevesinde ülkelerinin geleceği adına savaş başladığında hükümetin yanında yer alarak, kendilerine uygun görevler almak istemişlerdir. İkinci Dünya Savaşı o kadar kanlı olmuştur ki, birçok bilim adamı orduda çeşitli kademelerde görevler almak zorunda kalmıştır. Kurgusal düzlemde Eliot ve Calvert da bu grupta yer almaktadır. Eliot kendisinin şanslı olduğunu düşünmüştür. Çünkü görevi sahada değildir. Önemli toplantıların yapıldığı parlamentoda sekreter olarak görev yapmaya başlar. Getliffe daha önce Hava Bakanlığı ile olan radar geliştirme görevine devam edecektir. Calvert ise İngiliz Hava Kuvvetleri'nde görev alır. Shusterman, Eliot'a "savaşta en çok korktuğun şey nedir" diye sorulduğunda Eliot'ın 'uçmak' dediğini hatırlatır.³⁴⁵ Shusterman'a göre Eliot, Calvert'ın İngiliz Hava Kuvvetlerinde pilot olarak görev alacağını duyduğunda içten içe suçluluk hissetmiştir.³⁴⁶ Çünkü Hitler'in Nazi Almanyası'nın bombardıman uçakları oldukça gelişmiş düzeydedir. Calvert'ın dilbilimci olduğu düşünüldüğünde, neden Hava Kuvvetleri'nde görevlendirildiği sorusu okurun kafasını karıştırmaktadır. Snow romanda doğrudan bahsetmese de Getliffe'in Roy Calvert'ı bu göreve atayarak ölüme gönderdiği yorumu yapılabilir. Zira Getliffe, daha önce de bahsedildiği gibi, Calvert'ın Nazilere olan hayranlığından rahatsızdır. Calvert ise Nazilere değil, Almanlara hayran olduğunu ifade etmiştir. Getliffe, Calvert'ın Almancayı çok iyi bilmesinden dolayı İngiliz Hava Kuvvetleri'nde görev aldığını Eliot'a söylemiştir.³⁴⁷ Muhtemeldir ki, İngiltere Hitler'in telsiz konuşmalarını çözmesi için Almanca bilen İngilizlere önemli yerlerde görevler vermiştir. Marks'ın

³⁴³ Ramanathan, 78.

³⁴⁴ Quakers veya Friends (arkadaşlar) olarak bilinen 1700'lü yıllarda kurulmuş olan Protestan bir dini gruptur. Bu grup Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere adına savaşa katılmayı reddetmiştir.

³⁴⁵ Shusterman, 101.

³⁴⁶ Shusterman, 101.

³⁴⁷ Snow, *The Light and the Dark*, 307.

kapitalist sistemin ürünü ve dayatması olarak gördüğü ‘millet’ ve ‘vatan’ kavramı insanları bireyselliğe ve ayrımcılığa itmektedir.³⁴⁸ Yukarıda da görüldüğü gibi Getliffe’in içerisinde bulunduğu milliyetçilik düşüncesi Marks ve Engels’e göre yıkılması gereken bir fikirdir. Ne zaman milliyetçilik, vatan gibi duygular ön plana çıksa, ekonomik kaygılar da beraberinde gelmektedir.

Lewis’a göre, Eliot ve Calvert savaş başladığında üniversitedeki işlerini güvence altına almak için hükümetle olan bağlantılarını kullanmışlardır. “İngiltere’deki resmi dünya küçüktü ve öncelikli olarak işlerine yarayacakları göreve çağırıyorlardı.”³⁴⁹ Lewis, Eliot ve Calvert’ı eleştirerek, romanın başından beri sadece Getliffe’in tutarlı bir çizgide hareket ettiğini ifade etmiştir.³⁵⁰ Romanın başlarında İngiliz ideolojisinden bağımsız oldukları izlenimini veren Eliot ve Calvert, savaş başladığında devlet kontrolü altına girdiklerini itiraf etmişlerdir. Snow burada Gramsci’ye anıdırma yaparak, entelektüel aydınların ülkelerinin çıkarları için nasıl da geleneksel aydınlara dönüşebildiklerini ispatlamaya çalışıyor gibidir. Fakat Marksist öğretide Gramsci bu ayrımı kesin çizgilerle çizmiş, üniversitedeki akademisyenlerin ya geleneksel ya da entelektüel olabileceğini vurgulamıştır. Nitekim Althusser ideoloji kavramını tanımlarken Devletin İdeolojik Aygıtlarından bahsetmiştir. Althusser’e göre devlet, ideolojinin devamı için insanların olduğu her kurumu kendi lehine kullanabilmektedir. Cambridge’de çalışan akademisyenlerin çoğu savaşı desteklememelerine rağmen, işsiz kalma korkusuyla bir an önce hükümete yardım etmeye çalışmışlardır. Kişilerin ekonomik çıkarları özgür düşüncenin önüne bir kez daha engel olarak çıkmıştır. Çünkü akademisyenler işsiz kalırsa, bu durumdan ilk önce aileleri etkilenecektir. Daha sonra ilişkili oldukları herkes bu ekonomik döngü içerisinde bu durumdan zarar görecektir. Kapitalizmin zirveye çıkmaya başladığı bu dönemlerde kimsenin gücü karşı çıkmaya yetmemiştir. Calvert’ın hep bahsettiği devrim fikri yarım kalmıştır. Nitekim Eliot savaş atmosferini şöyle ifade etmektedir: “Savaşın başlangıcında ben memur olarak göreve başlamıştım Getliffe radar çalışmalarına devam etmişti, Calvert ise istihbarat birimi

³⁴⁸ Marks, *Komünist Manifesto*, 60.

³⁴⁹ Snow, *The Light and the Dark*, 267.

³⁵⁰ Lewis, 138.

tarafından çağrılmıştı. ...İngiltere’de hükümet ve üniversiteler arasında yakın bir ilişki vardı.”³⁵¹

Sir Henry Tizard gerçek düzlemde İngiltere adına radar çalışmalarını yapan bilim adamıdır.³⁵² Snow, Tizard’la hem Cambridge’de hem de Avam Kamarası’nda yakın ilişkiler içerisinde bulunmuş ve daha sonra fikir ayrılığına düşmüştür. Tizard 1941’e doğru hükümetteki kontrolünü Frederick A. Lindemann’a kaptıracaktır. Snow, *Science and Government* adlı eserinde Tizard/Lindemann arasındaki görüşmeyi şu şekilde aktarmıştır:

*“1940 yılında, tanımladığım gibi, Lindemann, Tizard’ı Downing Caddesine çağırdı. O zamanlar Tizard hükümetin en kıdemli bilimsel danışmanıydı. Lindemann’ın hükümette Churchill’in arkadaşı olmasının dışında herhangi resmi bir görevi bulunmuyordu. İkilinin konuşması bitmeden önce Tizard hükümetteki görevinin sona erdiğini biliyordu. Üç hafta içerisinde istifa etti.”*³⁵³

Getliffe romanda Tizard’ın kurgusal karşılığıdır. Lindemann ise gerçek düzlemde İngiltere adına ‘tek adam’ rolünü üstlenerek bilimsel kararlar almış ve Churchill’e olan yakınlığını kullanarak İngiltere’yi İkinci Dünya Savaşı’nda Amerika’ya bağımlı hale getiren bir politika izlemiştir. Bilimin bağımsız olmaktan çıkıp, iktidarların güç aracı haline gelmesi Snow’un roman dışında yazdığı eserlerde dikkat çektiği en önemli noktadır. İncelememizin ilerleyen bölümünde bu hususa ayrıntılı biçimde değinilecektir.

İkinci Dünya Savaşı’nda hükümet için çalışmak Eliot’ın ilk tercihi değildir. Onu buna iten bazı olaylar olur. 1939 sonlarına doğru eşinin ölmesi Eliot’ın başına gelecek kötü olayların adeta habercisi gibidir: “O dönem daha fazla sorun yaşamıştım. Eşim 1939 kışında öldü. Herkesin aksine Roy bunun bir kurtuluş olduğunu düşünüyordu. Fakat bu kişisel bir sefaletti.”³⁵⁴ Calvert romanda hiç bahsedilmemesine rağmen Eliot’ın mutsuz bir evlilik yaptığını düşünmektedir. Snow kurgusal düzlemde bu husustan doğrudan bahsetmese de okura imalarda bulunur. Örneğin, Eliot’ın, Calvert’in arkasından, eşini Londra’da bırakıp, Berlin’e gitmesi okura eşinden çok Calvert’la ilgilendiği izlenimini verir. Bu durum okurda aralarında cinsel bir çekim olabileceği

³⁵¹ Snow, *The Light and the Dark*, 267.

³⁵² Shusterman, 28.

³⁵³ Snow, *Science and Government*, 54.

³⁵⁴ Snow, *The Light and the Dark*, 268.

ihtimalini akla getirir. Fakat roman boyunca Calvert'ın hayat kadınlarına olan düşkünlüğü, bu ihtimali oldukça zayıflatır.³⁵⁵ Eliot'ın Calvert'a olan sevgisi tamamen arkadaşlıktan kaynaklanmaktadır. Eliot aslında Calvert'a bir nevi babalık duygusuyla yaklaşmaktadır. Ona olan sevgisi arkadaşlık ve annelik arası bir şeydir. Okur için bu ilişki ironiktir.

Marks'a göre kapitalizm zaman geçtikçe kendi sonunu hazırlamaktadır. Kapitalizm, teknolojiadaki bütün ilerlemelere karşın, güvensiz bir sınıf yaratır.³⁵⁶ Nitekim Eliot zaman geçtikçe savaşı kaybedeceklerinden korkmaya başlamıştır. Hitler Moskova'ya kadar ilerlemiş, Fransa'yı ele geçirmiş ve İngiltere'nin Coventry bölgesine yoğun hava saldırıları düzenlemiştir. Sovyetler Birliği'nin bu kadar kolay pes etmesi ve verdiği büyük kayıplar İngiltere'de de artık savaşın kaybedileceği korkusunu artırmaya yetmiştir. Her ne kadar ideolojik olarak Sovyetler Birliği'yle aynı noktada olmasalar da, Avrupa'yı Hitler'in sapkın düşüncelerinden korumak için onlarla işbirliğine gitmişlerdir. 1942 yılına kadar bu korku devam etmiştir:

*Savaşın ilk üç yılında, 1942 sonbaharına kadar, kaybedebileceğimizden dolayı korktum. ...Bombalar Londra'ya düşmeye başladığında, anladım ki ortalama bir adamdan daha korkaktım. Kendimden utandım. Uyuyamadım. İnsanın kendi doğasını kabul etmesi öyle kolay değildi. Bunlar temel insan özellikleriydi. ve bunların bende eksik olduğunu anlamak kötüydü. Çoğu insan benden daha az korkuyordu, basit ve sıradan insanlar, benim Chelsea'deki evimde çalışan uşağım gibi, ofisteki müşteriler gibi, Pimlico'daki barlarda tanıştıklarım gibi. ve çoğu arkadaşım ortalama kişilerden daha cesurdu ki, bu beni daha kötü hissettirdi. Francis Getliffe soğukkanlılığın ve cesaretin simgesiydi. Lady Muriel gözü kara bir kadındı, Joan sadıktı ve Roy her zaman cesurdu.*³⁵⁷

Gerçek düzlemde savaşın yarattığı olumsuz ortam, insanların psikolojisini bozmuştu. Zira Birinci Dünya Savaşı sonrası insanların çoğunda 'savaş sonrası nevroz' görülmüştü.³⁵⁸ Birçok kişi rüyalarında bile savaşı görüyordu. Çok geçmeden de yeni bir dünya savaşı başlamıştı. Kurgusal düzlemde Calvert, Eliot'ın korkularını normal karşılar ve onu yatıştırmaya çalışır. Sömürgeci devletlerin tamamen kendi egemenlik

³⁵⁵ Snow, *The Light and the Dark*, 180-200-267.

³⁵⁶ Marks, Komünist Manifesto, 62- 64.

³⁵⁷ Snow, *The Light and the Dark*, 268, 269.

³⁵⁸ War's long-term effects, Erişim Tarihi: 30.11.2015, <http://www.sciencemuseum.org.uk/broughttolife/themes/war/effects.aspx>,

sahalarını genişletmek adına yaptıkları savaşa şahit olan insanları romanında betimleyen Snow, Calvert'ı da roman boyunca gelgitler yaşayan bir karakter olarak okura sunmuştur. Nitekim savaş çıktıktan sonra onun umursamaz tavırları iş arkadaşları arasında farklı tepkilere yol açmıştır:

*Roy çoğu arkadaşına savaşı takmadığı izlenimini verdi. Onlar da savaşın ona dokunmadığını düşündüler. Atandığı görevde çok da hevesli çalışmıyordu. ... Geceleri karanlık Londra sokaklarında macera arıyordu. Umarsızca aşk kaçamakları yapıyordu. Connaught caddesindeki evinde partiler veriyor, bütün kasabayı sevişecek kadın bulmak için gözden geçiriyordu. Rosalind sık sık gelirdi, fakat hava saldırıları başladığında onu Londra'nın dışında buluşmaya ikna etmeye çalıştı, ama o gitmedi.*³⁵⁹

Kapitalist sistemin bireylerde yarattığı huzursuzluk ve psikolojik sorunlar Snow'un kurgusal dünyasında da görülmüştür. Calvert'ın kendi dünyasına çekilmesi ve öleceğini biliyormuş gibi hayata ve olanlara aldırmandan yaşaması etrafındaki insanları üzmeye başlar. Snow kahramanını savaşın çıkmasını hiç istemeyen birisi olarak sunar. Çünkü kahramanının hem İngiltere'de hem de Almanya'da çok sevdiği dostları vardır. Fakat Calvert'ın farkında olmadığı birçok şey daha vardır. Bu savaş demokrasi için yapılmıyordu. Bu savaş üstün Alman ırkına inanan Hitler'i durdurmak için yapılmıyordu. Hitler Yahudileri, Çingeneleri, Slavları ve başkalarını öldürüyordu. Kendi ideolojisini üstün kılabilmek için her şeyi yapıyordu. Calvert içten içe Getliffe'in Almanlar konusunda haklı çıkmasını da kabul edemiyordu. Oysa kendi kafasındaki ütopyanın gerçekleşmesi için Almanlara ihtiyaç vardı, ancak onlar bu rüyayı gerçekleştirebilirdi. Ama artık devrim fikri Londra'nın karanlık sokaklarında Calvert'ın dışarı akamayan gözyaşları arasında kaybolur. Calvert görmüş olduğu rüyadan uyanır. Marks'ın üzerinde durduğu, bireylerin eşit şekilde yaşadığı 'toplum ahengi' olgusu Calvert için ütopyadan öteye geçemez. Fakat Calvert Cambridge Üniversitesi'nde kendisine bir yer edinerek Marks'ın işaret ettiği devrimi zaten gerçekleştirmemiş miydi? Snow okura bu hususta bilgi vermemiştir. Ama Calvert'ın yaşadıklarından, beklentilerinden ne kadar büyük bir hayal kırıklığı yaşadığını anlamamak imkânsızdır.

Calvert hiç inanmadığı kadere kendisini bırakır. Hep inancı sorgular, hayatı boyunca tutunacak bir şey arar. Kadere inanmayı seçmek zorunda kalır. Marks, "Din

³⁵⁹ Snow, *The Light and the Dark*, 269.

toplumların afyonudur”³⁶⁰ sözüyle, kapitalist düzende toplumun çektiği sıkıntıları kaderci bakış açısıyla normal gibi kabul etmesini eleştirmiştir. Marks, dinin kapitalizmin etkili bir silahı olduğunu ve insanları metanete çağırarak kapitalizmin eksiklerini kapattığını ifade etmiştir:

*“Halkın aldatıcı mutluluğu olarak dini ortadan kaldırmak, halkın gerçek mutluluğunu istemek anlamına geliyor. Halkın kendi durumu üzerindeki yanılsamalardan vazgeçmesini istemek, halkın yadsımalara gereksinim duyan bir durumdan vazgeçmesini istemek anlamına geliyor. Öyleyse dinin eleştirisi, dinin aynasını oluşturduğu bu gözyaşları vadisinin tohum halindeki eleştirisi anlamına geliyor.”*³⁶¹

Snow kurgusal düzlemde dinle ilgili herhangi bir eleştiri yapma gereği duymamıştır. Fakat Calvert’ın yaşadığı sıkıntılardan kurtulmak için kaderi suçlaması, Snow’un Marks’ın izinden gittiğini göstermektedir. Çünkü din, Calvert’a, yaşadığı sıkıntıların kapitalist düzenden kaynaklanmadığını, aksine onun yaşaması gereken olaylar olduğu inancını vermiş ve onu metanete çağırmıştır.

Calvert ikilemlerle dolu bir hayat yaşasa da ebeveynlerinin hayali olan hayatı yakalamış ve kendi devrimini gerçekleştirmişti, fakat bu onu mutlu edememişti. Asıl devrim bütün bireyler için olmalıydı. Yukarıda bahsedilen ütöpik devlet bütün insanlık içindi. Snow kurgusal düzlemde Marks’ın işaret ettiği kanlı devrim fikrine katılmamış ve devrimin sosyal düzeni yavaş yavaş sağlayarak kansız da olabileceğini Calvert üzerinden okura bildirmiştir. Snow, savaşların ve ölümlerin olmadığı bir dünya kurgulamak istemişti. Kapitalist sistemin o dönemki üç büyük sacayağını oluşturan Hitler, Mussolini ve Churchill’e eleştirilerini roman boyunca Calvert ve Eliot üzerinden yapmıştı. Calvert için savaş kelimesini duymak bile katlanılamaz bir şeydi: “Savaşı düşününce Calvert’ın yüzü solmuştu.”³⁶² Fakat 1919’da milyonlarca insanın ölümüne sebep olan savaş, 1939’da daha acımasız bir şekilde geri dönmüştü. Kapitalist sistem tam tıkanmış noktada, kendini yenilemek adına tekrar kargaşa yaratmıştı. Sonunda kazanan yine kapitalist sistem olacaktı. Bu yüzden Calvert kendini anlamsızlıklarda sıkışıp kalmış hissediyordu. Bir kaçış istiyordu:

³⁶⁰ Bkz. Karl Marks, *Hegel’in Hukuk Felsefesi’nin Eleştirisine Katkı. Giriş*, (Çev.: Kenan Somer), *Hegel’in Hukuk Felsefesi’nin Eleştirisi* içinde, Sol Yayınları, Ankara 1997, (191-209)

³⁶¹ Marks, *Hegel’in Hukuk Felsefesi’nin Eleştirisine Katkı*, 191-192.

³⁶² Snow, *The Light and the Dark*, 230.

*Ne kadar cesur olsa da, hayat dolu olsa da, acıya dayanıklı değildi. ...Savaşla ilgili konuştuğunda, üzüntüden kaynaklanan gözyaşlarını saklayamıyordu. Savaştan nefret ediyordu. Olduğu için nefret ediyordu. Herhangi öngörülebilir bir sondan nefret ediyordu. İngiltere'nin kaybedebileceğine benim kadar üzülüyordu. Benim ne hissettiğimi biliyordu; haberlerle ruhumun alçaldığını ve yükseldiğini hissediyordu, kötü günlerde beni cesaretlendiriyordu.*³⁶³

İçine girmiş olduğu bu girdaptan bir kaçış yolu arayan Calvert'a İsviçre'den bir mektup gelir. Mektubu gönderen, Berlin'den bir arkadaşıdır. Arkadaşı, mektubunda yardıma muhtaç olduğunu söylemektedir. Calvert arkadaşının Basel'de olduğunu mektuptaki adresten anlar. Shusterman, bu mektubun, Calvert'ın Almanlara olan iyi niyetinin, Calvert'ın Berlin'de Naziler için çalışan arkadaşı Schader tarafından suiistimal edilmek için yazıldığını ifade eder.³⁶⁴ Mektubun Schader tarafından yazıldığı Snow tarafından açıkça belirtilmese de Calvert'ın Berlin'de beraber yemek yediği kişi Schader'den başkası değildir. İlginç olan, mektubu gönderen kişinin Willy Romantowski olmasıdır. Romantowski'nin zekice bir mektup yazması beklenemez, çünkü o, Eliot'a göre, kendisini eğlenceye adanmış, homoseksüel arkadaşlarıyla partiler düzenleyen amaçsız birisidir: "Romantowski partiyi, yeni bir balık avlamak için düzenlemişti. Onun çevresinde de azgın ve sapkın birkaç genç erkek vardı."³⁶⁵ Ama okur romanın ilerleyen bölümlerinde mektubu asıl yazdıran kişinin Schader olduğunu anlayacaktır. Bu mektup Calvert'ı İsviçre'ye çekmek için yazılmıştı ve o Nazi propagandası için kullanılmak isteniyordu.³⁶⁶ Eliot mektubun 1941 sonbaharında geldiğini ifade etmiştir: "1941 Sonbaharının ilk gününün akşamıydı. ...'Az önce bir mektup aldım.' dedi. 'İtiraf etmeliyim ki, oldukça önemli bir mektup.'³⁶⁷

³⁶³ Snow, *The Light and the Dark*, 271.

³⁶⁴ Shusterman, 102.

³⁶⁵ Bkz. Snow, *The Light and the Dark*, 217-219. Snow yaşamı boyunca geleneklerine bağlı kalmış ve İngiliz toplum yapısının korunması gerektiğine inanmıştır. Fakat Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra toplumda başlayan ahlaki bozulmalar, boşanma oranlarında artışa, çocuk cinayetleri, tecavüz ve eşcinsellik gibi toplumun hoş karşılamadığı olayların yaygınlaşmasına yol açmıştır. Snow bu olaylara romanlarında daha önce de belirtildiği gibi az da olsa yer vermeye çalışmıştır. 1966 yılında İngiliz toplumunu dehşete düşüren ve toplumda beş çocuğun ölümüne yol açan Moors Cinayetleri bu olaylara örnek olarak verilebilir. *Moors murderer Ian Brady is begged to finally reveal the whereabouts of final victim before he dies*, Erişim Tarihi: 28.11.2015, <http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/moors-murderer-ian-brady-begged-4336712>,

³⁶⁶ Lewis, 138, 139.

³⁶⁷ Snow, *The Light and the Dark*, 272.

Romanın yazıldığı tarihlerde Hitler'in Nazi Almanya'sında düzenlediği açık hava mitingleri oldukça meşhurdur. Hitler bu mitinglerde parti politikasından bahseder ve yeni ürettikleri teknolojik araçları da sergileyerek gövde gösterisi yapardı. Nazi Partisinde çalışan ve devletin çeşitli kademelerinde görev alan kişilerin ikna kabiliyetinin oldukça iyi olduğu bilinirdi. Hitler, devleti dolayısıyla da gücü ele geçirmek için hitabet sanatını fazlasıyla kullanmıştı. O dönemde yaşayan Almanlara özlem duydukları refahı vaat ederek, arkasına geniş kitleleri almıştı. Schader de Hitler'in bizzat yetiştirdiği Nazi görevlilerinden biriydi ve daha önce de bahsedildiği gibi Calvert'ı Berlin'de oldukça iyi ağırlamış ve adeta gelecek için yatırım yapmıştı. Bunda da başarılı olmuştu, çünkü Calvert, Schader'in ideolojisinin aslında çok da kötü olmadığını düşünüyordu. Schader mektubu kendi adıyla yazsa Calvert'ın eline geçmeyebilirdi. Zira İngiltere'de Naziler için çalıştığı düşünülüyordu. Bundan dolayı da Schader mektubu Romantowski üzerinden Calvert'a göndermişti: “‘Nereden gelmiş olabileceğini söylemeliydin. Aslında Basel’den geliyor.’ ‘Basel’de kimi tanıyorsun?’...‘Eski bir arkadaşımız, Willy Romantowski.’ Romantowski’yle ilgili birkaç kelime söyledim, sonrada oldukça tuhaf olduğunu ifade ettim.”³⁶⁸

Mektubun Romantowski'den gelmesi hem Calvert'ı hem de Eliot'ı şaşırtmıştı. Çünkü sadece eğlence için yaşayan birisinin savaşın tam ortasında mektup göndermesi ilginçti. Mektup el yazısıyla yazılmıştı. Eliot Almanca yazılan bu mektubun Calvert tarafından çevrilmesini bekledi:

*‘Sevgili Roy, sen Berlin’den ayrıldığından beri çok iyi zaman geçirmediğim. İstemediğim halde zorla orduya katıldım. Bu yüzden zamanımı orduda boşa geçirmemeye karar verdim ve buraya geldim. Burayı oldukça sevdim. Fakat hiç param yok ve İsviçreliler para kazanmama izin vermiyor. İşte bu yüzden sana bu mektubu yazıyorum. Numara 32’de senin ne kadar kibar olduğunu hatırlıyorum. Çok zor durumdayım. Senin burada İsviçreli bir yayıncın olduğunu umuyorum. Ondan bana biraz para vermesini rica edebilir misin? Veya kendin parayı getirebilir misin? Bir şekilde İsviçre’ye geleceğini umuyorum. Açlıktan ölmeme izin vermezsin. Arkadaşın Willy.’*³⁶⁹

Snow'un iletişim aracı olarak mektubu seçmesi 1940'lı yılların toplumsal şartlarını bütün gerçekliğiyle göstermesi bakımından önemlidir. Mektup kurşun kalemle

³⁶⁸ Snow, *The Light and the Dark*, 272.

³⁶⁹ Snow, *The Light and the Dark*, 273.

yazılmıştı. Calvert'a ulaşana kadar da birçok ülkede açılmış ve damgalanmıştı. Snow roman boyunca Willy'nin el yazısından hiç bahsetmemişti. Bu, mektubun Willy tarafından yazılmadığının ilk göstergesi olabilirdi. Mektupta sadece Basel'den geldiğine dair bir adres ve posta pulu vardı. Mektubun bir ay önce yazıldığı düşünülürse, Willy çoktan açlıktan ölmüş olmalıydı. Bütün bunlar ve mektubun yazılış şekli Calvert'ın dikkatini çekmişti:

*'Bu bir tuzak,' dedi. 'Beni oltaya getirmeye çalışıyorlar'. - 'Kim?'- 'Bilmiyorum. Belki Reinhold Schader'dir. Benim yararlı olabileceğimi düşünmüş olabilirler.'...Fakat neden olduğunu anlayamıyordum, eğer bunun arkasında Schader veya Roy'un yüksek rütbeli arkadaşları varsa, bu olağanüstü yöntemi kullanmalılar.'*³⁷⁰

Calvert kendisine karşı Naziler tarafından bir oyun oynandığının farkındaydı. Eliot ise ilk başta neden böyle bir mektup geldiğine anlam verememiş, ama yaşadıklarını ve Berlin'de Schader'in yemek masasındaki tavır ve davranışlarını hatırlayınca, Nazilerin kendi ideolojilerine yarar sağlayabilecek her şeyi kullanabileceklerini düşünmüştür. Snow sade bir dil kullanarak okurun olayları anlayabilmesini sağlamıştır. Burada Lunaçarski'yi hatırlayalım. Ona göre Marksist devrimin asıl amaçlarından biri de halka sanat ve edebiyat eserlerini tanıtmaktır. Bu yüzden dili halk kitlelerinin anlayabileceği kadar açıktır. Bu da Marksist eleştirinin toplumsal gerçekliğe ne kadar önem verdiğini, elitist bir edebiyatı desteklemekten kaçındığını gösterir.³⁷¹ Okurun kafasında oluşan soru işaretlerini kaldırmanın en önemli yolu okuru romanın bir parçası haline getirmektir. Böylelikle merak artacak ve okurun eğitilmesi sağlanacaktır. Çünkü hem Marks'a hem de Gramsci'ye göre entelektüel aydınının yapması gereken tam da budur.

Eliot, Calvert'ın mektup konusunda dikkatli olmasını ister. Çünkü Cambridge'de Calvert'ın Almanya'yla olan ilişkisi hep sorgulanmıştır. Bu mektup yanlış kişilerin eline geçerse, Calvert vatan haini damgası yiyecektir. Eliot ise Calvert'ın ne yapacağını merak etmektedir: "Ona ne yapacağını sordum. 'Cevap vermeyeceksin değil mi?' diye sordum. ...'Bana sorun yaratmalarına artık bir son vermem gerekiyor.

³⁷⁰ Snow, *The Light and the Dark*, 273-275.

³⁷¹ Lunaçarski, 19.

Kötü gözükebilir. Özellikle beni avlamaya çalıştıkları zaman, sorun yaşamak istemiyorum.”³⁷²

Snow kurgusal düzlemde Calvert’ın hain olarak gözükmemesini istemiyordu. Nitekim mektubu kimin gönderdiğini öğrenen okur, Calvert’ın Nazilerden artık tamamen vazgeçtiğini düşünür. Calvert da Nazilerin ona olan ilgisinin tamamen kendi ülkelerinin menfaatleri için olduğunu anlamıştır. Faşist Almanya ve İngiltere arasında kaldığında, seçimi elbette ki İngiltere olacaktır. Sonuçta onun anavatanıdır. Hitler bu yakınlaşmayla İngilizlerden önemli bilgiler sızdırabileceğini düşünse de, istediği hegemonyayı Calvert üzerinde kuramamıştır.

Birkaç gün sonra Eliot’ın odasındaki telefon çalar. Onu arayan Eggar’dır ve acilen görüşmek istemektedir. Eliot Eggar’la olan görüşmesini şu şekilde aktarmaktadır: “İki sabah sonra Eggar beni ofisten aradı. Oldukça gizemliydi. İkimizin de gizli hatları olmasına rağmen, telefonda konuşmanın güvenli olmadığını söyledi. Yüz yüze görüşmenin daha akıllıca olacağını söyledi. ...Dışişleri Bakanlığına gittim. Beni selamladı. Göz göze geldik, ortam oldukça ciddiye.”³⁷³

Snow’un Calvert’ı Eliot’ın yanında böyle bir yolculuğa çıkartmasının asıl sebebi onun vatan haini olmadığını göstermek istemesidir. Calvert, Cambridge’de üzerine atılan bu lekeyi, yine kendisi gidip temizleyecektir. Calvert, Eliot’a her zaman hayran olduğu insanların Almanlar olduğunu, Nazilerin onlardan farklı olduğunu söylemiştir. Snow uçak sahnesinde Eliot’ın gördükleri karşısında şaşırmasını sağlayarak, okura siyasilere halkın ayrılması gerektiği mesajını vermiştir. Fakat Almanya’yla savaşan İngiltere’nin casusluk faaliyetleri yapmaları için iki bilim adamını, Hitler’in göz bebeği olan ve aynı zamanda, o dönem için savaş uçakları da üreten Alman Lufthansa’yla oraya göndermesi oldukça ironiktir. Snow kurgusal düzlemde gerçek bir Alman şirketine yer vererek tarihe göndermede bulunmuştur. Zira o dönemde farklı ideolojiler, kurdukları milli şirketlerle silahlanma yarışına katılmaktadırlar. Naziler, Churchill, General Franco veya Mussolini, bunların hepsinin ortak noktası ideolojileri kullanarak halka ve diğer devletlere karşı hegemonya kurmak istemeleridir. Gramsci’ye göre insanların özgürlüğü yönetici sınıfın arzularıyla değil, yönetilenlerin özgür düşüncesiyle

³⁷² Snow, *The Light and the Dark*, 274.

³⁷³ Snow, *The Light and the Dark*, 275-276-277.

ortaya konur. Hegemonya ise yönetici sınıfın çıkarlarının evrensel olarak gösterilmesi, yani fikirlerin evrenselleşmesidir.³⁷⁴ İşte bu yüzden Snow okura siyasilerin isteklerinin halka bazen dayatıldığı mesajını vermektedir. Zaten toplumların esas sorunu da budur. Eliot'ın paylaştığı saf ve önyargısız duygulardan görüyoruz ki, siyasi çıkarlar, aç gözlülükler, para ve kazanma hırsı olmasa dünya o kadar da kötü değildir. Fakat kapitalist düzenin temelleri on dokuzuncu yüzyılda atılmaya başlanmış ve bu temelin sağlamlaşması için iki büyük dünya savaşında milyonlarca insan ölmüştür. Calvert ve Eliot'ın yaptığı bu yolculuk sonrasında da bir şeyler değişmeyecektir. Savaş, şirketlerin yazdığı senaryonun siyasiler tarafından rol paylaşımı yapılarak oynanmasıyla sona erecektir. Marks'ın ifadesiyle, kaybeden yine halklar olacaktır.

Devlet Marks'ın ifadesiyle halkların çıkarlarını değil, yönetici sınıfın mülkiyetini korumak adına denetim mekanizması olarak görev yapmaya devam etmeyi sürdürmüştür.³⁷⁵ Nitekim İngiltere Dışişleri Bakanlığının Eliot'ı ve Calvert'ı Basel'e neden gönderdiğinin kurgusal düzlemde net olarak cevaplandırılmasa da kapitalist sistemin savunma mekanizmaları şüpheye yer bırakmayacak şekilde görevlerini yerine getirir. Sistemin sadık hizmetkârı Eggar işini titizlikle yapmış, sanki üst düzey devlet adamlarının korumalı bir şekilde gönderildiği prosedürü Eliot ve Calvert için de uygulamıştır. Bir oyun oynandığı aşikârdır. Lewis'a göre, Willy gibi sıradan bir Alman'ın yazmış olduğu bu mektuba Bakanlığın göstermiş olduğu ilginin herhangi bir nedeni yoktur. İstihbarat toplamak için yapmış olsalar, İsviçre'de uzun zamandır yaşayan birçok İngiliz, ülkeleri için seve seve bu görevi yerine getirecektir. Snow romanın sonlarına doğru Calvert'ı içine kapandığı ofisten çıkarıp belki de onun çok sevdiği toprakları son kez görmesini istemiştir.³⁷⁶ Okur ilk kez Calvert'ın başına kötü bir şey gelebileceği fikrine kapılmıştır. Lukacs, metnin üretildiği toplumun gerçekliğini, sınıf çatışmasını, sosyo-ekonomik sistemi ve dönemin siyasi görüşlerini yansıtmayı gerektiğini ileri sürer.³⁷⁷ Ortaya çıkan bu tipik kahramanla içinde yaşanan toplumun oluşturduğu dinamikler gerçekçi yazar tarafından gösterilmelidir.³⁷⁸ Snow da, Calvert

³⁷⁴ G. Fiori, *Antonio Gramsci, Life of a Revolutionary*, New Left Books, Londra 1970, 238.

³⁷⁵ Tom Bottomore, *Marksist Düşünce Sözlüğü*, (Çev.: Mete Tunçay), İletişim, İstanbul, 2012, 132.

³⁷⁶ Lewis, 139.

³⁷⁷ Dobie, 80.

³⁷⁸ Eagleton, *Edebiyat Eleştirisi Üzerine*, 43.

üzerinden dönemin bütün özelliklerini okura sunar. Calvert 1940'lı yılların özelliklerini üzerinde barındıran 'tipik' karakterdir.

Marksist edebiyatta metinlerin zamansal ve mekânsal özelliklerinin toplumdaki güç ve servet dağılımı konusundaki imaları oldukça önemlidir. Snow olay örgüsünü işçi sınıfının oldukça yoğun olarak yaşadığı Leicester bölgesinde başlatmış, Londra'nın kenar mahallerinde devam ettirmiş ve kurgusunu zenginlerin yoğunlukla yaşadığı Basel'e taşımıştır. Kurgusal düzlemde Calvert ve Eliot Basel'e ulaşmıştır. Romantowski'nin kendilerine verdiği adrese gitmişler, fakat onun şehir dışında olduğunu öğrenmişlerdir. Ev sahibinden iki gün sonra geleceği bilgisini aldıktan sonra Romantowski'yi beklerken Basel'i gezmişlerdir. Londra'nın bombalarla yıkılan sokaklarıyla karşılaştırıldığında, Basel oldukça güzel bir şehirdir. İsviçrelilerin hayat standartlarının yüksek olması onları şaşırtmıştır. Calvert sonunda Romantowski'yle akşam yemeğinde buluşmuştur:

*Willy'nin nerede yalan söylediğini bulmaya çalışıyorduk. ...Polonya'da görev yaptığını, daha sonra bu işten sıkılıp İsviçre'ye kaçtığını ve oradan da Basel'e gelip yaşamaya başladığını anlatıyordu. Elbette bunların hepsi yalandı. ...İkiniz de İngiltere'de yok olacaksınız. ...Neden Almanya'ya gelmiyorsunuz? Bir şeyler ayarlanabilir', dedi.*³⁷⁹

Snow kurgusunu Basel'e taşıyarak, okurda kapitalist düzenin merkezine yolculuk yapıldığı hissini uyandırır. İsviçre, bankacılığın merkezi konumundadır. Toplumda adaletsizce dağılmış olan servetin korunduğu özel bankalar, kapitalist düzenin devamı için hayati önem taşır. Bankalar sermayeyi kendi bünyelerinde toplayarak insanlara kredi vermekte ve kapitalist düzene mahkûm etmektedir. Biyolojik ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan alt sınıf da değerinin altındaki işlerde çalışarak bankalara olan borcunu ödemeye çalışmaktadır. Bu bağlamda hem Marks hem de Lenin bankaların, gelirin sosyalist devlet tarafından herkesin ihtiyacı ölçüsünde eşit olarak paylaştırıldığı yerlere dönüştürülmesinin kaçınılmaz olduğunu ifade etmişlerdir. Marks, *Komünist Manifesto*'da³⁸⁰, "kredinin devlet sermayesiyle işletilen ve münhasır tekel uygulayan bir ulusal banka aracılığıyla devlet elinde merkezîleştirilmesi gerektiğini" vurgularken, Lenin "bankaların ulusallaşmasına oldukça önem veriyordu. Bankalar, kapitalist ekonomik hayatın merkezleriydi. Bankalara indirilecek bir darbe, bütün kapitalist

³⁷⁹ Snow, *The Light and the Dark*, 285, 286.

³⁸⁰ Marks, *Komünist Manifesto*, 63.

sistemi çökertmeye yetecekti.”³⁸¹ Snow tipik karakteri Calvert’ın yaptığı bu yolculukla zengin sınıfın Basel’de savaştan hiç etkilenmemiş şekilde yaşadığını betimlerken,³⁸² diğer tarafta ezilen halkın savaşın bütün acımasızlığını en derinden hissettiğini okura sunmuştur. 1945’li yıllarda Berlin ve Leicester gibi işçi sınıfının yaşadığı yerler bombalar altında yıkılırken, zenginlerin ve sermayenin başkentliğini yapan Basel ve Madrid gibi şehirler savaştan hiç etkilenmemiştir. Hatta Londra’nın kenar mahalleri dışında savaş zenginlerin yaşadığı mahallelere uğramamıştır. Snow, savaşların aslında ahlaki değerler için değil, aksine ekonomik çıkarlar için meydana geldiğini Basel/Berlin ikilisiyle okura sunmuştur.

Egemen sınıfın kölesi konumunda olan Romantowski Almanya için yukarıda bahsedilen şekilde kahramanlık yapabilecek bir karaktere sahip değildi, çünkü Hitler’in oluşturmak istediği üstün Alman ırkına ait birisi hiç olmamıştı. Onun eksiklikleri vardı. İlk başta saf Alman değildi. Örnek alınabilecek ‘olumlu bir kahraman’ asla değildi. Eşcinsel olması, parayı sevmesi, alkole ve uyuşturucuya olan düşkünlüğü, karakterinin zayıflığı toplum için güzel bir örnek teşkil etmiyordu. Bu işi daha iyi bir hayat yaşamak için yaptığı belliydi. Kurgusal düzlemde kahramanımız Calvert da aynısını düşünmüştü: “Açıkça belliydi, Roy’un peşine düşecek ve karşılığında da Berlin’de güzel bir işi olacaktı.”³⁸³ Geri döndüğünde Calvert Romantowski’yi gözyaşları içerisinde buldu. Calvert, Romantowski’nin anlattıklarından bu işi Schader’in planladığını anlamıştı. Snow roman kurgusu içerisinde Calvert’ın Nazilere ajanlık yapıp yapamayacağı sorusunu okurun zihninde yaratmış olsa da okur olayların akışından Calvert’ın böyle bir karaktere sahip olmadığını anlamıştır. Snow, Calvert gibi Almanlarla yakın ilişkiler içerisinde olanların oldukça dikkatli olmaları hususunda kurgunun ilerleyişinde uyarılarda bulunmuştur. Cambridge’de çıkan tartışmalar bu uyarılara en güzel örneklerdendir. Çünkü o dönemde ideolojiler insanları kendi iktidarlara için kolaylıkla kullanmaktadırlar. Burada önemli olan Calvert’ın, Naziler tarafından casus yapılma fikrinin başarısızlıkla sonuçlanmasıdır. Kurgusal düzlemde Calvert Nazileri asla kabul etmeyeceğini Eliot’a itiraf etmiştir. Snow, Nazilerin insanlığa mutluluk getirmediğini Calvert üzerinden okura göstermiştir. Calvert’da yaşanan bu değişim sadece Eliot

³⁸¹ Birinci Baskı: Kasım 1969; İkinci Baskı: Aralık 1975) tarihinde yayınlanmıştır. Eriş yayınları, Haziran 2007. V. İ. Lenin, *Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi*, Eriş Yayınları, 2007, 8-30,31.

³⁸² Snow, *The Light and the Dark*, 284.

³⁸³ Snow, *The Light and the Dark*, 287.

tarafından fark edilmemiş, okur da sonunda onun bir hain olmadığını anlamıştır. Snow kurgusal düzlemde yarattığı tipik karakterin, toplumun aynası rolüne nasıl evrildiğini okura sunmuştur. İşte şimdi Calvert gerçekten değişmiştir.

Kurgusal düzlemde savaş devam ederken, iktidarların güç mücadelesi arasında kalan Calvert Londra'ya döndükten sonra Eliot ve diğer arkadaşlarıyla belirli bir süre görüşmeyerek kapitalist düzenin dayattığı bireyselliğe kendisini kaptırmıştır. Ülkeler kapitalist düzenin yeni cepheler açtığı savaşta var olmaya çalışırken, bireyler ise hayatlarında sürekli değişiklikler yaşamaktadırlar. Nitekim incelediğimiz romanda Roy Calvert'ın çalıştığı birim yer değiştirmiştir: "Basel'den döndükten kısa bir süre sonra, Roy'un çalıştığı yer Londra dışına taşınmıştı."³⁸⁴

1941 sonlarına doğru Amerika Birleşik Devletleri'nin etkisi ve Komünistlerin karşı atak yapmasıyla şartlar İngilizler için iyileşmeye başlamıştır. Bu sırada Churchill dış siyasette yavaş yavaş etkin olmaya ve Hitler'in yenilebileceğine ülkesini inandırmaya başlamıştır. Dış siyaset bu romanın kurgulanmasında da önemli bir rol oynamıştır. Calvert ülkesi için önemli işlere imza atmaya başlamış, ezilen sınıfın adeta umudu haline gelmiştir. Calvert romanın başlarında savaşa karşı olduğunu belirtse de savaş çoktan başlamıştır. Bu yüzden o ve barış gönüllüsü olan birçok arkadaşı savaşın bitmesi için çaba sarf etmektedir. Calvert Nazilere yakalanmamak için üniforma giymemekte, geceleri barlarda kadınlarla zaman geçirmektedir. Marks bilim adamlarının kapitalist sistem tarafından kullanıldığını ve gerçek bilim adamlarının ortadan kaldırıldığını vurgulamıştır: "Burjuvazi onca zamandır onurlu sayılan ve önünde huşuyla eğilinen her faaliyeti çevreleyen haleyi söküp atmıştır. Hekimi de hukukçuyu da rahibi de şairi de bilim adamını da kendi ücretli işçisi yapıp çıkmıştır."³⁸⁵ Marks'ın bu sözlerinden hareket eden Snow, kurgusal düzlemde Schader, Romantowski ve Brodzinski gibi karakterlerin bu tanıma uyduğunu okura göstermiştir. Devlet ideolojisinin bilim adamları üzerinde kurduğu bu hegemonya sadece Almanya'da değil, İngiltere'de de mevcuttur. Nitekim Nazi bilim adamları bomba yaparken, İngiliz bilim adamları da boş durmamış, kapitalist düzenin koruyucusu konumunda olan şirketlere adeta ev sahipliği yapan İngiltere'nin iktidarını koruması için ellerinden geleni yapmışlardır.

³⁸⁴ Snow, *The Light and the Dark*, 291.

³⁸⁵ Marks, *Komünist Manifesto*, 40.

Hatırlanacağı üzere Eliot, romanın başlarında en büyük korkusunun uçmak olduğunu belirtmiştir. Kendisi pilot olmayacaktır ama en sevdiği arkadaşı savaş pilotu olmaya karar vermiştir. Eliot bir anda eşinin ölümünün kötü hadiselerin başlangıcı olduğunu tekrar hatırlamıştır. Calvert pilot eğitimi almak için Amerika'ya gidecektir. Gitmeden önce sonbaharda tekrar Londra'ya dönmüş ve Rosalind'le evlenmeye karar vermiştir: "Roy'un evliliği diğer tercihlerine göre daha heyecan vericiydi. Amerika'ya uçuş eğitimi almak için yelken açmadan üç hafta öncesiydi."³⁸⁶ Calvert'ın çektiği sıkıntıların çözümünü evlilikte bulması kapitalist sistemin aile kurumunu ne kadar etkin kullandığının bir kanıtıdır. Aile kurumu Calvert'a çektiği sıkıntıları kanıksamayı telkin etmiş ve onu metanete çağırmıştır. Hâlbuki Calvert'ın sıkıntılarının sebebi kapitalist sistemin bitmek tükenmek bilmeyen ekonomik istekleridir. Hiç taraftarı olmadığı bir savaşa katılmak zorunda kalan Calvert, kendi ihtiyaçlarını karşılamak için işini kaybetmeyi göze alamamıştır. Ne var ki, kapitalist sistem kendi içerisinde meydana gelen krizlere çözüm bulmak adına yeni bir savaş çıkartmış ve masum halkları da arkasında sürüklemiştir. Alt sınıf açlık çekerken, Basel, Monte Carlo, Londra'nın lüks mahallerinde yaşayan egemen sınıf da servetlerine servet eklemektedir.

Romanda da kurgulandığı gibi İkinci Dünya Savaşı, Calvert ve arkadaşlarının hayatlarının ve umutlarının tam ortasında yer almaya devam etmektedir. Daha önce İngiltere için radarı geliştiren Getliffe, şimdi de kullanıldığında büyük zararlar verebilecek bir bombanın kullanımını engellemek istemektedir. Nitekim gerçek düzlemde bu bombayı Naziler çoktan yapmış ve Rotterdam saldırısında kullanmışlardır. Tarihe 'Halı Bombardımanı' olarak geçecek olan bu olay savaşta hiç suçu olmayan kitleler için felakete yol açmıştır. Sadece düştüğü yeri değil, kilometrelerce alanı etkilemiş ve birçok insanın ölümüne sebep olmuştur. Kurgusal düzlemde ise Getliffe bu bombardımanın gerçekleşmesini ekonomik sebepler ve Nazilerin savaş gücü nedeniyle inandırıcı bulmamaktadır:

'Bu bombardımanı yapacak pilotların eğitimi oldukça ağır, fiziksel ve ruhsaldı.' Getliffe 'bu bombardımanda üç veya dört tane hava mürettebatı kaybedilebilir. Ama ne pahasına olursa olsun savaş kazanılmalıydı,' dedi. Fakat Nazilerin oldukça gelişmiş radar sistemlerinden bahsetti ama kimse teknik ayrıntıları dinlemedi. Ekonomik olarak İngiltere'ye getireceği yükün

³⁸⁶ Snow, *The Light and the Dark*, 300.

*ağırlığı da bahsedildi. Getliffe bu bombardımanın yarar sağlamayacağını farkındaydı. ...Roy Ağustos'ta eğitimini bitirip ülkeye dönecek ve yeni yıla kadar bombardımana katılacaktı. ...Fakat birkaç gün sonra bu bombardıman kabul edildi. ... Roy'un bu sırada bir kızı doğmuştu.*³⁸⁷

Bombardıman fikri gerçek düzlemde dönemin İngiltere Başbakanı Churchill ve onun çok güvendiği danışmanı olan Lindemann'a aittir. Getliffe romanda Tizard'ın kurgusal karşılığı ve Lindemann'ın romandaki en büyük muhalifidir. Lindemann bu şekilde yapılacak olan büyük bir bombardımanın Alman radarlarına yakalanmadan onlara büyük zararlar vereceğine inanmış ve bu fikrine Churchill'i de ortak etmiştir. Her ne kadar Snow kurgusunda Lindemann'dan bahsetmese de 1961 yılında *Science and Government*'ta Lindemann'la ilgili şu sözleri sarf etmiştir:

*Churchill ve Lindemann birçok bilimsel fikir üzerinde ve diğer çoğu konuda tek bir beyin gibi gerçekten çok iyi anlaşıyorlardı. Başlangıçta bazı cesur adamlar Lindemann'ı protesto etse de, İngiltere'de resmi ortamdaki çoğu kişi bu arkadaşlığın bozulamayacağını ve Lindemann'ın gerçek güce sahip olduğunu anladı. ve çok geçmeden adamlar, kendilerini bu derece büyük bir güce alıştırdılar ve bu gücün kullanılmasına kaptırdılar ve hipnotize edildiler. ...bu yüzden de bombalama politikası küçük bir itirazla kabul edildi.*³⁸⁸

Romanda elbette Naziler'in benzer bombardımanı Rotterdam'a yapmasından dolayı İngilizler kendilerini haklı görebilirlerdi.³⁸⁹ Ama bu bombardıman gerçekleştiğinde, bombanın düştüğü yerde yaşayan bütün sivil halk ölecekti. Lindemann ise Hitler'in ahlaktan yoksun olduğunu ve savaşı kazanmak için her yolun denenmesi gerektiğine kendisini ve Churchill'i inandırmıştı. Toplumları ilgilendiren tarihi kararların hepsinin kökeninde ekonomik şartlar oldukça önemli rol oynamıştır. Lindemann savunma sanayisinin başına geçtikten sonra teknoloji ve bilim adamlarını kullanarak, kapitalizmin kalelerinden olan İngiltere'nin dünya siyasetindeki rolünü sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Amaç, etkili bombalar kullanarak kendilerine göre düşman gördükleri ülkeleri saf dışı bırakmaktır. Erken yaşta kapitalizmin çizdiği sınırlar çerçevesinde eğitim alan bilim adamları, kapitalist toplumun dayatmalarından kaçamamış ve silah üretmeye mecbur kalmıştır. Kapitalizmin getirdiği teknolojik gelişmenin olumsuzluklarını en derinden hisseden birey, egemen sınıfın refah içerisinde

³⁸⁷ Snow, *The Light and the Dark*, 300-308.

³⁸⁸ Snow, *Science and Government*, 55.

³⁸⁹ Lewis, 140, 141.

yaşayabilmesi için tüm zevklerinden mahrum kalarak çalışmak zorunda kalmıştır. Kurulan bu düzende eşitlikçi ve katılımcı bir yaklaşımla bireylere yaklaşılmamaktadır, bu da Marks'ın ifade ettiği 'toplum ahengi'ne uymamaktadır. Lindemann'ın başını çektiği silahlanma yarışı, insanı makineleştirmiş ve kendi doğasından uzaklaştırarak bireyleri birbirine yabancılaştırmıştır. Marks makineleşmenin proletaryanın en büyük düşmanı olduğunu ifade etmiştir: "Proleterlerin yaptığı iş, makinelerin yaygın bir biçimde kullanılması ve iş bölümü nedeniyle bütün bağımsız niteliğini ve bunun sonunda da işçi için bütün çekiciliğini yitirmiştir. Makinenin bir uzantısı olup çıkmıştır işçi; artık ondan istenilen, en basit, en tekdüze, en kolay edinilir bir beceridir yalnızca."³⁹⁰ Nitekim Hitler, Mussolini, Franco ve Churchill'in 1940'lı yıllarda oluşturmuş olduğu bilim destekli ideolojiler, bireyi sonuna kadar sömürmüş ve onları makineleştirmiştir.

Calvert, Eliot'ın bile bombardımandan beklenti içerisine girmesine çok üzülmüştür: "Benim Berlin'i bombalamamı istiyorlar. Bunu bir düşünsene?"³⁹¹ Bu konuşma yapıldıktan sonra bir hafta kadar ikili hiç görüşmemiştir. Cuma öğleden sonra Arthur Brown Eliot'ın ofisine gitmiş ve bir gündür Calvert'tan haber alınamadığını söylemiştir. Eliot bu durumu şöyle ifade etmektedir: "Ölmüş olma ihtimali aklımdan hiç çıkmıyordu. Öldüğünü düşündükleri gece arkadaşlarla dışarıda eğleniyorduk, bunun acısı bile yetiyordu. Ve sonunda acı haber geldi, ölmüştü. ... Joan sessizdi, en çok sevdiği kişi ölmüştü ve içimizde en çok acı çeken de oydu."³⁹²

Kapitalist sistem kendi krizini aşmak için masum insanları karşı karşıya getirmiştir. Bu savaşın kazananı olmayacağını çok iyi bilen Eliot, içten içe suçluluk hissetmiştir. Calvert hiç taraftarı olmadığı bir savaş için hayatını kaybetmiştir. Snow kurgusunu Eliot'ın Calvert'a ait eşyaları ortadan kaldırmasıyla, hüznü bir şekilde sona erdirir:

Yapacağım birkaç şey kalmıştı. Üniversitede bize ait olan eşyalar birbirine karışmıştı. Benim odamda bir kasa vardı ve o da kendisine ait bazı el yazmalarını oraya koymuştu. Kasayı açtım, o kâğıtların birkaçını aldım ve okumaya başladım, nasıl imha edeceğimi düşündüm. Sonra mutfağın altındaki mahzene indim. Yıllardır beraber bu mahzeni paylaşıyorduk, çok

³⁹⁰ Marks, *Komünist Manifesto*, 45.

³⁹¹ Snow, *The Light and the Dark*, 326.

³⁹² Snow, *The Light and the Dark*, 336, 337.

*fazla şarap almamıştık, fakat üst rafta bana ait bir düzine şarap vardı, onun ise alt tarafta daha az sayıda şarabı vardı. Kendi raflarını etiketlemişti. Açıklayamayacağım şekilde o sahne beni her şeyden daha fazla yaralamıştı. Kendimi buna hazırlamıştım, ama şu an savunmasızdım. Orada kalmaya dayanamadım. Plansız ve amaçsız, bahçeden çıktım ve yürümeye başladım.*³⁹³

Sonuç olarak Snow bu romanda işçi sınıfının oldukça yoğun yaşadığı bir yerde dünyaya gelen Calvert'ın hikâyesini okura Eliot'ın gözünden sunmuştur. Calvert iyi derecede tahsil almış, kendini eğitmiş ve Cambridge Üniversitesi'nde akademisyen olmayı başarmıştır. Dilbilim üzerine yaptığı çalışmalardan dolayı İkinci Dünya Savaşı öncesi Almanya ve dolayısıyla Nazilerle yakın ilişki içerisine girmiş, fakat farkında olmadan kendi sonunu hazırlamıştır. Faşist Alman ideolojisinin Avrupa'yı baştan sona işgal etmesini istemeyen İngiltere ve Fransa ise tarihte ilk kez Komünist Sovyetler Birliği'yle işbirliğine gitmişlerdir. Politikacıların almış olduğu kararlar sonucu masum halklar bu savaşın en çok acı çeken tarafı olmuştur. Calvert ise kendi ütopyasının peşinde Almanya'ya bağlanmıştır. Onun için Avrupa'da devrimi gerçekleştirebilecek iki güç en uç taraflarda olan Naziler ve Komünistlerdir. Komünistlere hiçbir zaman bağlanamamış, Nazilere yaklaşmıştır. İlk başlarda bu yakınlık ona masum gelmiş, Eliot gibi onu seven arkadaşlarının uyarılarını dikkate almamıştır. Daha sonra Getliffe gibi savaş yanlıları tarafından hain olarak nitelendirilse de bunun böyle olmadığını göstermiştir.

Calvert'ın hayatı ve yaşayacakları karşısında içine düşeceği psikolojik durum hiçe sayılmıştır. İki büyük ideolojinin propaganda savaşı arasında kalan Calvert özgürlüğünü kaybetmiştir. Marks burjuva toplumunda bireyin özgürlüğünün kapitalist sistem tarafından çalındığını, kapitalist sistemin bireylere dayattığı bireysellik şeklini ortadan kaldırmanın elzem olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir: “Burjuva toplumunda sermaye bağımsızdır ve kişiseldir, faal birey ise bağımlıdır ve kişiliksizdir. Burjuvaziye bakarsanız, bu ilişkinin ortadan kaldırılması, kişiliğin ve özgürlüğün ortadan kaldırılmasıdır! Haklıdır. Ancak söz konusu olan, burjuva kişiliğini, bağımsızlığını ve özgürlüğünü ortadan kaldırmaktır.”³⁹⁴ Marks bu sözlerle bireyselliğe karşı olmadığını, fakat kapitalizmin boyunduruğu altına girilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Çünkü

³⁹³ Snow, *The Light and the Dark*, 344, 345.

³⁹⁴ Marks, *Komünist Manifesto*, 56.

sınıf ayrımı kavramı, Sanayi Devrimi öncesi toplumlarda bu kadar açık olmadığı için, bireysellik kavramı hayatın her noktasında Snow'un romanda vurguladığı şekilde hissedilmemiştir. Ancak Sanayi Devriminden sonra oluşan kapitalist toplumda, insanlar ezen ve ezilen olmak üzere iki büyük sınıfa ayrılmıştır. Ezen sınıf yani burjuva sınıfı, kendi bireysel kârını düşünürken, ezilen sınıf yani işçi sınıfı sadece biyolojik ihtiyaçlarını karşılamak için yaşamını sürdürmektedir. Bu durum da kapitalist toplumdaki bireyleri kaçınılmaz olarak bireyselliğe itmiştir.

Snow, *The Light and the Dark*'da toplumda egemen sınıfla, ezilen sınıfın mücadelesini Calvert üzerinden okura sunmuştur. Calvert bilim ve din gibi kapitalizmin sıkıştığı anda devreye giren yapılar tarafından kontrol edilerek, bağlı olduğu ideolojiye hizmet etmeye devam etmiştir. Calvert'ın yaşadığı hayal kırıklıkları onu kendi toplumuna yabancılaştırmıştır. Ekonomik çıkarlarını korumak isteyen şirketler, Hitler ve Mussolini'nin temsil ettiği ideolojilere destek vererek İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasına sebep olmuşlardır. Lindemann önderliğinde İngiltere de sanayileşmeye hız vererek bireyi makineleştirmiş ve kitlelerin ölümüne yol açan silahları yapmayı başarmıştır. Kapitalist düzenin kendi huzuru için çıkarmış olduğu savaş, Calvert gibi savaş karşıtı kişilerin ölümüne yol açmıştır. Calvert, Marksist eleştiri için önem arzettiği üzere, yaşadığı dönemin toplumsal gerçekliğini en belirgin şekliyle yansıtmıştır. Bu yüzden Calvert 'tipik' bir karakterdir.

3.3. SOL POLİTİKA: ÇAĞDAŞ ve ‘GÜÇLÜ’ İNGİLTERE: *THE NEW MEN* ve *CORRIDORS OF POWER*

1930’lu yıllar dünyada hem politik hem de ekonomik birçok değişikliğe sahne olmuş ve İngiltere de ülke olarak bu değişikliklerden fazlasıyla etkilenmiştir. İlk bölümde *The Light and the Dark* romanında bahsedilen Nazizm tehlikesi, İngiltere’de siyasi karar alan mekanizmaları değişik arayışlara itmiştir. Snow ise bu değişiklikleri romanlarına bilim üzerinden yansıtmaya çalışmıştır. Nazizm tehlikesi karşısında nükleer silah geliştirme arayışlarına başlayan İngiltere, ilk olarak romanda Francis Getliffe tarafından Alman denizaltıları önceden haber veren radarı geliştirmiştir. Daha sonra Calvert’in da pilot olarak Berlin’i bombalarken kullandığı ‘halı bombası’ İngiliz Hava Kuvvetleri tarafından kullanılmaya başlanmış ve Nazilere büyük kayıplar verdirtmiştir. Fakat romanın kahramanı Calvert o bombalamaların birinde hayatını kaybetmiştir. İşte Snow’un dikkat çekmeye çalıştığı konu budur: bilimin güç olarak görülüp iktidarlar tarafından kötü kullanılması ve masum hayatlara son verilmesi.

İktidar, etimolojik olarak, erk, kudret, bir işi yapabilme yetki ve yeteneği anlamlarına gelmektedir.³⁹⁵ Siyasilerin yapacağı ilk iş ise bu ‘erk’i ele geçirerek devleti ve dolayısıyla da halkı yönetmek olacaktır. Güç bu şekilde devleti yöneten kişi ve kuruluşların idaresine geçer. Bu yüzden iktidarla güç arasında yakın bir ilişki vardır ve bazen de birbirlerinin yerine kullanabilmektedir. Corretti’ye göre güç iktidara göre daha görünür ve algılanabilir bir olgudur. Fakat gücü kimin nasıl kullandığına göre iktidar değişebilir. Gücün arkasındaki özne iktidarın da asıl sahibidir.³⁹⁶

Rönesans’la beraber dogmatik düşüncenin yerini akıl almıştır. Bu, Aydınlanmanın bir sonucudur. Aklın merkeze konmasını temel alan Michel Foucault klasik iktidar anlayışına karşı çıkar. Onun için klasik iktidar anlayışı bireylerin zor kullanılarak ve dayatmayla yönetilmeye çalışılmasıdır. Foucault için iktidarın, bir bireyin öteki bireyler tarafından yönetilmesi olarak ele alınması doğru değildir. Egemenliği eline geçiren birey veya gurupların, bunu vazgeçilmez olarak görmesi kabul edilemez. Egemenlik bireyin nüfuzuna geçiremeyeceği, dolaşımda olan bir yapıdır. Bu yüzden birey iktidarın

³⁹⁵ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56ad48c7bf07e3.28025817, Erişim Tarihi: 31.01.2016.

³⁹⁶ Ahmet Kemal Bayram, “İktidar Çözümlemelerinde Bir Mihenik: Michel Foucault”, *Bilgi Dergisi*, 2003 (2.sayı), 33-47.

sahibi değil, onun aracısıdır.³⁹⁷ İktidarın uygulanabilmesi için de özgür bir ortama ihtiyaç vardır. Foucault'ya göre iktidar 'özgür özneler' üzerinde ve yalnızca onlar özgür oldukları sürece uygulanabilir.³⁹⁸ Zira özgürlük iktidarın uygulanmasının ön koşuludur.

Foucault için farklı iktidar araçları vardır. Bunlardan ilki hapishanelerdir. Foucault'ya göre hapishaneler, iktidar söyleminin etkin kılındığı yerlerin başında gelmektedir. Gardiyanlar iktidarın istediği şekilde mahkûmları kontrol ederek toplumdan uzaklaştırırlar. Hapishaneler suçun ve suçluluğun azaltılması yerine, suçun üretildiği bir yer haline gelmiştir. Suçlu, özne haline gelmiş ve suçlular aracılığıyla da toplum denetlenmiştir.³⁹⁹

Foucault, iktidarın bir diğer kontrol aracı olarak 'akıl hastaneleri'ni görür. Hastanelerde delilerin sorunları çözülmemiş, aksine onlar başka bir söylem için kullanılmışlardır. Bu tip klinikler suçu ortadan kaldırmamış, topluma sıkıcı bir sorumluluk aşılıyor, suçu organize etmiştir. Cevriye Demir Güneş'e göre toplumun geneline oranla normal davranışlar sergilemeyen deliler, toplumun genelini temsil eden doktorlar tarafından bir alana kapatılarak yargılanmışlardır.⁴⁰⁰ Böylece deliler disipline edilmeye çalışılmıştır. Bilgiye ulaşan ve onu kendi çıkarları için kullanan iktidar, bu şekilde özgürleşmenin yolunu tıkamıştır. İktidarın farklı bir şekli olan bilgi, toplumla iktidar arasında rasyonel bir yapı kurmaktadır. Bu yapı sayesinde yasalar oluşturulur ve toplum ayrıştırılır. Bu bölünmeler iktidardan bağımsız olamamaktadırlar ve bilginin tüm kullanım şekli de iktidar araçlarıyla bağlantılıdır.⁴⁰¹

Sonuç olarak her iktidar kendi söylemini topluma dayatmak ve benimsetmek için farklı tekniklere başvurur. İktidarın söylemine karşı çıkan birey ve kuruluşlar, toplumda farklılaşmaya yol açtığı için iktidar tarafından disipline alınıp, kontrol edilirler. Eğer bu başarılı olursa toplumda özgürlükten ve bireysellikten asla söz edilemez. Okullar, üniversiteler, kreşler, yurtlar, hapishaneler, hastaneler, iktidarın söylemlerinin yayıldığı

³⁹⁷ Foucault, 2002, 43-44. Ayr. Bkz.

http://www.sobiad.org/ejournals/dergi_SBD/arsiv/2013_1/Vedat_celebi%20.pdf, Erişim Tarihi: 10.12.2015.

³⁹⁸ Cevriye Demir Güneş, "Foucault, Söylem ve İktidar", Erişim Tarihi: 10.12.2015. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423907227.pdf> 61-62,

³⁹⁹ Michel Foucault, *Hapishanenin Doğuşu*, (Çev.: M. A. Kılıçbay), (2. bs.), İmge Kitabevi, Ankara 2000, 299.

⁴⁰⁰ Güneş, 61-62.

⁴⁰¹ Güneş, 62.

başlıca yerlerdir. Bu tip yerlerde farklı bir söyleme yer olmadığı için, insanlar kolaylıkla iktidarın söylemini kabul ederler. Pozitif bilimler kullanılarak tek tip insan modeli yaratılır ve o model iktidar tarafından istenildiği gibi yönetilir.⁴⁰²

Tezimizde inceleyeceğimiz romanlardan ikincisi olan *The New Men, The Light and the Dark*'tan, inceleyeceğimiz üçüncü roman olan *Corridors of Power*'a geçiş rolünü üstlenmektedir. *The New Men* 1939-47 yılları arasında İngiltere'nin İkinci Dünya Savaşı sırasında atom bombası yapmak için çeşitli üniversitelerden bilim adamlarını Cambridge'e çağırmasını konu edinen bir romandır. Bu olaylar okura Lewis Eliot tarafından aktarılır. İlk romandan aşina olunan Getliffe, Luke gibi bilim adamları bu romanda da kendilerine yer bulmaktadır. Güce olan tutku, bilimin hükümet kontrolü altına girmesi, umudun dinamikleri ve bomba yapma denemeleri sırasında yaşanan hayal kırıklıkları gibi etik konulara değinen Snow, savaşın gölgesinde ve bilimin ışığında bunlara cevap arar.⁴⁰³ Etik yönleri yozlaşmaya başlayan İngiliz toplumu, bir yandan da ABD ve Sovyetler Birliği'nin siyasi baskısı arasında sıkışıp kalmıştır. Romanın ana karakteri Eliot'ın erkek kardeşi Martin Eliot'dır. Snow bu romanda Eliot ve kardeşi Martin arasındaki kardeşlik bağını da sorgulamıştır. Snow'un altını çizdiği şey, Eliot'la Martin arasında biyolojik bağ dışında herhangi bir benzerliğin bulunmamasıdır.

Gerçek düzlemde Cambridge Üniversitesi ve Cavendish Laboratuvarı 1920 ve 1940'lı yıllarda nükleer fizik alanında yapılan çalışmaların merkezi konumundadır. Snow 1981 yılında tamamladığı *The Physicists* (Fizikçiler) adlı kitabında atomun parçalanmasının Ernest Rutherford tarafından 1918 yılında Cavendish'te gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Snow'a göre 1800'lü yılların sonu ve 1920'li yıllar bilimin altın çağlarıydı. Çünkü Snow, Cavendish laboratuvarında, Sir James Chadwick, Pyotr Kapitsa, John Cockcroft, Lord Patrick Blackett gibi Nobel ödüllü bilim adamlarının çalıştığını ifade etmiştir. Chadwick 1932 yılında 'Nötron'u bu laboratuvarda keşfetmiştir.⁴⁰⁴ Yine Cockcroft ve Ernest Walton'un 1932 yılında 'atom üzerine yoğun çalışmalar yaptıkları yer de Cavendish'tir.⁴⁰⁵ Bu yüzden romanda Eliot'ın

⁴⁰² Foucault, *Hapishanenin Doğuşu*, 299, 300.

⁴⁰³ Tredell, 86.

⁴⁰⁴ Charles Percy Snow, *The Physicists*, [Elektronik Sürüm], House of Stratus, Cornwall 2010, 6: The Clouds Gather, 51.

⁴⁰⁵ Brian Cathcart, *The Fly in the Cathedral*, Farrar& Stratus, New York 2004.

kardeşi Martin'in nükleer fizik alanında uzmanlaşıp daha sonra Cavendish'te çalışmaya başlaması tesadüf değildir. 1941 yılına gelindiğinde İngiliz bilim adamları teorik olarak çoktan bomba yapımına hazırdır, geriye sadece bunu pratiğe dökmek kalmıştır. İngiltere'de Cavendish'te çalışmalar devam ederken, 1930'lu yıllarda Almanya'da Hitler'in iktidara gelmesiyle bilim adına tehlikeli bir yola girilmiştir.⁴⁰⁶ Yahudi bilim adamlarına baskının artması sonucu başta Albert Einstein ve Enrico Fermi olmak üzere, Eugene Wigner, Edward Teller, Leo Szilard üçlüsü de Amerika'ya gitmek zorunda kalmıştı. Amerika'nın göçmenlere olan güven veren politikası onları bu ülkeye çekmişti. Hitler'in Yahudilere olan baskısını Snow *The Physicists*'de zorunlu bir 'beyin göçü' olarak tanımlamış⁴⁰⁷ ve bu olayı *The New Men*'de Mounteney ve Puchwein gibi göçmen bilim adamları üzerinden kurgusuna taşımıştır.

John Halperin, İngiltere'nin, Nazilerin nükleer faaliyetlerini takip amacıyla Norveç'e bilim adamları gönderdiğini ifade etmiştir. Norveç İkinci Dünya Savaşı öncesinde birçok ülkenin ilgisini çekmiştir. Zira Norveç hem jeopolitik hem de doğal kaynakları bakımından oldukça önemlidir.⁴⁰⁸ Bunun farkında olan büyük devletler, Norveç'in tarafsız kalmasını isteseler de, Norveç Nazilerin işgali altına girmiştir. Norveç'in kontrolünü ele alan Naziler ilk iş olarak Vemork Elektrik Santralinde 'atom bombası' yapımında kullanılan 'ağır su (D2O)' üretimi yapmaya başlamışlardır. Snow'un gerçek düzlemde ordudaki görevi ise Norveç'te bulunan ve İngiltere adına çalışan bilim adamlarıyla irtibat kurup, Nazilerin ne tür gelişmeler kaydettiğini İngiltere'ye bildirmektir. Nazilerin oldukça ilerlediği haberi gelince, tesisin patlatılması emri verilmiştir. Bunun üzerine Fredrik Kayser liderliğinde bir ekip tesisin içerisine girip, dört patlatıcı kullanarak tesisi havaya uçurmuştur.⁴⁰⁹ Şüphesiz bu olay savaşın gidişatını İngiltere ve müttefikleri açısından değiştiren önemli olaylardan biridir ve Nazilerin nükleer silah yapımına büyük bir darbe vurulmuştur.

Nazilerin silah üretimine vurulan bu büyük darbe İngiltere'de az da olsa rahatlamaya yol açmış ve nükleer araştırmalara ayrılan kaynakların halk için harcanabileceği fikri olgunlaşmaya başlamıştır. Halperin ve Lewis bilimin tamamen

⁴⁰⁶ Snow, *The Physicists*, 6: The Clouds Gather, 51.

⁴⁰⁷ Snow, *The Physicists*, 6: The Clouds Gather, 51-53.

⁴⁰⁸ Halperin, 133-136.

⁴⁰⁹ Ray Mears, *Norwegian Resistance Coup*, Erişim Tarihi: 01.12.2015, <http://www.pbs.org/wgbh/nova/hydro/resistance.html>,

siyasi çıkarlar için kullanılıp, ahlaki kaygıların bir kenara bırakılmasına bir anlam verememişlerdir. Ayrıca İngiltere'nin ne yapacağı hususunda kafalarda soru işaretlerinin olduğunu şu sözlerle ifade etmişlerdir: “İngiltere *The New Men*’de bombayı nasıl geliştirdiğinin tanımını mı yapacak yoksa bomba yapma isteğinin savaş sonrasına mı kaldığını söyleyecek? ...Snow bu konudan emin değildi.”⁴¹⁰ Yukarıda bahsedilen kaygılar Snow’un ahlaki sisteminin sosyal bir boyutu olduğunun göstergesidir. Toplumlar da insanlar seçim öncesinde, her zaman yüksek ahlaki standartlara sahiptirler, fakat seçim günü geldiğinde ahlakı bir kenara bırakırlar. Kendi ahlaki değerlerini unuturlar ve kendi çıkarlarına göre hareket etmeye başlarlar. Snow romanlarında ahlak ve yozlaşmanın resmini çizer.⁴¹¹

Roman, Cambridge’de Şubat 1939’da İkinci Dünya Savaşı arifesinde başlar. 34 yaşında olan Eliot Cambridge Üniversitesi’nde çalışmaktadır. Kardeşi Martin ise nükleer fizik uzmanıdır ve Cavendish laboratuvarına atom fiziği üzerine çalışmalar yapmak için başvuruda bulunmuştur. Eliot, Martin’in okurla ilk buluşmasını şu şeklide ifade eder: “Kardeşimi evlenmemesi için ikna etmeye çalışırken, bu ilişkinin söylentiden daha fazla anlam ifade ettiğini anladım. Irene’yi öğle yemeğine getirmişti. Yıl 1939’du ve ben hâlâ üniversitede yaşıyordum. ...Daha önce onunla hiç tanışmamıştım ama bana koca avcısı bir kadın olarak gözüküyordu.”⁴¹²

Snow bu romanda kapitalist sistemin ataerkil yapısını değişime uğrattır. Bu yapının bozulmasının en önemli nedeni ise kapitalist sistemin yarattığı ekonomik eşitsizliktir. Gelir eşit dağıtılamadığı için ‘toplum ahengi’ yakalanamamış ve toplumda bozulmalar meydana gelmiştir. Kurgusal düzlemde Snow, toplumdaki değişimin en çok kadınları kötü yönde etkilediğini belirtir. Öte yandan kardeşinin muhtemel eşi Irene Brunskill’le ilgili olarak Eliot’ın kafasında soru işaretleri vardır. Evliliğin ne olduğunu anlamadan ordudaki görevine çağrılan Martin, Eliot’la beraber kurulan ekibin bir parçası olmuştur. Bilim bu andan itibaren ideolojiler için hizmet etmeye başlayacaktır. İngiltere’nin o dönemki sıkıntısı, çok fazla kalifiye elemanı olmamasıdır. Eliot bu noktada ‘saf İngiliz’ olan bütün bilim adamlarının zaten çok yoğun çalışarak, ordu için

⁴¹⁰ Halperin, 165, Lewis, 114.

⁴¹¹ Ahmed.N. Ayed, *Multiplicity of Themes in C.P. Snow's Novels The Masters and Corridors of Power*, (unpublished Master thesis), Department of English Language and Literature Faculty of Arts and Sciences Middle East University, January, 2014, 60.

⁴¹² Snow, *The New Men*, 7-14.

silah üretmek ve yeni teknolojileri geliştirmek için uğraş verdiklerini belirtmiştir. Bu yüzden ilk dönemlerde İngiltere için nükleer araştırma yapan bilim adamlarının çoğu göçmendir. 1939'lu yıllarda İngiltere'de kişilerin ideolojisi henüz çok sorun teşkil etmiyordu, ama onlara karşı ihtiyatlı davranılıyordu. Snow'un romanda kullandığı kurgusal bilim adamları Kurt Puchwein ve Arthur Mounteney Komünistti. Eliot o dönemi şöyle ifade etmektedir:

Benim Barford'a Luke'la transferim Haziranı bulmuştu. ... Barford'da yapılan araştırmalar iki yıldan önce neticelenmeyecekti. Geriye kalanlar farklı işler üzerinde yoğunlaşıyordu. ... Martin ve bir grup bilim adamı Rudd'un yapmaya çalıştığı şey üzerinde uğraşıyorlardı. ... Savaş dışında, Puchwein ve Mounteney siyasetle ilgili konuşuyorlardı. Komünist Partisi, Faşizm, Rus Nasyonalist Partisi gibi konularla ilgili konuştular. Çünkü otuzlu yıllar boyunca kimse saklama gereği duymazdı.⁴¹³

Naziler İkinci Dünya Savaşı öncesinde Yahudi ve Slav birçok kişiyi öldürmüştür. Puchwein da Naziler tarafından öldürülmek üzereyken Calvert tarafından kurtarılmıştır. Bu yüzden Puchwein kendisini İngiltere'ye hizmet etmeye mecbur hissetmektedir.

Puchwein gibi kendisini sığındığı ülkeye hizmet etmek zorunda hisseden bir başka kişi de *The New Men*'de ismi geçmeyen Einstein'dır. Einstein 2 Ağustos 1939 yılında dönemin Amerikan Başkanı Theodore Roosevelt'i Nazilerin yapmakta oldukları bombanın niteliği konusunda arkadaşlarıyla beraber uyarmak istemiştir.⁴¹⁴ Snow bu hususa *The Physicists*'in '7: This Will Never Happen' bölümünde Einstein'ın Wigner, Teller, Szilard üçlüsüyle beraber Roosevelt'e yazdığı mektubun orijinalini yayımlayarak değinir:

"Sayın Başkan,

Tarafıma bildirilen bazı son çalışmalar, uranyumun yakın gelecekte yeni ve önemli bir enerji haline geleceğini göstermektedir. Vaziyet bazı yönleri itibarıyla, dikkat çekmeyi ve hatta gerekirse Yönetim Aygıtı tarafından acil tedbirler almayı gerektirmektedir.

Son dört aydır, Fransa'da Joliot'un, Amerika'da Fermi ve Szilard'in çalışmaları, yüksek miktarda uranyum ile büyük nükleer zincirleme reaksiyonu üretebilmenin mümkün olacağını göstermektedir. Bu sayede çok büyük bir miktarda enerji ve çok büyük miktarda benzeri radyum

⁴¹³ Snow, *The New Men*, 26-29.

⁴¹⁴ Snow, *The Physicists*, 7: This Will Never Happen, 65.

elementleri üretilebilir. Şimdi, neredeyse kesindir ki çok kısa sonraki bir gelecekte başarılacaktır.

Bu yeni fenomen, yeni tip, aşırı güçlü bombaların yapımını ortaya çıkarabilir. Bir gemi tarafından taşınabilirler ve limanı yok edebilecek kadar güçlü olabilirler. Ne var ki hava yoluyla taşınmak için çok fazla ağır olacaklardır....”⁴¹⁵

Snow’a göre Einstein’ın yazmış olduğu bu mektup Roosevelt’in zihninde bomba yapma fikrini uyandırmıştır. Bu mektup sonrasında Roosevelt, Fermi’yi ‘Manhattan Projesi’nde görevlendirerek atom bombası yapma sürecini resmen başlatmıştır. Snow 1939 yılında ‘uranyum zenginleştiği anda bilimdeki saflığın öldüğünü’ ifade etmiştir.⁴¹⁶

Yine gerçek düzlemde, 1941 yılında ‘Manhattan Projesi’ adı altında İngiliz ve Amerikalı bilim adamları yayınladıkları Maud Raporunda, uranyumu nasıl zenginleştirecekleri hususunda oldukça yol aldıklarını belirttiler.⁴¹⁷ Snow bu olayı romana taşıyarak tarihe gönderme yapmıştır. Warwickshire yakınlarında, kurgusal Barford laboratuvarında nükleer silah üretimi İngiltere tarafından koordine ediliyordu. Gerçek düzlemde o tarihlerde Winston Churchill, Cambridge’deki üst düzey bilim adamlarını bir araya toplamıştı. Romanda ise Eliot’ın Cambridge’den arkadaşları Walter Luke, kardeşi Martin ve Cambridge’den iş arkadaşı Francis Getliffe bir araya gelerek Barford’a gitmişti. Churchill’in o dönemde bilimi millileştirme çabaları düşünüldüğünde ve Gramsci’nin ‘entelektüel aydın’ tanımına bakıldığında, Mounteney ve Puchwein, ideolojilerinden dolayı bu tanıma uymamaktadır. Çünkü her ne kadar özgür oldukları ve Sovyetler Birliği’yle siyasi yönden bağları olmadığı iddia edilse de, kendilerini ait hissettikleri ideoloji İngilizlerinkinden farklıdır. Savaştan dolayı mecburiyetten İngilizlere hizmet etmektedirler. Zira ilk romanda olduğu gibi bu romanda da Snow casusluk tohumlarını okurun içine ekmıştır. Mounteney ve Puchwein gibi bilim adamları hayatta kaldıkları için kendilerini şanslı hissetseler de emeklerini İngiltere’ye sattıklarının farkında değildirler. Zira kapitalist sistemde emeklerinin karşılığını ücret olarak alamayan işçilerin durumuna benzer bir örneği Snow kurgusal düzlemde göçmen bilim adamları üzerinden vermiştir. Sadece hayatta kaldıkları için

⁴¹⁵ Snow mektubun orijinalini *The Physicists*, II: Einstein’s Letter to President Roosevelt, 113, ve Appendix bölümünde yayımlamıştır. bkz. <https://tayyareroman.wordpress.com/2013/05/09/einsteinin-mektubu/>, Erişim Tarihi: 18.03.2016.

⁴¹⁶ Snow, *The Physicists*, 6: The Clouds Gather, 52-58.

⁴¹⁷ The Maud Report 1941, Erişim Tarihi: 11.12.2015, <http://www.atomicarchive.com/Docs/Begin/MAUD.shtml>

kayıtsız şartsız hizmet etmeyi kabul etmişlerdir. Emeklerinin karşılığını almak bir yana onlar için esas sorun İngiltere tarafından kabul görüp göremeyecekleridir.

Bu bağlamda ülkesi için ideolojik farklılıkları sorun edip etmeyeceğini merak eden Eliot, bu durumu Barford sorumlusu Bay Drawbell'e danışır. Eliot aralarında geçen konuşmayı şu şekilde aktarır: “‘Bu bilim adamlarının inançlarıyla zehirlenmeyeceğini kimse söyleyemez. Buna kefil olabilir misin?’ diye Drawbell’e sordu. Drawbell ise ‘ülkelerini boş ver, yaptıklarına bak,’ dedi. ...Almanların uranyum bombasını ilk önce Londra’ya atmasının nelere yol açabileceğini düşündüm.”⁴¹⁸ Bu açıklama okur açısından oldukça önemlidir. Zira hem göçmen bilim adamlarından şüphe duymaya başlamışlardır hem de İngiltere’nin o dönemde çaresizliğinin iyice açığa çıktığının farkına varmışlardır. Drawbell kalifiye elemanlarının hemen hemen hepsinin ‘Manhattan Projesi’nde çalışmak üzere Amerika ve Kanada’da olduklarını Eliot’a itiraf etmiştir. Bu yüzden Drawbell “kişilerin ideolojisine kanıp, ülkesini büyük bir kumarın içine atamazdı.”⁴¹⁹ Eliot, Drawbell’in “Almanlar ilk uranyumu Londra’ya attığında nasıl hissedersin”⁴²⁰ sözleriyle geri adım atıp, ikna olmuş gibi gözükte. Drawbell için önemli olan bireyin yaptığı iştir. Kapitalist düzende her şey makineleşmiştir ve bu düzende kimin hangi ideolojiyi benimsediği önem arz etmez, önemli olan kapitalist sistemin işleyişinin aksamamasıdır. Bu düzende ücretli emek, bireyler arasında rekabet duygusunu geliştirmiş, bu da bireylerin sömürülmesine yol açmıştır. Snow kurgusal düzlemde Amerika ve İngiltere’nin silah yapma rekabetini okura betimleyerek, bilim adamları arasındaki çekişmeyi gün yüzüne çıkarmıştır. Marks’a göre, rekabetin kazananı her zaman kapitalistlerdir: “Rekabetin zorlayıcı yasaları durmaksızın yeni teknolojilerin ve örgütlenme biçimlerinin uygulamaya konulmasını da gerektirir, çünkü üretkenliği daha yüksek olan kapitalistler daha verimsiz yöntemler kullananları rekabette alt edebilirler.”⁴²¹

Snow *İki Kültür* adlı çalışmasında, kapitalist sistemin rekabete dayalı düzeninde, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin hızına ayak uyduramayan ülkelerle zengin ülkeler arasındaki uçurumun her geçen gün daha da derinleştiğini şu şekilde ifade etmiştir:

⁴¹⁸ Snow, *The New Men*, 37.

⁴¹⁹ Snow, *The New Men*, 37.

⁴²⁰ Snow, *The New Men*, 37.

⁴²¹ Marks, *Komünist Manifesto*, 29.

“Zenginler arasında ABD, İngiliz Uluslar Topluluğu’nun beyaz ülkeleri, Büyük Britanya, Avrupa’nın büyük kısmı ve SSCB var. Çin arada bir yerde, henüz sanayinin zirvesine çıkmış değil, ama muhtemelen çıkacak. Yoksullarsa geri kalan bütün ülkeler. Zengin ülkelerde insanlar daha uzun yaşıyor, daha iyi şeyler yiyor, daha az çalışıyorlar. Hindistan gibi yoksul bir ülkede, ortalama ömür İngiltere’dekinin yarısı. Hintlilerin ve diğer Asyalıların, salt nicelik açısından, bir kuşak öncesinden daha az yemek yediklerine dair kanıtlar var. ... İnsanlığın ezici çoğunluğunun hayatı her zaman berbat, acımasız ve kısa olmuştur. Yoksul ülkelerde hâlâ öyle. ... Zenginleşmenin sırrı bir kere öğrenildikten sonra, dünya yarısı zengin yarısı yoksul bir halde yoluna devam edemez. Bu olacak şey değildir.”⁴²²

Snow yukarıda İngiltere’yi zengin ülkeler arasında göstermesine rağmen, kurgusal düzlemde İngiltere atom bombası yapma yarışında ABD’ye karşı kaybetmek üzeredir, çünkü kapitalist sistemin rekabetçi yapısında zengin/fakir ayrımı yoktur ve kazanan her zaman kapitalizm, kaybeden de insanlıktır. Nitekim kurgusal düzlemde bahsedilen Norveç’teki ağır su arıtma merkezi patlatıldıktan sonra İngiltere’de nükleer araştırmalar yavaşlamıştır. 1943 sonlarında ise tamamen durma noktasına gelmiştir. *The New Men*’de, Walter Luke ve ekibinin plütonyumu küçük parçalara ayırmayı başarması ve silah yapımının önünü açması, Eliot ve Martin tarafından sevinçle karşılanmıştır. Fakat diğer tarafta Hector Rose gibi önemli siyasetçiler İngiltere’nin ekonomik nedenlerden dolayı bu projeden vazgeçmesi gerektiğini düşünmektedirler. Martin’in Luke’u ziyareti, Eliot tarafından şöyle ifade edilmektedir: “Martin Luke’u ziyaret etmiş ve çalışmaların iyi gittiği yönünde sevindirici haberler almıştı. Artık son bir deneme kalmıştı. ... Martin’in ziyaretinden sonra insanlar, ya karşıydılar ya da destekçisiydiler. Hector Rose’a kalsa projeyi kapatıp hemen onu Amerika’ya gönderecekti.”⁴²³

İngiltere’de bu tartışmalar sürerken aynı anda Amerika’da nükleer araştırmalar yürüten bilim adamları U-235 olarak bilinen ‘uranyum ayırıştırma süreci’ni başarıyla tamamlamışlardır.⁴²⁴ David Harvey, Fransız İhtilali ve Sanayi Devriminden sonra

⁴²² Snow, *İki Kültür*, 136-137.

⁴²³ Snow, *The New Men*, 45.

⁴²⁴ Gerçek hayatta U-235 ayırma sürecini, 1935 yılında Kanada doğumlu Amerikalı nükleer fizikçi Arthur Jeffrey Dempster başarmıştır. Bkz. Samuel King Alison, *Arthur Jeffrey Dempster*, National Academy of Sciences, Washington, 1952.

teknolojik gelişmelerin insanlar için değil, egemen sınıfın refahı için kullanıldığını vurgulamıştır.⁴²⁵

Snow *İki Kültür*'de batılı entelektüellerin Sanayi Devrimini anlamaya çalışmadıklarını veya anlayamadıklarını ifade etmiş ve özellikle edebi entelektüelleri 'Ludditeler'e⁴²⁶, başka bir deyişle, 'doğal makine kırıcılara' benzetmiştir. Snow'a göre tarım devrimi ve sanayi-bilim devrimi, toplumsal hayatta insanın gördüğü en önemli dönüşümdür. Fakat kapitalist sistem bu devrimi kendi çıkarları için kullanmıştır. Gramsci'nin 'geleneksel aydınlar' esas olarak eski düzenin devam etmesini istemektedir sözünden⁴²⁷ hareket eden Snow'a göre:

*"geleneksel kültür devrimin farkına varmadı: Vardığında da gördüklerinden hoşlanmadı. Ama bu, geleneksel kültürün devrimin nimetlerinden yararlanmadığı anlamına gelmez; İngiliz eğitim kurumları on dokuzuncu yüzyılda İngiltere'nin artan zenginliklerinden paylarını aldılar ve gariptir, bu da onların şu an bildiğimiz biçimlerinin de billurlaşmasına yardımcı oldu. ... Geleneksel kültür gittikçe zenginleşirken devrimden gittikçe daha fazla soyutlandı; bünyesindeki genç insanları idari görevler üstlenmeleri, Hint İmparatorluğu'nda çalışmaları, kültürün kendisini idame ettirmeleri amacıyla eğitti, ama hiçbir şekilde onlara devrimi anlayacak ya da ona katılacak donanımı vermedi."*⁴²⁸

Snow da kurgusal düzlemde iki farklı ülkedeki bireylerin zamana karşı yarışarak adeta makine düzeninde yaptıkları işi okura sunmuştur. Burada önemli olan yapılan iştir, verilen emek önemli değildir. Eliot romanda zamana karşı verilen yarış şu sözlerle ifade etmiştir:

*'Puchwein Chicago'dan Los Alamos'a taşındı,' dedi Pearson. 'Oldukça başarılı bir iş çıkarıldığı söylendi'. ... 'Üzgünüm ilk kez biz yapamadık. İlk kez Amerikalılar bu bombayı üretti.' ... 'Bizim ne yapmamız lazım şimdi?' Bu olay bizi özgür bırakmıştı. Barford'dakilerin haberi olmalı, henüz bilmiyorlar çünkü. ... Ülke olarak onların peşini bırakmamız mantıksız olurdu. Bu konjonktürde başka yapılacak bir şey de yoktu.'*⁴²⁹

⁴²⁵ Marks, *Komünist Manifesto*, 20.

⁴²⁶ Snow, burada ve başlıkta 'Ludditeler' terimini kullanmıştır. Bu terim, on dokuzuncu yüzyılda işlerini ellerinden aldıklarını düşündüklerinden makineleri kırmak için örgütlenmiş olan bir İngiliz işçi topluluğudur. Özellikle tekstil çalışanlarına verilen addır.

⁴²⁷ Perry Anderson. Gramsci, *Hegemonya Doğu/Batı Sorunu ve, Strateji*. (Çev.: Tarık Günersel), Alan Yay., İstanbul 1988, 9.

⁴²⁸ Snow, *İki Kültür*, 113-115.

⁴²⁹ Snow, *The New Men*, 126, 127.

Kapitalist sistemdeki bu yarışı diğer rakiplerine karşı kaybeden İngiltere’de bu zamana kadar çalışan bireylerin bir önemi kalmamış ve Rose, Eliot’ı uyararak Barford’daki çalışmaların artık bir anlam ifade etmediğini söylemiştir. Rose aslında kendi içerisinde de ikilemler yaşamaktadır. Bir yandan bombanın Amerika tarafından üretilmesi onu rahatlatmıştır, çünkü ahlaki yönden kendisini kötü hissetmektedir. Diğer yandan ise bombanın savaşın kaderini değiştireceğini bildiğinden dolayı, Amerika’nın onları yalnız bırakmasından korkmaktadır. Aslında Rose’un korkuları tamamen materyalisttir. Yarışa girdikleri Amerika karşısında mağlup olmuşlardır ve kapitalist düzende verilen emeğin önemi yoktur. Rose ayrıca kendisine verilen görevi başarıyla tamamlayamadığı için işini kaybetme korkusu yaşamaktadır. Marks’a göre kapitalist düzenin bireylere vadettiği teknolojik ve ekonomik gelişmeler aslında bireylere uzun vadede yarar yerine zarar getirecektir. Zira kapitalist düzenin övünçle bahsettiği sanayileşme insanlara ve şehirlere kasvetten başka bir şey getirmemiştir. İşçilerin organik aydınlar tarafından eğitilmesi gerektiğine inanan Marks, kapitalizmin çöküşünün yine işçi sınıfı tarafından gerçekleştirileceğini şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Marx’ın işçi sınıfının zihinsel gelişmesine tam güveni vardı: Bu gelişme, birlikte eylem ve karşılıklı tartışmalar sonucunda mutlaka gerçekleşecekti. Sermayeye karşı verilen mücadelede yer alan olaylar, karşılaşılan durumlar, hatta kazanılan zaferlerden çok uğranılan yenilgiler, her derde deva gözde formüllerin yetersizliğini işçilere ister istemez gösterecek, işçi sınıfının kurtuluşunun gerçek koşullarının daha iyi anlaşılmasına yol açacaktı.”⁴³⁰

Elbette roman kurgusunda İngiltere’nin bu bombayı Amerika’dan daha önce üretememesi için kendisine göre haklı sebepleri vardır. Savaşın merkezi konumunda olmaları, Almanya’nın bütün gücüyle onlara saldırması, ülkenin otuz yıl gibi kısa bir süre içerisinde girmiş olduğu İki Büyük Savaştan dolayı yaşamış olduğu ekonomik sıkıntılar, uranyum temininin zorluğu ve karşısındaki süper gücün Amerika olması bu sebepler arasında gösterilebilir. Snow’a göre bu yarışta neredeyse Amerika’yı geçiyorlardı. Fakat bu, İngiltere’nin kendisini her şartta diğer devletlerden üstün görmesinden başka bir şey değildir. Nitekim Lewis’a göre İngiltere klişe olmuş sözleri

⁴³⁰ Marks, *Komünist Manifesto*, 91, 92.

severdi. Ancak Snow'un da böyle bir savunma yapması onu oldukça şaşırtmıştır.⁴³¹ Zira son kertede İngiltere artık eskisi gibi 'güneş batmayan' ülke değildi.

İngiltere'nin atom bombasını Amerika'dan önce yapamaması, Martin ve Luke'un başarısızlığı olarak kabul edilmektedir. Zira kapitalist sistemde suçlu her zaman bireydir. Kendisine verilen görevi yerine getirememiş, tüketim toplumunun ihtiyacını karşılayamamış ve başarısız olmuştur. Snow, modern dünyanın dayattığı bireyselliği okura hissettirmiş ve aslında materyalist hayatın acımasızlığını gözler önüne sermiştir. Bu yüzden Snow romanlarındaki başkarakterlere 'hazin son'lar hazırlamıştır. *The Light and the Dark*'da Calvert, *The New Men*'de Martin ve Luke, *Corridors of Power*'da ise Quaiife aynı kaderi paylaşıp başarısız olmuştur. Toplumcu Gerçekçilerin 'olumlu kahraman' öğretisinin bazı temel özelliklerini taşıyan Snow'un karakterleri, romanların sonunda 'güce' karşı hep kaybeden taraf olmuştur. 'Olumlu kahraman' yaşadığı toplumdaki bireyler için iyi örnektir ve kapitalistlere karşı yapılacak devrimin öncüsüdür, hayal kırıklığına yer yoktur, asla duygusal değildir. Snow'un karakterlerinin ayrıldığı nokta ise duygusal olmaları ve bu yüzden de hayal kırıklıkları yaşamalarıdır. Bu yüzden romanda, yapılmak istenen bombanın başka ülkelerde yaşatacağı felaket Eliot'ın hep aklındadır. Komünizm akılcı bir ideoloji olarak doğup, bütün halkların hakkını gözetmek istemiştir. Fakat Stalin ve Lenin'in hem Polonya hem de Rusya'da yaptığı katliamlar göz önünde bulundurulduğunda, Snow'un, belki de, karakterlerini bilerek hayal kırıklığına uğrattığı ve insanların felaketi olmamaları için uğraş verdiği söylenebilir. Nitekim Snow'un yaşadığı yüzyıl iki büyük savaşa sahne olmuş ve zaten yeterince insan ölmüştür.

Eliot ve özellikle de Martin projenin başından beri bombayı yapan ülkenin savaşı kazanacağı düşüncesindedir. Bu fikre Luke ve Puchwein da destek vermektedir. Fakat zaman ilerledikçe bombanın insanlara neler yapacağı fikri zihinleri meşgul etmeye başlamıştır. Bombanın olası patlamasının yaklaşık üç yüz bin insanın hayatına mâl olacağı hesaplanmaktadır. Sakatlıklar ve yıllarca maruz kaldıkları radyasyondan dolayı insanlara neler olacağı, dillendirilen rakama dâhil değildir. Almanya'nın bu şekilde bombalanması fikri etik olarak kabul görmese de, aynı şeyin İngiltere veya Amerika'nın başına gelebileceği korkusu da kafalarını karıştırmaktadır. Bilim adamları bombanın

⁴³¹ Lewis, 116.

kullanılmaması konusunda siyasilerin uyarılması gerektiğini düşünmüş ve Savunma Bakanıyla görüşen Luke, “bombanın kullanılmayacağı, sadece tehdit için durduğu” cevabını almış, az da olsa rahatlamıştır.⁴³²

Siyasi iktidarlar kendi gelecekleri için bilimi kullanmaktan hiçbir zaman geri durmamışlardır. Atom bombasının da bu amaçla yapıldığı aşikârdır. Bu yüzden Nazilerin yapmaya çalıştığıyla, İngiltere’nin çıkarları arasında bir fark yoktur: İki ülke de karşı tarafı yok etmek istemektedir. Bu durumda bilim adamları, Althusser’in de belirttiği gibi, devletin ideolojik aygıtı haline gelmişlerdir.⁴³³ Ne var ki İngiltere ve Amerika adına çalışan Mounteney yaptıkları şeylerin, insanlık adına zarardan çok yarar getirmesini umut etmektedir.⁴³⁴ Mounteney göçmen bir bilim adamıdır ve Amerika için hizmet etmektedir. Foucault ekonomistlerin verilerine dayandığı ifadesine göre “Amerika Birleşik Devletleri dünyadaki ilk hizmet ekonomisidir. ... Nüfusun yarıdan fazlası hizmet sektöründe çalışmaktadır. ... Bu, insanların enformasyon, enformasyonun da insanlar üzerinde etkinlik sağlamasına yol açmıştır. ... Enformasyonun manipülasyonu, insan eylemini şekillendirmektedir.”⁴³⁵ Foucault işçinin sömürülmesinin farklı bir hal aldığını defalarca vurgulamıştır. Mounteney de kapitalist hizmet sektöründe çalıştığının farkında olmadan nükleer bombanın yapılmasını savunmuş, fakat asla kullanılmaması gerektiğini, bu tip silahların hayati etkileri olacağını Eliot’a belirtmiştir.⁴³⁶ Zira Eliot, Luke’un İngiltere adına yaptığı çalışmalarda maruz kaldığı radyasyona ve patlama sonucu vücudunda oluşan yanıklara bizzat şahit olmuştur. Mounteney dünyada yeterince kötü şey olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir: “‘Dünyada yeterince hastalık var’. ... ‘Eğer o silahlar kullanılırsa salgın hastalıklar kadar tehlikeli olabilir.’ ... ‘Hepimiz bombanın kullanıldığında sebep olabileceği ölümleri tahmin edebiliyoruz; ve o ölümlerin nasıl gerçekleşeceğini.’ ‘Onlara [siyasilere] bunu öğretebiliriz’.”⁴³⁷

Bilim adamları atom bombasını üreterek Amerika’nın eline tehlikeli bir silah verdiklerinin sonunda farkına vardılar. Patlamanın önlenmesi adına kurgusal düzlemde

⁴³² Snow, *The New Men*, 46,56.

⁴³³ Althusser, 27.

⁴³⁴ Snow, *The New Men*, 67.

⁴³⁵ Mark Poster, *Foucault, Marksizm ve Tarih*, (Çev.: Feride Güder), Otonom Yayıncılık, İstanbul 2008, 64-65.

⁴³⁶ Snow, *The New Men*, 70.

⁴³⁷ Snow, *The New Men*, 66-69.

Kuzey Amerika, Londra ve Tokyo’da atom bombasının kullanılmaması yönünde gösteriler yapılır. Nora Luke gibi matematikçiler, olası bomba patlamasında “yıllarca sürece radyasyon ve yüzbinlerce ölüden”⁴³⁸ bahsederler. Hem kurgusal düzlemde hem de gerçek düzlemde bilim adamlarının tüm çabalarına rağmen, ilk atom bombası 6 Ağustos 1945 yılında Japonya’nın Hiroşima kentine atıldı. Bombanın tipi, Puchwein ve arkadaşlarının geliştirdiği U-235’ti. Eliot ve Martin şaşkınlıklarını gizlemiyorlardı. Snow, Nazilerin bombaya nasıl tepki verdiklerini kurgusal düzlemde okura aktarmamış, fakat *The Physicists* adlı kitabında BBC’de yayınlanan haberlere propaganda gerekçesiyle inanmadıklarını ifade etmiştir. Snow’a göre Naziler Me262 savaş uçağı üzerinde çalıştıkları için atom bombasına yeterli kaynağı aktaramamışlardır.⁴³⁹ Eliot ise *The New Men*’de o sahneyi şu şekilde ifade etmiştir:

‘Gerçekten bombayı attılar mı?’ Kendimi boş ve yorgun hissederek sordum. ...Yıllarca Batıda bize öğretilen yüksek ahlaki değerlerle yetiştik... Hankins elini başına götürdü ve ‘Bizim politikamız bu değildi,’ dedi. ... Ben o an kaçmak istedim. Oxford Street’ten aşağıya doğru Piccadily Circus’a, oradan Vigo Caddesine, Bond Caddesinin Batısına ve ıssız Mayfair’e doğru yürüdüm. ...Denk geldiğim kişiler ‘bu Japonya’yı bitirecek mi?’ diye sordular. ‘Öyle olduğunu sanmıyorum, bombalar savaşları bitirmez,’ dedim, şaşkındım. ...Martin’i gördüm ‘sonunda oldu,’ dedim. ‘Maalesef,’ dedi Martin.⁴⁴⁰

Snow bu satırlarda, bilim adamlarının bağlı oldukları ideolojilere bu imkânı verdiklerinin pişmanlığını yaşadıklarını okura göstermiştir. Snow, bilim ve teknolojinin, yani medeniyetin yanlış amaçlar için kullanıldığında, insanlığa büyük zararlar açabileceği bu şekilde ifade etmiştir. Bilimin iyimser yönünün insanlığa büyük yararlar getirdiğini savunan Snow, *İki Kültür* adlı çalışmasında bilim adamlarının aslında insanlık adına iyi şeyler yapmaya çalıştığını özetlemeye çalışarak Mounteney’in ‘Dünyada yeterince hastalık var’⁴⁴¹ tespitine gerçek düzlemde de göndermede bulunmuştur:

“...insan kardeşlerimizin çoğu yetersiz beslenmekte ve erken ölmekte. En kaba haliyle toplumsal durumumuz böyle işte. İnsanın yalnızlığını kavramanın ürünü olan ahlaki bir tuzak vardır: Bu kavrayış kişiyi kendi

⁴³⁸ Snow, *The New Men*, 98.

⁴³⁹ Snow, *The Physicists*, 8: Nuclear Fusion, 77.

⁴⁴⁰ Snow, *The New Men*, 142-147.

⁴⁴¹ Snow, *The New Men*, 66.

benzersiz trajedisiyle memnun mesut bir köşede oturup, başkalarının yiyeceksizlikten ölmelerini öylece izlemeye itebilir.

Bir grup olarak bilim adamları bu tuzağa başkalarından daha az düşer. Bir şey yapılıp yapılamayacağını görmek için sabırsızlanma eğilimindedirler: Aksi kanıtlanana kadar da bir şey yapılacağını düşünme eğilimi gösterirler. İyimserlikleri de bundan kaynaklanır; hepimizin fena halde ihtiyaç duyduğu bir iyimserliktir bu.”⁴⁴²

Bilindiği gibi, Marksist eleştiri edebiyatı belirli tarihi koşulların ürünü olarak değerlendirir. Bu yüzden edebi metinle toplumsal gerçekçilik arasında bağlantı olmalıdır. Eagleton’a göre “edebi eserleri kendi mühürlü kutusuna hapsedip tarihten koparan edebiyata dair biçimci kuramlarla mücadele etmenin bir yolu da ‘yansıtmacılık’tan geçer.”⁴⁴³ Bu yüzden edebi eserlerin tarihsel ve toplumsal perspektifte gerçekliği yansıtması oldukça önemlidir. Nitekim Snow, yaşadığı dönemin tarihsel ve toplumsal olaylarını kurgusal dünyasına yansıtmış ve yaratmış olduğu tipik karakterlerle bunları okura aktarmıştır. Bu bağlamda Snow’un romanları Marks’ın, “maddi hayattaki üretim tarzı, hayatın toplumsal, politik ve entelektüel süreçlerini belirler” önermesi ile doğrudan örtüşür.

Gerçek düzlemde Almanya’nın İkinci Dünya Savaşı’ndan çekilmesiyle yalnız kalan Japonya, müzakere görüşmelerine başlamak için Sovyetler Birliği’ne elçi göndermeyi teklif etmiş, 17 Temmuz 1945 yılında Berlin’de düzenlenen ve Müttefik liderler Harry S. Truman, W. Churchill ve Josef Stalin’in katıldığı Potsdam Konferansı’nda⁴⁴⁴ bu fikir kabul görmemiştir. Japonya’nın atom bombası atılmadan hemen önce müzakereye başlama isteğinin reddedilmesinin, atom bombasının kullanılması için fırsat yaratmaktan başka bir amaç taşımadığı açıkça görülmektedir. İlk bombanın şoku atlatılmadan, ikinci atom bombası 9 Ağustos 1945 yılında Nagazaki’ye atıldı. Kurgusal düzlemde bu haberi Eliot, Martin’le Barford’dayken almıştır. Martin beraber çalıştıkları Sawbridge’in⁴⁴⁵ atom bombası planlarını Sovyetler Birliği’ne sızdırmasının şokunu üzerinden henüz atamamışken, Snow sonrasında gelişen olayları şu şekilde ifade etmiştir:

⁴⁴² Snow, *İki Kültür*, 96.

⁴⁴³ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 64-65.

⁴⁴⁴ <https://history.state.gov/milestones/1937-1945/potsdam-conf>, Erişim Tarihi: 10.11.2015.

⁴⁴⁵ Snow, *The New Men*, 189-193.

*‘Gittikçe monotonlaşıyor’ dedi Martin. Yüzündeki ifade hiç değişmeden ‘bu bomba plütonyum olmalı’ dedi. ...Mary Pearson, Nora Luke, Walter Luke hepsi Hiroşima yüzünden hastaydılar. Luke ‘İlk bombayı savunan olursa, onu belki dinleyebilirim, ama eğer ikinci bombayı savunan olursa, onu tek kelime dinlemeden cehenneme gönderirim’ dedi. ... Rose bilim adamlarının bütün hayatının yeni doğrular bulmak için geçtiğini fakat ucu topluma dokunduğunda onu durdurmak için samimiysiz olduklarını söyledi. ‘Asidirler, soru sorarlar, itimat ederler, gelecek hakkında meraklıdır ve onu şekillendirmeye karşı koyamazlar’ dedi.*⁴⁴⁶

Sonuç olarak Snow, Hector Rose gibi mantığıyla hareket eden bir bilim adamına ağzından okurun alışık olmadığı türden duygusal cümleler söyler. Rose’un vurguladığı gibi bilim adamları atom bombası için yıllarca çalışmıştır. Yapıldıktan sonra kullanılmaması gerektiği belirtilse de, sonucun ne olacağı merakı daha ağır basmaktadır.⁴⁴⁷ Snow, bilim adamlarının bu iş için gönüllü olduklarını ve kimsenin onları zorlamadığını romanın başında belirtmiştir. Romandaki kurgusal başbakanı bilim adamlarının değerini/değersizliğini şu sözlerle ifade etmiştir: “Onların Süpermen olduğunu düşünürdüm. Fakat onlar Süpermen değiller, değil mi? Bazıları gerçekten harika, fakat çoğu işe yaramayan adamlara benzer.”⁴⁴⁸ Çoğu İngiliz bilim adamı olayları ilk başta üzüntüyle karşılasa da, güç olarak artık Sovyetler Birliği ve Amerika’nın gerisinde kalındığının farkındadır. Siyasetçiler ise eskisi gibi süper güç olabilmenin yolunun ‘nükleer’ silaha sahip olmaktan geçtiğine inanmaktadır. Bu yüzden gücün kaynağı bilimdir. Nükleer silaha ulaşma yolculuğu, *Corridors of Power*’da başka bir boyut alacak, bu sefer olaylar Snow tarafından Soğuk Savaş’ın tam içine taşınacaktır.

Corridors of Power’ın başlangıcı Churchill yönetiminin son dönemlerine denk gelmektedir. Churchill iktidarının sonu ve 1955’de Anthony Eden’in başbakan olmasına denk gelen Süveyş Krizi, Muhafazakâr Partinin İngiltere’yi tekrar eski gücüne ulaştırmak için yapmış olduğu hamlelerden biridir. Snow bu hamlenin beklenmedik sonuçlar doğurduğunu ve İngilizlerin artık eski gücünde olmadığını bu romanında okura sunmuştur. Gerçek düzlemde Süveyş Krizi ve beraberinde meydana gelen birtakım olaylar Snow’un oldukça ilgisini çekmiş, bunu kurgusal dünyaya yansıtmıştır. Snow incelenen diğer iki romanda olduğu gibi bu romanda da siyasi konulara ağırlık vermiş,

⁴⁴⁶ Snow, *The New Men*, 154-157.

⁴⁴⁷ Lewis, 121.

⁴⁴⁸ Atkins, 252, Lewis, 121.

iktidarın bilgiyi kontrol ederek nasıl güç edinmeye çalıştığını örneklerle açıklamaya çalışmıştır. İki büyük dünya savaşı sonrası oldukça güç kaybeden İngiltere, Sovyetler Birliği ve Amerika'nın arkasında kalmış, Snow da bunu romanına konu edinerek dünyayı yöneten iktidarların güç oyunlarını okura sunmuştur.

Michel Foucault, “bilgi ve iktidar arasında derin bir ilişki olduğunu ve bunların biçimlenişlerinin gelişmiş endüstriyel toplumlar üzerinde, gündelik yaşamın en gizli alanlarına kadar girebilen ve kendi iktidarını kabul ettirebilen bir mevcudiyeti olduğunu ileri sürer.”⁴⁴⁹ Bu bağlamda toplumun bütün kesiminin denetim alanına alındığı bir yapı oluşturulur. Bu görev toplumun her alanında iktidarın farklı denetim mekanizmalarına verilir.⁴⁵⁰ Örneğin bu görev hastanelerde doktorlar tarafından yapılırken, Snow'un kurgusunda doktorların yerini bilim adamları alır. Akıl hastanelerinde veya normal hastanelerde tedavi edilen hastalar şifa bulamazlar ve kapitalist sistemin en önemli gelir kaynaklarından olan ‘ilaçlara’ bağlı kalıp ömürleri boyunca sisteme mahkûm yaşarlar. Nitekim *The New Men*'de Martin ve Luke gibi bilim adamlarının üretimine katkıda bulundukları atom bombasının insanlara felaketten başka bir şey getirmediği ortadadır. Fakat iktidar asla vazgeçmemiştir. Nitekim İngiltere'de Soğuk Savaş'la beraber tekrar güce sahip olma isteği iktidar tarafından dillendirilmeye başlanmıştır. Bunun için de adres, disipline ettikleri Üniversiteler ve bilim adamlarıdır. Snow'un incelenecek son romanı olan *Corridors of Power* siyasilerin iktidar kavgasına ev sahipliği yapmaktadır. *The New Men*'de Luke kurgusal düzlemde plütonyum üzerinde çalışırken, ona destek verip vermeme hususunda ikiye bölünen iktidar sahipleri, bu romanda da aynı ikileme düşmüş ve İngiltere'nin nükleer silahlanma projesine ne şekilde devam edeceği hususunda kararsız kalmışlardır.

Corridors of Power, Muhafazakâr Parti milletvekili olan ve aynı zamanda kabinede Savunma Bakanlığı görevinde bulunan Roger Quaipe'nin nükleer silaha olan inancını kaybettiğini açıkladığı konuşmayı yaptığı 1950 yılına dayanır. O tarihte gerçekte böyle bir olay olmamıştır, ama hikâye Snow'un bütün gerçekçiliğiyle ya olsaydı şeklinde tarihi, ‘karşı olgusal’ bir biçimde yorumlamasından kaynaklanır. Romanda, 1955-59 yılları arasında İngiltere'de meydana gelen olaylar kurgusal

⁴⁴⁹ Mark Poster, *Foucault, Marksizm ve Tarih*, (Çev.: Feride Güder), Otonom Yayıncılık, İstanbul 2008, 87.

⁴⁵⁰ Poster, 87.

düzlemde okura betimlenir. Lewis Eliot artık evlenmiştir ve Sir unvanını almıştır. Shusterman'a göre bu roman Snow'un parlamento romanıdır ve karakterlerin tamamı politik figürlerdir. Roman adını İngiliz hükümetinin o dönemdeki güçlü politikacılarının ofislerinin bulunduğu ve ülke için önemli kararların alındığı meclisten almıştır. Siyasi roman geleneği İngiliz edebiyatı için yeni değildir. Anthony Trollope ve Maurice Edelman gibi yazarlar da bu konuyla ilgili romanlar yazmışlardır. Snow'un siyasi kariyeri ve parlamento üyesi olması bu romanın yazımında önemli rol oynamıştır. *The New Men* gibi *Corridors of Power* da insanlığın kaderiyle ilgili konulara önem vermiştir. Bir anlamda *The New Men*'in devamı olduğu da söylenebilir.⁴⁵¹

Süveyş Krizi Snow'a göre Münih Krizi'nden sonra İngilizleri, siyasi anlamda olumsuz yönde etkileyen en büyük olaydır. Münih Krizi'nde, dönemin İngiltere başbakanı N. Chamberlain, Hitler'le 1938 yılında Almanya'da görüşmüş ve saldırmazlık antlaşması imzalamıştır. Fakat Hitler sözünde durmamış, Çekoslovakya ve Polonya'yı işgal etmiş, bunun üzerine İngiltere ve Fransa, Almanya'ya savaş ilan etmiştir. Bu olay Chamberlain'in siyasi hayatının kısa sürmesine neden olmuştur. İngiltere'nin bu yüzyılda yaşadığı en büyük politik mağlubiyet olarak kabul edilen Süveyş Krizi romanın en önemli siyasi olaylarından birisidir. Roman bu kriz ve Quaiife'nin nükleer silahlanmaya karşı vermiş olduğu mücadelenin arasında şekillenmiştir.

The Light and the Dark ve *The New Men*'i incelerken vurgulandığı üzere, İngiltere iki büyük dünya savaşına girmiş, bu savaşları kazanmasına rağmen hem ekonomik hem de siyasi anlamda güç kaybetmiştir. Bir tarafta Nazizm, diğer tarafta Komünizm tehlikesiyle karşı karşıya kalan İngiltere, hem siyaseten hem de ekonomik anlamda Amerika'ya bağımlı hale gelmiştir.

Corridors of Power, Mart 1955'de Eliot ve eşi Margaret'in Westminster Sarayında, Snow'un kahramanı Quaiife'nin verdiği davete katılmalarıyla başlar. Yemekte Muhafazakâr Partinin üst düzey yöneticileri, milletvekilleri, birçok işadamı, sanatçı ve dost devletlerin büyükelçileri vardır. Quaiife için en önemli nokta, İngiltere'nin nükleer silahlanma yarışından çekilmesidir. Bu hususta henüz bir uzlaşma oluşmamıştır. Bu yüzden de Quaiife hükümetteki yerini sağlamlaştırmayı kendisine ilk

⁴⁵¹ Shusterman, 118.

hedef olarak belirlemiştir. ‘Eşitlik’ kavramının olmadığı bir toplumda bireyler ‘sömürü’ye maruz kalmamak adına, toplumun çıkarlarını değil, kendi bireysel çıkarlarını gözetmek durumunda kalırlar. Açıkçası İngiliz toplumu o dönemde silah sanayisine yapılan yatırımlardan memnun değildir. Zira halk ciddi anlamda ekonomik sıkıntı çekmektedir. Fakat dönemin savunmadan sorumlu bakanı Lord Gilbey kendi siyasi iktidarı için silahlanma konusunu mecliste mütalaa etmeye asla yanaşmamaktadır.

Eliot için yemeğe katılanlardan en dikkat çeken David Rubin’dir. Eliot Amerika’dan siyasi bir danışmanın yemeğe katılmasından dolayı Quaife’nin onların siyasi desteğini almış olabileceğini düşünmektedir. Çünkü David Rubin, Snow tarafından açıkça belirtilmese de dönemin Amerika Başkanı Dwight D. Eisenhower’ın o yemekteki temsilcisidir. Eisenhower, başkan olmadan önce, 1942 yılında Avrupa’daki Birleşik Devletler Kuvvet Komutanlığı görevini yürütmüştü. 1944 yılında yaklaşık dört bin gemiyle yapmış olduğu Normandiya Çıkartması’yla Fransa’yı Alman işgalinden kurtarmış ve savaşın kazanılmasında önemli bir rol oynamıştır. Komutanlığı döneminde uzun yıllar Avrupa’da kalmasından dolayı bu kıtaya olan ilgisini kaybetmemiş ve bunu yemeğe David Rubin’i göndererek göstermiştir.⁴⁵² Eliot’ın Rubin’le ilk karşılaşması şu şekildedir: “Roger bombalar hakkında mı konuşuyordu yoksa teslimat metodu hakkında mı? Ona ‘resmi görevli’ olarak yardım etmemi istedi, bu konuların biz ve Amerikalılar arasında tartışıldığını yıllardır duyardım.”⁴⁵³

Quaife’nin verdiği yemeğe Amerika’yı temsilen David Rubin’in katılımı aslında İngiltere’nin, Sovyetler Birliği ve Amerika arasında yapmış olduğu tercihi dolaylı yoldan okura gösterir. Doğu Avrupa’yı tamamen kontrolü altına almış bir ideolojinin boyunduruğu altına girmek istemeyen Quaife, Amerika’ya yakınlık göstermiştir. Kapitalist Amerika’nın Komünizme göre tercih edilebilir olması İngiliz çıkarlarıyla örtüşmektedir. Snow bu durumu anlatırken tarafsız kalmayı tercih etmiştir.⁴⁵⁴ Romanda ise devletin üst kademelerindeki insanların kendi siyasi iktidarlara için geçmiş kolaylıkla unutup, sadece bugüne baktıkları Eliot tarafından şu şekilde ifade edilir:

⁴⁵² <https://www.whitehouse.gov/1600/presidents/dwightdeisenhower>, Erişim Tarihi: 02.12.2015.

⁴⁵³ Snow, *Corridors of Power*, 9-10

⁴⁵⁴ Theophilus E. M. Boll, C. P. Snow’s ‘Corridor’s of Power’ Studied As an Anatomy of the Liberal Mind, (284-296), 284, Erişim Tarihi: 02.12.2015, <https://home.isi.org/journal-issue/march-april-1966>

*Baksana bir politikacı sadece anı yaşar. Onun için geçmiş yoktur. ... Eğer biraz mantığı olsa, gene de bıraktıklarını düşünmeden duramaz. ... Onlar için sadece güç vardır. Güç iktidarlar için oldukça önem arz etmektedir. ... İlk iş gücü ele geçirmektir. Hemen ardından yapılacak şey ise onu kullanmaktır.*⁴⁵⁵

Nitekim Anthony Eden hükümeti İngiltere’yi eski parlak günlere döndürme adına siyasi hamle yapma arayışına girdi. İngiltere’nin dünyaya eskisi kadar güçlü olduğunu gösterme zamanının geldiğine inanıyorlardı. Bunun için ilk olarak yakın zamanda kaybettikleri Kuzey Afrika hâkimiyetini yeniden almak istediler. David Rubin’in partiye katılmasının sebeplerinden biri de İngiltere’nin olası Mısır saldırısını önlemektir.

İngiltere’nin Mısır’a olan ilgisi yeni değildi. 1840’lı yıllarda Osmanlı Devleti’nin kontrolü altında olan Mısır, zengin doğal kaynaklara ve önemli ticaret yollarına ev sahipliği yapıyordu. 1869 yılında açılan Süveyş Kanalı ise Kızıldeniz’le Akdeniz’i birbirine bağlıyordu. Bu kanal vasıtasıyla Kuzey Afrika’dan gelen petrol kısa sürede Avrupa’ya taşınıyordu. Osmanlı Devleti o dönem İngiltere’ye olan yaklaşık iki yüz milyon sterlinlik borcunu ödeyemeyince, İngiltere kanalı bu bahanelerle işgal etti. 1888 yılından 1950’li yıllara kadar kanalın kontrolünü elinde bulunduran İngiltere, 1956 yılının Temmuz ayının kanaldan bütün askerlerini çekmek zorunda kaldı. 1956 yılında Mısır Cumhurbaşkanı olan Cemal Abdül Nasır baraj yapımı için beklediği desteği İngiltere ve Amerika’dan bulamayınca, Komünist ülkeler bloğuna yöneldi. Bu olay Batılı ülkeleri rahatsız etse de Sovyetler Birliği’nin tam desteğini alan Nasır, Süveyş Kanalı’nı ulusallaştırma yoluna giderek oradan geçen gemilerden vergi almaya başladı. Heikal’a göre bu durum yeni imzalanan petrol antlaşmasına göre Mısır’ın hakkıydı.⁴⁵⁶

İngiltere ise Nasır’ın yıllarca başka devletlerin kontrolü altında kalmış bir devleti nasıl ulusallaştırabileceği hususunda kuşku duyuyordu. Weber, bir ulus içindeki üyeliği tanımlayabilen bireylerin çeşitli sosyal ve kültürel özelliklerini incelerken üç ana unsuru vurgulamıştır: “(1) bazı tarihi deneyimlerin milliyet duygusunu oluşturma hızı, (2) terimin bir ülkeden ve bir tabakadan diğerine farklı anlamları, (3) bir ulusal kimlik duygusunun biçimlenmesinde entelektüellerin rolü.”⁴⁵⁷ Mısır’da yetişen aydınların ve

⁴⁵⁵ Snow, *Corridors of Power*, 9-11-18.

⁴⁵⁶ <http://www.history.com/this-day-in-history/egypt-nationalizes-the-suez-canal>, Erişim Tarihi: 20.12.2015.

⁴⁵⁷ Max Weber, *Ekonomi ve Toplum* (1), (Çev.: Latif Boyacı), Yarın Yayınları, İstanbul 2012, 75.

siyasi tavsiyeler veren danışmanların İngiltere, Sovyetler Birliği ve Amerika etkisinde olduğu gerçeği düşünüldüğünde, Mısır'ın ulusallaşp üzerinde baskı kuran ideolojilerden bağımsız hareket etmesi düşünülemezdi.

Devletlerin ekonomik çıkarları göz önünde bulundurulduğunda dünyada yeni bir kriz kaçınılmazdı. Çünkü İngiltere ve Fransa gibi devletler yıllardır sömürdüğü bir toprağı bu kadar kolay bırakmayacaktı. Nitekim Nasır'ın bu çıkışının, Kuzey Afrika'daki Fransız sömürgelerine de sıçrayacağı korkusu Fransa'yı İngiltere'nin yanına itti. Amerika ise ilginç bir şekilde olaylara tarafsız kalma yolunu seçti. Zira Mısır'ın Sovyetler Birliği'nin desteğini almadan böyle bir hareket yapmayacağını çok iyi bilen Amerika, Sovyetler Birliği'yle karşı karşıya gelmek istemedi. İsrail 29 Ekim 1956 günü Sina Yarımadası'nı işgal etti. Bu olayı İngiltere ve Fransa'nın Süveyş Kanalı'na asker çıkartması izledi. Sovyet lider Nikita Kruşçev işgale karşı çıkarak Süveyş'in derhal Mısır'a bırakılmasını istedi. Eğer dediğı yapılmazsa Avrupa'yı nükleer silahla vurmakla tehdit etti. Amerika Başkanı Eisenhower, Anthony Eden'i uyararak işgale son vermesini istedi. Bunun üzerine İngiltere ve Fransa Süveyş'ten çekilmek zorunda kaldı.⁴⁵⁸ Lewis'e göre birçok İngiliz bu olayın İngiltere tarihi için asla hatırlanmaması gereken bir olay olduğunu ifade etmiştir.⁴⁵⁹ Snow'un kurgusal dünyada olayları ayrıntılı bir biçimde betimlemesi Lukacs'ın "gerçekçiliğın en kaçınılmaz olduğu yerin betimleyici ayrıntılarda gizli"⁴⁶⁰ olduğu sözünü akla getirir. Snow, ayrıntıları romana gerçekçilik kazandırmak için kullanırken, Lukacs'ın romanın 'vaaz havasından'⁴⁶¹ kurtulması düşüncesine de göndermede bulunur.

Süveyş Krizi *Corridors of Power*'da karakterlerin beklemediğı bir siyasi olaydır. Bu yüzden Quafe'nin verdiğı akşam yemeğinde alınan politik kararlar, bu olayın sonuçlarına göre yeniden belirlenmiştir. Kriz'in yaşandığı tarihle romandaki kurgusal tarih karşılaştırıldığında, İngiltere'de 1955 yılında yapılan milletvekili seçimine denk geldiğı görülür. Seçimi Anthony Eden'in Başbakanlığını yaptığı Muhafazakâr Parti kazanmış ve 321 milletvekiliyle Avam Kamarasında temsil edilmeye hak

⁴⁵⁸ http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/july/26/newsid_2701000/2701603.stm, Erişim Tarihi: 20.12.2015.

⁴⁵⁹ Lewis, 150.

⁴⁶⁰ Ayr. Bkz. Lukacs, *The Meaning of Contemporary Realism*, 48-51.

⁴⁶¹ Lukacs, 51.

kazanmıştır.⁴⁶² Buna sebep olanları sorumsuz olarak nitelendiren Eliot, bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Ülkelerin güçleri ellerinden kayıp gittiğinde, her zaman saçma şeyler yapma eğilimi gösterirler”.⁴⁶³ Eliot’ın o sırada yanında olan bir Amerikalının cevabı ise şöyledir: “Eğer ahlak dışı bir şey yapılacaksa onun başarılı olmasını sağlamak zorundasınız.”⁴⁶⁴

Eden’in beklenmedik hamlesi, Muhafazakâr Partinin üst düzey yöneticileri arasında bölünmelere yol açmıştır. Eliot’ın amiri konumundaki Hector Rose ve hükümetteki birçok bakan fikir ayrılığına düşmüştür. Eliot bu durumu şöyle ifade etmektedir: “...doğuştan muhafazakâr gibiydiler. ...Hükümetin bazı destekçilerinin sinirli olduklarını duyduk. Genç muhafazakârlardan birisi ‘bu Eton ve Koruma Tugayının son vazifesi olacak,’ dedi. Kabineden kaç kişi buna karşıydı?”⁴⁶⁵ Muhafazakâr partinin alt kademelerinde yer alan ve henüz milletvekili olarak seçilmemiş olan siyasetçiler ise Süveyş Krizi’nde Anthony Eden’in almış olduğu karara destek verdiler. Bu isimlerin en önemlisi ise o dönemde henüz milletvekili seçilmemiş olan Margaret Thatcher’dı. Thatcher o dönem “savaş kaybedilebilir, fakat propaganda kaybedilemez” demiştir.⁴⁶⁶ Gerçek düzlemde 1950’li yıllarda henüz daha tecrübesiz bir politikacı olan Thatcher, Süveyş Krizi’nde Eden’e sonuna kadar destek vermişti. Onun için önemli olan, sistemin devamlılığıydı. Kapitalist düzen sıkıntıya düştüğü anlarda kendisini krizden çıkartmak adına her defasında farklı yüzlerle güçlenerek tekrar sahne almıştır. David Harvey’in Marks ve Engels’in *Komünist Manifesto*’suna yazmış olduğu sunuş yazısında belirtmiş olduğu gibi, Kapitalizmin karşısına çıkan engelleri aşmak için yapabileceklerine Thatcher ve Reagan örneklemesi yeterlidir.

“Kapitalizm politikası, sermaye fazlalığı üretmek ve soğurmak için durmaksızın kârlı alanlar bulma ihtiyacından etkilenir. Burada kapitalist sürekli ve sorunsuz genişlemenin önüne dikilen birçok engelle karşılaşır. Emek arzı yetersiz ve ücretler çok yüksekse, o zaman var olan emek gücü disipline edilmelidir (teknolojik yollarla yaratılan işsizlik veya örgütlü işçi sınıfı gücüne karşı saldırı –Thatcher ve Reagan tarafından 1980’lerde yürürlüğe konulduğu gibi– başta gelen iki yöntemdir) ya da taze emek

⁴⁶² Lewis, 152.

⁴⁶³ Snow, *Corridors of Power*, 105.

⁴⁶⁴ Snow, *Corridors of Power*, 105-106. Ayr. bkz. Lewis, 152.

⁴⁶⁵ Snow, *Corridors of Power*, 109.

⁴⁶⁶ Tony Shaw, *Eden, Suez and the Mass Media, Propaganda and Persuasion During the Suez Crisis*, I. B. Tauris, London 2009.

güçleri (dışarıdan göçle, sermaye ihracıyla veya nüfusun önceleri bağımsız olan unsurlarının proleterleştirilmesiyle) bulunmalıdır. Genelde yeni üretim araçları ve özelde yeni doğal kaynaklar bulunmalıdır. Bu, gerekli hammaddelerin elde edilmesi ve kaçınılmaz atıkların soğurulması için doğal çevre üstündeki baskıyı gitgide artırır."⁴⁶⁷

Quaife de kabinenin genç üyelerinden biridir. Eden'in yapmış olduğu bu hamleyi desteklememektedir. Quaife, Eliot ve en büyük siyasi rakiplerinden Monty Cave'in olduğu ortamda kendisini şöyle ifade etmektedir:

*'Size bir şey söyleyeceğim, ben duygularımı kaybetmedim. Bunun 1688'den beri İngiliz politikası için en büyük şok olduğunu düşünmüyorum. Nasıl olur da sizin gördüğünüzü görmediğimi düşünürsünüz?' diye ağladı. Roger 'kabinede ne söylediğimi merak ediyorsanız, hiçbir şey' diye bağırdı.*⁴⁶⁸

Eliot, kurgusal düzlemde, Süveyş Krizi sonrasında ülkenin içinde bulunduğu ruh halini ve muhafazakârların yaşadığı sıkıntıyı objektif bir şekilde ifade etmiştir. Snow her ne kadar muhafazakâr politikacılarla arkadaşlık etse de İşçi Partisi'ni desteklemektedir. İşçi Partisi'nin savaş ve sömürge karşıtı politikalarını oldukça benimseyen Snow, kurgusal düzlemde İngiltere'yi dünya siyasetinde sıkıntıya sokan iki büyük olayı, Münih ve Süveyş Kriz'lerini okura sunmaktan kaçınmaz. Snow doğup büyüdüğü Leicester'ın Birinci Dünya Savaşı'ndan olumsuz yönde etkilendiğini ve ülkesinin yeni savaşlara hazır, olmadığını ısrarla vurgulamıştır. Bu yüzden okura muhafazakârların Süveyş Krizi'nden sonraki ruh hallerini şu sözlerle yansıtmıştır: "Sonraki birkaç gün boyunca nereye gittiysem, ofislerde, kulüplerde ve akşam yemeklerinde. İnsanların ruh halleri Londra'nın bu bölgesinde Münih'ten daha kötüydü. Münih zamanlarında olduğu gibi insanlar, politik tartışmaların çıktığı muhtemel ev davetlerini reddetmeye başladı."⁴⁶⁹ Snow'un kurgusal düzlemde vurgulamak istediği şey politikanın değişkenliği prensibidir. Hector Rose ve arkadaşları Münih Krizi'nde dönemin İngiltere Başbakanını Almanya politikası nedeniyle desteklerken, Quaife'yi nükleer silahlanma konusundaki tutumu dolayısıyla eleştirmektedirler. İşte burada ekonomik çıkarlar tekrar devreye girmiş ve Muhafazakâr Parti kısa bir süre içerisinde

⁴⁶⁷ Marks, *Komünist Manifesto*, 29. David Harvey'in sunuş yazısından alıntıdır.

⁴⁶⁸ Snow, *Corridors of Power*, 111.

⁴⁶⁹ Snow, *Corridors of Power*, 107.

söylem değiştirmek zorunda kalmıştır. Snow da okura bu gerçekliği çarpıtmadan bütün ayrıntılarıyla yansıtmıştır.

Bu kriz sonrasında Muhafazakâr Parti lideri ve aynı zamanda İngiltere Başbakanı Eden istifa etmek zorunda kaldı. Krizin getirdiği ekonomik zorluklarla baş etmek için Amerika'dan borç isteyen İngiltere, Eisenhower'dan beklediği desteği bulamadı. Eisenhower Mısır gibi petrol yataklarının geçiş noktasında bulunan bir ülkeyi İngiltere'ye kaptırmayarak müttefiki olan ülkeye büyük zarar vermiş oldu. Eden haklılığını dünyaya anlatmak için Birleşmiş Milletleri yanına alarak basın toplantısı yapmak istese de bu istek kabul görmedi. Çünkü o dönemde Birleşmiş Milletlerin doğal lideri konumunda bulunan Amerika buna da izin vermedi. Bu arada Birleşmiş Milletler gibi 'saygın' bir kurumun, Amerika'nın nasıl ideolojik aygıtı olduğu bütün çıplaklığıyla gözler önüne serilmiş oldu. Nitekim Birleşmiş Milletler gibi kalabalıkların toplandığı meclisler halkların hakkını koruyormuş gibi bir aldatmacanın içerisine girerler. O meclislerin tek yaptığı şey kapitalizmin hakkını korumaktır ve güçlü olanın her zaman haklı olduğu kararları çıkartmaktır. Bu yüzden önemli olan, bu meclislerin, seçkinlerin iktidarına göre hareket etmelerini engellemektir. Marks'a göre "herhangi bir devrimci hareketin alacağı ders, siyasal mücadeleyi bölgeselleştirmenin, kapitalist seçkinlerin siyasal iktidarına karşı daha geniş saldırılar için bir sıçrama zemini olarak şu veya bu bölgeyi ya da ulus devleti ele geçirmenin önemli olduğudur."⁴⁷⁰

Lewis'a göre Süveyş Krizi sadece İngiltere'nin askeri, ekonomik ve siyasi anlamda zayıflamasına yol açmamış, aynı zamanda Amerika ve Sovyetler Birliği'nin arkasında kesin olarak kaldıklarının kanıtı olmuştur.⁴⁷¹ Marks, *A Contribution to the Critique of Political Economy*'de (1859) (*Ekonomi Politîğinin Eleştirisine Katkı*) kapitalizmin en önemli dayanak noktalarından birisi olarak sömürgeciliği gösterir:

"Hollanda, İngiltere ve Fransa, dünya ticaretinin başına geçiyorlar, sömürge üstüne sömürge ediniyorlar ve kömür ve demir madeni yataklarına bütün değerlerini kazandıracak olan buhar sayesinde, İngiltere'nin en son modern burjuva gelişmesinin başına geçtiği ana kadar, imalat sanayiini en yüksek bir açılıp gelişme düzeyine ulaştırıyorlardı. ... İngilizlerin, kendi paraları, kıta ülkelerinin paralarına oranla daha düşük değerli olduğu için, kıtaya meta yerine altın ihraç ettiklerini, bu yüzden İngiliz metalarının daha

⁴⁷⁰ Marks, *Komünist Manifesto*, 26.

⁴⁷¹ Lewis, 151.

*yüksek fiyatta olduklarını ve böylece meta yerine altın ihraç etmenin daha kârlı ticari bir spekülasyon olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre, İngiltere, Kıta üzerinde, metalar ucuz, para pahalı olduğu sırada, metaların pahalı ve paranın ucuz olduğu bir pazardı.*⁴⁷²

Bu bağlamda İngiltere'nin 1800'lü yılların sonuna doğru Avrupa başta olmak üzere, Afrika ve Amerika'yı da kapsayan bir sömürge ağı kurduğunu ve sömürdüğü ülkeleri de ekonomik olarak kendisine muhtaç bırakmak için sürekli para politikasını değiştirdiği aşikârdır. Şüphesiz İngiltere 'Güneş Batmayan İmparatorluk' unvanını bu şekilde kazanmıştır. Portekiz ve İspanya'dan sömürge liderliğini aldıktan sonra Birinci Dünya Savaşı'na kadar bu alanda liderliğini korumuş ve adeta Avrupa'yı meta deposu haline getirmiştir. Fakat artarda gelen iki büyük dünya savaşı İngiltere'yi, Snow'un kurgusal düzlemde de ifade ettiği gibi, dünya siyasetinde ve sömürgecilik yarışında geri plana itmiştir. Zira Mısır ve Hindistan'ın bağımsızlığını kazanması, İngiltere'nin "değerli olan her şeyi Kıtaya getir" politikasına büyük darbe vurmuştur. Snow dönemin siyasal ve ekonomik olaylarını romanına kurgusal düzlemde başarıyla yansıtmıştır.

Eliot ilk başta, kendinden emin bir politikacı görüntüsü çizen Quaife'nin bu krizde çekimser kalmasına bir anlam verememiştir. Eden istifa etmiş, fakat Quaife yerini korumayı başarmıştır. Okur, Quaife'nin iktidarı kaybetme korkusu yaşadığını açıkça görmüştür. Romanın başlangıcında 'organik aydın' profili çizen Quaife, ilk krizde 'geleneksel' bir aydına dönüştürülmeye çalışılmaktadır. Gramsci'ye göre, yeni bir sosyal düzeni oluşturmanın temel şartı 'organik aydınlar'ın varlığıdır. Kendilerini bağımsız zanneden 'geleneksel aydınlar' ise esas olarak eski düzenin devam etmesini istemektedirler.⁴⁷³ Organik aydınların ilk görevi toplumsal şartlardan geriye kalmış geleneksel aydınlarla yüzleşmek ve dolayısıyla da onları alt etmek ve sindirmektir.⁴⁷⁴ Fakat bu durumda okurun kafası karışmış ve sindirilenin Quaife olup olmadığını düşünmeye başlamıştır. Snow elbette bu sorunun cevabını romanın sonuna saklamaktadır. Quaife şu sözlerle kendini savunmak istemiştir:

Politikanın ne olduğunu biliyor gibi gözükiyorum. Bir şeyleri öğrenmenin zamanı geldi. Sana hiçbir şey söylemediğimi belirttim. Bu yolda

⁴⁷² Karl Marks, *Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı*, (Çev.: Sevim Belli), (4. bs.), Sol Yayınları Ankara 1979, 30, 228.

⁴⁷³ Perry Anderson. Gramsci, *Hegemonya Doğu/Batı Sorunu ve, Strateji*, (Çev.: Tarık Günersel), Alan Yay., İstanbul 1988, 9.

⁴⁷⁴ Gramsci, *Hapishane Defterleri*, 9-10.

attığım her adımda kendimi anlatmaktan yoruldum. Konuştuğunuz şey Politika. Söyleyebileceğim şeyler hiçbir şeyi değiştirmezdi. Bu insanlar dizginleri ellerine bir kez aldıklarında, neler olabileceği hususunda şüphe yoktur. ...Evet, ben risk aldım. Sammikins'i nükleer araştırmalar için savunmuştu, onu kastediyordu. ...Size yağcı ve zaman kazanmaya çalışan biri olduğumu düşünmenize izin vereceğim, dedi.⁴⁷⁵

Quaife'nin sessiz kalması ona olan siyasi saldırıları da artırmıştır. Lord Gilbey kurgusal Lordlar Meclisinde yaptığı konuşmada Quaife'ye şu şekilde seslenmiştir:

“Ama savaştacak kadar iyi olmayan bir adam üniformayı giymemeli.” Yavaşça elini kalbine götürdü. “Son günlerde, lordlarım, samimi şekilde savaştacak kadar sağlıklı olmayı diledim. Tanrı onu korusun, Başbakanımız adalet ve haklılıkla ki bunlar tarihimizin su götürmez gerçekleridir, barışı ve Süveyş'deki vazgeçilmez haklarımızı korumak için silah gücüyle müdahale etmemiz gerektiğine karar verdiğinde dünya ile son on yılda yapamadığım şekilde yüzleştim. Birkaç gün için, gerçek İngilizler tüm dünya ile yüzleşebildi. Sayın Lordlar, gerçek İngilizler bu ayrıcalığı son kez mi yaşıyor?”⁴⁷⁶

Eliot, Lord Gilbey'in Süveyş Krizi'ni bahane ederek yaptığı konuşmaları gereksiz bulmuştur. Devletin hayati öneme sahip bir meseleyle uğraştığı sırada, Lord Gilbey'in bu konuyu kendi rakiplerini zayıflatmak adına kullanması kabul edilecek bir şey değildir. Eliot her defasında dindar olduğunu savunan Lord Gilbey'in aslında bu konuşmalarla ‘dindarlığı teknik’ olarak kullandığını ifade etmiştir. Çünkü İncil’de çıkar için söylemler ortaya atmak hoş karşılanmayan bir durumdur. Foucault’nun da belirttiği gibi iktidarını korumak isteyenler, karşılarındaki kişileri disipline edebilmek adına her şeyi kullanabilmektedir. Lord Gilbey'in bu tutumu tam da buna örnektir. Din, Marks’a göre kapitalist sistemin kullandığı yapılardan birisidir. Gilbey insanların inanç duygusunu sömürmüş ve kapitalist düzenin bir hizmetkârı olarak mevcut yapının devamı için elinden geleni yapmaya çalışmıştır. İnsanlara bir kurban vermiştir ve kapitalizmin suçunu örtbas etmiştir. Gilbey bunu yaparken abartılı ifadeler kullanmıştır: “Lord Gilbey her zamanki gibi abartıyordu. Her abartısında olduğu gibi kusursuz derecede samimiydi.”⁴⁷⁷

⁴⁷⁵ Snow, *Corridors of Power*, 111.

⁴⁷⁶ Snow, *Corridors of Power*, 114.

⁴⁷⁷ Snow, *Corridors of Power*, 114.

Lord Gilbey’le Quaife’nin iktidar mücadelesi Süveyş Krizi’nden çok öncesine dayanmaktadır. Zira Quaife’nin nükleer silahlanmadan vazgeçilmesi söylemi, Süveyş Krizi öncesinde, evinde vermiş olduğu akşam yemeğinde başlamıştır. 1955 yılında yapılan seçim sonrası Quaife, Parlamento Sekreterliğine seçilmiştir. Eliot romanda bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “Seçim Roger ve arkadaşları için istedikleri gibi gitti. Partileri yüzde altmışlık oyla iktidara geldi ve Roger Ofisi kaptı.”⁴⁷⁸ Quaife’nin hangi bakanlıkta görev aldığı belirtilmese de, Eliot’ın Sir Hector Rose’la yaptığı konuşmadan anlaşılacağı üzere bu, Savunma Bakanlığıdır: “16 yıllık şefim olan Sir Hector Rose’la birbirimize oldukça güveniyorduk. Roger’ı bana sordu, çok bilgim olmadığını söyledim. Sir Hector Rose ise onun oldukça hırslı ve çalışkan birisi olduğunu söylüyordu. ...Roger’ın atandığı Parlamento Sekreterliği bu bakanlıktı.”⁴⁷⁹

Yukarıda bahsedildiği gibi Marksist görüşte, kurumların yönetiminde söz sahibi olmanın en önemli noktalarından birisi bölgesel hareket etmektir. Kurgusal düzlemde Quaife’nin asıl amacı savunma bakanı olmaktır. Bu şekilde hareket eden birey ilk önce kendi kurumunu ele geçirip, gerekli olan altyapıyı sağladıktan sonra Marks’ın işaret ettiği sosyal devrimi gerçekleştirecektir. Benzer şekilde Snow da edebiyatı dolayısıyla romanı, kitleleri ve bireyleri bilinçlendirme aracı olarak kullanmıştır. Bunun bilincinde olan Quaife’nin kendisini çok zorlamadan askeri kararların alındığı bir bakanlığa ihtiyacı vardır. Quaife, Süveyş Krizi’nde yapacağı bu hamle için sessiz kalmış ve adeta geleceğe yatırım yapmıştır. Fakat bu işi tek başına yapması mümkün değildir.⁴⁸⁰ Quaife’nin kendisine yardım etmesi için neden Eliot’ı seçtiğinin cevabı Snow tarafından verilmemiştir. Sadece Eliot’ın dürüst ve güvenilebilir birisi olduğu belirtilmektedir. Quaife ve Eliot’ın ilk buluşması Londra’nın pahalı bir kulübünde gerçekleşmiştir. Quaife “politikacıların hırsları vardır. Önemli olan güce ulaşmaktır. Güce ulaştıktan sonra asıl yapılacak iş onu kullanmaktır” diyerek amacını ilk kez Eliot’a açıkça söylemiştir.⁴⁸¹

Eliot kendisini diğer İngilizlerden hiçbir zaman üstün görmemiştir. İnsanlar onun için ikiye ayrılmaktadır: yönetici sınıf ve muhafazakâr düşünenler. Kibirli olanlar onu

⁴⁷⁸ Snow, *Corridors of Power*, 14.

⁴⁷⁹ Snow, *Corridors of Power*, 14-15.

⁴⁸⁰ Shusterman, 118.

⁴⁸¹ Lewis, 154.

rahatsız etmeye yetmektedir. Bunun dışında kalanlar ise onu rahatlatmaktadır.⁴⁸² Quaife ise Eliot için henüz iki grubun ortasındadır. Nitekim kibirli ve zayıf bir kişiliğe sahip olan Lord Gilbey hedef olarak seçilir. Eliot bu iş için Lord Gilbey'in yardımcısı ve eski istihbarat görevlisi Douglas Osbaldiston'dan yardım ister. Osbaldiston da Quaife'nin olası Savunma Bakanlığına sıcak bakan siyasetçilerdendir. Lord Gilbey iki dünya savaşına katılmış eski bir komutandır. Politik bilgisi ve yeteneği çok fazla olmamasına rağmen, savaşta gösterdiği başarılarından dolayı bu göreve getirilmiştir. Snow, Eliot'ın Lord Gilbey'i ziyaret etmesini şöyle ifade etmektedir: "Osbaldiston'la beraber koridorun sonundaki odaya gittik. 60'lı yaşlara göre bakımlı ve alçakgönüllü görünüyordu. ...Osbaldiston, 'Efendim 'A' planıyla ilgili ne düşünüyorsunuz?'. 'A' hakkında mı?' Gilbey sanki ilk kez duyuyor gibi tekrarladı. 'Yapılacak birçok antlaşma var,' dedi."⁴⁸³

Osbaldiston'ın yapmak istediği şey, Lord Gilbey'in sorumluluğunda olan askeri silah antlaşmalarını bir an önce imzalatarak onu hataya zorlamaktı, ama şu an bu pek mümkün gözüküyordu. Görüşmeden sonra Eliot, Roger'ın daveti üzerine ofisine gitti. Ofiste geçen uzun konuşma şu şekildeydi:

*Roger beni akşam yemeğine davet etti. Yemekte bana, 'Süveyş meselesinde tarafsız kaldığım için kızıyor musun?' diye sordu. Ben 'hayır' dedim. ...Sir Hector Rose, Lord Gilbey, Francis Getliffe ve Walter Luke gibi bilim adamı ve bakanlar hakkında konuştuk. Bu iş için önceden hazırlık yaptığı belliydi. Ama tam olarak ne yapmamı istiyordu? ...Şarabın da etkisiyle David Rubin'le evindeki o akşam yemeğinde çok önceden bu konuları konuştuğunu anladım. ...Roger, 'Sanırım biz bu nükleer silahlanma işini yanlış anladık. Aslında en iyisi Getliffe gibi kendi bilim adamlarımızı kullanarak kendi silahımızı yapmak. Ama şu an imkânsız. Ya da Amerika ve Sovyetler Birliği arasındaki silahlanma yarışına dışardan dâhil olacağız. Bence şu an yapabileceğimiz en iyi şey bu' diyerek sözlerini bitirdi.*⁴⁸⁴

Quaife'nin İngiltere'yi bağımsız nükleer silahlanmadan vazgeçirmek için elinden gelenin en iyisini yapmaya çalıştığı açıktır. Bundan dolayı, konu bilim olduğu için böyle bir adım atmak, bilim adamları olmadan imkânsızdır. Bu yüzden Quaife, Eliot'dan diğer bilim adamlarıyla bir buluşma ayarlamasını ister. Hyde Park

⁴⁸² Theophilus, 290.

⁴⁸³ Snow, *Corridors of Power*, 19-20.

⁴⁸⁴ Snow, *Corridors of Power*, 30-31.

yakınlarındaki bir otelde yapılan toplantıya, Walter Luke, Getliffe ve İngiliz hükümeti adına çalışan Polonyalı Profesör Brodzinski katılır.⁴⁸⁵ Walter Luke Atom Enerji Kurumu başkanlığı yapmaktadır. Getliffe ise bilimsel çalışmalar yapan, aşırı milliyetçi bir İngilizdir. *The Light and the Dark*'da, Calvert'ı Berlin ziyaretlerinden dolayı ajanlıkla bile suçlamıştır. Ona göre aydınlar kendisini ülkesine adamalıydı. Getliffe için aydın hem entelektüel hem de geleneksel olmalıydı. Marksist eleştiri açısından bu mümkün değildir. Snow da okura bu durumu Getliffe gibi karmaşık bir karakter üzerinden vermiştir. Getliffe'in, göçmen olduğu için Brodzinski'ye şüpheyle yaklaşması da ironiktir. Sonuç olarak Getliffe İngiltere adına çalışma yapan, Gramsci'nin deyiimiyle geleneksel bir bilim adamıdır. Ekonomik çıkarları ve sosyal statüsünü her şeyin önüne koyabilen Brodzinski, Snow için geleneksel aydının vücut bulmuş şeklidir: "Brodzinski'nin İngiliz yalakalığını Roger'ın çok daha muhafazakâr arkadaşlarını katı devrimciler gibi gösterecek kadar büyük bir tutkuyla sevdiği doğrudur."⁴⁸⁶ Getliffe, onun gibi Komünist birinin neden aralarına alındığına bir anlam veremez. Snow bu şekilde davranarak okurda casusluk şüphesi uyandırmayı yine başarmıştır. Quaife ise Brodzinski'yi neden seçtiğini açıklayamaz. Sadece Komünist olsa da alanında ehil birinin bu ekipte yer alması gerektiği açıklamasını yapmıştır.⁴⁸⁷ Eliot da Brodzinski'ye güvenmiyordu. Eliot'ın Brodzinski'yle ilgili görüşleri şu şekildedir: "Roger neyi amaçlıyordu? Şu İngiliz yalakası Brodzinski'nin gösterilen ilgiden, basit şeylerden dolayı yumuşayacağını mı sanıyordu? Kendini İngiliz hayatı olduğunu düşündüğü şeye, aşırı özverili bir şekilde kaptırdığı doğrudur."⁴⁸⁸

Althusser'in belirttiği gibi, kişiler iktidara ulaşmak için her kurum ve kuruluşu kullanırlar.⁴⁸⁹ Önemli olan hitap edecekleri halkı disipline edip, gücü ele geçirmektir. Quaife, *Times* gibi önemli İngiliz gazetelerindeki bağlantılarını kullanarak Lord Gilbey hakkında söylentiler yaymaya başladı. Eliot bu durumu şöyle ifade etmektedir:

Kış boyunca, Lord Gilbey'in artık modasının geçtiği dedikodusu İngiliz Hükümet Binasının koridorlarında yankılanıyordu. Aynı zamanda Roger'ın ismi Pazar gazetelerinin köşelerini süslüyordu. Atılan başlıklar

⁴⁸⁵ Snow, *Corridors of Power*, 33.

⁴⁸⁶ Snow, *Corridors of Power*, 35.

⁴⁸⁷ Snow, *Corridors of Power*, 34.

⁴⁸⁸ Snow, *Corridors of Power*, 35.

⁴⁸⁹ Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, 35.

*genç bir siyasetçinin hızla yükseleceğinden bahsediyordu. Görülüyordu ki Roger ustalıkla bu işi yürütüyordu.*⁴⁹⁰

Snow romana daha da politik bir hava katarak, olaylar geliştikçe yeni karakterler sunmaya devam eder. Quaife'nin yıldızı parladıkça, arkasındaki destek artmaktadır. Günümüz İngiltere'sinde Southampton civarında, Basset adlı yerde Quaife ve Eliot'ın da aralarında bulunduğu birçok önemli kişi Diana Skidmore'un akşam yemeğine davetliydi. Skidmore Amerikalı bir diplomatla evlidir ve politik olarak oldukça güçlü bir aileden gelmektedir. Lewis bu aileyi 1905 yılında İngiltere'de oldukça güçlü olan Balfour Hükümetine benzetir.⁴⁹¹ Balfour Hükümeti, Thatcher dönemine kadar yirminci yüzyıldaki en güçlü İngiliz hükümeti kabul edilir. Tarihe gönderme yapan Snow, Quaife'nin gittikçe güçlendiğinin sinyallerini vermektedir. Lewis de Margaret Thatcher'ın 1979'da göreve geldiği tarihe kadar hiçbir muhafazakâr hükümetin, Balfourlar kadar güçlü olmadığını ifade etmiştir.⁴⁹² Yukarıda da bahsedildiği gibi siyasi arenada oldukça etkili olan Basset grubunun, iş, siyaset ve gösteri dünyasından birçok kişiyi verdikleri gösterişli akşam yemekleriyle ağırladıklarını ve etkisi altına aldıklarını çok iyi bilen Eliot onlarla ilgili gözlemlerini şu sözlerle ifade etmiştir:

*Tüm Basset grubu Süveyş konusunda hemfikir. Eden hükümetindekiler koltuklarına yığılırken diğer politikacılar coşku içindeydi. Bir seferliğine gruba uyan Sammikin diğer herkesten daha fazla coşku yaydı. Onun özel bir sebebi vardı. Sağ kanat grubu içinde sadece o Siyonist yanlıydı. ... Bazı hükümet destekçileri huzursuzdu, öyle duyduk. ... Genç bir Muhafazakâr 'Bu Eton ve Muhafız Tugayı'nın son saldırısıydı,' dedi. 'Bunu nasıl durdurabildik? Kabinenin kaç üyesi buna karşıydı? İstifa edecek miydi?'*⁴⁹³

Marks burjuva toplumunun sömürüyü esas kılan en önemli özelliklerinden birisi olarak miras kavramını gösterir. Miras kavramı, bireylerin toplumda eşit yaşamasını engelleyen en önemli kavramdır. Bu yüzden Marks soylu ailelerin geçmişten kalan zenginliğe dayalı haklara dayanarak iktidarı ellerinde bulundurmasına karşı çıkmış ve yapılması gerekenleri şu şekilde sıralamıştır: "1. Toprak mülkiyetinin kamulaştırılması ve toprak rantının devlet masraflarında kullanılması, 2. Ağır bir artan oranlı vergi, 3.

⁴⁹⁰ Snow, *Corridors of Power*, 41.

⁴⁹¹ Lewis, 156.

⁴⁹² Lewis, 156.

⁴⁹³ Snow, *Corridors of Power*, 109.

Miras hakkının kaldırılması.”⁴⁹⁴ Bütün bunlar yapılarak üst sınıfın kanıksamış olduğu duyarsızlığa bir son verilebilirdi. Snow kurgusal düzlemde açıkça ifade etmese de Basset grubunun soylu ailelerden oluşması ve açıkça devleti yönetecek kişileri seçme hakkını kendilerinde görmesi bakımından Marks’la aynı düzlemde hareket ettiği görülmektedir. Snow, Basset grubunu tanımlarken onların sadece belirli zamanlarda yemekli toplantılarda bir araya gelen bir gruptan daha fazlası olduğunu ifade etmiştir. Kurgusal düzlemde Basset grubu o kadar etkiliydi ki, Eden istifa etmeden çok daha önce muhtemel başbakanlarını seçmişlerdi: “Öğle yemeğinden sonra Charles Lenton’ın çağırıldığını duyduk. ...Akşamüstü olduğunda yüksek konumlardaki insanlar Lenton’ın daha önce hiç bu kadar canlı algılanmamış meziyetlerini keşfediyordu. ...Disraeli’den sonra ilk Muhafazakâr başbakan olması gerektiği söyleniyordu.”⁴⁹⁵

Basset grubundan Quaife’ye destek olacak en önemli kişi Reginald Collingwood’dur. Eliot her ne kadar Eden’in istifaya zorlanışından mutlu değilse de bu grubun desteği Quaife’nin Savunma Bakanı olabilmesi için oldukça önemliydi. Collingwood soylu bir aileden gelmektedir ve hem Avam Kamarasında hem de Lordlar Kamarasında önemli bağlantılara sahiptir. Collingwood’la Quaife’nin ortak noktası, her ikisinin de Gilbey’den nefret etmesidir. Eliot’ın eski bir arkadaşı olan Osbaldiston bu tip ortamların önemini şu sözlerle ifade etmektedir: “Osbaliston’ın şüphelendiği gibi Basset gibi yerlerin, hükümetin kararlarında büyük etkisi vardır, bundan dolayı Diana Skidmore ve arkadaşları devlet memurlarına karşı hep aynı türden şüpheleri taşırlar. Kimse gerçek gücün nerede olduğundan emin değildir.”⁴⁹⁶

Snow, *The Light and the Dark*’da, Calvert’ın başına gelen ve okuru hayal kırıklığına uğratan hazine sonu Quaife için de romanın bu bölümünde hazırlamaya başlamıştır. Bilim adamları, devlet memurları, zengin aileler ve Lordlar Kamarasındaki birçok siyasetçi artık Quaife’nin, Lord Gilbey’in yerine geçmesi gerektiği hususunda hem fikirdirler. William Cooper’a göre bu destek iki ucu keskin bıçak gibidir. Çünkü Quaife’yi bugün destekleyenler, yarın başkasını da destekleyeceklerdir.⁴⁹⁷

⁴⁹⁴ Marks, *Komünist Manifesto*, 62.

⁴⁹⁵ Snow, *Corridors of Power*, 132

⁴⁹⁶ Snow, *Corridors of Power*, 49-53.

⁴⁹⁷ Cooper, 31.

Getliffe'in değişimi de dikkat çekicidir. *The New Men*'de nükleer silahlanmayı sonuna kadar desteklerken, *Corridors of Power*'da İngiltere'nin nükleer silahlanmaya yatırım yapmasına gerek olmadığı savını ileri sürmüştür. Ona göre İngiltere için Sovyet tehlikesi yoktur. Snow kurgusal düzlemde bazı İngiliz bilim adamlarının Muhafazakâr görünümlü Komünist olduğu izlenimini vermektedir. Theophilis'e göre de Getliffe ve Luke gibi bilim adamları Sovyetler Birliği'ni barış güvercini olarak göstermek istemektedirler. Fakat bu fikirlerini gizliden gizliye içlerinde tutmaktadırlar.⁴⁹⁸ Yirminci yüzyılda birçok devlete ve insana ulaşmayı başaran Komünizm, her ne kadar mesafe olarak uzak olsa da İngiltere'de de birçok kişiyi etkisi altına almıştır. Bunun nedenlerinden biri de Stalin'in İkinci Dünya Savaşı'nda Churchill'le müttefik olmasıdır. Bu yüzden Getliffe bunda bir sakınca görmemektedir.

Lord Gilbey hakkında çıkan dedikoduların ve üzerinde artan siyasi baskının neticesinde kalp krizi geçirir. Gilbey bunun üzerine ofisini evden yönetmeye başlamış, artık işlerin kendi kontrolünden çıkmaya başladığının farkına varmış ve istemeden de olsa istifa etme kararı almıştır. Kapitalist sistem, işine yaramayan bireyi hemen yenisiyle değişirmiştir. Bu durumu Eliot şöyle ifade eder: "... bir Pazar gazetesi dışında, Roger'ın ismi çok da fazla seslendirilmiyordu. ... Bir Haziran sabahı beklenen haber geldi ve Lord Gilbey Lordlar Kamarasında yaptığı bir konuşmayla görevi bıraktığını duyurdu. ... Kısa bir süre sonra da yerine Roger atandı."⁴⁹⁹ Quaiife iktidara ulaşmak için basın yolunu fazlasıyla kullanmıştır. Bu örnekte olduğu gibi, İngiltere'de yayın yapan Pazar gazeteleri Quaiife'nin ideolojik aygıtı konumuna gelmişlerdir.

Quaiife göreve gelir gelmez öteden beri temas halinde olduğu bilim adamlarını alt görevlere getirir. Getliffe, Luke gibi nükleer silahlanma karşıtı ama Komünizm yanlısı bilim adamlarının yanı sıra, Brodzinski gibi nükleer silahlanma yanlısı bilim adamlarını da dışarda bırakmaz. Lewis'a göre Brodzinski gibi siyaseten zayıf ama zeki bilim adamlarını Quaiife yanında tutarak akıllıca davranmıştır.⁵⁰⁰

Quaiife'nin halletmesi gereken bir diğer mesele ise endüstriyel bağlantılardır: "Benden Lufkin'i yemeğe çağırmamı istemişti."⁵⁰¹ Eğer İngiltere silahlanma

⁴⁹⁸ Theophilis, 284-296.

⁴⁹⁹ Snow, *Corridors of Power*, 69-76.

⁵⁰⁰ Lewis, 158.

⁵⁰¹ Snow, *Corridors of Power*, 96-98.

programından vazgeçerse, Eliot'ın eski patronu Lord Lufkin'in silah şirketi de bu durumdan ekonomik olarak etkilenebilir ve İngiliz ordusuna silah üretmeyi durdurmak zorunda kalabilirdi: "Quaife Savunma Bakanlığındaki birçok kişinin nabzını yoklamıştı ama Lord Lufkin ve Sir Hector Rose gibi önemli kişiler hakkında yanlış izlenimler edinmişti."⁵⁰² Snow, Lufkin üzerinden kurgusal düzlemde şirketlerin, ülkelerin politikalarını belirlemede ne denli etkili olduğunu göstermiştir. Romanda Amerika adına yukarıda bahsedilen isimlerle görüşmeler yapan David Rubin şirket temsilcisi gibi hareket etmektedir: "Rubin, Roger kadar açık sözlü olmayı zaten kolay bulmazdı. Kendi hükümetinin bir danışmanıydı."⁵⁰³ David Harvey *Komünist Manifesto*'ya dayandırdığı analizine göre Amerika'yı halkın değil, aslında şirketlerin kurduğunu şu sözlerle ifade etmiştir: "Şu andaki kuruluş biçimiyle ABD şirketlerin ortak çıkarlarını koruyan bir kuruldan başka bir şey midir?"⁵⁰⁴ Bu bağlamda Quaife'nin bu durumu dikkatlice, ekonomik ve siyasi dengeleri bozmadan halletmesi gerekiyordu. Şirketlerin ülkelerin yönetimini ele geçirdiğini, bu yüzden de politikacıların hassas dengeyi gözeterek hareket edeceğini çok iyi bilen Snow şu sözleriyle kapitalizmin geldiği son noktayı özetlemiştir:

*Sir Hector Rose'u bir akşam yemeği ve Covent Garden'da bir tiyatro biletiyle satın alabileceğini düşündü. ... Lord Lufkin'in pahalı ve süslü bir akşam yemeğiyle satın alınabileceğini düşünmüştü Roger. Lord Lufkin kendi ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayacak kadar zengindi. ... Lufkin geldiğinde onu kalabalık bir grup Dorchester'da bekliyordu. İçeride Hector Rose, Douglas, Walter Luke, Laurence, Astill, Monty Cave, Leveritt Smith (yeni Parlamento Sekreteri), Tom Wyndam, Roger'a yakın bütün iş adamları, hatta Lufkin'in bazı rakipleri vardı.*⁵⁰⁵

Eliot, Lufkin'in bir şeyler söylemek istediği sırada gözünün arka masalara kaydığını ifade eder: "Tom Wyndham ve arka masadaki arkadaşları mutluydular. İçlerinden biri 'Sonunda başım dik gezebileceğimi düşünüyorum,' dedi."⁵⁰⁶ Lufkin böyle bir ortamda niyetini belli edemez ve Quaife'yle anlaşmış gibi görünerek toplantıdan ayrılır. Quaife kurmuş olduğu ekipten bir kişi dışında herkesi bu yemeğe davet etmiştir. Brodzinski hem yemeğe neden davet edilmediğini sormak hem de Roger

⁵⁰² Snow, *Corridors of Power*, 98.

⁵⁰³ Snow, *Corridors of Power*, 9.

⁵⁰⁴ Marks, *Komünist Manifesto*, 26. David Harvey'in sunuş yazısından alıntılanmıştır.

⁵⁰⁵ Snow, *Corridors of Power*, 96-98.

⁵⁰⁶ Snow, *Corridors of Power*, 96-98.

Quaife'nin nükleer silahlanma konusunda yanlış bir karar vereceği hususunda onu uyarmak için görüşmek ister. Fakat Quaife çeşitli sebepler öne sürerek Brodzinski'yle görüşmeyi reddeder. Quaife bu şekilde davranarak, Brodzinski'nin bu işin peşini bırakacağını düşünüyordur: “Ne yapabilir ki? *Times*'a mı yazar? Askeri sekreterle mi konuşur? Biz korunuyoruz. Francis Getliffe vasıtasıyla güçlü bağlantılarımız var.”⁵⁰⁷

Süveyş Krizi'nde tarafsız kalarak başarılı olan Quaife, roman ilerledikçe hatalar yapmaya başlamıştır. Brodzinski'yi küçümsemesi, önemli kişilere rüşvet teklif ederek onları satın alabileceğini düşünmesi, devletin imkânlarını kullanarak verdiği pahalı yemek davetleri kendi sonunu hazırlamaya başlamıştır. Bu olaylar dillenmeye başlarken, Quaife'nin ismi parlamentodaki başka bir vekilin eşi Ellen'la aşk ilişkisine karışır. Olayı basın öğrenirse bu Quaife'nin sonu olurdu.⁵⁰⁸

Snow bu romanda sık sık ev partilerine yer vermiştir. Bu partilere toplumun önde gelen kişileri katılmış ve ülkenin geleceğiyle ilgili birçok karar bu yemeklerde alınmıştır. Quaife ilk olarak Westminster Sarayı'nda vermiş olduğu akşam yemeğinde adını duyurmuştu. Basset'da verilen yemekte ise siyasi desteği tamamen arkasına almıştı.⁵⁰⁹ Yukarıda bahsedilen olaylardan iki ay sonra, Basset'ta başka bir akşam yemeği daha düzenlenmiştir. Snow ilk kez, Quaife'nin siyasi planlarının birileri tarafından İşçi Parti'li milletvekillerine sızdırılmış olabileceği imasını yapar. Bu yatırımlar durursa, birçok işçi işini kaybedecekti. Muhafazakâr vekil Collingwood ise Quaife'den nükleer silahla ilgili hazırladığı kanun tasarısını hızlı bir şekilde meclise sunmasını istemiştir. Çünkü Quaife için destek gittikçe azalmaktadır. Shusterman'a göre evde başlayan iktidar ve güç yarışı yine başka bir evde Quaife için son bulmaya başlamıştır.⁵¹⁰ Snow'un burada dikkat çekmeye çalıştığı şey, kapitalist sistemin soğuk yüzüdür. Makine ve makineleşmiş sistemin yüzü olan işçileri kullanarak onların üzerinden sermaye artırımı yapan burjuva düzeni, kâr oranlarının azalacağını anladıkları anda, işçileri bahane ederek Quaife'nin planlarını bozmak istemiştir. Kapitalist sistemin yükünü çeken işçiler, yine kapitalistlerin çirkin planları için kullanılmışlardır. Marks'ın ifadesiyle, tüm çirkinliklerin ve sorunların kaynağı yine ekonomik kaygılardır. Sınıfsal farklılıkların bu kadar yoğun olduğu kapitalist sistemin, işine geldiği zaman ezdiği sınıf

⁵⁰⁷ Snow, *Corridors of Power*, 140.

⁵⁰⁸ Lewis, 161.

⁵⁰⁹ Snow, *Corridors of Power*, 41.

⁵¹⁰ Shusterman, 120.

adına sözde kararlar da aldığı romanda gösterilmiştir. İnsanın doğasına aykırı olan makineleşmeyi kapitalist düzen kendi geleceğinin teminatı gördüğü için, Quaife'ye engeller çıkartmaya devam etmiştir. Snow kurgusal düzlemde, bireylerin emeğini sömüren ve miras yoluyla veya başka yollarla birikmiş sermayeyle hiçbir emek harcamadan servetini artıran üst sınıfın hastalıklı durumunu okura yansıtmıştır.

Marksist eleştirinin dayanak noktalarından olan sınıf ayrımı, Snow'un romanlarında verilen yemeklerde oldukça dikkat çekmektedir. İşçi sınıfından kimsenin katılmadığı bu yemeklerde dönemin politikaları, modası ve entelektüel olayları konuşulur ve karara bağlanır, hatta bir sonraki başbakanın kim olacağı bile kararlaştırılabilir. Bu hususta ilk dikkat çeken nokta Marks'ın 'özel mülke' getirdiği eleştiridir. Özel mülkün tamamen kaldırılması ve miras geleneğine bir son verilmesini isteyen Marks, bu şekilde toplumda istenilen ahengin yakalanabileceğini savunur.⁵¹¹ Snow da romanlarında bu türden örneklemelere yer vererek, karar alma mekanizmasında toplumun her kesiminden insanın yer almasının elzem olduğunu okura dolaylı yoldan aktarır. Seçilmiş milletvekilleri ve bakanlar bu yemeklerde yer almaktadır, fakat Quaife örneğinde görüldüğü gibi, onlar şirketlerin ve soylu ailelerin aldığı kararları mecliste uygulayan kişilerdir, asla milletin temsilcisi olamamışlardır.

Bu yemeklerde dikkat çeken bir diğer nokta da toplumun sınıfsal katmanlara ayrıldığı gerçeğidir. Savaşın acısını işçi sınıfı ve fakir halk çekerken, lüks içerisinde yaşayan zengin sınıf savaşın kaderini etkileyen kararlar almaktadır. Snow'un kurgusal düzlemde vurguladığı üzere savaş Basel, Monte Carlo ve Londra'nın lüks mahallerini hiç vurmamıştır. Bu yüzden toprak mülkiyetinden kaynaklanan rantın, halk yararına kullanılması oldukça önem arz etmektedir. Bu ifade *Komünist Manifesto*'nun ve Marksist görüşün temelinde yatmaktadır. Bu rantı son verildiğinde burjuva sınıfının sermayesine büyük darbe vurulmuş ve bu şekilde sermayenin ön koşulu olan ücretli emeğin de önüne geçilmiş olur.

Kurgusal düzlemde Quaife beklenen konuşmanın zamanını öne çekme kararı almıştır. Eliot onun için, Big Ben Saat Kulesi yakınlarındaki Fishmonger Salonunda, iş adamları, siyasetçiler, sporcular, sanatçılar ve birçok üst düzey davetlinin olduğu yemekli bir toplantı ayarlamıştır. Quaife konuşmasında politik söylemini açık etmek

⁵¹¹ Marks, *Komünist Manifesto*, 54.

yerine, nükleer silah kullanımının zararları üzerinde durur: “Beyefendiler, değerli şirket temsilcileri, Fishmonger sakinleri, bayanlar ve baylar. Hepimiz halimize şükretmeliyiz. Sonbahar ve savaş yok. ... Aramızda bazıları İki Büyük Savaşta da yer aldı. Karşı taraftan ölenleri gördük, kendi içimizden ölenleri gördük.”⁵¹² Bu şekilde toplumların askeri yönden geliştiğini, fakat insani yönden geri kalabileceğini belirtir. Bu şekilde geçmişle gelecek arasında bir bağlantı kurmayı amaçlamaktadır.⁵¹³ “Hepimiz zaman zaman nükleer savaşı düşündük. Aptal olabiliriz, aşağılık da, ya değilsek. Bu tip bir savaşın nasıl olacağını belli belirsiz hayal edebiliriz. Japonya’da olanlar ortada. ... Bu yüzden bu hiç olmamalı.”⁵¹⁴ Engels’in gerçekçiliği “tipik kişilerin tipik konumlarda gösterilmesi”⁵¹⁵ olarak tanımlaması Marksist eleştiride yerleşmiş bir eğilimdir. Quaiife konuşmasını yaparken ve Snow da Eliot vasıtasıyla okura bunu aktarırken, gerçeklik yeniden üretilmiş, hem geçmiş hem de gelecekle bağlantı kurularak verilmiştir. Ayrıca yansıtma kuramına sıkıca bağlı kaldığı görülen Snow dolaylı yönden okurun zihnine girmiş ve o dönemki olayları zihinlerinde canlandırmalarına yardımcı olmuştur. Snow, yarattığı tipik karakteri Quaiife vasıtasıyla, nükleer silaha destek verilmemesi gerektiğini ifade etmiş, dolaylı yoldan savaşların insanları iki farklı kutba böldüğü gerçeğini zihinlerde canlandırmıştır. Snow ayrıca o yıllarda yapılacak yeni bir bombanın (hidrojen bombası) atılması durumunda Londra, Chicago ve Moskova gibi şehirlerin neredeyse tamamını yok edebileceğinden bahsetmiştir. Snow atom bombası atıldığı sırada politikacıların hidrojen bombası yapılmalı mı yapılmamalı mı sorusuna verecekleri cevabın insanları şaşırtmayacağını, ancak bu silahların savaş silahı olduğunu ve ahlaki yönden sakıncalı olduğunu ifade etmiştir.⁵¹⁶

Quaiife bütün riskleri alarak konuşmasını yapar. Fishmonger Salonuna gelenlerin hiçbirisi sıradan insan değildi. Gramsci’ye göre devlet kendisi aracılığıyla, yönetici sınıfın kendi egemenliğini koruyup haklı çıkardığı değil, ama yönettiklerinin de rızasını alabildiği yönetim şeklidir.⁵¹⁷ Quaiife’nin yapmak istediği budur. Fakat silah sanayisinden beslenen birçok kişi ve kuruluş vardır. Silahlanma politikasından

⁵¹² Snow, *Corridors of Power*, 182-185.

⁵¹³ De La Mothe, 91-94.

⁵¹⁴ Snow, *Corridors of Power*, 182-185.

⁵¹⁵ Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 61-62. Ayrıca bkz.

https://www.marxists.org/archive/marx/works/1888/letters/88_04_15.htm, Erişim Tarihi: 30.01.2016.

⁵¹⁶ Snow, *The Physicists*, 8: Nuclear Fusion: 79.

⁵¹⁷ Eagleton, *İdeoloji*, 154.

uzaklaşma demek silah satamamak demektir. Silah satamayınca para kazanamayacak olan kapitalistler böylece iktidarı ve gücü kaybedeceklerdir. Bu yüzden Quaipe'nin karşısına ilk engel olarak basın kuruluşları çıkar, çünkü onlar iktidar ideolojisinin en iyi yayıldığı 'ideolojik aygıtlar'dır. Eliot konuşma sonrası çıkan gazeteleri şu şekilde ifade etmiştir:

...SİLAHLI HİZMETLER HAYATİ ÖNEM TAŞIR: sonra daha küçük harflerle, 'Savaşan Adamların Yerine Kimse Geçmeyecek. Bakanın Güçlü Konuşması', Muhafazakâr Daily Telegraph. 'Güvenlik Önde Gelir, Bay R. Quaipe Dünya Tehlikeleri Üzerine', The Times (ılımlı Muhafazakâr). 'Atomla İlgili Silahların Yayılması, Kaç Ülke Daha Bombaya Sahip Olacak?' Manchester Guardian (Merkez). 'ABD'nin Arkasına Takılmak' Daily Worker (Komünist). Başlıklar beklediğimizden daha ılımlıydı, sanki konuşma unutulmuş gibiydi.⁵¹⁸

Eliot'ın ironik değerlendirmesi kötü olayların habercisi gibidir. İktidar sahipleri bireylere istedikleri gibi şekil vermek adına Tory yanlısı gazetelerde haberler çıkarmaktadır. Kapitalist sistemin doğal koruyucuları konumunda olan gazeteler, sisteme yönelik herhangi bir tehdit gördükleri anda içgüdüsel olarak savunmaya geçmektedir. Eagleton'ın bireylerin rejime karşı çıkmanın doğuracağı sonuçlardan veya ödeyecekleri bedellerden korkmalarından dolayı karşı oldukları egemen sınıfın ideolojisine tepki gösteremedikleri yönündeki tespiti romanda betimlenen bu durumu açıklar gibidir. Nitekim İngiltere'de sağ ağırlıklı gazeteler etkilidir.⁵¹⁹ Kurgusal düzlemde Times'da çıkan bir haber İngilizleri korkutmaya ve Quaipe'ye olan desteği azaltmaya yetmiştir:

O hafta Times gazetesinde, Kısa Telgraflar bölümünde küçük bir haber dikkatimi çekti. 'Los Angeles Dr. Brodzinski, İngiliz Fizikçi, bu gece yaptığı konuşmada İngiltere'nin savunma politikasındaki "Yeni Bakışını" mağlubiyet olarak değerlendirerek, Moskova'nın elinde oyuncak olmakla suçladı'. Bu yazı beni oldukça sinirlendirmişti. ...O sırada nükleer silahlanmanın terk edilmesiyle ilgili 'Beyaz Kitap (resmi rapor)' son şeklini alıyordu.⁵²⁰

Eliot, Brodzinski'nin unutulmasına oldukça şaşırır. Quaipe nasıl böyle bir hata yapabilirdi. Brodzinski, UCLA'da verdiği 'Komünist Tehlikesi' isimli konferansta:

⁵¹⁸ Snow, *Corridors of Power*, 190.

⁵¹⁹ Eagleton, *İdeoloji*, 58.

⁵²⁰ Snow, *Corridors of Power*, 191-195.

“Tehlike, tehlike, tehlike, İngiltere’nin savunma politikasına kim ihanet ediyor”⁵²¹ başlıklı bir konuşma yaparak isim vermeden Quaife’yi hedef göstermiştir. Snow, Brodzinski’ye bu kadar önemli bilgileri kimin verdiğini romanda açıklamamaktadır, ama Lord Lufkin muhtemelen bilgileri sızdıran kişidir. Eliot ve Getliffe, Brodzinski’nin başından beri ihanet ettiğini düşünmektedir. Fakat Brodzinski, İngiltere’yi yönetenleri ideolojik olarak Komünizme yakınlaşmayla suçlayarak çok büyük bir adım atmıştır. İngiltere halkı her ne kadar silahsızlanma yanlısı politikası nedeniyle iktidarın sahibi Quaife’nin arkasında dursa da Komünizm ihanetiyle derinden sarsılarak Quaife’ye olan inançlarını kaybetmişlerdir.

Althusser’e göre ideoloji sadece ekonomik temelde değil, aksine kilise, aile, okul ve parti gibi kurumların maddi pratiğinde üretilir. Snow kurgusal düzlemde İngiltere’den çeşitli basın kuruluşlarının olaya müdahil olmasını okura betimlerken, aslında o basın kuruluşlarının, bireyi iktidarla aynı noktaya getirmeye çalıştığının farkındadır. Romanda gazetelerin görevi, bireyi yaşadığı topluma ait hissetmesini sağlamaktır. Marksist eleştiride vurgulanmak istenen şey de bu yapıların bireyi zorla değil, aksine kişinin kendi rızasıyla ikna etmesidir. O dönemde nükleer silah karşıtı olanlar basın kuruluşları tarafından yönlendirilmiş ve eğer nükleer silahlanmaya karşı çıkılırsa Sovyetler Birliği’nin İngiltere’yi işgal edeceği korkusu topluma yayılmıştır. Bu yanlış düzeltme görevi, Gramsci’nin vurguladığı üzere, organik aydınlara düşmüş, ancak onlar da bu ideolojik aygıtlarda çalışan ve burjuvazi yönetiminin boyunduruğundaki geleneksel aydınlara karşı etkisiz kalmışlardır.

Beyaz Kitap (resmi rapor) nihai olarak yayınlanır. Muhafazakâr olarak bilinen gazeteler bile hoşnutsuzluklarını dile getirirler: “Silahtan vaz mı geçiyoruz”⁵²² başlıkları atılır. Quaife’nin analizine hak veren köşe yazarları olsa da tasarımı hazırlayan bilim adamlarının sol tarafa olan yakınlığı yazarları ikilemde bırakır. Hükümet ise sessiz kalarak gelişmeleri takip etmeye çalışmaktadır.⁵²³ Üretim araçlarına sahip olanların, toplumsal sınıf olgusunu belirlediği savı düşünüldüğünde, silah üreticilerinin ve bunu finanse eden şirket ve kişilerin çoktan hükümetle bağlantıya geçtiği aşikârdı. Zira bu yasa onaylandığında, ellerinde olan ekonomik araçların bir önemi kalmayacak ve

⁵²¹ Snow, *Corridors of Power*, 192.

⁵²² Snow, *Corridors of Power*, 242.

⁵²³ Lewis, 165, Ramanathan, 83.

toplumu sınıfsal olarak bölemeyeceklerdi. Quaife'nin Başbakanla olan iletişimini sağlayan Collingwood ise oylamaya günler kala bozulan dengeleri düzeltmek için uğraş veriyordu. Para söz konusu olduğunda bütün ahlaki duygular etkisiz kalmaktadır.

Nitekim Ramanathan, 1960'lı yıllarda materyalist bakış açısının İngiltere'de zirveye ulaştığını ifade etmiştir. O dönemde en popüler slogan, "Ben iyiyim Jack"dir. Gençlerin çoğu üniversite mezunu olmalarına rağmen iş bulamamaktadır. Snow bu durumu romana yansıtırken, bilim adamları arasında materyalist bir korku yaratmayı başarmıştır. Oylama yaklaştıkça heyette yer alan bilim adamları ve bazı siyasetçiler çekimser davranmaya başlamışlardır. Tarihi olayları materyalist bir zemine yatıran Marks'ın haklılığı, Snow'un romanında karşılığını bulmuştur.

*'Bunu gördün mü' diye sordu. Çok popüler bir derginin başyazarıydı. "Bağımsızlığımızı Çöpe mi Atıyoruz?" başlıklı bu yazı açıkça Beyaz Kitap'a saldırıydı. Makale, 'Bizi satmaya mı niyetleri var? Süper güç olmamızı engellemek mi istiyorlar?' sorularıyla devam ediyordu.*⁵²⁴

Bu makaleyi okuyan birçok Muhafazakâr fazlasıyla rahatsız olmuş, Meclis önünde halkın tepki gösterileri başlamıştır. Hector Rose'un bu tepkilere verdiği cevap oldukça ilginçtir: "İyi ki Tanrı hayatta Ne çeşit bir dünyada yaşıyorlar? Bu Dünyada veya Cennette bu ülkeyi süper güç yapacak bir yol vardı da biz mi kendimizi feda etmedik, ne sanıyorlar?"⁵²⁵

Lewis ve Halperin, Snow'un İngiltere'nin 1950'li yıllardaki nükleer politikasını bu sözlerle özetlediğini düşünürler. Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana İngiltere dünyada kendisine bir yer aramaktadır. Bu arayış İkinci Dünya Savaşı'yla zirveye ulaşmıştır. Snow, *Corridors of Power*'da bir yandan Süveyş Krizi'ne ve onun etkilerine yoğunlaşırken, diğer bir yandan İngiltere'nin Westminster semtindeki Hükümet binalarında oynanan güç oyunlarına odaklanır. Mısır, Hindistan gibi önemli kolonilerin kaybı İngiltere'yi yirminci yüzyılda çalkantılı bir döneme itmiştir.⁵²⁶

Snow bilimin 1920'li yıllarda altın çağını yaşarken, 1950'li yıllarda geldiği noktayı *The Physicists* adlı kitabında şu sözlerle ifade etmiştir:

⁵²⁴ Snow, *Corridors of Power*, 249.

⁵²⁵ Snow, *Corridors of Power*, 249.

⁵²⁶ Lewis, 166.

*“Yirminci yüzyılda fizikçiler dünyamızı oldukça değiştirdiler ve bu değişiklikler insanlara hem yaşam hem de ölüm getirdi. Nükleer silahlar da uygulamalı fiziğin büyük bir başarısıydı, fakat korkudan başka bir şey getirmedi. Bu konu hakkında serinkanlı olmak gerçekten zordu, özellikle yaşadığımız bu zamanlarda.”*⁵²⁷

Nitekim Snow, Roosevelt’e yazdığı mektupla atom bombasının yapılmasına sebep olan Einstein’ın yaşadığı pişmanlığı şu sözlerle özetlemiştir:

*“Hidrojen Bombası yüksek bilimin orduya sunduğu son dramatik katkısı oldu. 1950’lerde iyi niyet sahibi olan birçok insanı karamsarlığa itti. 1956 yılında ölen Einstein da bunlardan birisiydi. İnsanlığı, hayatının son zamanlarını bu bombanın tehlikeleri hakkında uyararak geçirdi. Söylenildiği gibi bunu duygusallıktan dolayı yapmadı, insanların en az duygusal olanıydı. Yüreği asla sızlamazdı, gözleri asla yaşarmazdı. ...Bütün çabalarına rağmen, Einstein başarılı olamadı.”*⁵²⁸

Snow’un yukarıda bahsedilen gerçek olayları kurgusal düzleme taşıması, Marksist eleştiriye göre yazarda olması gereken bir özelliktir. Snow uzun yıllar İngiliz hükümetinde görev yapmış ve yaşadığı dönemdeki olayları bağlı olduğu siyasi görüşe partizan olmadan okura anlatmıştır.

Bu bağlamda Engels’in tarihsel ve toplumsal gerçeklik üzerine yazmış olduğu iki mektup oldukça önemlidir. Minna Kautsky’ye 26 Kasım 1885 yılında yazdığı mektupta siyasal eğilimi olan romanlardan hoşlanmadığını belirten Engels, bir yazarın açık bir partizan olmasını yanlış bulur. Devrimci bir eserin dolaylı yoldan bireyin zihnine girmesi ve onu etkilemesi beklenmektedir. Engels Kautsky’i sadece partizanlıktan dolayı eleştirmemiş, ayrıca ona kendi kahramanına hayran olmaması konusunda uyarılarda da bulunmuştur. Konumuzla ilgisinden dolayı Engels’in aşağıda uzunca alıntılanan mektubu, Marksist eleştiri için önem taşır:

“Eserinizin Berlin bölümündeki olaylar örgüsünün bazen çok hızlı gelişip gelişmediğini siz benden daha iyi yargılayacak durumdasınız. Bizde bu izlenimi bırakabilen birçok şey, Viyana’nın kendine özgü uluslararası, Güney ve Doğu Avrupa öğeleriyle karışık karakteri dolayısıyla, orası için çok doğal olabilir. ...Koca Hegel’in “Dieser” dediği gibi, ki böyle olması gerekir zaten. Gelelim yan tutmamaya, kusur bulacağım bir şey var, bu da Arnold’a getiriyor beni. Gerçekten haddinden fazla değerli biri, en sonunda

⁵²⁷ Snow, *The Physicists*, 1: The Direction of Time’s Arrow, 18-19.

⁵²⁸ Snow, *The Physicists*, 8: Nuclear Fusion, 82.

bir toprak kaymasıyla ölmesini insan ancak bu dünya için fazla iyi biri olduğunu düşünerek şiirsel bir adaletle birleştirebiliyor. Oysa bir yazarın kendi kahramanına hayranlık duyması hiçbir zaman iyi bir şey değil, bence bir yere kadar burada düşmüş olduğunuz hata da bu. Elsa da idealleştirilmiş, ama belli bir bireyleştirme onda var hâlâ, oysa Arnold'da kişilik ilkeye kayıyor gittikçe.

Ama, romanın kendisi bu eksikliğin nereden kaynaklandığını açık ediyor. Belli ki kitabınızda açıkça bir tavır almak, kendi inançlarınızı bütün dünyaya kanıtlamak istemişsiniz. Bunu yapmıştınız zaten; geçtiğiniz bir aşama bu, bu biçimde tekrarlamanıza gerek yok. Ben tezli denilen şiire hiç de karşı değilim. Gerek tragedyanın babası Aiskhylos, gerek komedyanın babası Aristophanes, oldukça tezli şairlerdi, Dante ile Cervantes'in de aşağı kalır yanı yoktu. ...Ama bence yazar çizdiği toplumsal çatışmaların geleceğe ait tarihsel çözümünü okurun önüne koyma zorunluluğu duymamalıdır. Hem, bizim koşullarımızda romanlar çoğunlukla burjuva çevrelerin, yani doğrudan doğruya bizden olmayan çevrelerin okurlarına seslenir. Onun için, sosyalist tezli bir roman, benim kanımca, gerçek koşulların gerçeğe uygun bir çizimini yaparak onlar üzerine kurulu, görenek haline gelmiş yanlısamları yıkıyorsa, burjuva dünyasındaki iyimserliği sarsıyorsa ve kendisi doğrudan bir çözüm getirmeksizin, hatta bazı hallerde, açıkça yan tutmaksızın, ortada var olan şeyin sonsuza dek geçerliği konusunda kuşku uyandırıyorsa, kendine düşen görevi tam olarak yapıyor demektir.”⁵²⁹

Engels 1888 yılında Margaret Harkness'e yazdığı ikinci mektupta *A City Girl*'de (*Şehir Kızı*) betimlenen işçi sınıfının atıllığa mahkûm edilmesine eleştiri getirir. Engels bu mektupta gerçekliği “tipik durumların tipik karakterlerle gerçekçi bir yeniden üretimi olarak” tanımlar. Engels'e göre bir roman okuru ikna etmeli ve anlatılanlara inandırmalıdır. Bu yüzden *A City Girl* gerçekçilikten çok doğalcı bir hâl almıştır. Harkness'in yaptığı işçi sınıfını betimlemesini gerçekçi bulmayan Engels yazarın kendi görüşlerinin gerçekliğin önüne geçmemesi gerektiğinin önemini tarihe yaptığı göndermelerle belirtmiştir:

“...bence gerçekçilik, ayrıntıların doğruluğundan başka, tipik karakterlerin tipik durumlar içinde doğru bir biçimde yeniden verilişi demektir. Sizin karakterleriniz, çizdiğiniz kadarınca yeterince tipik; ama, içinde bulundukları ve hareket ettikleri ortamlar o derece değil. City Girl'de işçi sınıfı, kendine yardımdan aciz ve kendine yardıma bile yanaşmayan,

⁵²⁹ Aziz Çalışlar, *Sanat ve Edebiyat, Marks-Engels-Lenin*, Evrensel Basım Yayım, İstanbul, 1996, 51-52. Ayr. Bkz. Eagleton, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, 61-62.

edilgen bir kitle olarak görünüyor. İçinde bulunduğu kör sefaletten çekip çıkarmak için bütün çabalar dışarıdan, yukarıdan geliyor. Bu, 1800'lere ya da 1810'lara, Saint-Simon ile Robert Owen'ın yaşadığı günler için doğru bir çizim olurdu, ama, savaştan emekçi sınıfın birçok kavgasına katılmış olma onurunu 50 yıldır taşıyan bir adam, 1887 yılında böyle göremez bunu. İşçi sınıfının kendini saran baskı çevresine, direnerek karşı koyması; yeniden insan statüsünü kazanabilmek için, yarı bilinçli yarı bilinçsiz çarpınan çabaları tarihe mal olmaktadır, ki bundan dolayı işçi sınıfı gerçekçilik alanında da bir yeri olduğunu iddia etmelidir. ...Demek istediğim, yazarın kendi görüşlerine rağmen gerçekliğin kendisine bir geçit bulabilmesidir."⁵³⁰

Marks ve Engels, Marksist estetiğin ve sanatsal yöntemlerin temel yasalarını ortaya koyarken, Marksist sanat ve edebiyat eleştirisinin de temellerini atmışlardır. Yukarıda bahsedilen mektuplardaki edebi eserleri eleştirel gözlerle değerlendirmişler ve 'gerçekçiliği' ön planda tutup kendilerinden sonra gelen Marksist kuramcılara örnek teşkil ederek toplumcu gerçekçiliğin temelini oluşturmuşlardır. Bu bağlama uygun hareket eden Snow yaşadığı dönemin toplumsal şartlarını kurgusuna partizanlığı karıştırmadan yansıtmayı başarmış, gerçeklik onun romanlarında kendisine geçit bulmuştur.

Snow, romanın sonlarına doğru İngiltere'nin o dönemki müttefiki Amerika'nın Quaife'nin planları hakkında ne düşündüğünü açıkça belirtir. Bu açıklık Marks'ın ve Engels'in yukarıda belirttiği gibi romandaki gerçekliğin yazarın kafasındaki gerçekliğin gölgesinde kalmaması ve gün yüzüne çıkmasıdır. Çünkü Amerika o dönemde Avrupa'nın hem siyasi hem de ekonomik olarak garantörü pozisyonundadır. Eliot ülkenin siyasi kriz eşiğinde olduğunu ve Amerika'nın olaya dâhil olması gerektiğini şu sözlerle ifade eder:

*Hükümet görüşmek için Roger'ı çağırdı. ... Neredeyse büyük bir krizin eşiğindeydik. ... Öğleden sonra telefonum çaldı. Arayan David Rubin'di. Onun araması ve İngiltere'yi ziyareti şaşırtmamıştı. 'Roger'ın kimseyle görüşmediğine şaşırdığını' söyledi. ... 'Efendim bu plandan vazgeçmezseniz kendi boğazınızı keseceksiniz,' dedi.*⁵³¹

⁵³⁰ Çalışlar, 53-54. Mektubun İngilizce orijinali için bkz.

https://www.marxists.org/archive/marx/works/1888/letters/88_04_15.htm, Erişim Tarihi: 09.30.2016.

⁵³¹ Snow, *Corridors of Power*, 264-271.

Birden fazla ülkede iş gören çok uluslu şirketler, kapitalist girişimlerin sıkıştığı noktada devreye girerek girişimleri kolaylaştırırlar.⁵³² 1950'li yıllarda İngiltere ve Amerika ortaklığında yürütülen Ortadoğu eksenli işler Snow'un romanında yer bulmuş, şirket ismi verilme de Quaife'nin yaptığı işlerden rahatsızlık duyulduğunun dedikoduları yayılmıştır. Sonunda Amerika niyetini belli etmiş ve İngiltere'ye müdahale etme kararı almıştır. Soğuk Savaş döneminin etkili olduğu ve yasanın beş ila on yıl sonra görüşülmesinin daha uygun olacağı ifade edilmiştir. Quaife ise bu aşamada fikrinden vazgeçerse, dünyada hiçbir devletin nükleer silahlanma konusunda geri adım atmayacağını düşünmektedir. Quaife, İngiltere'nin dünyaya örnek olmasını istemektedir, bütün politik kariyerini bu hayal etrafında şekillendirmiştir. Bu kadar yakınlaşmışken vazgeçmek istememektedir.⁵³³ Romanda Quaife'nin, İngiltere'nin dünyaya ahlaki yönden örnek olmasını istemesi ve gerçek düzlemde Londra'nın sermaye ve kredinin başkenti olması Snow'un ironik bir dil kullandığının göstergesidir.

Quaife'nin de mensubu olduğu ve Muhafazakârlar parlamentoda en fazla koltuk sayısına sahip olan partiydi. Eliot ve Hector Rose yaptıkları hesaplarda muhtemel 301 evet oyunun olduğunu düşünmektedir. Bu durumu Eliot şöyle ifade etmiştir:

*...mevcut 307 oy var. Rose devam etti, Kabinede şüpheli olanlar var, Bakan bu ihanetin bedelini ödeyemez. 290 civarında oy alırsa kendisini güvende hisseder ve muhtemel 17 kaybı telafi eder. ... 280'in altına inerse büyük tehlikededir. 270'in altına indiğinde ise her şey bitmiş demektir.*⁵³⁴

Bu hesaplamalar yapıldığı sırada, milletvekillerinden bazılarının uçak endüstrisinden yetkili kişiler tarafından arandığı söylentisi Eliot'ı rahatsız eder. Bu olay oylamadan saatler önce olmuştur. Bütün ümitler tükenmiştir. O anları Snow şu şekilde ifade etmiştir:

Parlamentoda oy verme işleminden önce konuşmalar yapılmıştı. ... 'Evet diyenler 186, hayır diyenler ise 271,' dedi başkan. ...Birkaç saniye sonra muhalefet sıralarından 'istifa' 'istifa' sesleri yükseldi. Başbakan önde, Collingwood, Monty Cave ve diğer kabine üyeleri meclisi terk etti. ...Roger yerinden kııldamadı, sandalyeye iyice yaslandı. Partisinin

⁵³² Bottomore, 114.

⁵³³ Snow, *Corridors of Power*, 271-273.

⁵³⁴ Snow, *Corridors of Power*, 340.

*destekçileri ağlamaya başladı. Roger başkanı selamladı ve koridora doğru yürüdü. Arkasından ‘istifa’ ‘istifa’ sesleri iyice yükselmeye başlamıştı.*⁵³⁵

Quaife’nin gücü, Gramsci’nin alternatif devlet modeli olan hem yönetenin hem de yönetilenin söz sahibi olduğu ‘sosyalist devlet’ modelinin İngiltere versiyonunu kabul ettirmeye yetmez. Ekonomik kaygılar ve kişisel çıkarlar, bir kez daha ideolojilerin önüne geçmiştir.

Sonuç olarak Snow, Quaife’nin hem parti içinden hem de muhalefetten almış olduğu büyük siyasi darbeyi okura sunmuştur. Romanın sonuna doğru gelişen ekonomik kaygı temelli olaylar, Quaife’nin sonunu hazırlamıştır. Kapitalist sistem çarklarını işletmeye devam etmiş, Monty Cave savunma sanayinin başına getirilmiştir. Eliot, Getliffe ve Hector Rose ise ahlaki değerleri ön planda tutarak, inandıkları ütopya uğruna istifa ederek görevlerini bırakmışlardır. Eliot istifa etmek zorunda kalmasına oldukça üzülmüştür, zira “her zaman güce ve politikaya ilgi duyduğunu belirtmekten kaçınmamıştır.”⁵³⁶

Snow, bu romanda iktidar/bilgi/güç ilişkisini çeşitli yönlerden ele almıştır. Lordlar Kamarası, Avam Kamarası, Hükümet ofisleri, ev partileri, Üniversiteler, resmi ve resmi olmayan yemeklerde güç savaşlarını farklı karakterler üzerinden yansıtmıştır. Snow, bu romanda tipik bir karakter yaratmıştır. Quaife kurgusal bir karakter olsa da yaşadığı olaylar yirminci yüzyıl İngiltere’indeki kapitalist siyasetçilerin güce olan tutkusunu resmeder. Snow İşçi Partisi’nin siyasi görüşlerini partizanlıkla okura sunmamış, aksine Muhafazakâr Partinin İngiltere’yi yönetirken yaptığı yanlışları örneklerle anlatmış ve kararı okura bırakmıştır. Dizide incelenen diğer romanlarda yakaladığı ‘nesnel partizanlığı’, bu romanda da devam ettiren Snow, okuru parti propagandasına mahkûm etmemiştir. Romanlarında dönemin tarihsel ve toplumsal gerçekliğini tipik karakterler üzerinden betimleyen Snow, gerçekliği yeniden üretmiştir. İncelenen romanlarda dönemin ekonomik şartlarının insanları derinden etkilediğini örneklerle anlatan Snow, zenginliğin toplumda eşit olmayan bir şekilde, zengin ailelerin hegemonyasında olduğunu gösterir.

⁵³⁵ Snow, *Corridors of Power*, 344-345.

⁵³⁶ Snow, *Corridors of Power*, 326.

SONUÇ

Yirminci yüzyılda iki büyük dünya savaşının yaşanmasından dolayı insanlarda oluşan korku ve dehşet, birçok siyasetçinin ve romancının dikkatini çekmiş, bu konuda söylemler geliştirip, yazılar kaleme almışlardır. Nitekim Charles Percy Snow da yaşadığı dönemde meydana gelen toplumsal olaylara kayıtsız kalamamış ve bunları romanlarına yansıtmıştır.

1905 yılında Leicester’de dünyaya gelen Snow, Leicester’de geçen gençlik yıllarından sonra, Cambridge’e geçerek burada yazarlık adına ilk denemeleri gerçekleştirir. İşçi sınıfına ait olması, hayatını hem olumlu hem olumsuz anlamda etkilemiştir. 1930’lı yıllarda yazarlık deneyimine başlayan Snow, daha sonra yazarlık kariyerini oldukça etkileyecek olan siyasi arenaya geçiş yapar. İngiltere, Birinci Dünya Savaşı ve Büyük Buhran sonucu siyasi arenada Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği gibi rakiplerinin oldukça gerisinde kalmıştır; çünkü İngiltere Birinci Dünya Savaşı’nı kazanmasına rağmen ekonomik anlamda savaştan en çok zarar gören ülkedir. 1900’lü yılların başında ‘güneş batmayan imparatorluk’ sıfatıyla anılan İngiltere birçok cephede savaşmak zorunda kalmasından dolayı, sömürgelerinin çoğuna bağımsızlık vermek zorunda kalmıştır.

1938 yılında patlak veren Münih Krizi ve Nazilerin Çekoslovakya işgaliyle beraber İngiltere adına Avrupa’da siyasi olarak çıkmaza giren ilişkiler, Nazilerin Polonya işgaliyle tıkanma noktasına gelmiştir. 1940 yılına gelindiğinde ise, İkinci Dünya Savaşı’yla beraber birçok sorunla boğuşmaya başlayan İngiltere, bir yandan Nazilerle uğraşırken diğer yandan tekrar eski parlak günlerine ulaşmak istemektedir. İşçi Partisi çatısı altında siyasete giren Snow, Teknoloji Bakanlığında sekreter olarak görev alır.

Bu çalışmada incelenen *The Light and the Dark*, *The New Men* ve *Corridors of Power*, İngiltere’nin adeta yirminci yüzyıl siyasetine ışık tutmuştur. Bu romanlarda tek bir anlatıcı kullanan Snow, farklı kahramanlar kullanarak anlatımını desteklemiştir. Bu kahramanlar yirminci yüzyıla dair hoşnutsuzlukları bakımından ortak görüşlere sahip olsalar da istedikleri ideal düzen bakımından birbirlerinden farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Yukarıda bahsedilen üç romanda Snow İngiltere’de yirminci yüzyılda meydana gelen olaylara ışık tutmuştur. Döneme damgasını vuran toplumsal ve siyasi

olayların ele alındığı romanlar, Marksist edebiyat eleştirisi ışığında incelenmeye çalışılmıştır.

Birinci bölümde, Marksist edebiyat eleştirisinin genel çerçevesi çizilmiş, Karl Marks'tan, Terry Eagleton'a kadar uzanan dönemde kuramın gelişmesine katkıda bulunan kişiler kısaca ele alınmıştır. Marks ve Friedrich Engels Marksizmi bir öğreti olarak topluma sunarken, öğretinin bütünlüklü olmasına özen göstermişlerdir. *Komünist Manifesto*'yu birlikte yazan Marks ve Engels sanata ve edebiyata ilişkin tam bir estetik kuram oluşturmamıştır, ancak 'Marksist Edebiyat Eleştirisi'ne zemin hazırlamışlardır. Her ne kadar Marks ve Engels'in Marksizmin felsefi yönüyle ilgilendiği düşünülse de hem Marks hem de Engels'in dünya edebiyatıyla ilgilendikleri bilinmektedir. Engels'in gerçekliği "tipik durumların tipik karakterlerle gerçekçi bir yeniden üretimi" olarak tanımlaması, kendisinden sonra gelecek olan Marksist yazar ve düşünürleri oldukça etkilemiştir.

Georgi Valentinovich Plehanov, Marks ve Engels'den sonra Marksist öğreti üzerinde yoğunlaşmış ve Marks'ın "ideolojik sistemler sosyal ve ekonomik varoluşun ürünüdür" fikrinden yola çıkarak, hukuk sistemi gibi üstyapıların insanların saf/ahlaki duygularıyla belirlenmediği, aksine egemen sınıfın tarih boyunca isteklerine göre şekillendiği sonucuna ulaşmıştır. Plehanov, sanatın doğuşu, sosyal sınıflarla sanat eserleri arasındaki ilişki ve estetik gibi sorunlara da değinmiştir. Plehanov'a göre sanatın kökeni 'iştir'.

Anatoli Vasilieviç Lunaçarski'ye göre Marksist devrimin asıl amaçlarından biri halka sanat ve edebiyat eserlerini tanıtmaktır. Bu yüzden eserlerin herkesin anlayabileceği dilde yazılması gerekmektedir. Bu da Marksist eleştirinin toplumsal gerçekliğe ne kadar önem verdiğini, seçkin bir edebiyatı desteklemekten kaçındığını gösterir. Lunaçarski yazarın gerçekçi olup iyi gözlem ve çözümleme yapması gerektiğini ileri sürer. Çünkü ancak bu şekilde demokrasiyi kitlelere anlatıp sosyalist olunabileceğini savunur. Dönemin önemli yazarlarından olan Maxim Gorki'yle yakın ilişki içerisinde olan Lunaçarski, sanatın/edebiyatın görevinin işçileri eğitmek olduğunu belirtmiş ve Gorki'yle beraber bu konuda yazılar yazmıştır.

Gyorg Lukacs gerçek hayatın insanlara anlatılabilmesi için sanatın/edebiyatın 'yansıtma' rolüne dikkat çekmiştir. Lukacs için yansıtma, zihindekilerin yazıya

dökülerek, insanlara gerçeğin anlatılmasıdır. Lukacs, romanın bize gerçeğin kendisini göstermesi gerektiğine inanmıştır. Dış görünüşün önemsizliğine dikkat çeken Lukacs asıl gerçeklik yansımasının dış görünüşten daha derin ve daha anlamlı olduğunu düşünür. Onun yansımayla ilgili görüşlerinin hem doğalcılığı hem de modernizmi yıktığı söylenebilir.

İşçi sınıfının ezilmesi ve bunun sonucunda da toplumda egemen sınıfın hem ideolojik hem de ekonomik olarak üstün olması Antonio Gramsci'nin dikkat çekmeye çalıştığı bir noktadır. Gramsci çalışmada da sık sık bahsedilen, özel televizyon kanalları, aile, kiliseler, anaokulları, askeri güçler, gazeteler gibi yapıları ekonomik/hegemonik yapılar olarak değerlendirmiş ve sanatçılar/edebiyatçılar vasıtasıyla işçi sınıfının eğitilerek bu yapıların kontrolünü ele alması gerektiğini vurgulamıştır. Marks'ın da ısrarla üzerinde durduğu gibi, önemli olan bu yapıların iktidara hizmet etmekten çıkarılıp, halkın, yani ait olduğu kesimin eğitimi ve refahını artırması için kullanılmasıdır. Aksi takdirde işçi/köylü sınıfı, egemen sınıf tarafından sömürülmeye devam edilecektir. Snow'un romanlarında da sık sık bahsi geçen bilim adamlarının Gramsci için toplumun eğitiminde oynadığı rol oldukça büyüktür. Bu aydınlar toplumu eğitip onları bilinçlendiriyorsa 'organik'tirler, iktidarın ideolojisinin yukarıda bahsedilen yapılarda yayılmasına yardım ediyorsa da 'geleneksel'dirler. 'Organik aydın'ın yapması gereken şey, 'geleneksel aydın'ı sindirmektir. Nitekim Snow gerçek düzlemde bir dönem W. Churchill'e danışmanlık yapan Sir Henry Tizard ve Frederick Lindemann'la yakın ilişkiler içerisinde bulunmuş ve sonuç olarak toplumların kaderlerini etkileyen kararların tek bir siyasi danışman tarafından alınmaması gerektiğini ifade etmiştir. Zira kurgusal düzlemde A. Hitler'e Schader, D. Eisenhower'a David Rubin, Churchill'e de Lindemann gibi savaş yanlısı danışmanlar eşlik etmiş ve İkinci Dünya Savaşı bilimin iktidarlar tarafından yanlış kullanılmasıyla felaketlere yol açmıştır.

Louis Althusser, Gramsci'nin ekonomik/hegemonik yapılarını 'devletin ideolojik aygıtları' olarak nitelendirmiş ve devletin zor durumda kaldığı anda bu yapıların devreye girdiğine dikkat çekmiştir. Althusser, proletaryanın önce devleti ve sonra da devletin ideolojik aygıtlarını ele geçirmesi gerektiğini vurgulamıştır. Çünkü devlet gücünü bu yapılardan almaktadır ve bunlar sayesinde ideolojisini geniş kitlelere taşımaktadır.

Terry Eagleton Althusser'in edebiyatın ideolojiden uzaklaşabileceği görüşüne karşı çıkar. Ona göre edebi sonuç sadece ideolojik fikrin yansıması değil, ideolojinin özel bir üretimidir. Bu yüzden metin tarihi gerçekliği yansıtmaz, ideoloji ile ilgili hazırlanan eser gerçek etkisi yaratır. Nitekim Eagleton metnin ideoloji kullanımından bağımsız düşünülmesine karşı çıkmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Charles Percy Snow'un biyografisi genel hatlarıyla verilmiş, romanlarını yazarken kullandığı üslubu hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Snow'un dili oldukça basit ve herkesin anlayabileceği şekildedir. Snow'un bu kadar açık ve anlaşılır dil kullanmasının sebebi yetişmiş olduğu Leicester kentinin etkisidir. Leicester yirminci yüzyılın önemli sanayi şehirlerinden biridir. Snow'un ailesi de geçimini fabrikada işçilik yaparak sağlamaktadır. Bu yüzden işçi sınıfının sıkıntılarını yakından bilen Snow, edebiyatı onların sorunlarını anlatmak için araç olarak kullanmıştır. Snow için edebiyat, az-kültürlü insanların da anlayabileceği şekilde olmalıdır. Lunaçarski ve Gramsci gibi Marksizmin önde gelen figürlerinin görüşleriyle Snow'un edebi pratikleri arasında bir örtüşme söz konusudur. Hem Gramsci hem Lunaçarski sanatın/edebiyatın eğitim rolüne dikkat çekmiştir. Egemen sınıfın iktidarı altında ezilen işçilerin gücü ele geçirebilmesi ve devrim yapabilmesi için gerekli eğitimi almaları şarttır. Zira Snow'un kullandığı karakterler, toplumun değişik sınıflarıyla sürekli ilişki içerisindeyler. Snow bunu yaparken Eliot'ı gözlemcisi olarak kullanmış ve İngiliz toplumunun sıkıntılarını okura aktarmıştır.

Snow toplumun her kesiminden karakterler seçmiştir. *The Light and the Dark*'ta Roy Calvert orta sınıf bir esnaf ailesinden gelmektedir. *The New Men*'de Martin Eliot, Lewis Eliot'ın kardeşidir ve işçi bir babanın oğludur. *Corridors of Power*'da Roger Quaife ise iyi bir eğitim almıştır, soyu eskilere dayanan bir aileden gelmektedir. Snow, toplumsal yapının değişik tabakalarından gelen bu karakterleri topluma ayna tutmak için kullanmıştır. Nitekim Lukacs'ın tipik karakteri de toplumun aynasıdır. Yaşanılan toplumun oluşturduğu dinamikler bu tipik kahramanlar aracılığıyla yansıtılır. Snow'un bu üç romanında bireyle toplum arasında sıkı bir bağ kurulmuştur. Örneğin *The Light and the Dark*'ta orta sınıftan gelen Calvert işçilerin yoğun olduğu Londra'nın dış mahallerinde yaşayıp, oradaki partilere katılırken, *Corridors of Power*'da soylu bir geçmişe sahip olan Collingwood ailesi lüks partilere ev sahipliği yapıp pahalı İngiliz evlerinde oturmaktadır. Snow, Calvert üzerinden bütün işçi ailelerinin o dönemki yaşam

şartlarını okura sunarken, Collingwood, Lady Muriel gibi aristokratların hayatlarıyla karşıtlıklar kurup işçilerin yaşadığı sıkıntıların daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır.

Snow basit, günlük hayatta kullanılan sözcükler seçip, açık bir dil kullanırken aynı zamanda anlatımın şiirsel olmasına da özen gösterir. Alışılmış sözcükler, alışılmamış sözcükleri takip ederek şiirsel bir dil oluşturur. Snow'un kullandığı dil hem olayın geçtiği yerin önemini belirtmiş hem de anlatımını güçlendirmiştir.

Snow'un incelenen romanlarında dikkat çeken bir diğer özellik ise 'mizah' anlayışıdır. Kendine özgü bir mizah tarzı kullanan Snow, aynı zamanda basit ve ironik dili de mizah anlayışıyla birleştirmiştir. Snow, Eliot vasıtasıyla, içinde bulunduğu durumun farkında olmayan kişileri ironik bir dille durumdan haberdar etmeye çalışmıştır. Örneğin incelenen üç romanda da bilim adamı olan Francis Getliffe yaptığı işlerin üst sınıf tarafından takdir edilmesini beklemektedir, bu yüzden de onların hoşuna gidecek söylemler geliştirmektedir. Getliffe siyasetçileri kullandığını düşünürken, siyasetçiler de Getliffe'i kullandıklarını düşünmektedir.

Snow romanlarında, yaşadığı döneme paralel konular seçerek, gerçek tarihe göndermelerde bulunur. Yirminci yüzyılda İngiltere'yi derinden etkileyen, İkinci Dünya Savaşı, Nazizm, Komünizm, nükleer teknoloji, ekonomik sorunlar, Münih Krizi, Süveyş Krizi gibi konulara romanlarında sıklıkla yer vermiştir. Romanlarında her zaman iktidar savaşı yaşanmaktadır ve iktidar sık sık el değiştirmektedir. Romanlarda birileri oyun kurarken, birileri de isteyerek/istemeyerek bu oyunda kendilerine biçilen rolü oynamaktadır. Egemen sınıfın istediklerini yapmayanlar veya yapmakta direnenler sahip olduklarını kaybetmekle tehdit edilmişlerdir. İktidarın arkasında kimler olduğunu okura göstermek isteyen Snow, sık sık ev partilerine, gece eğlencelerine, tiyatro gösterilerine, ülkeler arası seyahatlere, bilimsel toplantılara yer vermektedir.

Üçüncü bölümde *The Light and the Dark*'da Roy Calvert, *The New Men*'de Martin Eliot, *Corridors of Power*'da ise Roger Quaife'nin hikâyesi, Lewis Eliot tarafından okura sunulmuştur. Bu karakterlerin ortak özelliği toplum için iyi şeyler yapmaya çalışan tarafta yer almalarıdır. Snow *The Light and the Dark*'da, Calvert üzerinden kapitalist sistemin bireyi yalnızlaştırması temasını okura sunar. Snow yaşadığı yüzyılın psikolojik yönden sorunlu birey temasını Calvert üzerinden örerek, kaybedenin yine birey olduğu vurgusunu ince betimlemelerle okura aktarır. Snow için

çıkacak muhtemel bir savaşta iki taraf vardır: bir tarafta eski ekonomik gücünü yeniden kazanmaya çalışan İngiltere, diğer tarafta ise bu savaştan hem can hem de mal kaybı olarak en çok etkilenen masum İngiliz halkı. Calvert işi gereği, Almanlarla yakın ilişkiler içerisinde bulunmuş ve bu, çalıştığı kurumda dikkat çekmiştir. Calvert'ın bu tutumu devletin ideolojik aygıtları tarafından vatan hainliğiyle nitelendirilmiştir. Snow ise kurgusunu partizanlıkla karıştırmamış, olayların akışını değiştirmemiştir. İngiltere'nin o dönemdeki en büyük DİA'sı olan Cambridge'de toplanan bilim adamları, nükleer silahlanma için çalışmalara başlamıştır. Fakat değişmeyen tek gerçek hem bilim adamlarının hem de siyasilerin arkasında soylu İngiliz ailelerin olduğu gerçeğidir. Nitekim Snow İkinci Dünya Savaşı'nı, nükleer silah tartışmalarını, dönemin toplumsal ve siyasi olaylarını tezimizde incelediğimiz *The Light and the Dark*, *The New Men* ve *Corridors of Power* üzerinden okura taşırken, Londra/Cavendish/Basset üçgeninde soylu ailelerin verdiği davetlerin önemini ısrarla vurgulamıştır. Marks'ın sıklıkla eleştirdiği 'özel mülkiyet', Snow'un romanlarında da eleştirilen konular arasında yer alır.

Marks'ın kapitalist düzenin devamında rol oynadığını ileri sürdüğü diğer iki yapı aile ve dindir. Üç romanda da devletin üst kademelerinde yer alan kişilerin soylu ailelerden geldikleri dikkat çekmektedir. Bu romanlarda bahsedilen Muriel, Skidmore ve Collingwood aileleri, İngiltere'yi kimin yöneteceğine karar veren yapılardır. Snow gerçek tarihe gönderme yaparak Reginald Collingwood'u, 1905 yılında İngiltere'yi güçlü bir halk desteğiyle yöneten Başbakan Arthur Balfour'a benzetir. İncelenen romanlar boyunca aile kurumunun Snow tarafından en çok vurgulandığı roman *Corridors of Power*'dir. *Corridors of Power*'de Quaife'yi Savunma Bakanı yapan da onu istifaya zorlayan da aynı kişilerdir. Quaife İngiltere Savunma Bakanı olabilmek için ilk olarak Collingwood ve Skidmoreların beraber verdiği ev partisine katılır. Bay Reginald ve Bayan Diana'yla görüşerek aradığı desteği bulur. Eliot ise bu ailelerin yaklaşık üç yüz yıldır İngiliz hükümetleriyle yakından ilişkili olduklarını belirtir. Bu yüzden aile, egemen ideolojinin bir ürünü olarak, kapitalist değerlerin nesilden nesile aktarıldığı bir kurum olarak işlev görür. Quaife'nin roman boyunca yaptığı her şey boşa gitmiştir. Çünkü Quaife nükleer silahlanmaya karşı çıkmış, İngiltere'nin etik değerlerinin daha önce geldiğinin vurgusunu yapmıştır. Fakat bu durum fabrika sahiplerinin hoşuna gitmemiştir. Nükleer silah yapımı durduğunda, onlar para kazanamayacak ve

Londra'daki, Southampton'daki Kır Evleri'nde, Covent Garden'da pahalı ve süslü ev partileri veremeyeceklerdir. Bu yüzden Quaife mecliste yapılan oylamayı kaybetmiş ve devlet yine egemen güçlerin haklarını tek başına korumaya devam eder. Yine de Snow, Quaife'nin silahlanma karşıtı çabalarını okura 'umut' simgesi olarak sunar. Bunu yaparak, bir gün egemen sınıf sisteminin son bulabileceği, eşitlik ve adaletin olduğu bir sistemin gelebileceği mesajını vermektedir.

Romanlarda dikkat çeken bir başka nokta ise bilimin hükümet tarafından kullanılmasıdır. Hem Marks hem de Gramsci, aydınların 'eğitmen' rolüne dikkat çekmiştir. Herkesin eşit yaşadığı, dayatmanın olmadığı bir toplumda yaşamak için öncelikli olarak egemen sınıf dışında kalanların eğitilmesi gereklidir. Bu bağlamda Snow, herkesin eşit bir şekilde yaşayabileceği bir dünya yaratabilmek için akıl, bilim, disiplin kavramlarına önem vermiş, bunun sağlanması için de zeki, entelektüel ve iyi niyetli bir aydın sınıfına ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. *The Light and the Dark*'ta Calvert, *The New Men*'de Martin Eliot ve Luke, *Corridors of Power*'da ise Quaife'nin ortak özelliği bilim adamı olmalarıdır. İkinci Dünya Savaşı çıktığı sırada Calvert, Almanca bilmesinden dolayı İngiltere Dışişleri Bakanlığında görev almış, Martin ve Luke, W. Churchill'in çağrısı üzerine Cambridge'de kurulan nükleer silah merkezine katılmıştır. Quaife ise diğerlerinin aksine, nükleer silahlanma karşıtı bir siyaset izlemiştir. Nazilerin atom bombası yaptığı dedikodusu İngiltere'yi harekete geçirmeye yetmiştir. Çünkü bombayı yapanın güç dengesini kendi lehine çevireceği görüşü bütün ülkelerde hâkimdir. Bu yüzden hem Churchill hem de Hitler bilimi ve bilim adamlarını bu bombanın yapılması için kullanmışlardır. Ekonomik kaygılardan dolayı çoğu bilim adamı bu projelerde yer almayı kabul etmiştir. Hatta Brodzinski, Puchwein, Mounteney gibi göçmen bilim adamları da hem Amerika hem İngiltere için bomba yapan ekiplere katılmışlardır. Snow'un belirttiği gibi, ekonomik kaygılar, ahlaki kaygıların önüne geçmiştir. Halkın eğitilmesi bir kenara bırakılmış, onlara acı getirecek olan bir bomba yapma yarışına girilmiştir. Bomba yapıldıktan sonra etik sıkıntılar yaşayan bilim adamları, bomba atıldığında neler olabileceği konusunda tahminler yapsalar da, bombalar Amerika tarafından Japonya'ya atıldığında biraz üzülüp hayatlarına devam etmişlerdir. Mevcut düzenin koruyucusu olan 'geleneksel aydınlar' bu romanlarda karşımıza çıkmış ve 'organik aydınlar'ı mağlubiyete uğratmışlardır. Diğer aydınların aksine Quaife bütün siyasi hayatını, sahip olduğu her şeyi, bütün uyarılara rağmen,

nükleer silahlanmaya hayır kampanyası yürüterek feda etmiştir. Quaipe organik aydın olarak üzerine düşeni yapmış, ama devletin bütün kademelerine sirayet etmiş olan kapitalizme yenilmekten kurtulamamıştır.

Althusser'in dikkat çektiği DİA'lar, insan yaşamının her yerinde mevcuttur. İncelenen üç romanda da ne zaman iktidar karşıtı bir hareket olsa, basın kuruluşları, üniversiteler, kiliseler ve aileler devreye sokulmuş ve egemen sınıfın üstün olduğu düzen devam etmiştir. Devlet insanlara hizmet için kurduğu yapılara, ideolojisini koruma görevini vermiştir. Egemen sınıf ne zaman gücü kaybedecek ya da bu güç zayıflayacak olsa, DİA'lar yardıma gelmiştir. Nitekim *The New Men*'de Eliot ve Sir Hector Rose silahlanma yarışının gereksiz olduğunu belirtmiştir. Bu düşünce *Corridors of Power*'da iyice ağırlık kazanmış ve başını Quaipe'nin çektiği bilim adamlarından oluşan bir grup nükleer silaha hayır söylemi geliştirmiştir. Quaipe ve arkadaşları bu söylemlerinde başarıya ulaşacak iken, DİA'lar devreye girmiştir. Önce *The Times* gazetesinde ülkeyi Komünistlere bırakıyorlar başlıklı bir makale çıkmıştır. Sonra Brodzinski, Amerika'ya giderek UCLA'da bir konferans vermiş ve Quaipe ve arkadaşlarını Komünistlikle suçlamıştır. Quaipe ve arkadaşları ne yapacaklarını düşünürken, özel hayatlarıyla ilgili bilgiler basına sızdırılmıştır. Son olarak da ünlü bir uçak firması milletvekillerini tek tek arayarak, yapılacak oylamada hayır oyu vermelerini telkin edilmiştir. Sonuç olarak Quaipe, DİA'ların yoğun desteğini alan iktidara karşı kaybetmiştir.

Sonuç olarak, *The Light and the Dark*, *The New Men* ve *Corridors of Power* Marksist eleştiri kuramı çerçevesinde incelenmiştir. Özellikle 'toplumcu gerçekçilik', 'yansıtma kuramı', 'ideoloji', 'ideolojik aygıtlar', 'tip', 'olumlu/olumsuz kahramanlar', 'organik aydın/geleneksel aydın', 'ekonomik eşitsizlik', 'yabancılaşma', 'üretim olarak sanat' ve özellikle toplumun siyasal ve sosyal olaylara verdiği tepkiler ele alınmıştır. Snow bu romanlarda güç oyunlarının farklı şekillerini okura sunmuştur. İkinci Dünya arifesinde başlayan olaylar Soğuk Savaş dönemine kadar devam etmiş, bu süre zarfında İngiliz siyasi dünyasında olup bitenler bütün çıplaklığıyla aktarılmıştır. Snow yaşadığı çağdaki olaylara, insanların acılarına kayıtsız kalmamış; iktidar, teknoloji ve bilimin çirkin yüzünü göstermeye çalışmıştır. Snow'un romanlarında toplumda kontrol eden konumda bulunan soylu aileler ve onların kontrol ettikleri İngiliz siyasiler ele alınmıştır. Soylu aileler, siyasiler ve işçi sınıfından yetişip kendilerine üst sınıfta bir yer bulmaya

KAYNAKÇA

- Adorno, Theodor W., *Eleştiri, Toplum Üstüne Yazılar*, (Çev.: M. Yılmaz Öner), Belge Yay., İstanbul 1990.
- Adorno, Theodor W., *Minima Moralia*, (Çev.: Orhan Koçak-Ahmet Doğukan), Metis Yay., İstanbul 1998.
- Ayed, Ahmed, N., *Multiplicity of Themes in C.P. Snow's Novels The Masters and Corridors of Power*, (Unpublished Master thesis), Department of English Language and Literature Faculty of Arts and Sciences Middle East University, Jordan 2014.
- Akpınar, Soner “Toplum-Sanat ve İdeoloji Üçgeninde Toplumcu Gerçekçiliğin Edebiyat ve Siyaset İlişisine Yaklaşımı,” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, 7(3), Volume: 7 Issue: 30, 13, http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt7/sayi30pdf/akpinar_soner.pdf Erişim Tarihi: 03.01.2016, 7-26.
- Althusser, Louis, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, çev. Yusuf Alp, Mahmut Özışık, İletişim Yayınları, İstanbul 2000.
- Anderson, Perry, *Considerations on Western Maxsizm*, Verso, London 1976.
- Anderson, Perry, *Gramsci, Hegemonya Doğu/Batı Sorunu ve, Strateji*, (Çev.: Tarık Günersel), Alan Yay., İstanbul 1988.
- Bayram, Ahmet Kemal, “İktidar Çözümlemelerinde Bir Mihenk: Michel Foucault,” *Bilgi Dergisi*, 2003 (2.sayı), 33-47.
- B. Dobie, Ann, *Theory into Practice An Introduction to Literary Criticism*, 79. http://www.cengagebrain.com/content/dobie02330_0495902330_01.01_toc.pdf , Erişim Tarihi: 04.01.2016.
- Beckett, Samuel, *Endgame: A Play*, Grove Press, New York 1958.
- Bekircan, Meltem, *Looking Backward 2000-1887, News From Nowhere ve A Modern Utopia Adlı Eserler Üzerine Marksist Bir Eleştiri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü İngiliz Dili ve Ana Bilim Dalı, Ankara 2010.

- Belge, Murat, “Lunaçarski'nin Yazısı ve Marksist Eleştiri Ölçütleri”, *Birikim Dergisi*, Sayı 11, Ocak 1976, 56-57.
- Benjamin, Walter, *Pasajlar*, (Çev.: Ahmet Cemal), (4. bs.), YKY Yayınları, İstanbul 2002.
- Benjamin, Walter, *The Arcades Project*, Harward University Press, Harward 1999.
- Benjamin, Walter, *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*, Penguin Books, London 1936.
- Booth, Wayne, *Rhetoric of Fiction*, (2. Ed.), University of Chicago Press, Chicago 1983.
- Bottomore, Tom, *Marksist Düşünce Sözlüğü*, (Çev.: Mete Tunçay), İletişim, İstanbul 2012.
- Cathcart, Brian, *The Fly in the Cathedral*, Farrar, Stratus, New York 2004.
- Cevizci, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 2013.
- Cooper, William, *C. P. Snow*, Longman and Green, London 1959.
- Çalışlar, Aziz, *Sanat ve Edebiyat, Marks-Engels-Lenin*, Evrensel Basım Yayım, İstanbul 1996.
- De La Mothe, John, *C. P. Snow and The Struggle of Modernity*, McGill-Quenn's University Press, London 1992.
- Demirtaş, Mustafa, “Postyapısalcı Edebiyat Kuramında Metnin, Okurun ve Okumanın Tekilliği,” *Monograf Edebiyat Eleştiri Dergisi*, Issn 2148-3442, 2015/4
http://www.monografjournal.com/wp-content/uploads/2015/08/4.mustafa_demirtas.pdf
Erişim Tarihi: 09.01.2016, 65-90.
- Eagleton, Terry, *Edebiyat Eleştirisi Üzerine*, (Çev.: Handan Gönenç), Eleştiri Yayınları, İstanbul 1984.
- Eagleton, Terry, *Eleştiri ve İdeoloji*, (Çev.: Esen Tarım, Serhat Öztöpaş), İletişim Yayınları, İstanbul 1985.
- Eagleton, Terry, *İdeoloji*, (Çev.: Muttalip Özcan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2011.

- Eagleton, Terry, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi*, (Çev.: Utku Özmkas), İletişim Yayınları, İstanbul 2012.
- Eagleton, Terry, *Walter Benjamin Ya Da Bir Devrimci Eleştiriyeye Doğru*, (Çev.: Ferit Burak Aydar), Agora Kitaplığı, İstanbul, 2013
- Fiori, Giuseppe, *Antonio Gramsci, Life of a Revolutionary*, New Left Books, Londra 1970.
- Foucault, Michel, *Bilginin Arkeolojisi*, (Çev.: Veli Urhan), Ayrıntı Yayınevi, İstanbul 2011.
- Foucault, Michel, *Hapishanenin Doğuşu*, (Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Yayınevi, Ankara 2000.
- Foucault, Michel, *Toplumu Savunmak Gerekir*, (Çev.: Şehsuvar Aktaş), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.
- Freville, Jean ve Georgi Plehanov. *Sosyalist Açından Toplum, Sanat ve Eleştiri*, (Çev.: Asım Bezirci), Yön Yayıncılık, İstanbul 1991.
- Goldmann, Lucian, *Cultural Creation in Modern Society*, trans. Bart Grahly, Basil Blackwell, Oxford 1977.
- Goldmann, Lucian, *The Hidden God*, trans. Philip Toddy, (15.ed.), Routledge London 2008.
- Gorki, Maxim, *Lenin'den Anılar*, Berlin 1951.
- Gramsci, Antonio, *Hapishane Defterleri*, (Çev.: Adnan Cemgil), Belge Yayınları, İstanbul 1997.
- Halperin, John, *C.P.Snow An Oral Biography*, The Harvester Press, Brighton 1983.
- Hansford Johnson, Pamela, *On Iniquity: some personal reflections arising out of the Moors Murder trials*, Macmillan, London 1967.
- Herbert, Marcuse, *The Aesthetic Dimension: Toward A Critique Of Marxist Aesthetics*, trans. H. Marcuse and Erica Sherover, Beacon Press, Boston 1978.
- Hitler, Adolf, *Kavgam*, (Çev.: M. Selman Uğurlu), (16. bs.), Kum Saati Yayınları, İstanbul 2005.

- Jameson, Frederic, *Marxism and Form: Twentieth-Century Dialectical Theories of Literature*, Princeton University Press, Princeton, NJ 1971.
- Jameson, Frederic, *The prison House of Language: A Critical Account of Structuralism and Russian Formalism*, Princeton University Press, Princeton, NJ and London 1972.
- Jameson, Fredric, *Postmodernism, or the Cultural Logic of Late Capitalism*, Verso, London 1991.
- Karlıdağ, Bahar, “Bir Biçim Polemiği: Fredric Jameson’ın Marksizm ve Form eseri ışığında Brecht-Lukacs tartışması ve Üç Kuruşluk Opera eseri üzerinde bir uygulama,” http://septet.yeditepe.edu.tr/septet_content/contents/Bahar.pdf Erişim Tarihi: 08.01.2015, 1-16.
- Kula, Bilge Onur, *Marksist İdeoloji ve Edebiyat*, Kanguru Yayınları, Ankara 2009.
- Lebedev, A., *Lunaçarski’nin Estetik Görüşleri*, Moskova 1971.
- Lefebvre, Henri, *Bilimsel Sosyalist Dünya Görüşü Marksizm*, Yordam Kitap Basın ve Yayın İstanbul 2007.
- Lenin, V. I., *Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi*, (Çev.: M. Ardos), Eriş Yayınları, Ankara 2007.
- Lifshits, M., *The Philosophy of Art of Karl Marks*, London 1973.
- Lukacs, Georg, *Çağdaş Gerçekliğin Anlamı*, (Çev.: Cevat Çapan), Payel Yayınevi, İstanbul 1986.
- Lukacs, Gyorg, *Studies in European Realism*, Hilway, London 1972.
- Lunaçarski, Anatoli, *Sosyalizm ve Edebiyat*, (Çev.: Asım Bezirci), Doğa Basın Yayın, İstanbul 1998.
- Macherey, Pierre, *A Theory of Literary Production*, 1966, trans. By Geoffrey Wall Routledge & Kegan Paul, London and Boston 1978.
- Maniyar, A. K., *The Novels of C. P. Snow*, Altantic Publishers, New Delhi 1991.
- Marcuse, Herbert, *The Aesthetic Dimension: Toward A Critique Of Marxist Aesthetics*, trans. H. Marcuse and Erica Sherover, Beacon Press, Boston 1978.

- Marks, Karl, *Alman İdeolojisi*, (Çev.: Sevim Belli), Sol Yayınları, Ankara 1992.
- Marks, Karl, *Komünist Manifesto*, (Çev.: Nail Satlıgan), Yordam Yayınları, İstanbul 2014.
- Marks, Karl ve Engels, Friedrich, *Komünist Manifesto ve Komünizmin İlkeleri*, çev. Muzaffer Erdost, Sol Yayınları, Ankara 2005.
- Marks, Karl ve Engels, Friedrich, *Sanat ve Edebiyat Üzerine*, (Çev.: Murat Belge), Birikim Yayınları, İstanbul 2001.
- Marks, Karl, *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*, (Çev.: Sevim Belli), (4. bs.) Sol Yayınları, Ankara 1979.
- Marks, Karl *Hegel'in Hukuk Felsefesi'nin Eleştirisine Katkı. Giriş*, (Çev.: Kenan Somer), *Hegel'in Hukuk Felsefesi'nin Eleştirisi* içinde, Sol Yayınları, Ankara 1997.
- Marks, Karl, *1844 El Yazmaları, Ekonomi, Politik ve Felsefe*, (Çev.: Kenan Somer), (1.bs.) Sol Yayınları, Ankara 1976.
- Marx, Karl, *Das Kapital*, Gateway Editions; Reprint edition, Washington 1996.
- Marx, Karl, *Letters: Marx to Engels-1861*, International Publishers, 1942.
- Mathewson, JR. W. Rufus, *The Positive Hero in Russian Literature*, Colombia University Press, New York 1958.
- Mcdowall, David, *An Illustrated History of Britain*, Longman, Essex 1989.
- Mikics, David, *A New Handbook Of Literary Terms*, Yale University Press, London 2007.
- Miliband, Ralph, *Marksism and Politics*, Oxford University Press, Oxford 1977.
- Moran, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, (21.bs.), Cem Yayınevi, İstanbul 2005.
- Öner, Haluk, “Proust’un Kayıp zamana Karşı Zaferi: Kayıp Zamanın İzinde”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 2/1, Haziran 2014, 183-188.
- Plehanov, G. V., *Unaddressed Letters. Art and Social Life*, trans. A. Fineberg, Foreign Languages Publishing House, Moscow 1957.

- Plehanov, G. V., *W. G. Belinski'nin Edebi Görüşleri*, G. W. Plehanov: Sanat ve Edebiyat, Berlin 1955.
- Poster, Mark, *Foucault, Marksizm ve Tarih*, (Çev.: Feride Güder), Otonom Yayıncılık, İstanbul 2008.
- Quinn, Edward, *Literary and Thematic Terms*. Infobase Publishing, New York 2006.
- Ramanathan, Suguna, *The Novels of C.P.Snow*, Charles Scribner's Sons, New York 1978.
- Rieser, Max, "Russian Aesthetics Today and Their Historical Background", *Journal of Aesthetics and Art Criticism*, XXII,1963, 47-53.
- Robert Karl, Frederick, *A Reader's Guide to the Contemporary English Novel*, Syracuse University Press Edition, New York 2001.
- S., Boyer, Paul, (editor in chief), *The Oxford Companion to United States History*, Oxford University Press, New York 2001.
- Samuel, King Alison, *Arthur Jeffrey Dempster*, National Academy of Sciences, Washington 1952.
- Selden, Raman, Peter Widdowson, *A Reader's Guide to Contemporary Literary Theory*, Fifth Edition, Pearson, United Kingdom 2005.
- Shaw, Tony, *Eden, Suez and the Mass Media, Propaganda and Persuasion During the Suez Crisis*, I. B. Tauris, London 2009.
- Shirer, L. William, *The Rise and Fall of the Third Reich*, Book Club Associates, London 1971.
- Shusterman, David, *C. P. Snow*, G.K. Hall Co., America 1975.
- Slater, Phil, *Frankfurt Okulu*, (Çev.: Ahmet Özden), BFS Yay., (Yayın yeri yok) 1989.
- Snow, Charles Percy, *A Coat of Varnish*, House of Stratus, London 1979.
- Snow, Charles Percy, "Challenge to the Intellect", *The Times Literary Supplement*, 2, CMXLVI, Books in a changing World, 15 August 1958.
- Snow, Charles Percy, *Corridors of Power*, House of Stratus, Thirsk 1964.
- Snow, Charles Percy, *The Death Under Sail*, Heinemann, London 1932.

- Snow, Charles Percy, *Homecomings*, House of Stratus, Thirsk 1956.
- Snow, Charles Percy, *İki Kültür*, (Çev.: Tuncay Birkan), (3.bs.), Tübitak Popüler Bilim Kitapları, , Ankara 2005.
- Snow, Charles Percy, *In Their Wisdom*, Macmillan, London 1974.
- Snow, Charles Percy, *Malcontents*, Macmillan, London 1972.
- Snow, Charles Percy, *New Lives for Old*, Victor Gollancz, London 1933.
- Snow, Charles Percy, *Public Affairs*, Macmillan, London 1971
- Snow, Charles Percy, *The Light and The Dark*, Penguin, London 1962.
- Snow, Charles Percy, *The New Men*, Penguin, London 1959.
- Snow, Charles Percy, *The Physicists*, Little, Brown Company, Boston 1981.
- Snow, Charles Percy, *The Physicists*, [Elektronik Sürüm], House of Stratus, Cornwall 2010
- Snow, Charles Percy, *The Realists*, Macmillan Publishing, New York 1978.
- Snow, Charles Percy, *Science and Government*, Harward University Press, Cambridge 2013.
- Snow, Charles Percy, *The Search*, Victor Gollancz, London 1934.
- Snow, Charles Percy, *The State of Siege*, Charles Scribner's Sons, New York 1969.
- Snow, Charles Percy, *Trollope: His Life and Art*, Macmillan, London, 1975.
- Snow, Charles Percy, *The Two Cultures*, Cambridge University Press, Cambridge 2006.
- Snow, Charles Percy, *The Two Cultures and a Second Look*, Cambridge University Press, Cambridge 1963.
- Snow, Charles Percy, *The Two Cultures and the Scientific Revolution, The Rede Lecture* 1959, Cambridge University Press, Cambridge&New York 1961.
- Snow, Charles Percy, *Variety of Men*, Charles Scribner's Sons, New York 1967.
- Snow, Philip, *A Time of Renewal: Clusters of Characters, C.P.Snow and Coups*, Radcliffe Press, London 1998.

- Steiner, George, "F. R. Leavis", *Encounter*, XVIII, May 1962, 37-45.
- Sterne, Laurence *The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman*, Penguin Classics; Reissue edition, London 2003.
- Tagızade, "Leyla, Sosyalist Realizm: Kökeni, Oluşum Süreci ve Kavramı", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 3(4), Aralık 2006, 1-24.
- Tanrıbuyurdu, Erol, *Marksist Edebiyat Eleştirisi ve Fethi Naci'nin Eleştiri Anlayışı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Edebiyatı Bölümü, Bilkent Üniversitesi, Ankara 2010.
- Terrance, Lewis, *A Climate for Appeasement*, , Peter Lang, New York 1991.
- Terrance, Lewis, *C.P. Snow's Strangers and Brothers as Mid-Twentieth-Century History Series: American University Studies IV - Volume 197*, New York 2009.
- Thale, Jerome, *C. P. Snow A Biographical and Critical Study*, Scribner's, New York 1964.
- Theophilus E. M. Boll, "C. P. Snow's 'Corridors of Power' Studied As an Anatomy of the Liberal Mind," (284-296), <https://home.isi.org/journal-issue/march-april-1966>, Erişim Tarihi: 02.12.2015.
- Tredell, Nicolas, *C. P. Snow. Dynamics of Hope*, Palgrave Macmillan, London 2012.
- Verlag, Dietz *A. Lunaçarski, Proletkült'ten Sosyalist Realizme*, Berlin 1981.
- Weber, Max, *Ekonomi ve Toplum*, (Çev.: Latif Boyacı), (1. bs.), Yarın Yayınları, İstanbul 2012.
- West, David, *Kıta Avrupası Felsefesine Giriş*, (Çev.: Ahmet Cevizci), Paradigma Yayınları, İstanbul 2005.
- Williams, Geoffrey B., *A Study of the Use of Ambiguity in the Writings of T. S. Eliot*, University Press of America, Lanham, London 1991.
- William Sheridan Allen, *The Nazi Seizure of Power, The Experiment of A Single German Town, 1922-1945*, Franklin Watts, New York 1984.

Williams, Raymond, *Marksizm ve Edebiyat*, çev. Esen Tarım, Adam Yayınları, İstanbul 1990.

Williams, Raymond, *Resources of Hope*, Verso, London 1988.

Elektronik Kaynaklar

1939: Britain and France declare war on Germany, http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/september/3/newsid_3493000/3493279.stm, Erişim Tarihi: 02.10.2015.

Adolf Hitler, http://www.nazism.net/about/adolf_hitler/ Erişim Tarihi: 07.11.2015.

Adolf Hitler, *Kavgam*, http://www.turkcebilgi.com/adolf_hitler Erişim Tarihi: 18.10.2015.

Chamberlain and appeasement, <http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/history/mwh/ir1/chamberlainandappeasementrev2.shtml> Erişim Tarihi: 28.11.2015.

Çelebi, “Vedat, Michel Foucault’da Bilgi, İktidar ve Özne İlişkisi”, http://www.sobiad.org/ejournals/dergi_SBD/arsiv/2013_1/Vedat_celebi%20.pdf Erişim Tarihi: 10.12.2015.

Demir Güneş, Cevriye, Foucault, Söylem ve İktidar, <http://kaygi.home.uludag.edu.tr/issues/2013/2013-21-6.pdf>, Erişim Tarihi: 10.12.2015.

Engels, Friedrich, *Ludwig Feuerbach and the End of Classical German Philosophy*, trans. by Progress Publishers in 1946, Progress Publishers Edition, https://www.marxists.org/archive/marx/works/download/Marx_Ludwig_Feurbach_and_the_End_of_German_Classical_Philosop.pdf, Erişim Tarihi: 20.03.2016.

Hitler secretly made the weapons of the future during the Second World War, <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/hitler-secretly-made-the-weapons-of-the-future-during-the-second-world-war-10489978.html>, Erişim Tarihi: 22.11.2015.

Kayıkçı, Murat, “Adorno’nun Kültür Endüstrisi Kavramı Üzerine”, Üniversite ve Toplum, 7(2). <http://blog.aku.edu.tr/ometin/files/2013/12/Adornonun-k%C3%99>

[BClt%C3%BCr-end%C3%BCstrisi-kavram%C4%B1-%C3%BCzerine.pdf](#),

Erişim Tarihi: 20.12.2015.

<http://hitler.uzerine.com/index.jsp?objid=4149>, Erişim Tarihi: 01.11.2015.

http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/july/26/newsid_2701000/2701603.stm,
Erişim Tarihi: 20.12.2015.

<http://www.biography.com/people/richard-wagner-9521202> Erişim Tarihi: 24.11.2015.

<http://www.history.com/this-day-in-history/egypt-nationalizes-the-suez-canal>, Erişim
Tarihi: 20.12.2015.

<http://www.historylearningsite.co.uk/nazi-germany/the-reichstag-fire-of-1933/>, Erişim
Tarihi: 01.11.2015.

<http://www.historyplace.com/worldwar2/triumph/tr-rhine.htm>, Erişim Tarihi:
01.11.2015

<http://www.theguardian.com/world/2010/jun/20/franco-gave-list-spanish-jews-nazis>,
Erişim Tarihi: 23.11.2015.

<https://history.state.gov/milestones/1937-1945/potsdam-conf>, Erişim Tarihi:
10.11.2015.

<https://www.whitehouse.gov/1600/presidents/dwightdeisenhower>, Erişim Tarihi:
02.12.2015.

Moors murderer Ian Brady is begged to finally reveal the whereabouts of final victim before he dies, <http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/moors-murderer-ian-brady-begged-4336712>, Erişim Tarihi: 28.11.2015.

Nazi Irkçılığı, <http://www.ushmm.org/outreach/tr/article.php?ModuleId=10007679>,
Erişim Tarihi: 05.11.2015.

Radarın Kısa Tarihçesi, <http://www.radartutorial.eu/04.history/hi04.tr.html>, Erişim
Tarihi: 28.11.2015.

Ray Mears, *Norwegian Resistance Coup*
<http://www.pbs.org/wgbh/nova/hydro/resistance.html>, Erişim Tarihi: 01.12.2015

Royals told: open archives on family ties to Nazi regime,
<http://www.theguardian.com/uk-news/2015/jul/18/royal-family-archives-queen-nazi-salute>, Erişim Tarihi: 20.10.2015.

The Maud Report 1941, <http://www.atomicarchive.com/Docs/Begin/MAUD.shtml>
Erişim Tarihi: 11.12.2015.

The Spanish Civil War 1936 – 39, <http://www.bbc.co.uk/bitesize/higher/history/roadwar/spancivil/revision/1/> Erişim Tarihi: 28.11.2015.

War's long-term effects, <http://www.sciencemuseum.org.uk/broughttolife/themes/war/effects.aspx>, Erişim Tarihi: 30.11.2015.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Yıldırım ÖZSEVGEC
Doğum Yeri ve Tarihi	Ankara / 01.13.1983
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetler	
İş Deneyimi	
Stajlar	---
Projeler	---
Çalıştığı Kurumlar	2005-2008 Milli Eğitim Bakanlığı İngilizce Öğretmenliği 2008 Aralık ayı itibariyle RTEÜ Yabancı Diller Yüksek Okulu
İletişim: 05057964239	
E-posta Adresi	yildirim.ozsevgec@erdogan.edu.tr
Tarih	04.05.2016